OSMANLI'NIN SON DÖNEMİNDEN CUMHURİYET'E TÜRK DONANMASI VE REFAH FACİASI

(Yüksek Lisans Tezi)

Rahmi AKBAŞ

Kütahya – 2011

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

OSMANLI'NIN SON DÖNEMİNDEN CUMHURİYET'E TÜRK DONANMASI VE REFAH FACİASI

Danışman:
Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU

Hazırlayan:
Rahmi AKBAŞ

Kütahya – 2011

Kabul ve Onay

Rahmi AKBAŞ'ın hazırladığı "Osmanlı'nın Son Döneminden Cumhuriyet'e Türk Donanması ve Refah Faciası" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2011

Tez Jürisi	**İmza**	
	Kabul	**Red**
Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Mustafa BIYIKLI		
Yrd. Doç Dr. Necati AKSANYAR		

Doç. Dr. Abdullah YILMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Osmanlı’nın Son Döneminden Cumhuriyet’e Türk Donanması ve Refah Faciası” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2011

Rahmi AKBAŞ

Özgeçmiş

1965 Yılında Çorum İli Osmancık İlçesinde doğdu. İlk, Orta ve Lise tahsilini Çorum'da tamamladıktan sonra, Ankara Üniversitesi Dil ve tarih- Coğrafya fakültesine girdi. Burada iki yıl okuduktan sonra Anadolu Üniversitesi Kütahya İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümüne girdi ve 1992 yılında buradan mezun oldu.

Askerlik sonrası, ülkenin çeşitli Holdinglerinde Bölge Müdürü ve Satış Müdürü olarak görev yaptıktan sonra, 2005 yılından itibaren DPÜ Söğüt Meslek Yüksekokulu'nda Öğretim Görevlisi olarak çalışmalarına devam etti.

Okulun Bilecik Üniversitesine geçmesi üzerine, Bilecik Üniversitesi kadrolarına katıldı ve hala burada görev yapmaktadır. Evli ve 2 çocuk sahibi Rahmi Akbaş'ın çeşitli konularda yazılmış dokuz kitabı bulunmaktadır.

ÖZET

OSMANLI'NIN SON DÖNEMİNDEN CUMHURİYET'E TÜRK DONANMASI VE REFAH FACİASI

AKBAŞ, Rahmi
Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU
Haziran, 2011, 390 sayfa

Mondros Mütarekesi ile devrini kapatan Osmanlı Devleti, kara ordularında olduğu gibi zaten yok denecek kadar az olan deniz kuvvetleri de esir edilmiş, donanması Haliç'e, donanma silahları ise ambarlara kilitlenmiştir.

Mücadeleden yılmayan bahriyelerin birçoğu Anadolu'ya geçerken, İstanbul'da kalanlar ise kurdukları gizli örgütlerle, Anadolu'nun kurtuluş mücadelesine iaşe, silah, cephane ve diğer ihtiyaçları sağlamaya çalışmışlardır. Ankara'ya ulaşan Bahriyelerin bazıları Ankara'da masa başı çalışma için kalırken, büyük bir kısmı ise sahillerde kurdukları gözetleme, indirme- bindirme, askeri okullar kurarak, Karadeniz hattından gelen her türlü envanteri Ankara'ya ulaştırarak, bazen de bir fiil savaşarak bu savaşa katkı sağlamışlardı.

Cumhuriyetin ilanı ile yeni bir yapılanmaya giren yeni Türk Devleti, donanmaya da önem vermiş eldeki kıt imkânlarla çeşitli ülkelere deniz savaş araçları ürettirerek donanmayı yenilemeye çalışmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaştığını gören Türk Hükümeti, silah alımlarını hızlandırmış, bu amaçla İngiltere'ye 4 muhrip ve 4 denizaltı siparişi verilmiştir. İkinci Dünya Savaşının en kritik dönemi 1941 yılında bu gemilerin teslimi gündeme gelmiş bu amaçla subay, astsubay, asteğmen öğrenci ve gemi personelinden oluşan toplam 201 kişi eski bir şilep olan Refah Gemisi ile yola çıkartılmışlardır. Mersin'den 40 mil açığında denizden gelen bir torpil ile şilep ikiye bölünmüş ve toplam 168 kişi Akdeniz'in sularına gömülmüştür. Bir sal ve tahta parçaları ile 32 kişi ise kurtulmayı başarmışlardır.

Türk Denizcilik Tarihine ***"Refah Faciası"*** olarak geçen olay hala tam netliğini kazanamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Refah Faciası, Refah Şilebi, Denizaltı, Deniz Kuvvetleri, Bahriye, Donanma, Zeki Işın

ABSTRACT

FROM THE LAST PERİOD OF OTTOMAN EMPİRE TO THE REPUBLİC TURKİSH NAVY AND WELFARE DİSASTER

AKBAŞ, Rahmi
Graduate Thesis, History Main Discipline
Thesis Consultant: Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU
June, 2011, 390 pages

The ottoman empire which closed its age by the Mondros Truce, like land armies, also its naval forces which were low, were captured, its navy to Haliç, its navy's weapons were locked in bunkers.

Most of the naval officers who were heedless from conflict went to Anatolia, the others who stayed in İstanbul established secret organizations, so they helped Anatolia liberation conflict by giving feeding, weapon, munition and other demands. Some of the naval officers who reached to Ankara, stayed for the desk job in Ankara, most of them contributed to the war by building lookout, bringing down- loading at the beaches, by establishing military schools, by reaching inventory of all kinds which was coming from Black Sea line to Ankara, sometimes by fighting.

New Turkish State Which entered a new restructuring by the proclamation of the republic, gave importance to the navy and wanted various countries to produce naval warfare tools for renewing its navy with limited opportunities.

The Turkish government which saw the approach of the Second World War, expedited weapon procurement, for this reason, four destroyers and four submarines to Britain were ordered.

The most critical period of the Second World War in 1941, delivery of these ships come to the fore, for this reason, total 201 people who included officer, noncommissioned officer, second lieutenant, student and ship personnels were set out by welfare ship which was an old cargo ship … A torpedo and freighter which were coming from the sea (40 miles from Mersin) divided into two and total 168 people died in the Mediterranean. 32 people saved themselves by the help of a raft and wood items. The event which was known as 'welfare disaster' in Turkish maritime history isn't still exactly clear

Key Words: Welfare Disaster, Welfare Freighter, Submarine, Naval Forces, Navy, Naval Force, Zeki Işın

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xii**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xiii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
OSMANLI DONANMASI

1.1. MONDROS MÜTAREKESİ DÖNEMİ **8**
1.2. MONDROS MÜTAREKESİNİN İMZALANMASI VE OSMANLI DONANMASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER **8**
1.3. MÜTAREKE SONRASI OSMANLI DONANMASI VE PERSONELİNİN DURUMU **14**
1.4. İTİLAF GÜÇLERİ TARAFINDAN GÖREVLENDİRİLEN OSMANLI HARP VE YARDIMCI GEMİLERİ **18**
1.5. DONANMADAKİ PERSONELİN DURUMU VE EĞİTİMİ **21**
1.6. İSTANBUL'DA ANADOLU'YA YAPILAN SEVKİYATLAR **22**
1.6.1. Silah Cephane ve Ekipman Sevkiyatları 23
1.6.2. Askeri ve Sivil Personelin Ankara'ya İntikal Ettirilmesi 26
1.7. İŞGALLER KARŞISINDA TÜRK DENİZCİLERİ **29**
1.7.1. İzmir'in İşgali ve Bölgede Bahriye Kuvvetleri ile İlgili Gelişmeler 30
1.7.2. İstanbul'un İşgali ve Bahriye Nezaretindeki Olaylar 31
1.8. SEVR ANLAŞMASININ TÜRK DENİZLERİ VE DENİZ ARAÇLARI İLE İLGİLİ HÜKÜMLERİ **32**

İKİNCİ BÖLÜM
MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE TÜRK DONANMASI

2.1. TBMM HÜKÜMETİ VE DENİZ TEŞKİLATI 38
2.2. TBMM VE HÜKÜMETİN KURULMASI 38
2.3. TBMM HÜKÜMETİNE BAĞLI DENİZ TEŞKİLATININ KURULMASI 39
2.3.1. Kuva-yı Milliye'ye Katılan Türk Denizcileri ve Deniz Araçları 40
2.3.2. Milli Mücadele Döneminde Türk Deniz Teşkilatının Merkez ve Yöresel Organizasyonları 51
2.3.2.1. TBMM Hükümeti Deniz Teşkilatının Kurulması 54
2.3.2.1.1. Umur-u Bahriye Müdürlüğü'nün Kurulması 55
2.3.2.1.2. Bahriye Dairesi Reisliğinin Kurulması 56
2.3.2.2. Karadeniz Bölgesi Yöresel Organizasyonları 62
2.3.2.3. Marmara Bölgesi Yöresel Organizasyonları 73
2.3.2.4. Ege ve Akdeniz Bölgesi Yöresel Organizasyonları 76
2.3.2.5. Van Gölü Bölgesi Yöresel Organizasyonları 83
2.3.2.6. Anadolu Dışı Organizasyonlar 84
2.4. KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ DENİZ NAKLİYATI 85
2.5. DENİZ ULAŞIMINDA TEKÂLİFİ MİLLİYE UYGULAMASI 88
2.6. YÜKSEK RÜTBELİ DENİZ SUBAYLARININ MİLLİ MÜCADELEYE KATILAMAMA NEDENLERİ 90
2.7. MİLLİ HÜKÜMET'E AİT NAKLİYE FİLOSUNUN VE KARADENİZ BÖLGESİ KURULUŞLARININ TASFİYESİ 92

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK DONANMASI

3.1. TÜRK DONANMASININ YENİDEN TEŞKİLATLANDIRILMASI 95
3.2. DONANMANIN OSMANLI DENİZ ARAÇLARI İLE TEŞKİLİ 96
3.3. OSMANLI DEVLETİNDEN KALAN DİĞER GEMİLER 105
3.4. DONANMANIN İDARİ YAPILANMASI 105
3.4.1. Bahriye Vekâleti Dönemi 107

3.4.2. Deniz Müsteşarlığı Dönemi 113
3.4.3. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Dönemi 117
3.5. TÜRK DONANMASININ DENİZALTI UNSURLARININ TEŞKİLATLANMASI 118
3.5.1. Osmanlı Devleti Döneminde Türk Denizaltıcılık Çalışmaları 118
3.5.1.1. Abdülhamid ve Abdülmecid Eş Denizaltı Gemileri 119
3.5.1.2. Fransa'ya İki Denizaltı Siparişi 121
3.5.2. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Türk Denizaltıcılık Çalışmaları 122
3.5.2.1. Denizaltı Filotillasının Teşkili 127
3.5.2.2. Denizaltı Filosunun Teşkili 129
3.5.2.3. Denizaltı Filosunun Olgunlaşma Dönemi 130

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
REFAH ŞİLEBİ

4.1. REFAH ŞİLEBİNİN TÜRK TİCARET FİLOSUNA KATILMASI 133
4.2. REFAH ŞİLEBİNİN TEKNİK YAPISI 134
4.3. REFAH ŞİLEBİ SAHİPLERİ: BARZİLAY VE BENJAMEN AİLELERİ 135
4.4. REFAH ŞİLEBİNİN ZABİTAN VE MÜRETTEBATI 136
4.5. REFAH ŞİLEBİNİN MİLLİ MÜDAFAA VEKÂLETİ NAMINA GÖREVLENDİRİLMESİ 139
4.6. REFAH ŞİLEBİ'NİN İSTANBUL'DAN HAREKETİ 141
4.7. REFAH ŞİLEBİNİN MERSİN'E GELİŞİ 142

BEŞİNCİ BÖLÜM
REFAH FACİASI VE O DÖNEMDEKİ GELİŞMELER

5.1. REFAH FACİASI VE O DÖNEMDEKİ GELİŞMELER 145
5.2. TÜRKİYE'NİN İNGİLTERE'YE SİPARİŞ ETTİĞİ GEMİLERİN YURDA GETİRİLMESİ 148
5.2.1. Birinci Kafilenin İngiltere Yolculuğu 148

5.2.2. İkinci Kafilenin ve Şilebin Harekete Hazırlanması 150
5.3. DENİZALTI PERSONELİNİN GÖREVLENDİRİLMESİ 150
5.3.1. Filo Karargâhı ve Diğer Personeller 151
5.3.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri 153
5.3.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri 154
5.3.4. Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri 155
5.3.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri 156
5.3.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Erler 157
5.4. GÖREVLENDİRİLEN HAVACI PERSONELİN VE DENİZCİ İKİNCİ KAFİLENİN MERSİN'E İNTİKALİ 158
5.5. REFAH ŞİLEBİNE SALDIRI VE SONRASI GELİŞMELER 166
5.5.1. Refah Şilebinin İnfilakı 168
5.5.2. Kazadan Kurtulanların Filika ile Yolculuğu 175
5.5.3. Kazazedelerin Karataş'a Ulaşması 178
5.6. REFAH FACİASI SONRASI MERSİN'DEKİ ÇALIŞMALAR 178
5.7. REFAH FACİASI TETKİK HEYETİNİN OLUŞTURULMASI VE ÇALIŞMALARI 179
5.7.1. Şilepteki Mevcut Emniyet Tedbirleri 180
5.7.2. Şilep ve Kaza ile ilgili Tetkik Sonuçları 181
5.7.3. Refah Şilebi Faciası hakkında Hazırlanan Raporlar 183
5.8. SALDIRIDA ŞEHİT OLAN VE KURTULAN KAZAZEDELER 186
5.8.1. Saldırıda Şehit Olan Personeller 186
5.8.2. Saldırıdan Kurtulan Personeller 187
5.9. İNGİLTERE'YE SİPARİŞ EDİLEN GEMİLERİN AKIBETİ 191
5.9.1. Oruç Reis Denizaltı Gemisi 192
5.9.2. Murat Reis Denizaltı Gemisi 193
5.9.3. Burak Reis Denizaltı Gemisi 194
5.9.4. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi 194

ALTINCI BÖLÜM
REFAH FACİASI SONRASI GELİŞMELER

6.1. REFAH FACİASI İLE İLGİLİ ANKARA'DAKİ GELİŞMELER 197
6.2. REFAH ŞİLEBİNE KARŞI YAPILAN SALDIRI SONRASI ASKERİ BÜROKRASİNİN ÇALIŞMALARI 209
6.3. REFAH FACİASINDA ŞEHİT OLANLAR İÇİN HAZİN TÖREN 212
6.4. REFAH FACİASININ MAHKEME SÜRECİ 213
6.5. REFAH FACİASINDAN KURTULAN BAZI KAZAZEDELERİN AKIBETLERİ 230
6.6. REFAH FACİASINDA ÖLENLERİN ŞEHİT SAYILMASI VE BU KONUDA ÇIKARILAN KANUNLAR 231
6.7. REFAH ŞİLEBİNİN BATIRILIŞI İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR 233
6.7.1. Refah Şilebini Fransızlar Batırdı Görüşünü Savunanlar 233
6.7.2. Refah Şilebini İngilizler Batırdı Görüşünü Savunanlar 235
6.7.3. Refah Şilebine Yapılan Saldırıyı İtalyan Bir Denizaltı ile İlişkilendirenler 236
6.7.4. Refah Faciasının İtalyan Balıkadam Luigi Ferraro ile İlişkilendirenler 239
6.8. O DÖNEMDE BATIRILAN BAZI DİĞER DENİZ ARAÇLARI 241
6.9. REFAH ŞEHİTLERİ MEZARLIĞI VE ANITI 243
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 248
EKLER 251
KAYNAKÇA 360
DİZİN 369

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1: Mondros Mütarekesi Sonrası Haliç'e Çekilen Gemiler.....14
Tablo 1.2: Muavenet-i Bahriye Cemiyeti Üyeleri Listesi.....28
Şekil 2.1: Milli Mücadeleyi Besleyen Deniz Yolları.....53
Şekil 2.2: Milli Mücadele Dönemi Bahriye Dairesi Reisliği Hiyerarşik Düzen Planı...57
Tablo 2.1: Bahriye Teşkilatının Ankara'da Görevli Personel Listesi.....58
Şekil 2.3: Milli Mücadele Sürecinde Tesis Edilen Deniz Teşkilatları.....59
Tablo 2.2: 22 Eylül 1920'de Rusya'dan Trabzon Limanına Yapılan Nakliyenin Listesi 86
Tablo 3.1: Deniz Kuvvetleri Harp Filosu Kuruluş Şeması.....115
Tablo 3.2: Birinci İnönü Denizaltı Gemisi Subayları Listesi.....124
Tablo 3.3: İkinci İnönü Denizaltı Gemisi Subayları Listesi…….124
Tablo 3.4: Sakarya I Denizaltı Subay Listesi.....125
Tablo 3.5: Dumlupınar I Denizaltı Subay Listesi.....126
Tablo 4.1: Refah Şilebi Gemi Personel Listesi.....138
Tablo 5.1: Filo Karargâhı ve Diğer Personel Listesi.....151
Tablo 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri Listesi.....153
Tablo 5.3: Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri Listesi.....154
Tablo 5.4: Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri Listesi.....155
Tablo 5.5: Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri Listesi.....156
Tablo 5.6: Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi.....157
Tablo 5.7: Refah Şilebinde Yolculuk Eden Hava Harp Okulu Öğrencileri Listesi.....162
Tablo 6.1: Şehit Erlerin Askerlik Şubelerine Göre Dağılımı.....211

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.g.	Adı Geçen Gazete
a.g.i.	Adı Geçen İfade Tutanağı
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.r.	Adı Geçen Rapor
Gv.	Güverte
Kd.	Kıdemli
Kom.	Komutanlığı
Md.	Müdürlüğü
Mk.	Makine
MMV	Milli Müdafaa Vekâleti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

TEZ METNİ

GİRİŞ

Türk toplumu, tarihin çok eski çağlarına kadar uzanan hayat çizgisinde, bilindik ilk dönemden itibaren karasal bir yerleşke içinde yer almışlar, denizle olan irtibatları olmamıştır. Ancak, seferlerle orta uzaklıktaki noktalara gidildikçe Hazar Gölü'nü görmüşler, açık denizler ise hala bilinen pozisyonda olmamıştır. Uzun göçlerin başlaması ile hareketlenen Türk nüfusu, Avrupa'ya doğru aktıkça denizle de karşılaşmışlardır.

Türklerin büyük bir kolu olan ve kurdukları devletlerle dünya tarihine damga vurmuş olan Oğuz Türkleri ise Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Alparslan liderliğinde 1071 yılından itibaren Anadolu'ya yerleşmeye başlamış ve 1081 yılına kadar öncü Türk Beylikleri, Ege ve Marmara kıyılarına ulaşmıştır.[1]

Türkleri denizlerle kaynaştıran bilinen ilk öncü, Emir Çaka Bey olmuştur. Çaka Bey, Selçuklu Ordusunun gözü pek akıncı liderlerinden birisi olarak, Türklerin savaşa savaşa Batı'ya yönelik ilerleme sürecinde, 1078 yılında Bizans'a esir düşmüş ve İstanbul'a gönderilmiştir. Çaka Bey, İstanbul'daki esaret döneminde deniz ve denizciliğe karşı tutku derecesinde bir ilgi duymaya başlamıştır. 1081 yılında Bizans İmparatoru'nun değişmesi ve İstanbul'daki karışıklıklardan yararlanan Çaka Bey, kaçmayı başarmış, Beyliğinin askerleri ile yeniden bir araya gelerek; İzmir'i ele geçirerek müstakil bir Türk Beyi olarak sınırlarını genişletmeye başlatmıştır.[2]

Çaka Bey, İzmir'de yaptırdığı 40 kadar gemiyle, deniz'e açılmış, Foça, Urla, Sisam ve Midilli'yi işgal etmiş, Çanakkale boğazına saldırı harekâtı başlatmıştır. Diğer taraftan Anadolu Selçukluları ise Anadolu'nun yukarısında Sinop, aşağıda ise Alanya'yı alarak, denizle temasları da sağlanmıştır. [3]

Anadolu Selçuklu Devletinin zayıflaması, İlhanlılar Devletinin ise beklenen etkiyi sağlayamaması üzerine, denize yakın uç beylikler daha bağımsız hareket etmeye başlamış ve ganimeti karada olduğu kadar denizde de aramaya başlamışlardır. Uç

---

[1] Afif Büyüktuğrul, (1982), **Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, Cilt. I, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul, s. 20-21.

[2] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (21.03.2010).

[3] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt. I, s. 21-34.

beyliklerinden denizle ilgili olanlar şunlardır. Karasi, Aydınoğulları, Menteşoğulları, Saruhan, Karaman ve Çandaroğulları sayılabilir.[4]

Balıkesir ve civarında kurulan Karesi Beyliği (1302-1361) döneminde denizlere büyük önem verilmiş; Edincik'te bir tersane kurularak, gemi inşasına başlanmıştır. Bu gemiler hem Marmara'da hem de Kuzey Ege'de Bizans Donanmasının hareketini kısıtlamış; bölgedeki deniz güçleri için ciddi bir rakip olmuştur.[5]

Aydın civarında kurulan Aydınoğulları Beyliği (1308-1390) özellikle Umur Bey döneminde, denizcilikte büyük atılım yapmıştır. Umur Bey, 1334-1348 yılları arasında Ege'de, Bizanslılar ve Cenevizlilere karşı büyük başarılar kazanmış; Rodos'tan Çanakkale Boğazı'na kadar, Mora ve Rumeli kıyıları da dâhil olmak üzere denizlerde kesin bir kontrol sağlamıştır. Düşmana karşı son derece atak ve taktik baskın şeklinde manevralar yapan Umur Bey, çetin deniz muharebelerinin birisinde şehit olmuştur.[6]

Manisa ve civarında kurulan Saruhanoğulları Beyliği (1313-1390) sürekli olarak Umur Bey'in denizdeki faaliyetlerine destek sağlamıştır. Özellikle Süleyman Bey, Umur Beyin Donanmasına gemi, üs ve onarım yönünden büyük kolaylıklar sunmuştur.[7]

Osmanlı Devleti ise karasal bir devlet olarak kurulmuş ve güçlendikçe yayılmaları ile denize ulaşmıştır. Bu ilerleyişlerinde denize yakın bölgelerdeki Türk Uç beylikleri ile karşılaşmış ve Osmanlı deniz gücünün ilk çekirdeğini bu Beyliklerle oluşturmuştur.

Osmanlı Devleti genişledikçe, Anadolu'daki Türk Beylikleri'nin etkileri kaybolmuş ve bu Beylikler, Fatih Sultan Mehmet (1451-1481) döneminde tamamen İmparatorluk sınırlarına dâhil olmuştur. Osmanlı Devleti, bu Beyliklerin denizcilik birikimi, üs ve liman kolaylıkları ve tersanelerinden önemli ölçüde istifade etmiştir. İkinci Osmanlı Sultanı Orhan Bey, batıdaki akınları kesmek için çareler düşünmüş ve ilk deniz örgütlenmesini, Batı Karadeniz ve Marmara kıyılarında olmasına karar

---

[4] **a.g.e**., s. 35-45
[5] **a.g.e**., s.35-36
[6] **a.g.e**., s.35-37-44
[7] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (21.03.2010).

vermiştir. Bu amaçla, Karasi beyliğinden Aslan (Mürsel) Beyi 24 gemisiyle Karasi'den getirerek bugünkü Karamürsel ilçesinin bulunduğu alana yerleştirmiştir.[8]

Bu çalışmalar ile başlayan Osmanlı Deniz Tarihini üç ana döneme ayırabiliriz. Bunlar, Derya Beyleri Dönemi (1324-1390), Kaptan-ı Derya/Kaptan Paşalar Dönemi (1390-1867) ve devletin yıkılışına kadar olan dönemi kapsayan, Bahriye Nazırlığı Dönemi (1867-1922)'dir. Derya Beyleri Dönemi, Mürsel Bey'in Karamürsel' e yerleşmesi ile başlamış ve Karamürsel'de 1327 yılında ilk Osmanlı Tersanesi kurulmuş, burada ilk Osmanlı savaş gemisi inşa edilmiştir. Donanma hiyerarşik bir sistemle teşkilatlandırılarak, Donanma Komutanı'na, "Derya Beyi" unvanı verilmiştir. Kara Mürsel Bey, Osmanlı Devleti'ndeki ilk "Derya Beyi" olarak Türk Deniz Tarihi'nin öncüleri arasında yerini almıştır.[9]

Karamürsel'in fethinden sonra 1334 yılında Gemlik, 1337 yılında ise İzmit alınmış; böylelikle 1353 yılındaki Osmanlıların Rumeli'ye geçişinde büyük kolaylık sağlanmıştır. Karamürsel'den sonra Türk Denizciliği'nin merkezi İzmit, Gelibolu ve İstanbul'un alınmasıyla da merkez, İstanbul'a taşınmıştır. Gelibolu'da oluşturulan Deniz Üssünün, 1401 yılında tamamlanması ile Osmanlı Devleti yeni bir döneme girmiş ve Derya Beyi dönemi, Kaptan-ı Derya/Kaptan Paşa dönemine girmiştir. Saruca Paşa ise Türk deniz tarihinin ilk Kaptan-ı Deryası olmuştur. Bu dönem 1867 yılına kadar devam etmiştir.[10]

Osmanlı Devleti'nin hızla dünya devleti olması ve giderek güçlenmesi ile deniz gücüde gelişmiş, Karadeniz, Marmara ve bugünkü adıyla Ege, Türk hâkimiyetine geçmiştir. Bu dönemde Muhiddin Piri Reis'in, Dünya Denizcilik Tarihi'ne bir hediyesi olan 1521 ve 1525 yıllarında iki kez yayınladığı ünlü, "Bahriye (Kitab-ı Bahriye)" adlı kılavuz kitabı büyük bir önem arz etmiştir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır'a yönelik kara harekâtında, Türk Donanması da çok büyük lojistik destek sağlamıştır. Mısır'ın fethinden sonra, Osmanlı Devleti, Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu'nda faaliyet göstermeye başlamıştır. Yavuz Sultan Selim'in ölümünden sonra Kanuni Sultan

---

[8] Büyüktuğrul, **a.g.e**., s.50

[9] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (21.03.2010).

[10] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (21.03.2010).

Süleyman (1520-1566) da Osmanlı Donanmasının gelişimine büyük önem vermiş, Türk Denizciliğine altın çağını yaşatmıştır. Bu dönemde Barbaros Hayreddin Paşa, kardeşleri Oruç ve İlyas Reisler, Selman Reis, Murat Reis, Seydi Ali Reis gibi birçok ünlü Türk Denizcisi Akdeniz'de mutlak bir hâkimiyet kurmuştur.[11]

Bu dönemde en önemli deniz komutanlarından biri de Turgut Reis'tir. Turgut Reis, Cerbe Zaferi'ne büyük katkı sağlamış, 1565 yılında ilerlemiş yaşına rağmen katıldığı Malta Seferi'nde şehit düşmüştür.

Osmanlı Devleti'nin gerileme ve çökme döneminde, deniz gücüde aynı derecede, hatta daha fazla gerilemiş ve 1800'lü yıllara gelindiğinde Osmanlı Deniz gücü tamamen atıl hale gelmiştir.

Osmanlı Devletini başına geçen Sultan II. Abdülhamid Han (1876- 1909), donanmanın önemini kavramasına rağmen, önce 1877-1878 yılları arasında devam eden Osmanlı-Rus Harbi ve Yunanistan'ın 1897 yılında Girit'i işgal etmesi ile başlayan Osmanlı-Yunan Harbi, deniz ile ilgili çalışmalar kesintiye uğramıştır.

Donanmanın, Osmanlı-Yunan Harbi'nde faaliyet gösterememesi ve Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'nın da teklifi üzerine, Sultan Abdülaziz döneminde görev yapan bazı gemilerin onarılmasına ve ilave olarak yeni gemilerin alınmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda, 1903 yılında Hamidiye Kruvazörü ile Ertuğrul ve Söğütlü Yatları İngiltere'ye, Mecidiye Kruvazörü Amerika'ya; 1906 yılında Berk-i Satvet ve Peyk-i Şevket Torpido Kruvazörleri Almanya'ya; yine aynı yıl Taşoz, Basra, Samsun ve Yarhisar Muhripleri ile "Hisar" Sınıfı dört torpidobot ve on bir gambot Fransa'ya; on bir torpidobot da İtalya'ya sipariş verilmiştir.[12]

Osmanlı Devleti içindeki birçok vatansever, güçlü bir Donanmanın mevcut olmaması nedeniyle sürekli toprak kayıplarının oluştuğu tespitini yapmışlar ve bunun önlenmesi için halk ile aydınların el ele vermesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu amaçla, 14 Temmuz 1909 günü Donanma-i Osman-i Muavenet-i Milliye Cemiyetini kurmuştur. Bu Cemiyetin yoğun gayreti ile kısa zamanda yüklü miktarda para toplanmış ve bu

---

[11]**Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (21.03.2010).

[12]**Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (21.03.2010).

kaynak ile Almanya'dan 1910 yılında Yadigâr-ı Millet, Gayret-i Vataniye, Nümune-i Hamiyet ve Muavenet-i Milliye Muhripleri ile Barbaros Hayreddin ve Turgut Reis Zırhlıları satın alınmıştır.[13]

Ancak, Birinci Dünya Savaşı öncesi, Osmanlı- İtalyan *(Trablusgarp)* (1911-1912) ve Balkan Harpleri, donanmanın yapılanmasında da olumsuz etkileri olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda her ne kadar ferdi olarak büyük destansı deniz araçları ile başarılar elde edilse de karasal yenilgi sonucu tüm Osmanlı unsurlarının pes etmesine neden olmuştur.

Esareti kabul etmeyen Türk Milleti, Mondros Mütarekesi sonrası, Anadolu'da bağımsızlık mücadelesine girişmiştir. Karada yapılan şiddetli çarpışmalara, destek ise denizden yapılan nakliyatlarla gelmiştir. İstanbul ve çevresinden Anadolu'ya kaçan Osmanlı Bahriye subay ve eratı, kaçırdıkları çeşitli büyüklükteki deniz araçları ile cephane, silah ve iaşe nakliyesi ile kara ordularına destek vermişlerdir. Ayrıca kıyı bölgelerindeki küçük çaplı da olsa çatışmalarda ön planda olmuşlar ve buraların korunmasında silahlı mücadele yapmışlardır.

Milli Mücadele sonrası Türk Deniz Kuvvetleri, yeni bir yapılanmaya gitmiş; eldeki imkânlar zorlanarak yeni silahlı deniz araçları alınmış ve çağdaş normlarda bir komutanlık kurulmaya çalışılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlayacağını anlayan Türk Devleti, çeşitli Avrupa devletlerine siparişler vererek, donanmasını güçlendirmeye çalışmıştır. Bu siparişlerden biri de İngiltere'ye verilmiş olup, 4 Muhrip ile 4 denizaltı gemisinin yapımına 1939 yılında başlanmıştır.

1941 yılında, savaşın en şiddetli döneminde İngiltere'de yapımı tamamlanan 4 denizaltı gemisinin teslimi gündeme gelmiş ve donanmanın en seçkin, subay, astsubay ve erlerinden oluşan bir kafile, Refah adlı bir şilep ile Mersin'den yola çıkartılmıştır. Mersin'in 40 mil açığında denizden atılan bir torpille şilep ikiye bölünmüş, biri İngiliz Subay olmak üzere ve 167 denizci bu olayda şehit olmuştur. 32 kişi ise kendi imkânları ve Mersin'den aramaya çıkan deniz araçları ile kurtarılmıştır.

---

[13] Selahittin Özçelik, (2000), **Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti**, TTK, Ankara, ss. 3-10.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile yeni yapılanma dönemine giren Türkiye Cumhuriyeti Deniz Kuvvetleri, Amerikan hibeleri ile yeniden teşkilatlanmış, NATO'ya girilmesi ile bu yapılanma daha da güçlenmiştir.

Bu tez çalışması altı ana bölüm halinde hazırlanmıştır. Birinci bölümde Mondros Mütarekesinden başlayarak, Milli Mücadeleye kadar olan ve özellikle İstanbul'daki gelişmeler incelenmiştir. İkinci bölümde ise Milli Mücadele Döneminde Türk Donanması ve Türk Bahriyesinin faaliyetleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Cumhuriyet Dönemi Türk Donanması'nın kurulması ortaya konulmuştur. Dördüncü bölümde Refah Şilebi ve görevlendirilmesi anlatılmıştır. Beşinci bölümde, tarihine ''Refah Faciası'' olarak geçen ve 167 denizci, havacı ve şilep personelinin şehit olduğu vaka incelenmiştir. Altıncı bölümde ise Refah Faciası sonrası gelişmeler ele alınmıştır. Bu olay, günümüze kadar çok incelenmemiş, bazı asker kökenli yazarların kitap ve makalelerinde belli bir bölüm olarak yer almıştır. Sonuç olarak, bu çalışmanın ana amacı, yakın dönem Türk Deniz Tarihi ve Refah Faciasını incelemek, yeni belgeler ışığında gerçekleri ortaya koymaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DONANMASI

1.1. MONDROS MÜTAREKESİ DÖNEMİ

Birinci Dünya Savaşı'nın en büyük yıkımlarından birine uğrayan Osmanlı Devleti, her ne kadar Çanakkale bölgesinde şanlı bir tarih yazsa da, diğer cephelerdeki yenilgiler Osmanlı Devleti için de Birinci Dünya Savaşı'nın bitişini hazırlamıştır.

Osmanlı Deniz Kuvvetlerinin, Birinci Dünya Harbi'ndeki harekâtı 09 Ocak 1916'da Gelibolu Yarımadası'nın düşman tarafından boşaltılmasıyla Çanakkale ve Marmara'da sona ererken, Karadeniz'de ise 17 Aralık 1917 öğleden sonra, Odesa'da Ruslarla imzalanan anlaşma (15- 16 Aralık 1917) sonrası sona ermiştir. Bu harekâtın son deniz harekâtı ise 20 Ocak 1918'de, Yavuz Muharebe Kruvazörü'nün, Midilli Kruvazörü ve dört muhriple, İmroz Adası'na yapmış olduğu baskındır. Bu olaydan sonra Osmanlı Donanması, büyük çoğunlukla İstinye üssünde, bir kısmı ise Haliç'e çekilmiştir.[14]

Savaşacak gücü tükenen Osmanlı Devleti, son bir hamle ile ateşkes görüşmelerine başlamış, 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesini imzalamak zorunda kalmıştır.

1.2. MONDROS MÜTAREKESİNİN İMZALANMASI VE OSMANLI DONANMASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan ve 25 maddeden ibaret olan Mondros Mütarekesi, Osmanlı deniz kuvvetini de etkilemiş, donanma, Mondros Mütareke'sinin çeşitli maddelerinde geçen ifadelerle, durağanlaştırılmıştır. Bu maddeler şu şekildedir.[15]

Madde 1: Çanakkale ve Karadeniz Boğazları'nın açılması ve Karadeniz'e geçişin sağlanması, Çanakkale ve Karadeniz Boğazları kalelerinin (İstihkâmlarının) Müttefikler tarafından işgal edilmesi.

---

[14] Türk İstiklal Harbi, (1964), **Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı,** Cilt 5, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayını, Seri No: 1, Ankara, s. 5.

[15] Seha L. Meray ve Osman Olcay, (1977), **Osmanlı İmparatorluğunun Çöküşü Belgeleri (Mondros Bırakışması, Sevr Andlaşması İlgili Belgeler)**, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 409, Ankara, s. 1-5.

Madde 2: Türk sularındaki bütün mayın tarlalarının, torpido kovanlarının ve başlıca engellerinin gösterilmesi ve bunların taranması ya da kaldırılması için istenebilecek yardımın yapılması.

Madde 3: Karadeniz'deki mayın engelleri hakkında mevcut bilgilerin verilmesi.

Madde 6: Osmanlı karasularında ya da Osmanlı'nın işgalindeki sularda bulunan bütün savaş gemilerinin teslim edilmesi; Osmanlı karasularında kolluk ya da benzeri amaçlar için gerekli görülebilecek birtakım küçük gemiler dışında, bu gemilerin belirtilecek Osmanlı limanlarında ya da limanlarda gözaltına alınması.

Madde 8: Şu sırada Türk işgali altında bulunan bütün liman ve demirleme yerlerinin Müttefik gemilerince özgürce kullanılması ve düşman (İtilaf Güçlerinin düşmanları) tarafından kullanılmasının önlenmesi. Aynı koşullar ticaret ve ordunun terhisi amaçları için Türk sularında bulunan Türk ticaret gemilerine de uygulanacaktır.

Madde 9: (İtilaf Devletleri) Osmanlı tersane ve limanlarındaki her türlü gemi onarımı kolaylıklarından yararlanılması.

Madde 12: Türk Hükümetinin haberleşmeleri dışında, bütün telsiz, telgraf ve kablo istasyonlarının İtilaf memurları tarafından kontrol altına alınması.

Madde 13: Denizciliğe, askerliğe ve ticarete ilişkin her türlü gereçlerin yok edilmesinin yasaklanması.

Madde 14: Ülkenin ihtiyaçları giderildikten sonra, kalan kömür, akaryakıt ve Bahri Levazımın Türkiye kaynaklarından satın alınması için kolaylık gösterilmesi. (İhraç edilemeyeceğini belirtir madde)

Madde 18: Mısrata'yı[16] da içermek üzere, Trablus ve Bingazi' de işgal edilen bütün limanların en yakın İtilaf muhafaza kıtalarına teslim edilecektir.

[16] **Misurata**: Libya'nın kuzeybatısında bulunan bir liman kentidir.

İki nüshan olarak, Limni'de Mondros limanında Majestelerinin ''Agamemnon'' adlı savaş gemisinde 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır.

İmza: Arthur CALTHORPE

İmza: Hüseyin Rauf
Reşad Hikmet
Sadullah

Amiral Calthrope[17], 8 Kasım 1918 günü 51.261 sayılı yazı ile Bahriye Nezaretine, Mondros Mütarekesinin 6. Maddesini dayanak göstererek, bir yazı göndermiştir. Bu yazıda Osmanlı Deniz Kuvvetlerine ilişkin bilgi sorduktan sonra bu gemilerin tabi tutulacağı koşullar sıralanmıştır. Bu talimat Osmanlı Donanmasının ortadan kalktığının göstergesiydi. Bu talimata göre, gemiler mürettebattan ve silahtan (ağır silahlardan) tecrit edilecekti. [18]

Buna göre:

1. Osmanlı Gemilerinin durumları hakkında detaylı bir listesinin çıkartılması;

2. Büyük savaş gemilerinin her türlü silahının sökülmesi ve mühimmatın toplanması;

3. Gemilerin emre hazır halde bulundurulmaları için gerekli tertibatın alınması;

4. Yeterli miktarda gemi mürettebatı ve bakım ekibi bulundurulması;

5. Haliç'teki gemilerde bir ay için ve İzmit Körfezinde bulunan gemilerde ise en çok yakacak miktarının üçte biri kadar yakıt bulundurulması;

6. Gemilere Osmanlı Sancağı çekilmeyecektir.

7. Fransızlardan ele geçirilen Turguoise denizaltısı derhal teslim edilecektir.

---

[17] **Sir Somerset Arthur Gouch Calthorpe**: 1864 yılında Londra'da doğdu. İngiliz Amiralidir. I. Dünya Savaşı sonrası İtilaf devletlerinin Akdeniz donanması komutanı olarak Mondros Mütarekesi'ni imzaladı. 30 Ekim 1918 Çarşamba günü Midilli adasının Mondros limanında Rauf Orbay ile Osmanlı tarihinin en ağır antlaşmasını imzaladı. Kurtuluş Savaşı yıllarında İstanbul'da İngiliz yüksek komiseri olarak görev yaptı. Osmanlı yönetimine direniş yanlısı subayların halkı silahlandırmaması yönünde baskı yaptı. 14 Mayıs 1919'da İzmir Valisi İzzet Paşa'ya İzmir'in işgal edileceğine dair bir nota verdi. Haziran ve Temmuz 1919'da Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazılarla defalarca Mustafa Kemal'in Anadolu'dan geri çağrılmasını istedi. 5 Ağustos 1919'da İstanbul'dan ayrıldı. Yerine Amiral Jean de Robeck atandı. 1939'da Londra'da öldü. (http://tr.wikipedia.org/wiki/Somerset_Arthur_Gough-Calthorpe-13.02.2010)

[18] Afif Büyüktuğrul**,** (1977), **Osmanlı Deniz Harp Tarihi,** Cilt: 5, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul, ss. 17-19.

8. Alman, Avusturya ve Türk ticaret gemilerinin bir listesi ile Hükümet emrine alınan gemiler ile kömür taşımada kullanılanlar açıklanmak şartıyla Karadeniz'de, Boğaziçi'nde, Marmara'da ve Çanakkale'de kıyı ticaretinde kullanılan gemilerin isimleri verilecektir. Müttefiklerin donanmasına ait gemiler, Türk ya da Almanlar tarafından el konulmuş olsa dahi hemen listelenecek ve teslim için hazır bulundurulacaktır. Türk limanlarında çalışan Rus gemileri tespit edilerek listelendirilecektir.

9. Müttefik donanmasından, sancak subayı veyahut kıdemli deniz subayı yetkisi taşıyan subaylar tarafından harp gemileri ilk fırsatta teftiş edilecek ve bu denetim sürekli olacaktır.[19]

Mütarekenin birinci maddesi de İtilaf güçleri özelliklede İngilizler açısından önemlidir. Bu maddeye dayanarak, düşman deniz kuvvetlerine tam bir hareketlilik sağlanmıştır. Özellikle Akdeniz'den Karadeniz'e serbest geçiş sağlaması, bu sayede hem Çar Rusya'sına yardım hem de Karadeniz sahillerinin ablukaya alınarak Rusya'dan gelebilecek yardımlarının önünün kesilmesi düşünülüyordu.[20]

Çanakkale ve İstanbul limanlarının açılması ve buraların müttefiklerin kontrolüne geçmesi de, İstanbul'un ve deniz ticaretinin kontrolü anlamına geliyordu.

İtilaf donanmaları 17 Kasım 1918 tarihinden itibaren Karadeniz limanlarını ele geçirmeye başlamıştır. Hatta kısa bir süre sonra, Batum ve Samsun limanları fiili bir işgale uğramıştır. Diğer limanlarda ise sıkı bir denetim ve kontrol sistemi kurularak, Karadeniz'in üst kesimleri ile irtibatta kesilmeye çalışılmıştır.[21]

Mütareke imzalandığı sırada başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun birçok yerinde Alman zabitanı ve askerleri bulunuyor; bunların acil olarak ülkelerine sevk edilmesi gerekiyordu. Almanlar, 02 Kasım 1918 günü İstanbul'da bulunan Korkovado adlı Alman nakliye gemisiyle Odesa'ya, denizaltı gemileri ile de Sivastopol'a

---

[19] TİH, **a.g.e**., s. 42.
[20] Mehmet Okur, (2006), **Milli Mücadele'de Karadeniz Bölgesi'ne Yönelik İngiliz Faaliyetleri**, ATESE, Ankara, s. 143.
[21] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 16.

gitmişlerdir. Kalanlar ise Akdeniz adlı Türk ticaret gemisiyle Almanya'ya gönderilmek için hazırlık yapılmıştır.[22]

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı askeri kuvvetlerine birçok Alman komutan atanırken, Osmanlı donanmasının başına da yine bir Alman olan Amiral Passuvitz atanmıştı. Mütareke sonrası Passuvitz'in de görevi bitmiş ve o zamana kadar donanmanın ikinci komutanlığını yapmış olan Amiral Arif Paşa'ya görevi devretmiştir. 03 Kasım 1918 günü, Donanma İkinci Kumandanı Arif Paşa'nın forsu Turgut gemisinden indirilmiş ve yerine flândra[23] çekilmiştir. Donanmayı Hümayun 1. Kumandanlığı kaldırılarak, yerine Donanma Kumandanlığı teşkil edilmiştir. Ayrıca Boğazlar Umumi Kumandanlığı da kaldırılarak yerine Umumi Karargâh'a bağlı olarak her iki Boğaz'da birer Umumi Bahriye Zabitleri *(Deniz İşleri Subaylığı)* kurulmuştur.[24]

Yavuz[25] bu dönemde mayın yaraları nedeniyle İstinye'de yatmaktadır. Diğer gemiler ise Haliç'te ve İstinye'de tamire muhtaç bir halde bulunuyorlardı.[26]

İtilaf devletleri ise Çanakkale Boğazı önlerinde, İstanbul'a girecekleri günü beklemektedirler. Ancak boğazı geçerken gelebilecek bir fevri hareketten dolayı da bir çekince söz konusudur. Bu nedenle 8 Kasım 1918 günü Gülcemal adlı Türk ticaret gemisi ile Çanakkale'de bulunan Türk denizciler İstanbul'a doğru yola çıkartıldılar.[27]

Marmara denizine giren ilk müttefik gemisi ise Fransızlara ait ***''Ariden''*** adlı mayın gemisi olmuştur. İstanbul'u işgal için İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan gemilerinin oluşturduğu bir donanma hazırlanmıştı. Bu donanmada 15 muharebe gemisi ya da zırhlı, 11 kruvazör, 29 muhrip ve 6 denizaltı gemisinden kurulu 61 parçalık İtilaf filosu hazır bulunuyordu. Bu büyük işgal donanmasının gelişi sırasında bir kaza

---

[22] TİH, **a.g.e**., s. 6.

[23] **Flândra**: Bir geminin hizmette olduğunu belirtmek için pruva direğine çekilen kırmızı, beyaz ve mavi renkte ensiz bayrak.

[24] Okur, **a.g.e.**, s. 155, Mithat Işın, (1946), **İstiklal Harbi, Deniz Cephesi**, T.C. Deniz Matbaası, s. 2 ve TİH, a.g.e., s. 6.

[25] **Yavuz Muharebe Kruvazörü**: SMS Goeben, 28.03.1911 tarihinde Almanya'nın Hamburg kentinde yapılmıştır. Osmanlı Devletinin I. Dünya Savaşına girmesine neden olan iki gemiden bir olarak gösterilmektedir. Döneminde Akdeniz'in en kuvvetli gemisi olarak gösterilmektedir. 186 metre boyunda, 29,5 genişliğinde, derinliği 8,5 metredir. Boğazlardan geçerek Osmanlı topraklarına girmesi ile adı değiştirilmiş ve Yavuz ismini almıştır.

[26] Işın, **a.g.e.,** s. 2.

[27] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt. 5, s. 17.

yaşanmaması için, 13 Kasım 1918 günü saat 9: 00 ila 14: 00 arasında boğaza ve adalara giden şehir içi vapurlarının hareket etmemesi de istenmiştir.[28]

Müttefik donanması ile İstanbul'a gelen görevli kişiler şu şekildedir:

Amiral CALTHORPE: Müttefik Donanma Komutanı ve Müttefik Başkomiseri

Amiral AMET: Fransız Başkomiseri

İngiliz Generali Hanry F. M. WİLSON: İstanbul Garnizon Komutanı

Amiral WEBB: İngiliz Komiser Yardımcısı

Kont SFORZA: İtalyan Başkomiseri

Müttefik donanmasının ilk kararı, İstanbul'da her devlete ait bir istasyon savaş gemisi bırakarak İzmit körfezine çekilecek ve burada üstlenilecekti. Bu amaçla Osmanlı Bahriye Nezareti de bu donanmanın ihtiyacı olan su ve yakıtlarını karşılamak amacıyla ''İzmit Mevkii Bahri- İzmit Deniz Mevki Komutanlığı'' kurmuştu. Ancak, İzmit'e gidiş ertelenmiştir. İzmit'e gitmemek ve İstanbul'da kalmanın görünür nedeni bu bölgede iaşeyi sağlayacak pazar ve sanayi tesisinin olmaması, gerçek neden ise politik ve baskı politikası nedeniyle İzmit körfezine çekilme işlemi Amiral CALTHORPE tarafından iptal edilmiştir.[29]

Müttefik donanması İstanbul denizini paylaşmışlar; büyük muharebe gemileri Sarayburnu ile Ortaköy arasında çift sıra yer almışlardı. Büyükdere koyu İngiliz, Beykoz Amerikan[30] filotillası, Kabataş önlerinde ise İtalyan, Fransız ve Yunan muhrip ve kruvazörleri yer alıyor; Heybeliada Bahriye Mektebi ön kısmını ise müttefikler değişerek kullanıyorlardı. Özellikle Yunan savaş gemileri buradaki Rumları heyecanlandırmak için sürekli Heybeliada önlerinde görülüyordu. [31]

Müttefik donanmasının gelmesi ile çoğunlukla Rumların yaşadığı, Arnavutköy, Yeniköy, Adalar, Samatya, Kurtuluş gibi semtler hareketlenmiş, buralarda bulunan

---

[28] TİH, **a.g.e**., s. 10.
[29] **a.g.e**., s. 10.
[30] Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya Türkleri yenmiş saymadıklarından, müttefik donanmanın içinde kendi savaş gemileri ya da filolarını katmamışlardır. Ancak, daha sonra onlarda İstanbul'a küçük birer filotilla ya da filo göndermişlerdir.
[31] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt: 5, s. 22.

evler Yunan bayrağını anımsatan mavi beyaz renklere boyanmış, evlere Yunan bayrakları çekilmişti. Rıhtımda görünen müttefik, özellikle de Yunan gemilerini karşılamak için yerli Rum halkı, Yunan bayrakları ile rıhtıma koşuyorlardı. 06 Aralık 1918'de ise İstanbul'a bir Japon filosu gelmişti.[32]

1.3. MÜTAREKE SONRASI OSMANLI DONANMASI VE PERSONELİNİN DURUMU

Amiral CALTHORPE, Müttefik donanması İstanbul'a gelmeden önce Haliç'e girebilecek olan Türk deniz araçlarının burada konuşlandırılmasını istemiştir. Buna istinaden Türk Donanması, Amiral Arif Paşa komutasında, Haliç'te Divanhane ile Hasköy arasında kıçtankara'ya sıralanmışlardır. Burada bulunan gemileri şunlardır.[33]

Tablo 1.1: Mondros Mütarekesi Sonrası Haliç'e Çekilen Gemiler

Gemi Adı	**Yapım Yeri**	**Yılı**	**Tonajı (Ton)**	**Sürati**
Turgut Reis Zırhlısı	Almanya	1891	10.060	6 Mil
Hamidiye Kruvazörü	İngiliz	1903	3. 805	2 Mil
Mecidiye Kruvazörü	Amerikan	1903	3. 250	2 Mil
Peykişevket Torpidosu	Alman	1906	775	2 Mil
Berkisatvet Torpidosu	Alman	1906	775	2 Mil
Muaveneti Milliye Muhribi	Alman	1909	616	34 Mil
Munune-î Hamiyet Muhribi	Alman	1909	616	34 Mil
Taşoz Muhribi	Fransız	1907	290	27 Mil

[32] TİH, **a.g.e**., s. 10.
[33] **a.g.e**., s. 19 ve Büyüktuğrul, **a.g.e**. Cilt: 5, s. 22.

Tablo 1.1: (Devam) Mondros Mütarekesi Sonrası Haliç'e Çekilen Gemiler

Samsun Muhribi	Fransız	1907	290	27 Mil
Berkiefşan Torpidobotu	Osmanlı	1894	270	8 Mil
Yunus Torpidosu	İtalyan	1906	200	20 Mil
Akhisar Torpidosu	İtalyan	1906	160	20 Mil
Draç Torpidosu	İtalyan	1906	160	20 Mil
Musul Torpidosu	İtalyan	1906	160	20 Mil
Sultanhisar Torpidobotu	Fransız	1907	97	27 Mil
Sivrihisar Torpidobotu	Fransız	1907	97	27 Mil
Aydın Reis Gambotu	Fransız	1913	530	14 Mil
Preveze Gambotu	Fransız	1913	530	14 Mil
Sakız Gambotu[34]	Fransız	1913	530	14 Mil
Burak Reis Gambotu	Fransız	1913	530	14 Mil
Barıkaîzafer Gambotu	Fransız	1908	213	12 Mil
Malatya Gambotu	Fransız	1908	213	12 Mil
İsa Reis Gambotu	Alman	1913	420	12 Mil
Hızır Reis Gambotu	Alman	1913	420	12 Mil
11, 13, 14, 15, 17, 20 ve 21 No.lu Motorgambotlar		1912	20	12 Mil

[34] Sakız ve Burak Reis Gambotları, 24 Aralık 1918'e kadar Karadeniz'de görev yaptıktan sonra, Batum'um İngilizler tarafından işgali üzerine Haliç'e çekilmişlerdir.

Tablo 1.1: (Devam) Mondros Mütarekesi Sonrası Haliç'e Çekilen Gemiler

Müsteciponbaşı (Turquoise) Denizaltı Gemisi	Fransız	1908	390	2/8 Mil
İntibah Mayın Gemisi	Alman	1886	616	14 Mil
Nusrat Mayın Gemisi	Alman	1912	365	14 Mil
Selanik Mayın Gemisi	Alman		270	12 Mil
Galata Yatı	İngiliz	1898	140	12 Mil
Söğütlü Yatı	İngiliz	1903	110	14 Mil
Ertuğrul Silahlı Yatı	İngiliz	1903	900	21 Mil
Muinizafer Korveti	Alman	1867	2.400	12 Mil
Necmişevket Korveti		1867	2.050	10 Mil
İclaliye Korveti		1866	2.266	10 Mil
Giresun Resmi Nakliye Vapuru		1877	3.000	12 Mil
Reşit Paşa Resmi Nakliyat Vapuru			4.426	12 Mil
Tirmüjgan Resmi Nakliyat Gemisi		1883	3.936	10 Mil

Bunlardan hariç, 9 adet Motorgambotu'da Haliç'e çekilmiştir. Bunlar 20 ton ağırlığında olup 14 Mil sürat yapabilmekteydiler. Ayrıca Haliç'e sığmayan Yavuz ve Yavuz'a yardımcı olmak için Zuhaf gambotu, İzmit Körfezine gönderilmiştir.[35] Bunlardan Yavuz Muharebe Kruvazörü, 23.000 ton ağırlığında olup 1912 yılında

[35] TİH, **a.g.e**., s. 10

Almanya'da yapılmıştır. Zuhaf Gambotu 650 ton ağırlığında, 1896 İstanbul yapımı olup 10 mil sürat yapabilmekteydi. Mütareke yıllarında Yavuz'a elektrik ve kalorifer kaynağı olarak hizmet vermiştir.[36]

Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yılında çıkartılan, Tekâlif-i Harbiye (Harp Yükümlülükleri) kanununa dayanarak, çeşitli gemiler senet karşılığı el konularak, kurtarma, mayın döşeme- toplama- taşıma, nakliyat işlerinde kullanılmıştır. Mütareke sonrası bu gemiler de sahiplerine iade edilmiştir. Ayrıca devlete ait Seyri Sefain ve Şirket-i Hayriye ticari işletmelerinin gemileri de tekrar bu şirketlere iade edilmiştir.

Bahriye Nezareti ambarlarında Alman yapımı, 17 deniz uçağı ile Birinci Dünya Savaşı sırasında el konan çeşitli çaplarda deniz araçları da bulunmaktaydı.[37]

Mütareke sırasında en tartışmalı deniz aracı Yavuz'du. Hüseyin Rauf (Orbay) Bey, Mütarekenin başlangıcında yaşanan olayları şöyle anlatmaktadır:''… Amiral (CALTHORPE) nedense Yavuz'un behemahal kendilerine teslimini istiyordu. Kendisine cevap olarak dedim ki: 'Yavuz zırhlı kruvazörü, gerçi donanmamıza mensup sancağımızı taşımakta ise de, içindeki zabitlerle mürettebat kâmilen Almandır. Bunların, durup dururken düşmanca sıkıştırılırsa, Alman bayrağını çekip, donanmamızdan ayrılarak kendi menfaatlerine harekete kalkmaları ihtimalini düşünmek ve bilhassa bizim böyle bir ihtimali önleyecek kudrette olmadığımızı da unutmamak lazımdır.'[38]

Amiral cevap verdi:

'Kendilerini burada temsil ettiğim devletler Goben'i Osmanlı harp gemisi saymaktadırlar. Esasen bu cihet, Goben'in Osmanlı sancağı altında kendileri ile fiilen harp etmesiyle de sabittir…'

Bu konuda epey tartışmalar oldu. Sonunda altıncı madde iki tarafın uygun bulduğu şu şekli aldı. 'Osmanlı kara sularında veya Osmanlı Devleti tarafından işgal

---

[36] Soner Polat vd., (2008), **İstiklal Harbinde Bahriyemiz**, Dz.İk.K.'lığı Basımevi Amirliği, Ankara, s. 27.
[37] TİH, **a.g.e**., s. 11.
[38] Rauf Orbay, (2000), **Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım**, Cilt. I, Emre Yayınları, İstanbul, s. 104.

edilen sularda bulunan bütün harp sefineleri teslim olunacak ve gösterilecek Osmanlı liman veya limanlarında tutuklu bulundurulacaktır.’’[39]

İtilaf Devletleri donanması, Boğazları ve İstanbul’u kontrol altına aldıktan sonra Haliç’teki Osmanlı gemilerinin kontrolünü sağlamak amacıyla İtalyan Pisa ve Jardunya zırhlıları Haliç’in girişine demir attılar. İşgal güçleri, Türk gemilerinin top kamaları ve kazan kapaklarını çıkartarak, cephaneleri ile birlikte fişekhane’deki özel depolarda koruma altına aldılar.[40]

Bahriye Nezareti, tersane ve havuzlarının kapılarında devamlı İngiliz askerleri bulunmakta, Kasımpaşa- Hasköy arası da İngiliz devriyelerinin kontrolü altındaydı. Türk Donanama gemilerinin bakım ve hazırlanması da yasaklanmıştı. İtilaf donanma gemilerinin bakımını yapma ve hazırlama görevi Ansolda şirketi emrine verilmişti. Bu şirket ticari gemilerle, yabancı savaş ve ticari gemilerini havuzluyorlardı. Tersane içerisinde bir iki atölye İngiliz işçilerine bırakılmış, bu sayede İtilaf donanmasının gemileri bakım ve onarımı görülüyordu. Müttefikler ayrıca Haliç’ten başka İzmit Körfezi’nde de bir atölye kurmuşlardır.[41]

1.4. İTİLAF GÜÇLERİ TARAFINDAN GÖREVLENDİRİLEN OSMANLI HARP VE YARDIMCI GEMİLERİ

Mondros Mütarekesi’nin hükümlerine göre, Karadeniz, Akdeniz ve Marmara Denizi kıyılarındaki polisiye olayların kontrol görevi, Osmanlı Donanmasına bırakılmıştı. Bu donanmada yer alacak gemilerin tonajları ve silahları ise sınırlandırılmıştı. Ancak bu sınırlı izin bile Osmanlı Bahriye Nezareti ile İngiliz ve Fransızlar arasında tartışmalara ve endişeye yol açmıştır. Özellikle Rum çetelerinin faaliyetlerinin engelleneceği endişesi ile karşı çıkan Rumların, diretmeleri bu tereddüdü daha da arttırmaktaydı. Bu durum 20 Şubat 1919’a kadar sürdü ve Amiral Calthorpe, izni ancak bu tarihte verebildi.[42] Osmanlı Donanmasına bırakılan gemiler şunlardır:

---

[39] **a.g.e**., s. 104.
[40] Işın, **a.g.e**., s. 2.
[41] Okur, **a.g.e**., s. 158.
[42] Büyüktuğrul**, a.g.e**., Cilt 5, s. 29.

1. Aydın Reis ve Preveze Gambotları[43]

Bu izni alan Osmanlı Bahriye Nezareti, Aydın Reis ve Preveze gambotlarını Karadeniz de görevlendirdi. Bunlardan Aydın Reis Gambotu Trabzon limanında üstlenip Doğu Karadeniz'deki olayları önlemek için görev yaparken, Preveze gambotu ise Sinop'ta üstlenip Batı Karadeniz'in karakol hizmetini yapacaktı. 26 Şubat 1919'da hareket eden gambotlar, görevlendirildikleri limanlara ulaştıklarında kömürleri bitmiş ve hareketsiz kalmışlardır.[44]

19 Mayıs 1919'da Samsun'a 9. Ordu Müfettişi olarak çıkan Mustafa Kemal Paşa, Harbiye Nezaretine çektiği şifreli telgrafta:

> *Samsun'dan*
>
> *M 2015 Harbiye Nezaretine gelen şifredir.*
>
> *1.5.1919 tarih Genelkurmay 1 nci Şube 1758 numaralı tezkereye cevaptır.*
>
> *Sahil bölgesinin gözetilmesi ve ehemmiyet altına alınması, niteliğinden dolayı bilhassa şu sırada önem kazanmıştır. Biri Sinop diğeri Trabzon'da bulunan iki gambot kömürsüzlük yüzünden hareketsiz haldedir. Samsun Liman Başkanlığı Bahriye Nezaretinin Giresun Vapuru ile kömür gönderileceğini bildiriyorsa da çok önemli olan gözetleme görevinin geciktirilmemesi amacıyla hiç olmazsa her iki gambot için şimdilik 500 ton kömürün gönderilmesi ve yola çıkarılması hususunda emir verilmesi önemle arz edilir.*
>
> *20.05.1919*
>
> ***9. Ordu Kıtaatı Müfettişi Mirliva***
>
> ***Mustafa Kemal***[45]

Her ne kadar 500 ton kömürü Giresun vapuru ile bu gambotlara gönderdi ise de görev yapabilmeleri için yeterli bir miktar değildi.[46]

2. Draç, Akhisar ve Yunus Torpidoları[47]

Marmara kıyılarında görev yapacak olan Draç, Akhisar ve Yunus torpidoları 1919 yılının Mayıs ayından itibaren Heybeliada üssüne istinaden görev yapmaya

---

[43] Aydın Reis Gambotları, Fransız yapımı olup 1913 yılında teslim edilmiştir. 530 ton ağırlığında ve 14 mil sürate sahiptir.
[44] TİH, **a.g.e**., s. 11.
[45] **Genelkurmay ATASE Arşivi, İstiklal Harbi Koleksiyonu**, Kutu: 14, Gömlek: 84, Belge: 84- 1.
[46] TİH, **a.g.e.,** s. 12.
[47] Draç, Akhisar ve Yunus Torpidoları, 1906 yılında İtalya'da yapılmış olup, 160 ton ağırlığında ve 20 mil sürat'e sahiptiler.

başlamışlardır. Görevleri, kaçakçılığı önlemek olarak sınırlandırılmış, Mudanya, Bandırma, Marmara adaları, Gelibolu ve Tekirdağ kıyılarında karakol görevi yapacaklardı. Hem Karadeniz'de, hem de Marmara'da görev yapan bu deniz unsurları, Müttefik kontrol kurulu tarafından sıkı bir teftişten geçirilmekteydiler.[48]

3. Hızır Reis Gambotu[49]

Hızır Reis Gambotu, kaçakçılık ve Rum çetelerinin hareketini önlemek amacıyla 26 Mart 1919'da İstanbul'dan Binbaşı Celal[50] komutasında hareketle 29 Mart'ta İzmir'e varmıştır. Mütareke hükümlerine uyarak, gemide bulunan 3 adet 75 mm.lik çıkartılmış, 2 adet 47 mm. lik top ise yerinde bırakılmıştır. 16 Nisan 1919'da İzmir Fırka-i Bahriyesi Kumandalığı emrine girmiş, bu komutanlığın lağvı üzerine bu görevi üzerine almış olan İzmir Merkez Liman Reisliği emrine katılmıştır.[51]

4. Nusrat Mayın Gemisi

Birinci Dünya Savaşında ve özellikle de Çanakkale muharebelerinde üstün hizmetler gösteren Nusrat mayın gemisi, 29 Nisan 1919 tarihinden itibaren İzmir'de konuşlanmış, yedeğinde iki mayın çıkartma botu olduğu halde, Saroz Körfezindeki mayınları çıkartmak üzere, 4 Haziran 1919'da Mondros'a hareket etmiştir.[52]

4 Temmuz- 4 Ağustos 1919 dönemlerinde aralıklı olarak İzmir mayın hatlarını kaldırmakla da meşgul oldu. 14 Ağustos' da İstanbul'a döndü. 12 Ekim- 06 Kasım 1919 arasında Çanakkale ve Kumkale mayın hatlarında görev yaptı. 10 Kasım'da tekrar İzmir'e gelerek Hacılar ve Eski Foça limanlarında bulunarak, buradaki mayınların temizlenmesinde de görev yaptı.[53]

5. Tirimüjgan ve Reşat Vapurları

Osmanlı Bahriye Nezareti emrinde kalan askeri nakliye gemileri de bu dönemde görev yapmışlardır. Birinci Dünya Savaşının bitişi ile Osmanlı topraklarında birçok Alman askeri personeli kalmıştır. Bunların taşınması işi ise Tirmüjgan askeri

---

[48] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt: 5, s. 29.
[49] **Hızır Reis Gambotu**: 1913 yılında Almanya'da üretilmiştir. 420 ton ağırlığında ve 12 Mil sürat'e sahiptir.
[50] **Köprücü Celal**: Milli Mücadele döneminde İzmit Bahriye Kumandanlığı yapmıştır. Bu dönemde yıkılan köprüleri onararak Milli Mücadelenin karasal savaşında da büyük hizmetler yapmıştır.
[51] TİH, **a.g.e**., s. 12.
[52] **a.g.e**., s. 12-16.
[53] **a.g.e**., s. 16.

nakliye gemisine verilmiştir. Tirmüjgan askeri nakliye gemisi, Ocak 1919'da hareket ederek Türkiye'deki Almanları, Trieste ve Venedik limanlarına götürürken, burada bulunan Türkleri de anavatana getirmiştir. Gemi Haziran 1919'da bu bölgeye ikinci bir sefer daha yapmıştır.[54]

Reşit Paşa ve Giresun gemileri ile birlikte, Tirmüjgan'da o zamanki Seyri Sefain İdaresine devredilmiştir.[55]

6. Turquoise (Müstecip Onbaşı) Denizaltı Gemisi

30 Ekim 1915'te Çanakkale'de el konulmuş bir Fransız denizaltı gemisidir. 01 Temmuz 1919'da Fransızlara iade edilmiştir.[56]

1.5. DONANMADAKİ PERSONELİN DURUMU VE EĞİTİMİ

Mütareke sonrası, bahriye personeli hızla tasfiye edilmiş, gemilerde sadece nöbet ve temizlik yapma görevi dışındaki personel terhis edilmişti. Donanma personelinin durumu ciddi anlamda sıkıntılı olup, subaylar, üç- beş lira aylık ile yaşam mücadelesi veriyorlardı. Bu dönemde sadece karakol görevi yapan gemi personeli ile Hamidiye Okul Gemisi personelinin durumu iyi idi. Bu durumda kalınamayacağını gören birçok deniz subayı kendi yolunu seçmiştir.

Bu dönemde, Türk Deniz kuvvetlerinin subayları, birçok farklı şekilde görev yapmışlardır. Buna göre:

a) Yarbay rütbesi ve altındaki deniz subayları, Anadolu'ya geçerek İstiklal Harbinin deniz ya da Kara savaşlarına katıldılar.

b) İstanbul'da kalıp, silah cephane, malzeme ve adam kaçırmakla Anadolu'ya hizmet ettiler.

c) Türk ve yabancı vapur şirketlerinde görev alanlar oldu.

---

[54] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt 5, s. 30 ve TİH, **a.g.e.** ss. 12- 16.
[55] TİH, **a.g.e**. s. 12.
[56] TİH, **a.g.e**., s. 12.

d) Karada küçük sanatkârlıkla (Demirci, kunduracı, ticaret ve sair) geçimlerini sağladılar.[57]

Donanma eğitimiyle ilgili ortada resmi bir çalışma kalmamıştı. Ancak, Bahriye nezaretinin büyük makamlarında bulunan subaylar, mütarekenin ağır koşullarına rağmen, genç nesilleri yetiştirmek için yoğun çaba sarf ediyorlardı. Subay ve astsubay eğitimlerinde hiçbir özveriden kaçınılmamıştı. Heybeliada'daki Bahriye Mektebi ve Gedikli Mızıka Okulu ile Hamidiye ve Yavuz gemilerindeki ''Çırak'' Gedikli Aday Okulu bütün kifayetiyle çalışıyordu.[58]

Hamidiye Kruvazöründe ''Deniz Talebesi- Harbiye Okuru'' ve Yavuz Muharebe Kruvazöründeki ''Mühendis- asteğmenler'' aynı şekilde eğitimlerini sürdürdüler. Bunların birçok kısmı da Milli Mücadele döneminde, Ankara Hükümeti emrinde çalışmışlardır.[59]

1.6. İSTANBUL'DA ANADOLU'YA YAPILAN SEVKİYATLAR

Mondros Mütarekesi sonrası, İstanbul'da bulunan azınlıklar, Türklere karşı harekete geçmiş, özellikle İtilaf güçlerinin İstanbul'da görünmesiyle birlikte bu saldırılar daha da artmıştı. Bu durum halkın yanı sıra, İstanbul depolarında bulunan silah ve cephane depoları ile Anadolu'ya geçmek isteyen her sınıftan uzman ve insan gücü içinde büyük bir tehlikeydi.[60]

Anadolu'daki bağımsızlık hareketinin, uzman insan gücü, silah, cephane ve iaşeye ihtiyacı vardı. İşgal kuvvetleri, kadro fazlası diyerek birçok birliği terhis ettirmiş, silah ve cephaneleri belli noktalarda toplanmıştı. Toplama noktaları olarak, İstanbul, Gelibolu, İzmit, Trabzon ve Batum öncelikli seçilmişti. Ayrıca toplayamadıkları yani taşıma sorunları olan bazı mühimmatlar ise bunlar için hayati önem taşıyan, nişangâh,

---

[57] Afif Büyüktuğrul, (1967), **Cumhuriyet Donanması (1923-1960)**, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul, s. 3.
[58] **a.g.e**., s. 3.
[59] **a.g.e**., s. 3.
[60] Ali Sarıkoyuncu, (2009), **Milli Mücadele'de Zonguldak ve Havalisi**, Zonguldak Valiliği Yayını, 2. Baskı, Ankara, s.16.

top kaması, sürgü kolu ve makineli tüfeklerin kapak takımları sökülerek bu merkezlerde işgal kuvvetlerinin kurduğu depolarda stoklanmıştı.[61]

İstanbul'da bulunan vatansever kişi ve gruplar, öncelikli istihbarat faaliyetleri yapmak ve Anadolu'ya İstanbul'da depolanmış silah ve cephaneyi sevk etme görevini üzerine almışlardı.

Vatanseverler, İstanbul'un 16 Mart 1920 günü resmen işgal edilmesinden sonra, yeni bir uğraşın içine girecekler, İngiliz,*"Intelligence" Servisinin* faaliyetlerinden haberdar olmak için, tüm güçlerini seferber edeceklerdir. Bu istihbarat örgütlerinin kaynağını eski dönemin istihbarat elemanları oluşturmaktadır. *"Teşkilat-ı Mahsusa"* dan arta kalan bu örgüt elemanlarından bazıları *Karakol*, bazıları da *Mim Mim.* Örgütünde görev üstlenmişti. Milli Mücadele boyunca üzerlerine düşeni görevleri en iyi şekilde yerine getirmişlerdir.[62]

Ülkeyi işgalden kurtarmak, dengeli bir silah ve insan sayısı ile mümkün olmalıydı. Bunu sağlamak için İstanbul'da bulunan büyük miktardaki silah, mühimmat ve diğer unsurların Anadolu'ya taşınması, ikinci olarak da başta Rusya olmak üzere diğer dış ülkelerden silah ve mühimmat alınması gerekiyordu.[63]

Bu silah ve cephanelerin İstanbul'dan Anadolu'ya taşınması çok zor görünmekteydi. Çünkü Anadolu'nun Karadeniz kıyılarındaki birkaç mıntıkası hariç hemen hemen tüm kıyılar işgal altındaydı. Kafkaslarda ve Güneydoğu'da da İtilaf güçlerinin kontrolü söz konusuydu.[64]

1.6.1. Silah Cephane ve Ekipman Sevkiyatları

Silah, Cephane ve Ekipman sevkiyatları ancak çok iyi bir gizli örgüt yapısı ile mümkün olacaktı. Bu amaçla Mondros Mütarekesi'nden sonra, başlangıçta İstanbul'da kalan İttihat Terakki üyeler arasında iletişim ve dayanışmayı sağlamak için, Miralay Kara Vasıf ve Galatalı Şevket Beylere Talat Paşa tarafından bir örgüt kurmaları

---

[61] Okur, **a.g.e**., s. 203

[62] Necdet Ekinci, (1994), "Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Anadolu'daki Türk ve Düşman Gizli Faaliyetleri", **Atatürk Yolu Dergisi**, IV/14, ss. 167- 168.

[63] **Türk İstiklal Harbi, Cilt: VII, İdari Faaliyetler**, (1975), Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss. 96- 97.

[64] Okur, **a.g.e.,** s. 204.

emredildi. *Teşkilat-ı Mahsusa'* nın bu eski deneyimli ittihatçıları Karakol Cemiyeti adıyla, kısa sürede örgütlenme aşamasını tamamlayarak, çok yönlü çalışmalara girişmişlerdir. İstanbul'da kendilerine bağlı olanları ve Anadolu yakasındaki çeteleri silahlandırmışlardır. İstanbul semt ve kazalarını sıkı bir biçimde örgütlemişler, İstanbul ve Anadolu yakası arasında örgütsel ilişkiyi sağlamak amacıyla Kocaeli bölgesinde bir "*Menzil Hattı*" kurmuşlardır. Bu hattın menzil kumandanlığına ise, *Yenibahçeli Şükrü Bey* getirilmiştir. Örgüt ilk toplantısını hiç umulmadık ve göze çarpmayacak bir yerde, Mahmut Paşa Camii avlusundaki kahvede yapmıştır.[65]

Milli Mücadele hareketine son derece büyük katkılar sağlayan Karakol Cemiyeti, bu şekilde 1918 Ekim sonlarında kurulmuştur. Başlangıçtaki yönetim kadrosunda, Kara Kemal, Miralay Kara Vasıf, Miralay Baha Sait, Mirliva Halil (Kut) ve bazı kaynaklara göre de Dr. Adnan (Adıvar) bulunuyordu.[66]

Karakol Teşkilatı, Damat Ferit Hükümeti'nin ve İngilizlerin kontrolleri altında bulunan ambar ve depolardan, yeni kurulmakta olan ordunun gereksinimleri için yüksek miktarda silah ve cephaneyi Anadolu'ya geçirmiştir. Geceleri gizlice yapılan faaliyetler sonucunda, 56.000 mekanizma, 320 Makineli tüfek, 1.500 tüfek, bir batarya top, 3.000 sandık cephane, 10.000 üniforma, 100.000 nal ve mıh, 15.000 matara, 1.000 ton kadar malzeme ve askeri malzeme[67] Anadolu'ya aktarılmıştır. Bunun yanı sıra önemli kişileri Anadolu'ya ulaştırmak gibi Milli Mücadele için çok önemli görevleride başarı ile yerine getirmiştir.[68]

Karakol Cemiyeti, istihbarat faaliyetlerinde de büyük başarılar elde etmişti. Özellikle Damat Ferit'in yalısında bir istihbarat kaynağı kurarak, tüm gelişmeleri takip etti. Ayrıca 26 Ocak 1920'de tarihe Akbaş baskını olarak geçen, Gelibolu'daki Fransız kontrolündeki Türk cephaneliğine baskın düzenlenmiştir. Bu baskında 8.500 tüfek, 33 makineli tüfek ve 500.000 atımlıktan fazla cephane ele geçirilmiş ve Anadolu'ya aktarılmıştır.[69]

---

[65] Ekinci, **a.g.m**., ss. 168- 169.
[66] Erik Jan Zürcher, (2007), **Milli Mücadelede İttihatçılık**, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 127.
[67] Hüseyin Dağtekin, (1955), "İstiklal Savaşı'nda Anadolu'ya Kaçırılan Mühimmat ve Askeri Eşya Hakkında Tanzim Edilmiş Mühim Bir Vesika", **Tarih Vesikaları,** Maarif Basımevi İstanbul, s. 2. ve Zürcher, **a.g.e.** s. 132.
[68] Ekinci, **a.g.m**., s. 170.
[69] Zürcher, **a.g.e.** s. 132.

Karakol Cemiyetinin, İngiliz baskıları sonucu dağıtılması üzerine, Karakol Cemiyetinin Üsküdar şubesi sorumlusu Erkân-ı Harp Kaymakamı Muğlalı Mustafa (MUĞLALI) Bey tarafından 27 Ekim 1920'de Zabitan Grubu adıyla yeni bir cemiyet daha kurulmuştur.[70]

Zabitan Grubu da, Karakol Grubu gibi Anadolu sevkiyatına devam etmiştir. Cemiyetin talimat ve tebligat şubeleri, her türlü silah, cephane ve mühimmat sevkiyatı işleri ile meşgul olmuştur. Bunun yanı sıra, kurye temini ve diğer dairelerle irtibat tesisi de bu daire tarafından yapılmıştır.

Zabitan Grubu, Anadolu'ya 1.000 sandık piyade cephanesi, 50 adet makineli tüfek, 20 kudretli cebel topu (kamaları ile), 1.000 adet makineli tüfek kapağı ve yedek namlu[71], 5.000 mekanizma, 2.000 adet muhtelif telefon, telefon malzemesi, teli, dürbünler, mühim oranda tıp ve ecza malzemesi, çeşitli ebatlarda bombalar, 50.000 adet palaska, köstek, çanta, matara ve peksimet torbası, potin, elbiselik kumaş ve çarık, 500 eğer takımı, 500 tüfek, 4 adet 15'lik top, 150.000 atımlık 7,5'lik sahra top mermisi, 600-700 sandık Alman piyade mermisi ile çok miktarda nal mıhı, çelik ve demir levha ve çubuklar, kösele ham harbiye malzemesi göndermiştir.[72]

Ankara Hükümeti tarafından, denizde de etkili olunması amacıyla Müdafaa-i Milliye Nezareti Bahriye Dairesi Başkanı Albay Şevket Bey'in girişimleriyle İstanbul'da faaliyet gösterecek ve doğrudan doğruya deniz subaylarından oluşacak Muavenet-i Bahriye Grubu da kuruldu.[73]

Grup, Haliç eski komutanı Cibalili Yarbay Nazmi ve Güverte Binbaşı Çerkeşli Haydar Abdullah Beylerin girişimleri ile faaliyete başladı. Teşkilat sadece İstanbul'da değil, Anadolu'nun sahil kasabalarında da örgütlendiler. Özellikle Haliç'te bağlı gemiler ve bunların silahlarının depolandığı ambarlardan kaçırılan silahlar, Anadolu'ya

---

[70] Mesut Aydın, (1990), "Milli Mücadele Yıllarında TBMM Lehine İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gizli Bir Grup: Zabitan Grubu (27 Ekim 1920- 20 Eylül 1921)", **A.A.M.D.** VI/ 18 s. 593.

[71] İtilaf güçleri makineli tüfeklerin kapak ve namlularını aldığında elde makineli tüfek olmasına rağmen bu nedenle bir işe yaramıyorlardı. Bu ürünler sayesinde bu silahlar da çalışır hale gelmiştir.

[72] Atase Arş. Klasör 1397 Dosya 35 Fihrist 11.11/1 alıntı Aydın. **a.g.m.,** s. 608.

[73] Mesut Aydın, (1992), **Milli Mücadele Döneminde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri**, İstanbul, s. 100.

gönderilmiştir. Muavenet-i Bahriye Grubu, bir süre sonra Felah Grubu ile ortak çalışmaya girmiş ve 15 Aralık 1921 tarihinde Felah Grubu ile birleşmiştir.[74]

Muavenet-i Bahriye Grubu tarafından, Ekim 1921'den itibaren gönderilmeye başlanan silah ve donatım malzemesi şu şekildedir: 37, 45, 75 ve 88 mm.lik gemi topları ve cephaneleri, 18 pusluk torpidolar ile kovanları ve yardımcı malzemeleri, mayın, tüfek ve cephanesi, el bombası, tabanca, çeşitli miktarda barut, ışıldak, telsiz cihazı, seyir aletleri, işaret tabancaları ve cephanesi, fabrika aletleri ve edevatı, deniz haritaları, kırtasiye ve çeşitli miktarda askeri eşyayı göndermiştir. Sonraki yıl da bu gönderimler devam etmiştir.[75]

Grup, bu sevkiyatları Karadeniz'de bulunan İnebolu, Samsun, Trabzon, Ereğli ve Amasra; Ege ve Doğu Akdeniz'de Fethiye, Antalya ve Mersin; Marmara'da İzmit ve Karamürsel liman ve iskelelerine çıkartmıştır.[76]

Muavenet-i Bahriye Grubu, Milli Hükümetten para yardımı da almıştır. Kırım hattından kaçan 7 Tayyare ve İtalyanların Tayyare, torpido, mayın ve hafif silahlar satmak için müracaat ettikleri grup, Muavenet-i Bahriye Grubuydu.[77]

Bu grupların haricinde, Müdafaa-i Milliye Grubu, İmalat-ı Harbiye Grubu, Hamza Grubu, Mücahit Grubu, Muharip Grubu Felah Grubu gibi gizli teşkilatlar Anadolu'nun ihtiyacı olan silah, cephane ve diğer ikmal malzemelerinin gönderilmesinde etkili olmuştur. Bu çalışmalar çoğunlukla Karadeniz üzerinden Anadolu'ya geçirilmiştir.[78]

1.6.2. Askeri ve Sivil Personelin Ankara'ya İntikal Ettirilmesi

1920 yılının başından itibaren, kısmi de olsa işgale başlayan İtilaf güçleri, Haliç'te bulunan deniz tesislerinden, ''Efradı Cedide Mektebi'' ve Tirgüverte Kışlasını işgal etmişlerdir.[79] Osmanlı askeri denizcileri ise Milli Mücadelenin başlamasıyla birlikte, ya Anadolu'ya geçmişler, ya da kurdukları gizli örgütlenmelerle bu mücadeleye

---

[74] Aydın, **a.g.e**., s. 100-101.
[75] TİH, **a.g.e**., Cilt. 5, s. 57.
[76] **a.g.e**.,s. 58.
[77] **a.g.e**., s. 58.
[78] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 28.
[79] TİH, **a.g.e**. Cilt:5, s. 16.

katılmışlardır. Açık örgütlenmenin en bilinen ve yüksek rütbeli deniz subayları Hüseyin Rauf (Orbay) ve Trabzon mebusu Şükrü Bey'dir.

Muavenet-i Bahriye Cemiyeti'ni kuran denizciler, İstanbul'da genel gizli örgütü idare eden Kara Kurmay Albay Hüsamettin (ERTÜRK) Bey ile işbirliğine gitmişlerdir. İstanbul'dan Ankara'ya geçmek isteyen deniz subaylarının geçiş izinleri, İstanbul'daki Felah grubunun veya Muavenet-i Bahriye heyetinin oluru ile oluyordu.

İstanbul'daki karışık durum ve Ankara'ya sızmaların önlenmesi amacıyla, Ankara Bahriye Dairesi riyasetinden, 06.09.1921 tarih ve 1208/2298 nolu resmi yazı ile Felah grubu ve Muavenet-i Bahriye heyetine şu bildirim yapıldı:[80]

> ''Tazyik neticesinde Anadolu'ya iltica mecburiyetinde kalacak Muavenet-i Bahriye heyeti azasından başka hiçbir bahriye zabitinin sevk edilmemesi ve Ankara'dan vaki olacak iş'ar üzerine gönderileceklerin vesikalarının Felah grubuna tasdik ettirilmesi…''[81]

Tebliğ edilmiştir. Bunun üzerine İstanbul'daki çalışmalar daha da hızlanmış ve yeni katılımlarla Muavenet-i Bahriye Cemiyeti büyümüştür. 25 Ekim 1921 tarihindeki resmi kayıtlara ve Felah Grubu'na resmi yazılan tahrirata göre, Cemiyet heyeti üyesi bazı subaylar şunlardır.[82]

---

[80] Işın, **a.g.e**., s.17-18.
[81] **a.g.e**. s. 17- 18.
[82] **a.g.e**. s.146 ve daha geniş bilgi için TİH, Cilt 5, s. 239.

Tablo 1.2: Muavenet-i Bahriye Cemiyeti Üyeleri Listesi

Adı Soyadı	**Baba Adı**	**Rütbesi**	**Sicil No**	**Emeklilik Tarihi**	**Emeklilik Rütbesi**
Firkateyn Kaptanı Cibalili Nazmi Hasan Bey	Hüseyin	Güverte Yarbay	51	19 Eylül 1926	Albay
Emin	M. Esat	Güverte Binbaşı		22 Eylül 1932	Yarbay
Korvet Kaptanı Çerkeşli Haydar Abdullah	Hulusi	Güverte Binbaşı	91	23 Eylül 1923	Vefat
Korvet Kaptanı Kasımpaşalı Feyzullah (Fevzi)	Ali	Güverte Binbaşı	88	19 Eylül 1926	Yarbay
Kulaksızlı Mehmet Azmi	Ali	Güverte Kıdemli Yüzbaşı	222	21 Haziran 1930	
Mehmet Ali (Gökbora)	Mahmut	Güverte Kıd.Yüzbaşı	1223	30 Eylül 1945	Vefat
Hızır Reis Süvarisi İsmail Ziya	Musa	Güverte Kıdemli Yüzbaşı	198	27 Aralık 1923	
Stimbotlar İspektörü Ahmet Naim	Osman	Güverte Kıdemli Yüzbaşı	328	27 Haziran 1931	Binbaşı
Ömer Hulusi	Hüseyin	Güverte Kıdemli Yüzbaşı	803	10 Aralık 1923	
Kasımpaşalı Zeki Mahmut		Kıdemli Yüzbaşı			
Çarkçı Piyaleli Ziya		Makine Kıdemli Yüzbaşı	3145		
Çarkçı Giritli Hasan		Makine Üsteğmen	3903		
Tevfik		Binbaşı	8022		
Şemsettin		Yüzbaşı	822		

1.7. İŞGALLER KARŞISINDA TÜRK DENİZCİLERİ

Mondros Mütarekesi sonrası harekete geçen işgal güçlerine karşı, ülkenin çeşitli yerlerinde bulunan Türk askeri unsurları da harekete geçmiş ve gizli örgütlenmeler kurarak, silah, cephane, ekipman ve askeri personeli Anadolu'ya taşıyarak tepkilerini ve Milli Mücadeleyi ortaya koymuşlardır.

Kara ve Deniz subaylarından oluşan bu gizli örgütlenmenin en belli başlı görevleri, İngilizlerin sıkı kontrolünde olan ambar ve depolardaki silah, cephane ve savaş malzemesini ele geçirerek Anadolu'ya yollamak ve Anadolu'dan çağrılan ya da kendi isteğiyle Anadolu'ya gitmek isteyen subayları gizlice güvenli bölgelere doğru sevklerini yapmaktır.[83]

Denizdeki kontroller İngilizler tarafından motor gambotlarla yapılırdı. Fakat bunlarda Türk Mürettebatı olduğu için önceden görüşülerek bu kontrollerden savuşma imkânı hazırlanırdı. İngilizlerin denetiminde görev yapan Türk irtibat subaylarının da bu konuda çeşitli yardımları olmuştur.[84]

Bu faaliyetler devam ederken İngiliz istihbaratı da boş durmamakta ve bu faaliyetlerin önün almak için, belirlediği isimleri Osmanlı Hükümetine bildirmektedir. Bu kişilerin başında da Nazmi Bey gelmektedir. Felah grubunun 28 Kasım 1921 tarih ve 1311 sayılı yazısından anlaşıldığı üzere; *''İngilizlerin talebi üzerine Bahri Muavenet Heyeti Reisi Nazmi Beyin resmi memuriyetine son verilmiş ve Haliç Komodorluğuna Cevat Bey tayin olunmuştur''* diyerek cemiyet başkanlığı yapan ve Osmanlı Bahriye Nezareti bünyesinde Baş Kaptan konumundaki Nazmi Bey'in görevden alındığını bildirmiştir. Konu sadece Nazmi Beyle de sınırlı değildir. Bu konuda yardım ve bir fiil çalışmalarını esirgemeyen subay ve diğer kişilerde aynı yaptırımlarla karşılaşmışlardır.[85]

---

[83] Işın, **a.g.e**., s. 145.
[84] **a.g.e**. s. 146.
[85] **a.g.e**. s. 146- 147.

1.7.1. İzmir'in İşgali ve Bölgede Bahriye Kuvvetleri ile İlgili Gelişmeler

İzmir, Paris Barış Konferansı'nda yoğun olarak gündeme gelmiş ve İzmir'i kimin işgal edeceği yönünde karşıt fikirler ortaya çıkmıştır. İtalyanlar, buranın eski bir İtalya şehri olduğunu savunurken, İngilizler ve destekçileri ise buranın İtalyanların eline geçmesini istememekteydiler. Çünkü buranın ileride özellikle de İngilizlerin elinde olması gerekiyordu; İtalyanların eline geçmesi ise buranın bir daha İngilizlerin olmaması anlamına geliyordu.

Konferanstan çıkan karar, İtalyanların aleyhineydi; bu durumu Yunan Başbakanı Venizelos'u umutlandırmış ve ''Türkler, İzmir'de Rumlara katliam yapıyor'' iddiasını daha fazla ön plana çıkartmıştır. Yunanlılar, bu iddiaya dayanarak Averoff zırhlı kruvazörünü İzmir'e gönderirken, İtalyanlarda 29 Nisan 1919 günü Andrea Doria muharebe gemisini yollayarak, Yunanlılara misilleme yapmıştır.[86]

Paris Barış Konferansı'nda 09 Mayıs 1919'da çıkan karar, İzmir'i işgal etme izni Yunanlılara verilmiştir. Alınan karar göre Yunan birlikleri İzmir'e 14 Mayıs 1919'dan önce gelmeyecek, Yunan işgali sırasında Amiral Calthorpe İzmir'de bulunacaktı. Ayrıca işgalden 36 saat önce İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan birlikleri İzmir Körfezi dışı tahkimatını işgal edecek ve Osmanlı Devleti bu harekâttan yirmi dört saat önce haberleri olacaktı.[87]

İzmir'in işgali için, İngilizler Amiral Calthorpe'ın forsunu taşıyan İron Duke muharip gemisi ile birkaç ufak gemiyi, 13 Mayıs 1919 günü İzmir'e yolladılar. İtalyanlar Duilio, Fransızlar Jean Bar, Amerika Birleşik Devletleri Arizona adlı muharip gemilerini bu bölgeye göndermişlerdi.[88]

14 Mayıs 1919 günü İngiliz gemileri Uzunada, Fransız gemisi Foça, İtalyan gemisi Karaburun ve Yunan gemileri Sancakkale tahkimatını işgal etti. Bu işgallere ait karar 13 Mayıs günü İron Dake gemisinde Amiral Calthorpe başkanlığındaki müttefik toplantısında alınmıştı.[89]

---

[86] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s. 15.
[87] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt: 5, s. 36.
[88] TİH, **a.g.e.,** Cilt:5, s.15.
[89] Büyüktuğrul, **a.g.e**. Cilt:5, s. 37.

Yunanlılar, işgal sırasında Türk gemilerine karşı bir saldırı düşünmemişlerdi. 15 Mayıs 1919'da İşgalden 10 dakika sonra Hızır Reis gambotuna karşı makineli tüfekle ateş açmışlar bir süre sonrada kesmişlerdi. Çünkü bu ateş açılma durumunu gören İngilizlerin Advenger kruvazörü, Hızır Reis gambotunun yanına silahlı bir İngiliz balıkçı gemisi göndermiş ve gambotu güvenlik altına almıştı. Ancak bu kısa sürede bile gambotun subay salonu delik deşik olmuştu. Aynı muameleye 14 No.lu Motorgambot' ta uğramış, buradaki iki er yaralanmıştı. İngiliz Kruvazörü İkinci komutanı idaresindeki bu balıkçı gemisi, iki gemiyi yedeğine alarak, mendirekten çıkarttı ve kışla önüne getirerek açığa demirletti.[90]

6 Temmuz 1919'da Hızır Reis Gambotuna gelen bir Yunan Subayı, Türk subayların Pazartesi ve Perşembe günleri Yunan Deniz Komutanlığında bulunarak kontrol edileceklerini bildirdi. 14 Temmuz'da gemiye gelen Yunan Liman Reisi'nin bildiri vererek, bundan böyle kontroller, Yunan Polis Müdürlüğünde yapılacağını belirtmiştir.[91]

Hareketsiz kalan bu iki geminin hareketi sadece saldırı değil, kömür yokluğundan da hareketsiz kalmıştır.

İzmir'in işgali ile başlayan Milli Mücadele hareketi hızlanmış, birçok deniz subayı da bu mücadeleye katılmışlardır. Ayrıca halkın tepkileri her bölgede çeşitli şekilde sürüyordu. Bunlardan biri de Giresun kayıkçılarıydı; İzmir'i haksız yere işgal eden Yunanlıların limanlarına uğrayan Yunan vapurlarına yük ve yolcu götürmemeğe karar vermişlerdir.

1.7.2. İstanbul'un İşgali ve Bahriye Nezaretindeki Olaylar

İstanbul, 16 Mart 1920'de İtilaf güçleri tarafından resmen işgal edilmiştir. Aynı gün, İngiliz Deniz Ataşesi, Benbow İngiliz muharebe gemi komutanı ve iki silahlı subay Bahriye nezaretine gelerek, Deniz Kurmay Başkanı'na İstanbul'un işgal edildiğini bildirmişlerdir. İngiliz işgal komutanları Bahriye Nezaretine giderken, dört İngiliz muhribi de Kasımpaşa'ya silahlı deniz müfrezeleri çıkartıyordu. Bahriye Nezaretinde

---

[90] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 15.
[91] **a.g.e**., s. 15.

yapılan görüşmeler sonunda; Deniz İtfaiyesine bağlı Birinci bölüğün bulunduğu bölge boşaltılarak, buraya bir İngiliz müfrezesi yerleştirilmiştir. Ayrıca tersane, ambar ve kapılarına da işgal kuvvetleri nöbetçileri dikilmiştir.[92]

Bahriye Nezaretinde de durum farklı değildir. Birinci Dairesi (Erkan-ı Harbiye) ve Üçüncü Dairesi (Teçhizat), İngilizler, İkinci Dairesi (Personel) Fransızlar ve Dördüncü Dairesi (Levazım) İtalyanlar tarafından işgal edilmiştir. Nezaretteki bu daireler yerleşen işgal kuvvetleri, bütün işlere sansür konulması, bu işleri görmek için kendilerine dört oda ayrılması ve İngiliz, Fransız ve İtalyan deniz subaylarından oluşturulacak bir heyetin genel kontrol vazifesini görmesi kararlaştırılmıştır.[93]

1.8. SEVR ANLAŞMASININ TÜRK DENİZLERİ VE DENİZ ARAÇLARI İLE İLGİLİ HÜKÜMLERİ

Anadolu'da oluşturulmaya çalışılan Milli Anadolu Devlet ile Rusya'nın iç ve dış münasebetleri bakımından birbirlerine benzemesi, iki devleti birbirine yakınlaştırmıştır. Bu amaçla ilk Türk heyeti 11 Mayıs 1920'de Ankara'dan Moskova'ya hareket etti. İki devlet arasında imzalanacak anlaşmanın esasları hazırlandı ve 20 Ağustos 1920'de parafe edildi. 16 Mart 1921'de ise Moskova Antlaşması imzalandı. İlk temaslar sırasında Türkiye'ye yapılacak silah ve malzeme yardım konuları tespit edilmişti; bu antlaşma ile de deniz yolu ile nakliyat resmiyet kazandı.[94]

Mayıs 1920'de itibaren Fransızlarda Türkiye Büyük Millet Meclisi ile temas etme çalışmaları başlasalar da, Sevr Antlaşmasının hazırlamaya da yardımcı olmaya da devam ettiler.

İşgal Devletleri, 11 Mayıs 1920'de sulh şartlarını İstanbul hükümetine bildirdiler ve bunların kabule zorlamak için İngilizler, Haziran 1920'de Mudanya'yı, Yunanlılarda Temmuz 1920'de Bursa'yı işgal ettiler. Bu arada Damat Ferit

---

[92] **a.g.e**., s. 17.
[93] **a.g.e**., s. 17.
[94] Işın, **a.g.e**., s. 8.

başkanlığındaki heyetin 10 Ağustos 1920'de imzaladığı Sevr Antlaşmasının denizle ilgili olan kısımları (özetlenerek) şöyledir.[95]

Madde 181- Bu antlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren 30 Ekim 1918 tarihli mütarekenin (Mondros Mütarekesi) gereğince Osmanlı Limanlarında tutuklanmış bulunan, tüm harp gemileri başlıca Galip devletlere, teslim edilmiş sayılacaktır. Bununla birlikte Türkiye sahilleri boyunca inzibat hizmetleri ve sahil vazifesi için adetleri:

7 Gambot (Sloops), 6 torpido'yu saldırı yapamayacak şekilde; gemi bulundurmak hakkına sahip olacaktır. Bu gemiler, 102. Madde mucibince Osmanlı Bahriyesini teşkil edecek ve ***Bahriye Beynelmilel Kontrol Komisyonu*** tarafından aşağıda belirtilen gemiler olacaktır.

Gambotlar:

Aydın Reis

Burak Reis

Sakız

Preveze

Hızır Reis

Kemal Reis

İsa Reis

Torpidolar:

Sivrihisar

Sultanhisar

Dıraç

Musul

Akhisar

Yunus

---

[95] Nihat Erim, (1953), **Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri**, Cilt: 1, (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları), Ankara Üniversitesi Hukuk fakültesi Yayınları, TTK Basımevi, Ankara, s. 589.

Gambotlar 77 milimetre çapından aşağı iki top ile iki mitralyözden (Makineli tüfek) ibaret hafif silahlara sahip olabilirler. Torpidolar (yahut devriye gemileri) 77 milimetre çapından aşağı yalnız bir top'tan ibaret hafif silahı bünyesinde bulundurabilir. Bu gemilerde bulunan tüm torpiller ile torpil kovanları kaldırılacaktır.

Madde 182- Osmanlı Hükümeti için 181. Maddede söz edilen gemilerin yerine ikame edilecek olanlar hariç, diğer harp gemileri inşa yahut satın alınması yasaklanmıştır.

Torpidoların yerine devriye gemileri ikame edilecektir.

Bu gemilerin yerine tahsisi edilecek olan gemiler:

600 tonluk gambot;

100 tonluk devriye gemisi

Yalnız bir geminin ziy'ı (Parçalanması, mahvolması) hariç olmak üzere, gambot ve torpidoların denize indiriliş tarihinden itibaren ancak yirmi yılın sonunda, yerine diğeri konabilecektir.

Madde 183- Aşağıda söz edilen ve sayılan silahlı Osmanlı nakliye gemileri ve filo yardımcı gemileri silahtan tecrit olunarak; ticari gemi niteliği kazanacaklardır.

Reşit Paşa (eski Por Antonyo)

Tirmüjgân (eski Penbroke Kasl)

Giresun (eski Varvik Kasl)

Millet (eski Si Gal)

Akdeniz

60, 61, 63 ve 70 numaralı yük vapurları (Ferry- boats du Bosphore)

Madde 184- Umur-i Ticariye için inşası tamamlanmış olan, sath-ı bahir safaini (düztabanlı nehir/göl gemileri) hariç olmak üzere, Türkiye'de bugün hala inşa edilmekte olan tüm harp gemileri ile denizaltılar tahrip edilecektir.

Gemilerin tahrip işlemleri, iş bu anlaşmanın imzalanmasından itibaren süratle yerine getirilecektir.

Madde 185- Denizaltı veya Sath-ı Bahir Safaini ve diğer bilumum harp gemilerinin tahribinden ortaya çıkacak tüm eşya, makine ve malzeme ancak tamamıyla sanayi ve ticari işlerde kullanılacaktır. Bunlar ne satış ve ne de yabancıya terk edilmeyecektir.

Madde 186- Ticarette kullanılmak için bile olsa Türkiye'de denizaltı inşa ve satın alınması yasaklanmıştır.

Madde 187- …

Madde 188- Milletlerarası Bahriye Kontrol Komisyonu, 189. Madde hükmüne uygun düşmek üzere, Osmanlı Bahriyesine kabul edilecek uygun rütbeden subaylar ve askerlerin âdetini ve teşkilatını tespit edecektir.

Bu âdetin tespitini takip edecek olan iki ay zarfında, eski Osmanlı Deniz Kuvvetlerine mensup olan şahıslar ile daha yüksek kadrolarda, bahsedilen adetten fazla kalacak olanlar ve diğer bütün şahıslar terhis edilecektir.

Yukarıda söz edilen kişiler ve heyetten hariç Umur-ı Bahriye için Türkiye'de hiçbir bahriye teşkilatı veya askeri veya bir ihtiyat kuvveti teşkil edilmeyecektir.

Madde 189- Osmanlı Bahriye mensupluğu için, Subaylar bahriyede sürekli 25, gedikli er ile askerler ise 12 sene devam etmek şartıyla ve gönüllü olarak tedarik edileceklerdi. Belirlenen müddetin sonundan evvel herhangi bir sebepten dolayı hizmeti terk edecek kişilerin yerine geçen olan miktar-ı senevî, Bahriye Beynelmilel Kontrol Komisyonu tarafından tayin edilmiş olan kişilerin, genel miktarın yüzde beşini geçemeyecektir. Eski Osmanlı Deniz Kuvvetlerinden terhis edilen askerler, karada ve denizde herhangi bir şekilde talim ve terbiye görmeyeceklerdir. Eski Osmanlı Deniz Kuvvetlerine mensup olup, terhis edilmeyecek olan subaylar, harpten kaynaklanan sebeplerden dolayı daha evvel ayrılmaya mecbur olmadıkları takdir de kırk beş yaşına kadar hizmet etmeyi taahhüt edeceklerdir. Ticaret-i Bahriyede çalışan subaylar ve askerler herhangi bir şekilde askeri talim görmeyeceklerdir.

Sevr'in diğer maddeleri ile Türk'ün bütünlüğü ve istiklali kaldırılıyor, boynuna esaret zinciri vuruluyordu. Türk yurdu parçalanarak taksim ediliyor, nüfus mıntıkalarına

ayrılıyordu. Ordu askeri kuvvet olarak hiçbir şey bırakılmıyor, yalnız asayişin temini için bir miktar paralı asker bulundurulmasına izin veriliyordu.[96]

Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Sevr'in hükmi olmadığını, Türk milletinin fikri alınmadan böyle bir milli davada karar verilemeyeceğini dünya'ya ilan etmiştir. Sevr Antlaşması, Türk milletinin duyduğu bağımsızlık arzusunu daha da arttırırken, kurtuluş mücadelesine olan inançta daha da kuvvetlenmiştir. Bu kararları 1336 (1920) tarihinde Konya'da yayın yapan Öğüt Matbaası da ''Sevr- Devlet-i Aliye ile Sulh Muahedesi 10 Ağustos 1920'' başlığı altında yayınlamıştır. Bu bilgiye ulaşan Anadolu halkı ise kurtuluşun, birlik, beraberlik ve topyekûn savunma olduğunu görmüştür.

[96] Işın, **a.g.e**. , s. 9.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE TÜRK DONANMASI

2.1. TBMM HÜKÜMETİ VE DENİZ TEŞKİLATI

23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisinin açılması ile Anadolu toplumu yeni bir döneme girmiş, kurumsal yapılanma çalışmaları hızla başlamıştır. Bu yapılanmaya, deniz teşkilatı da dâhil olmuş, İstanbul'dan Ankara'ya ulaşan Bahriye personeli ile deniz teşkilatlanması kurulmuştur.

2.2. TBMM VE HÜKÜMETİN KURULMASI

Ali Rıza Paşa Hükümetinin işbaşına gelmesi ile Osmanlı toprakları üzerinde bir seçim çalışmalarına başlanmış ve Kasım 1919'da seçimlere gidilmiştir. Erzurum Mebusu olarak seçilen Mustafa Kemal Paşa, Ankara'ya gelirken, Vatanın çeşitli yerlerinden seçilen mebuslarda İstanbul'a doğru hareket etmişlerdir.

Bölgeden gelen mebusların toplanması ile 12 Ocak 1920 Pazartesi günü, dördüncü seçim döneminin ilk toplantısını yapmak üzere, Meclis-i Mebusan, İstanbul Fındıklı'daki Mebusan ve Âyan Meclisleri Sarayı'nda açıldı. İlk gün 168 mebustan 72 mebus yemin ederek göreve başlamışlardır. İstanbul'da toplanan her iki meclis, hastalığı dolayısıyla bizzat bulunamayan padişah adına, Dâhiliye Nazırı tarafından okunan nutuk ile açıldı. Hükümet' de bütün icraatını meclisin açılmasıyla meydana gelen milli iradenin egemenliği altında yürütmek azmindeydi.

İtilaf Devletleri ise daha farklı beklentiler içerisinde olmalarına rağmen, bekledikleri sürecin tam tersi bir durumla karşılaşmışlar ve bu nedeniyle İstanbul işgal edilmiş ve 11 Nisan 1920'de Meclis-i Mebusan kapatılmıştır.

İstanbul'da bu gelişmeler, Ankara'da bulunan Mustafa Kemal Paşa'yı da harekete geçirmiş ve yayınladığı genelge ile İdareyi sağlayacak ve geleceği belirleyecek bir meclisin Ankara'da toplanmasını tebliğ etmiştir. Büyük Millet Meclisi, 66 seçim bölgesinden seçilen ve İstanbul'dan kaçarak Ankara'ya ulaşan 120 delege ile 23 Nisan 1920 Cuma Günü açılmıştır.

24 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nı teklifi ile meclis içerisinden seçilecek başkanın, meclis başkanlığı yanında, burada oluşturulacak Hükümete de başkanlık etmesine karar verildi. 2 Mayıs'ta kabul edilen ve TBMM'nin 3 nolu kanunu

olan ‘’İcra Vekilleri Suret-i İntihabına Dair Kanun’’na dayanarak 3-4 Mayıs 1920’de İcra Vekilleri Heyeti seçimi yapılmıştır.

Bu şekilde Ankara’da kurulan ilk hükümet, çalışmalarına başlamıştır.

2.3. TBMM HÜKÜMETİNE BAĞLI DENİZ TEŞKİLATININ KURULMASI

Osmanlı Donanmasının etkisiz duruma getirilerek, Haliç’e hapsedilmesi üzerine deniz subayları ve Deniz Harp Okulu öğrencileri, Anadolu'ya geçerek Milli Mücadeleye iştirak etmişlerdir. Bir kısım bahriyeli de Muavenet-i Bahriye (Bahriye Yardım Kuruluşu) adı altında bir grup oluşturarak, İstanbul’da, İtilaf Devletlerinin kontrol ve baskısı altındaki ambarlardan geceleri gizlice kaçırdığı top, hafif silah, cephane, mayın, donatım araç ve gereçlerini, sivil deniz araçları ile Anadolu’ya, Milli Mücadeleyi yapan birliklere ulaştırmışlardır.

Ankara, dış dünya ile olan ilişkisini ve Batı Cephesi’nin ikmalini Karadeniz’deki İnebolu Limanı aracılıyla yapmıştır. Bu amaçla 1920 yılında TBMM’ i Deniz Kuvvetlerini oluşturmak için çalışmalara başlamıştır. O dönemdeki Deniz Kuvvetleri, ağırlıklı olarak iaşenin sivil ya da İstanbul’dan kaçırılan gemilerle taşınması olarak görülse de aslında bu dönemde yapılan çalışmaları dört ana başlık altında değerlendirmek mümkündür. Buna göre:[97]

1-Ankara Hükümetinin emrine giren gemiler, kaçırılan ve el konulan deniz araçlarıyla İstiklal Harbi yıllarında sınırlı sayıda da olsa bir deniz gücü oluşmuştur.

2-Bu deniz gücü ile İstiklal Harbi’nde Batı Cephesi’nin ikmali sağlanmıştır.

3-Sahil şehirlerinin korunması ve güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır.

4-Yeni Türk Devletinin Deniz Kuvvetlerinin çekirdeği bu deniz gücü tarafından oluşturulmuştur.

Rusya ile yapılan antlaşma sonrası Karadeniz üzerinden yapılan nakliyatla Kurtuluş Savaşı’nın lojistik desteğinin önemli bir kısmını sağlarken, öte yandan

---

[97] Hikmet Öksüz, (2006), “Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Deniz Kuvvetlerinin Durumu ve Milli Mücadeleye Katkıları”, **3. Deniz Harp Tarihi Semineri**, 19-21 Nisan 2006, Gölcük-Kocaeli, Ankara Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi Amirliği, Ankara, s. 21.

Karadeniz'deki nakliyatın güvenliği yönünden önemli liman ve kıyı bölgelerinin savunulmasını da üstlenilmiştir. Hatta güvenli ve daha süratli bir nakliyat için Kızılırmak Nehri'nden yararlanmaya bile çalışılmıştır.[98]

Kurtuluş Savaşı'na başlanıldığında, Haliç'te enterne edilen ve İzmit'te kontrol altında tutulan Osmanlı Donanması'na ait gemilerin toplam tonajı 62.000 ton iken buna karşılık, yalnız İngiliz, Fransız ve Yunan filolarının toplam tonajı 209.000 tondur. Hâlbuki Anadolu Donanması ancak, Milli Mücadele sonunda 7.000 tona ulaşabilmiştir. Bu güç, Müttefik Devletlerin deniz gücü ile kıyaslandığında, savaşın başındaki oran 1/100'dür. Savaşın sonunda ele geçirilen düşman gemileri nedeniyle, bu oran 1/36'ya düşmüştür. İşte bu zayıf deniz gücü, Kurtuluş Savaşı'nın kara harekâtını yürüten ordularımıza, 220.000 ton gibi inanılmaz miktarda silah, cephane ve malzemeyi taşımayı başarmışlardır.[99]

Bununla da kalınmamış, Karadeniz kıyılarında, Türk Halkı'na karşı bir soykırım başlatmış olan Rum – Pontus çeteleri ile de mücadele edilmiştir. Bazen de uğradıkları limanlardan kalkan gemilere saldırarak onları Türk donanmasına kazandırmışlardır.[100]

Mondros Mütarekesi sonrası Anadolu'ya çok sayıda deniz subayı geçmiş ve verilen çeşitli görevleri başarıyla yerine getirmişlerdir.[101]

2.3.1. Kuva-yı Milliye'ye Katılan Türk Denizcileri ve Deniz Araçları

Mondros Mütarekesinin özellikle de 6. Maddesi öne sürülerek Osmanlı Deniz kuvvetlerini Haliç'e bağlayan müttefikler, limanları, üsleri ve müstahkem mevkileri kapatarak deniz subaylarını ve personelini çalışamaz hale getirmiştir.

Osmanlı deniz subayları ise boş durmamakta, özellikle büyük gemilerin gizli de olsa bakımının yapılması, buralardan sökülen küçük silahların Anadolu'ya

---

[98] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, ss. 60-63.

[99] Cevat Ülkekul, Tümgeneral (E), (2009), "Kurtuluş Savaşı'nda Türk Denizcileri ve Cumhuriyet Bahriyesinin Kuruluşu", **Türk Haritacılığının ve Deniz Araştırmacılığının Geçmişi, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu,** Bildirisi Askeri Müze ve Kültür Sitesi, Harbiye-İstanbul.

[100] Emrullah Nutku, (2009), **İstiklal Savaşı'nda Denizciler**, Ankara Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi Amirliği, Ankara, s. 85.

[101] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 47.

kaçırılması, deniz yoluyla İstanbul'dan Anadolu'ya aktarılacak silahların taşınması gibi birçok görevi yerine getirmiştir.

Anadolu'ya büyük gemilerin kaçırılması mümkün değildi. Bundan dolayı Anadolu'ya büyük rütbeli deniz subaylarının gitmesi ve mücadeleye katılmaları da istenmemişti.[102] Fakat küçük rütbeli çok sayıda subay bu mücadeleye katılmıştır.[103] Ufak gemilerde, karargâhlarda, liman reisliklerinde ve kara kuvvetlerinin ikmal, onarım ve silah yapımı işlerinde görev almışlardır. Özellikle Binbaşı Celal Bey'in yaptığı stratejik köprüler, milli mücadeleye büyük hizmetler sağlamıştır.[104]

Milli Mücadele dönemi her ne kadar karada oluşsa da deniz bölümünde de büyük çalışmalar yapılmıştır. Bu nedenle deniz kısmını, iki kısımda incelememiz gerekmektedir. Birinci kısım nakliyat, ikinci kısım ise sahil kasabalarında oluşan küçük çaplı çatışmalardır.

Milli Mücadele'nin ilk yıllarında sınırlı bir güce sahip olan Türk denizciliği, ilerleyen dönemlerde Yunan gemi ve motorları ile Çarcı Ruslara ait olan motorlara el koyarak bir nevi deniz ticaret harbi yürütmüş ve gücünü artırmıştır. Bu gemiler şu şekildedir.[105]

Aydın Reis ve Preveze Gambotları

Aydın Reis gambotu, İşgal kuvvetleri tarafından karakol görevi yapmak için Şubat 1919'da Karadeniz'e gönderilmiş, gönderilirken de 105 mm.lik toplarını sökmüşlerdir. İtilaf güçleri hatalarını kısa sürede anladılarsa da, Seyir subayı Üsteğmen Mithat[106] komutasında üç makine subayı ile 14 er, Trabzon'dan 16 Eylül 1920'de kaçarak, 18 Eylül 1920'de Rus kıyılarına varmıştır. Kıyıya 1.500 mil kala yoğun bir

---

[102] Büyüktuğrul**, a.g.e,** Cilt: 5, s. 47
[103] EK 1: Milli Mücadeleye Katılan Deniz Subaylarının Listesi
[104] Büyüktuğrul, **Büyük Atamız ve Türk Denizciliği**, s. 65-66
[105] Büyüktuğrul, **a.g.e**, Cilt: 5,, s. 71- 72 ve TİH, Cilt 5, s. 18- 20
[106] **Üsteğmen Mithat**: Milli Mücadelenin deniz kuvvetlerinde olduğu kadar 1946 yılında yazmış olduğu İstiklal Harbi Deniz Cephesi adlı eseri ile de gelecek kuşağa önemli katkıları olmuştur. Soyadı kanun ile ''Işın'' soyadını almış ve Deniz Kurmay Albay olarak emekli olmuştur. Aydın Reis Gambotunda görevli iken yakaladığı ve daha sonra Ayyıldız adını alacak gemi ile adını bir defa daha duyurmuştur.

topçu ateşi ile karşılaşan, Aydın Reis Gambotu, durumun anlaşılması üzerine yol verilmiş ve 19 Eylül 1920'de Rusya'nın Novorsisk limanına varmıştır.[107]

Ruslar, Milli Hükümetin kendilerine bir armağanı saydıkları Aydın Reis'e ertesi gün kendi bayraklarını çekmişlerdir.

Preveze Gambotu, Aydın Reis gibi, İşgal kuvvetleri tarafından karakol görevi yapmak için Şubat 1919'da Sinop'a gönderilmiş, gönderilirken de 105 mm.lik topları sökülmüştür. Gambot, 7- 8 Ekim 1920'de Sinop'ta bir Fransız Muhribi tarafından yoklanmış; bunun üzerine 11 Ekim 1920'de Kıdemli Yüzbaşı Mustafa Bey komutasında Samsun Limanı'ndan hareket ederek 13 Ekim 1920'de Rusya'nın Novorsisk limanına sığınmıştır.[108] Ruslar hem Aydın Reis'e hem de Preveze'ye o dönemde el koymuşlardır.[109]

Ruslar, 18 Kasım 1920'de, 10.000'e yakın halk, silahlı bir deniz müfrezesi, bir tabur piyade ve bir süvari birliği önünde gambota kendi bandrasını çekmişlerdir. Gemi personelinden isteyenlerin, gemide kalabileceğini, istemeyenlerin ise gemiyi terk etmekte özgür oldukları bildirildi.[110]

27 Kasım 1920'de Aydın Reis ve 3 Aralık 1920'de ise Preveze'nin personeli, Rusların sağladığı birer motorla Sinop'a gönderilmişlerdir. Ankara Hükümetinin girişimleri ile gambotlar serbest bırakılmış ve 10 Mayıs 1921'de Tuapse'ye gelmişlerdir. Burada, Rüsumat 4 No.lı ve Selamet Motorları ile gelen kömür ve personel takviyesi yapılarak hazır hale getirildiler. Preveze Gambotu, Gazal Römorkörü ve Dâna Yelkenlisi ile birlikte yükledikleri mühimmatla Tuapse limanından hareket ettiler ve 19 Mayıs 1921 tarihinde Trabzon limanına intikal etmişlerdir. Rüsumat 4 No.lı, Selamet ve Aydın Reis ise Trupse limanından silah ve mühimmat yüklemeye devam ettiler ve 21 Mayıs 1921'de onlarda Trabzon'a ulaşmışlardır.[111]

19 Mayıs 1921'de Trabzon'a intikal eden Preveze gambot Komutasına, 28 Mayıs 1920 itibariyle Önyüzbaşı Mehmet Ali (Sicil 801), tayin edilmiştir. 21 Mayıs

---

[107] TİH, Cilt 5, s. 19
[108] Erol Mütercimler, (2004), **Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek ve Kuvayı Milliye Donanması**, Alfa Basım Yayım, İstanbul, s. 201.
[109] TİH, Cilt 5, s. 20.
[110] **a.g.e**., Cilt 5, s. 20.
[111] **a.g.e**., Cilt 5, s. 20.

1921'de Trabzon limanına intikal etmiş olan Aydın Reis gambotu Komutasına ise 28 Mayıs 1921 itibariyle, Binbaşı Ali Rıza (Sicil. 677) görevlendirilmiştir.[112]

Rusumat No. 4 Vapuru: 85 ton ağırlığında ve 6 mil sürat yapabilen bir vapurdur.[113] İstanbul Hükümeti tarafından 30 Mayıs 1920'de kaçakçılığa engel olmak amacıyla Karadeniz'e gönderilmiştir. 10 Haziran 1920'de kendi isteği ile Milli Mücadeleye katılmıştır. 19 Aralık'tan itibaren, askeri personelle göreve başlamıştır. Komutasına, 15 Ocak- 06 Mart 1921 tarihleri arasında Güverte Yüzbaşı İhsan (Sicil. 1373), 06 Mart 1921'den batırılışına kadar da Güverte Yüzbaşı İsmail Mahmut (GÖKBORA Sicil. 1234) atanmıştır.[114]

Gazal Römorkörü: İstanbul limanına kayıtlı Samsam adlı römorkördür. 6 Eylül 1920'de Ereğli limanında el konulmuştur.[115]45 ton ağırlığında olup, 8 mil sürat yapabiliyordu.[116] 11 Kasım 1920'de komutasına Güverte Binbaşı Savmi (Sicil. 788), 09 Mart 1921itibariyle komutanlığa getirilen Yüzbaşı Ahmet İhsan (Sicil. 935) tarafından, 23 Eylül 1920'de Trabzon'da hizmete başlamıştır.[117]

Mebruke Motoru: Motorlu bir mavnadır. 06 Eylül 1920'de Ereğli limanında el konulmuştur.[118] 90 ton ağırlığında olup, 5 mil sürat yapabiliyordu.[119] Samsun Bahriye Müfrezesinden ve Preveze Gambotundan Ereğli'ye gönderilen eratla personeli değiştirilerek, çalışmalara başlamıştır. Güverte Yüzbaşı Yusuf Kenan (GÖYER) (Sicil. 1348) 17 Ekim 1921'de komutanlığa atanmış ve 23 Eylül'de Trabzon'a giderek hizmete girmiştir.[120]

Şahin Vapuru: Abranosyan Kumanyasına bağlı iken, 06 Kasım 1920'de Ereğli'de el konulmuş ve Türk filosuna katılmıştır.[121] İtilaf güçlerin baskı yapacağı bilindiğinden, Rus Novrosiski limanına gönderilmiş, Ruslar bu vapuru da bir süre el koyarak kendi bayraklarını çekmişlerdir. Milli Müdafaa Vekâleti'nin, Hariciye Vekâleti

---

[112] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 72.
[113] Polat vd., **a.g.e**., s. 31.
[114] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 74.
[115] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s.18.
[116] Polat vd., **a.g.e**., s. 31.
[117] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 74.
[118] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s.18.
[119] Polat vd., **a.g.e**., s. 30.
[120] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 74.
[121] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s.18.

nezdinde yapılan teşebbüsler, ancak 1921'de gerçekleşmiş, bir derece onarılmış olarak 20 adet 120 mm.lik top ve 405 sandık piyade fişeği yüküyle 24 Nisan 1921'de Trabzon'a dönmüştür.[122]

1300 ton ağırlığında ve 7- 8 mil sürate sahip[123] bu vapura önce Önyüzbaşı Emin Cevat (ÜLMEN Sicil. 1079) daha sonrada Güverte Binbaşı Ahmet Şefik (Sicil. 632) komutan olarak atanmıştır.[124]

Ayyıldız Motoru: 120 ton ağırlığında ve 6 mil sürate sahip Yunan motorudur. Bu motoru, Trabzon'dan işgal güçlerinin elinden kaçarak Tuapse limanına giden Aydın Reis Gambotu tarafından 16 Eylül 1920 tarihinde Rize açıklarında yakalanmış ve Tuapse'ye sevk edilmiştir. Ayyıldız adı ile Türk bayrağı çekmişlerdir.[125]

Samsun Şilebi: 1300 ton ağırlığında ve 7- 8 deniz mili süratindeki Uranya adlı Yunan gemisi, Gazal Römorkörü Süvarisi Nazmi Bey tarafından 07 Ekim 1922'de Ereğli yakınlarında el konulmuş ve Samsun adı verilerek Türk bayrağı çekilmiştir.[126]

Batum Römorkörü: Yandan çarklı, 180 ton ağırlığında ve 5 mil sürat yapabilen Petros adındaki bir Yunan Römorkörüdür. Batum'dan almış olduğu 6 yolcu ve 20 ton eşya ile İstanbul'a giderken, 13 Mart 1921'de Trabzon önlerinde, Rüsumat-4 adlı Türk vapuru tarafından el konulmuş ve Batum adıyla Milli Mücadelenin emrine dâhil edilmiştir. Mart 1921'den itibaren Kıdemli Yüzbaşı Münir Bey komutasında hizmet etmiştir. Eski olmasına rağmen, sürekli onarılmış ve çeşitli şekillerde kullanılmıştır.[127]

Ereğli ve Amasra Motorları: Beyaz Rusya bandırasını taşıyan İnapa ve İslavonya gemileri 16 Nisan 1922'de Zonguldak'ta iken el konulmuştur. İnapa adlı motora Ereğli ve İslavonia adlı motora ise Amasra adı verildi. Bu motorlar, 100'er ton ağırlığında ve 6- 7 mil sürate sahiptiler.[128]

---

[122] Işın, **a.g.e**., s. 49- 51.
[123] Polat vd. **a.g.e**., s. 30.
[124] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 73.
[125] Polat vd. **a.g.e**., s. 30.
[126] Işın, **a.g.e**., s. 129- 130.
[127] TİH, **a.g.e**,. Cilt 5, s. 37.
[128] Polat vd. **a.g.e**., s. 30- 31.

İnönü Motoru: Batum'dan hareket eden ve 01 Nisan 1921 günü Sinop önlerine geldiğinde, Türk motorları tarafından ele geçirilen bu Yunan motoruna Türk bayrağı çekilmiş ve İnönü Muharebelerini anımsatması için İnönü adı verilmiştir. İnönü motoru 49 ton ağırlığında olup 4 deniz mili sürate sahipti.[129]

Trabzon Vapuru: Rusların Novrosiski Limanı'ndan Enosis isimli bir Yunan gemisinin Yunanistan'a hareket edeceği ve yük olarak, çuvallar dolusu altın ve gümüş paralar ile külçe altın, pırlanta ve elmaslar bulunduğu istihbarat edilmişti.

O sırada Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı, Ruslardan iki adet ''Motorgambot'' satın almış ancak motorlarında arıza çıkmıştı. Rus limanlarında tamirini tamamlayıp 20 Nisan 1922 günü sabah saat 08.00'da hareket eden 1 ve 2 numaralı diye adlandırılan gambotlar denizde bekliyordu. 25 Nisan'da Novorosiski liman'ından hareket eden Enosis, 26 Nisan saat 20.00'da bu iki Türk gambotu ile karşılaştı. Bir top atışı ile durdurulan Enosis'e askerlikten ayrılma Yüzbaşı İzzet (DALGAKIRAN) Bey çıktı ve mürettebat ile yolcuları esir aldı.[130]

Bir gambot Enosis'e bağlanırken diğer gambot yanında olarak Trabzon'a doğru hareket edildi. Kafile Hopa, Pazar ve Rize'ye uğrayarak 01 Mayıs 1922 sabahı Trabzon'a varıldı. Burada Enosis'e Türk bayrağı çekilerek Trabzon adı verildi. Yapılan aramada yazı makinelerinde pırlanta ve gümüşler, kamara kaplamaları arasından ise altın ve gümüşler bulundu. Enosis'te ele geçirilen yükün değeri 1 milyon liradır.[131]

950 ton ağırlığında ve 6- 7 mil sürate sahip Trabzon vapuru, Milli Mücadele döneminde Rusya'dan malzeme getirmek için çeşitli seferler yapmıştır ve Zonguldak'tan kömür getirmek için kullanılmıştır.[132]

Trabzon Limanında bulunan deniz araçları ise:

Selamet Motoru: 13 Aralık 1920 günü Rize'de el konulmuştur. Eski adı Semolet'dir.[133]

---

[129] Polat vd. **a.g.e**., s. 32.
[130] Nutku, **a.g.e**., s. 86- 88.
[131] http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php 19.02.2010 sitesi ana kaynak Tevfik İnce, Deniz Tarihimizin Şeref Sayfaları.
[132] Polat vd. **a.g.e**., s. 32.
[133] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 72.

Alemdar Gemisi: 23 Ocak 1921'de İstanbul'dan kaçarak Anadolu Donanmasına katılmıştır. 362 ton ağırlığında olup, 10 mil sürat yapabilmekteydi.[134] 27 Mart 1921- 20 Mart 1922 tarihleri arasında Güverte Yüzbaşı Nuri (Sicil. 531) ve 20 Mart 1921 tarihinden İstanbul'a dönene kadar Güverte Önyüzbaşı Mustafa (Sicil. 1195) Komuta etmiştir.[135]

1 ve 2 Nolu Motorgambotlar: Küçük nitelikli deniz araçlarıdır**.**

1921 yılı Haziran ayından itibaren, Türk Hariciye Vekâleti, Ruslarla harp ve yardımcı gemi alınması işine girişmiştir. 15 Ağustos 1921'de Rus Karadeniz Filosu Komutanı ve mahiyeti yanlarında Tuapse Türk temsilcisi olduğu halde Trabzon'a gelmiştir. 16- 18 Ağustos 1921 günlerinde 13. Tümen karargâhında görüşmeler sonucu, Ruslar, Novrosiski'den 40 mayın taşıma kapasitesine sahip bir mayın gemisi ve Tuapse'den de 2 motorgambot getirilmesine söz verildi.[136]

Ruslar tarafından Batum yoluyla 19 Eylül 1921'de Trabzon'a getirilen iki motorgambot'a, denemeler yapılmasından sonra, 09 Ekim'de törenle Türk Bayrağı çekildi. Ancak istenen kullanıma sahip olmadığından, tekrar Rusya'ya gönderildi ve ancak 28 Nisan 1922'de Trabzon'a dönebildiler.[137]

1 Nolu Motorbot: 14 ton ağırlığında ve 20 mil sürate sahiptir. Ahşap yapıda olup, 8 personele sahipti. Bir 4,7 lik bir top ve iki adet makineli tüfek taşıyordu. 09 Ekim 1921'de Sovyet Rusya'dan alınmıştır.[138]

2 Nolu Motorbot: 14 ton ağırlığında ve 20 mil sürate sahiptir. Ahşap yapıda olup, 8 personele sahipti. Bir 4.7 lik top ve iki adet makineli tüfek taşıyordu. 09 Ekim 1921'de Sovyet Rusya'dan alınmıştır.[139]

1922 yılından itibaren Amasra'ya sevk ettirilmiş bu botlar, Karadeniz'deki düşman faaliyetini ikiye ayırarak doğu kısmındaki kontrollerini zayıflatmak ve ticaret harbi yapmak görevlerini almışlardır.[140]

---

[134] Polat vd. **a.g.e**., s. 31.
[135] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 73.
[136] TİH, Cilt: 5, s. 37.
[137] TİH, Cilt: 5, s. 37.
[138] Polat vd. **a.g.e**., s. 32.
[139] Polat vd. **a.g.e**., s. 32.
[140] **a.g.e**., s. 37.

Filya Motoru: 28 Haziran 1920'de Giresun'da Yunanlılarla yapılan müsadere sonucu ele geçirilmiştir. 350 ton ağırlığındadır.[141]

Küllük Yelkenlisi: Milli Mücadelenin başında sahibi tarafından verilmiştir.

Zonguldak Motoru: 25 ton ağırlığında olup, 6 deniz mili sürate sahipti.[142]

İkdam Motoru: 20 ton ağırlığında olup, 4 deniz mili sürate sahipti. Milli Mücadelenin başında sahibi tarafından verilmiştir.[143]

Sinop Motoru: 15 ton ağırlığında olup, 4 deniz mili sürate sahipti. Milli Mücadelenin başında sahibi tarafından verilmiştir.[144]

Dâna, Kahraman ve Şile Yelkenlileri: Milli Mücadelenin başında sahibi tarafından verilmiştir.[145]

Hüdaverdi Motoru: 6 ton ağırlığında olup, 4 mil sürat yapabiliyordu**.** Milli Mücadelenin başında sahibi tarafından verilmiştir.[146]

Derya Motoru: 8 ton ağırlığında olup, 5 mil sürat yapabiliyordu. Milli Mücadelenin başında sahibi tarafından verilmiştir.[147]

Sakarya Motoru: 5 ton ağırlığındadır.

Keşşaf Motoru: 5 ton ağırlığındadır. Milli Mücadelenin başında sahibi tarafından verilmiştir.[148]

Tevrüve Motoru: Milli Mücadelenin başında sahibi tarafından verilmiştir.[149]

Bu deniz araçları, Milli Mücadelenin başlarında Trabzon'a gelerek, Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı emrine katılmışlardır. Bu tarihte Türk Nakliye Filosunun tonajı (Tahmini) 2070 tona, gemi sayısı ise 19'e ulaşmıştı.[150] Kısa süre sonra

---

[141] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 71.
[142] **a.g.e**., s. 71.
[143] **a.g.e**., s. 72.
[144] **a.g.e.,** s. 72.
[145] **a.g.e**., s. 72.
[146] **a.g.e**., s. 72.
[147] **a.g.e**., s. 72.
[148] **a.g.e**., s. 72.
[149] **a.g.e**., s. 72.
[150] **a.g.e.,** s. 132.

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı emrindeki gemi sayısı 30'a, tonaj olarak yaklaşık 7.412 tona ulaşacaktır.

Eylül 1922'de, İstanbul ve çevresinden kaçarak İzmit limanına sığınan gemilerde vardı. Bunlar; İntibah Mayın Gemisi (Cumhuriyet döneminde Uyanık olarak adı değiştirilmiştir.), Sarım, Saika, Kasımpaşa motorları, Rehber istimbotu, Haliç, Beykoz, Darıca motorları, Galata yatıdır.[151]

Ancak bu kadar gemi ile nakliyatın yapılması mümkün görünmüyordu. Bu nedenle Bahriye Dairesi Reisliği, Karadeniz limanlarında bulunan sivil kişilere ait motor ve yelkenlilere Tekâlifi Milliye sistemiyle el konulması için hükümet kararı çıkarttırdı. Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Millet Meclisinden aldığı yetkiye dayanarak 08 Ağustos 1921 tarihinde motorlara el konulması emrini verdi. Bahriye Dairesi Reisliği ise Eylül 1921 başı itibariyle motorların toplanması için çalışmalara başladı.

Bir ay gibi kısa sürede sivil kişilerden oluşan nakliye aracı miktarı 299'a ulaşmıştı. Bu araçlar Milli Mücadele döneminde o kadar sistemli ve düzenli çalışmışlardır ki özellikle ''Derviş'' adlı motor, kendisine Trabzon'dan yüklenen 9 sandık Rus altınını selametle Samsun'a getirip ilgili makamlara teslim etmiştir.[152]

1921 yılında yukarıdaki gemiler haricinde birçok gemi ve küçük deniz araçları da nakliye işlemine katılmıştır. Bunlar Mustafa Kamil Kaptanın üç adet motoru, Gülnihal Yolcu Vapuru, Kırım Vapuru, Ümit Vapuru, Bahrıcedit Vapuru, 100 ton ağırlığındaki Dâna Yelkenlisi, Salih Kaptanın Hayrettin motoru, Şükran motorlu takası, Ahmet Reis'in Turgut motorlu takası, Nazım Kaptan'ın Mebruke motoru,[153] 10 metre boyunda, 12 tonluk ve 5 mil sürate sahip Arslan motoru ön plana çıkanlardır. Yabancı gemilerde bu dönemde kullanılmıştır. İtalyan Loit Triestino Kumpanyası ve Fransız Pake Kumpanyası'nın gemi ve vapurlarından da yararlanılmıştır. İstanbul'dan yapılan taşımacılıkta Seyri Sefain İdaresinin 300 ton ağırlığındaki Tercübe, Ümit, Cedit, Altay, Giresun ve Akdeniz adlı vapurları da bu taşımacılıkta görev almışlardır.[154]

---

[151] **a.g.e**., s. 72.
[152] **a.g.e**., s. 133.
[153] Mütercimler, **a.g.e**., s. 195.
[154] Öksüz, **a.g.m**., ss. 4-30.

1921 yılının sadece Nisan ve Mayıs aylarında Trabzon hattından, Batı cephesine deniz yoluyla yapılan nakliyatlar şu şekildedir. 132 Subay, 4.719 er, 140 hayvan, 772 sandık cephane, yarım milyon piyade mermisi, 11 makineli tüfek, 14 top, 850 top mermisi, 580 el bombası taşınmıştır.[155]

Bu dönemde Federatif Sosyalist Cumhuriyeti limanlarından, Trabzon'a taşınan nakliyat miktarı ise şu şekildedir.

12 ton hartuç[156], 260 ton piyade mermisi, 216 ton top mermisi, 477 ton topçu cephanesi, 411 ton piyade cephanesi ve 133 ton diğer nakliyat olmak üzere 1.509 ton mühimmat ve Birinci Dünya Savaşında, Ruslara esir düşen 2.342 kişi bu dönemde Batum'dan Trabzon'a getirilmiştir. [157]

Karadeniz bölgesinde birçok küçük çaplı Türk gemisi bu nakliye ve çatışmaların içinde olmuş ve kahraman gemiler haline gelmiştir. Bunlardan adı öne çıkanlar şunlardır.

Alemdar Römorkörü

Alemdar, 1899 yılında Danimarka'da inşa edilmiş 363 ton ağırlığında bir kurtarma gemisidir. Danimarka ticaret filosuna bağlı bir kurtarma gemisi olan Alemdar römorkörü, Birinci Dünya Harbi çıktığı zaman Danimarka'ya dönememiş, Osmanlı Seyri Sefâin İdaresi, bu gemiye el koyarak, bandırası altında çalıştırmaya başlamıştır. Gemiye 1915 yılının Mayıs ayında "Alemdar" adı verilmiştir. 12 Ocak 1916'da Osmanlı Hükümeti tarafından resmen satın alınmış ve 22 / 26 Ocak 1916'da Nara'da karaya oturan Yavuz zırhlısının kurtarılmasında görev almıştır.[158]

Milli Mücadelenin başlaması ile küçük gemilerle nakliyat gündeme gelmiş ve İtilaf donanmasının kontrolü altında Kuruçeşme'de bekleyen Alemdar kurtarma gemisi de bu kapsama girmişti. Alemdar'ın kaptanı, Kaptan Osman Efendi, kalben Milli Mücadelenin içinde olmasına rağmen çok yaşlı olması nedeniyle görev, geminin ikinci çarkçısı Üsküdarlı Osman Efendi'ye düşmüştü. Başta Üsküdarlı Osman Efendi olmak üzere, Üçüncü Çarkçı ve Makine Lostromosu Hikmet (Kaptan Osman Bey'in oğlu),

---

[155] Büyüktuğrul, Cilt: 5, s. 135- 136.
[156] **Hartuç**: Merminin arkasından namluya sürülen bezden veya kartondan barut kesesi.
[157] Büyüktuğrul, Cilt: 5, s. 137.
[158] http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/TARIHIMIRAS.php- 22.10.2010.

Güverte Lostromosu Üsküdarlı Ali Reis, Serdümen Trabzonlu Rıfat Reis, Güverte serdümeni Recep Kâhya[159], Ateşçi Göreleli Yusuf, Kamarot Erzincanlı Salih ve İstanbullu Avram'a[160] düşmüştü. İstanbul' dan 23 Ocak 1921 gecesi, Boğaz'daki İşgal Kuvvetleri kontrolüne rağmen kaçırılarak, 24 Ocak 1921 tarihinde Ereğli'ye getirilmiştir.[161]

Alemdar'ın kaçışını ertesi gün haber alan, Müttefik Donanmaları Başkomutanı Amiral CALTHORPE, yakalanması için Zonguldak'ta bulunan Fransız Savaş gemilerine emir verilmiştir. Alemdar, Ereğli'den, Trabzon'a hareket ettiği sırada Fransızlar tarafından gemiye el konulmuştur. Fransızlar, gemiyi esir alarak İstanbul'a geri götürmeye çalışırlarken, gemi personeli Fransızları etkisiz hale getirmiş ve geminin kontrolünü tekrar ele geçirerek, 09 Şubat 1921 günü gemiyi tekrar Ereğli'de baştankara etmişlerdir. Daha sonra Alemdar, Trabzon'a intikal etmiş ve çok değerli hizmetlerde bulunmuştur.[162]

Alemdar olayı, Türk İstiklâl Harbi'nde birçok açıdan büyük bir önem taşımaktadır. Bu olay adeta bir efsane şeklinde gerek Milli Ordu'nun gerekse de Türk halkının moral ve motivasyonunu son derece olumlu bir yönde etkilemiş, bağımsızlığın kazanılacağına dair olan inancı pekiştirmiştir.[163]

Alemdar gemisi, 1924 yılında Seyri Sefain İdaresine devredilmiştir. 1952 yılına kadar görev yapan Alemdar, bu tarihte emekliye ayrılmıştır.

Milli Mücadele döneminde, bazı subaylar İstanbul'dan ayrılarak Ankara'ya gelirken, bazıları da Milli Mücadelenin başladığı dönemlerde, ülkenin çeşitli yerlerinde liman reisliği, gambot süvariliği gibi görevlerde bulunuyorlardı. Bundan dolayıdır ki bazıları daha önceden Milli Mücadeleye iştirak etmişlerdir.[164]

---

[159] **Recep Kâhya**: Harekât sırasında şehit olmuştur.

[160] **İstanbullu Avram**: Gemi personeli tarafından, İngilizlere haberdar etmemesi için bir kamaraya kapatılan Avram, ''Ben de Türk'üm, ben de Milli Mücadeleye hizmet etmek isterim'' diye bağırıp durmuş, fakat mürettebat tarafından aldırış edilmemiştir. Ereğli'ye gelindiğinde Avram, Müslüman olmuş ve daha sonraki faaliyetlerde, Milli Mücadeleye büyük faydaları olmuştur.

[161] Sarıkoyuncu, **a.g.e**., s. 73.

[162] M. Celalettin Orhan, (1982), **Askerlik Hatıralarım**, Deniz Basımevi, İstanbul, s. 69.

[163] http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/TARIHIMIRAS.php- (22.10.2010).

[164] EK 4: Milli Mücadele Döneminde Gemi Süvariliklerinde Bulunan Subaylar Listesi.

Fethiye Bahriye İhtiyat grubuna bağlı olarak da çeşitli deniz araçları görev almıştır. Bunlar:[165]

Bodrum Yelkenlisi (Motorlu): 9 ton ağırlığındadır.

İzmir Yelkenlisi (Motorlu): 13 ton ağırlığındadır.

Sakarya: 20 ton ağırlığındadır.

Fethiye: 3 ton ağırlığındadır.

Zeybek: 3 ton ağırlığındadır.

Göcek: 2 ton ağırlığındadır.

2.3.2. Milli Mücadele Döneminde Türk Deniz Teşkilatının Merkez ve Yöresel Organizasyonları

Milli Mücadelenin başlangıç dönemlerinde ortaya çıkması gereken iki ana unsur bu savaşın kaderin belirleyecekti. Bunlardan birincisi iaşe ve silah sanayi, ikincisi ise kara, deniz ve hava ulaşımıdır.

İaşe bakımından savaşın başlangıcında, müttefiklerin özellikle de Yunanistan'ın durumu Türk tarafına göre oldukça iyiydi. Hem büyük devletlerin her türlü desteği, hem de kıyı şeridinde olmaları nedeniyle Yunanistan ile Türk kıyıları arasında deniz taşıma gücünü çok iyi kullanabiliyorlardı. Anadolu kuvvetleri ise karayolundan mahrum, çok az da olsa demiryolu ile bu iaşelerin tedarikini sağlamaya çalışıyorlardı. Dış destek ise denizyolu ile çoğunlukla Karadeniz, çok kısıtlı oranlarda da Akdeniz - Eğirdir Gölü üzerinden sağlanabiliyordu.

Mondros Mütarekesi sonrası gelişen olaylar nedeniyle Marmara Denizi ve Boğazlar bölgesi, İngilizlerin askeri kontrolü altına girmiş, bundan dolayı Milli Mücadele ile ilgili deniz yollarını kullanma ancak, gizli olarak yapılabiliyordu. Doğu Akdeniz ve Ege limanları ise Yunan, Fransız ve İtalyan askerleri tarafından işgal edilmiş ve sıkı denetim altındaydı. Karadeniz ise İngiliz ve Fransızlar için Bolşevik – Beyaz Rus mücadelesinde Beyaz Rusya lehine yardımlar yapmak ve Bolşevik deniz

---

[165] TİH, **a.g.e**., s. 69.

nakliyatını kontrol altında tutmak için önemliydi. Bu nedenle Karadeniz'de, Ege ve Akdeniz'de olduğu gibi sıkı bir kontrol yoktu.[166]

Karadeniz limanlarının en stratejik olanları Karadeniz Ereğlisi, Küçük bir kasaba pozisyonunda olan Zonguldak ve Samsun limanlarıydı. Özellikle Karadeniz Ereğlisi ve Zonguldak limanlarını önemli yapan bu bölgeden çıkan kömüre sahip olma arzusuydu. Bu bölgenin imtiyazını elinde tutan Fransızlar, bu ilk iki limana ağırlık vermiş ve savaş gemileri için önem arz eden kömürün, farklı ellere geçmesini İstemiyorlardı.[167] Samsun ise zayıf İngiliz birlikleri tarafından tutuluyordu.

Müttefik güçlerin Karadeniz'deki bu tavrı, Türk tarafının Karadeniz'de bulunan limanlardan azami ölçüde yararlanmasını sağlamıştır. Ancak, bu limanlar korumasız ve küçük olduklarından, Türk donanmasına mensup büyük gemilerin Milli Mücadeleye direkt katılmasını engellemiştir. Anadolu'da ne bu gemilerin ikmalini tamamlayacak ne de onarım ve bakımını yapacak teşekküllü limanlar yoktu. Bundan dolayı savaş gemilerinin Anadolu'ya kaçırılması Milli Mücadeleye yarardan çok zarar verecekti. Çünkü hem zayıf tutulan Karadeniz böyle bir durumda, güçlü Müttefik donanmalarının burada bulunmasına neden olacak, hem de düşmana açık bir hedef oluşturacaklardı.[168]

Bu dönemde bazı kaçırma eylemleri de olmuş, fakat bunlar Milli Hükümet tarafından engellenerek yerlerinde kalması istenmiştir. Önyüzbaşı Necip Efendi (Sicil 817), Taşoz adlı küçük muhribini, Karadeniz'e kaçırmak için hazırlığa başlamış, fakat hareketi Ankara tarafından engellenmiştir. Bunu üzerine Necip Efendi, İstanbul'dan kaçarak Ankara'ya gelmiş ve Umuru Bahriye Müdürlüğünde göreve alınmıştır.[169]

Milli Mücadele döneminde İstanbul ile Ankara arasındaki iaşe ve silah sevkiyatı gizli olarak deniz yoluyla sağlanmıştır. Ayrıca, İstanbul ile Marmara ve Ege, Sovyet Rusya ile yapılan anlaşma sonrası oluşan nakliyatlarda yine Karadeniz'den gizli olarak Ankara'ya ulaştırılmıştır. Bu dönemde Ankara için en stratejik liman İnebolu[170] limanıdır. Hem İstanbul'dan gizlice gelen nakliyat, hem de Sovyet Rusya ile yapılan

---

[166] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt: 5**,** s. 60.
[167] Sarıkoyuncu, **a.g.e**., s.20.
[168] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5, s. 61.
[169] **a.g.e**., s. 61.
[170] **İnebolu**: Kastamonu'ya bağlı bir liman ilçesidir.

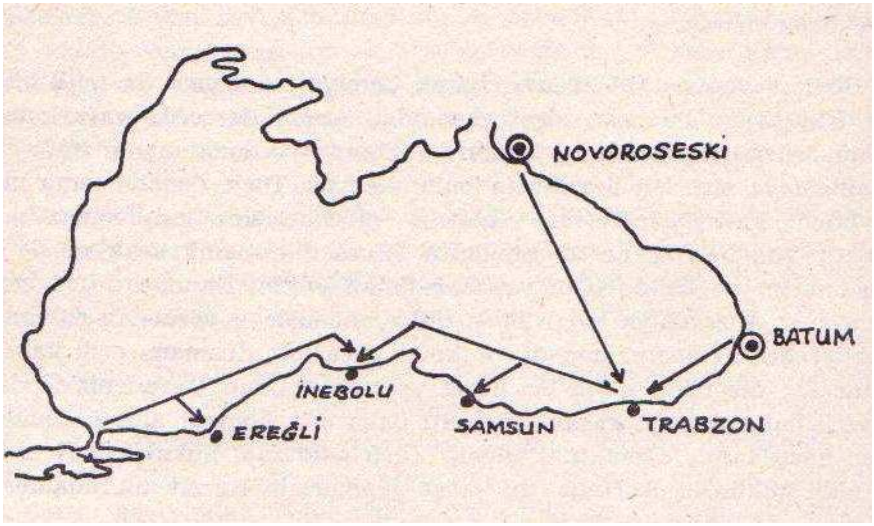
antlaşma sonrası Tuapse[171] limanından Anadolu'ya aktarılan askeri ve iaşe nakliyatları İnebolu limanından gerçekleşmiştir.

1920 yılında Milli Mücadele'de kullanılmak üzere gerekli olan silahların yurt dışından temini için de çalışmalar başlamış, özellikle Sovyet Rusya ve Almanya'dan silah ve araç alınması için girişimlerde bulunulmuştur.

06 Mayıs 1920'de Bekir Sami Bey'in başkanlığında Rusya'ya gönderilen heyetin yaptığı anlaşmalar gereğince sağlanan cephane ve silahlar Novorossky ve Tuapse limanlarında depo edilerek Anadolu'ya sevk edilecekti.

Aşağıda da görüleceği üzere Novorossky, Tuapse ve Batum'dan deniz yoluyla Trabzon'a gelen silah ve askeri malzeme yine denizyoluyla Samsun ve İnebolu'ya geçiyordu. İstanbul'dan yüklenen silah ve malzemelerde yine gizli olarak Karadeniz Ereğlisi ve İnebolu limanlarına geliyordu.[172]

Şekil 2.1: Milli Mücadeleyi Besleyen Deniz Yolları

Gizlice kaçırılan askeri nakliyatlar, önce özel sektöre ait ticari gemilerle, Seyri sefain İdaresi, Devlet Denizyolları, sivil kişilere ait yelkenli, motorlu ve takalardan oluşuyordu. Bu nakliye işi zamanla, İstanbul'dan kaçırılan ufak gemiler ile Yunanlılar

---

[171] **Tuapse**: Günümüzde Rusya'nın Karadeniz'deki en büyük ikinci limanıdır. Anzak Denizinin güney doğu ucunda yer almaktadır.

[172] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5, s. 62.

ve Beyaz Ruslardan çeşitli şekillerde alınan ve kaçırılan gemiler de bu sevkiyata katılmıştır. Bu kaçırılan gemilerden biride Yunan gemisi Enosis'di. Milli Mücadele yıllarında çeşitli Türk gemicileri Rusya'dan Türkiye'ye silah kaçırıyorlardı.[173]

Milli Mücadele için denizyollarındaki gemilerin sayısı 26'ya, motorların sayısı ise 300 civarına ulaşmıştı.[174] Nakliye hizmetinde kullanılan küçük teknelerin birçok eksikleri olmasına rağmen bu bölgede örgütlenen vatanseverler ve liman reislikleri çok organize çalışmalar yaparak nakliye unsurlarını sağ salim yerlerine ulaşmıştır. Türk Denizcilerinin bütün imkânsızlıklara ve olumsuz şartlara rağmen, Milli Mücadele'nin kara harekâtını yürüten ordularımıza, 220.000 ton gibi zamanın şartlarına ve duruma göre çok büyük bir miktar olan, silah, cephane ve malzemeyi taşımayı başarmışlardır.[175]

Milli Mücadelenin başında henüz resmi bir nakliye filosu oluşturulamadığı için sivil motorlarla yapılan nakliye işi şu şekilde organize edilmişti. Her motora motor kaptanının kontrolü için bir subay ve iki silahlı er veriliyordu. Ancak bu durum bile nakliyenin gerekli güvenliği için yeterli değildi.[176]

Aslına bakıldığında denizlerle ilgili olarak düşünülen tek nokta nakliye yapılmasıdır. Bunun dışında bir deniz savaşı düşünülmediği için odaklaşma tamamen karasal yapıya kaydırılmış ve denizle ilgili olan ve daha çok nakliye kısmını ilgilendiren konu ise Genelkurmay Başkanlığına bağlı Nakliyat Şubesi Müdürlüğü kanalıyla yürütülmüştür.

2.3.2.1. TBMM Hükümeti Deniz Teşkilatının Kurulması

Milli Mücadele'nin ana çizgileri belirlenip, Batı Anadolu cephesinin önem ve önceliği ortaya çıktığında, bu cephenin desteklenebilmesi için, Karadeniz üzerinden yapılacak silah, cephane ve malzeme ikmali kaçınılmaz bir duruma gelmişti. Bunun üzerine, 10 Temmuz 1920'de, Milli Müdafaa Vekâleti'ne bağlı "Umur-u Bahriye Müdürlüğü" kurulmuştur. Bu kuruluş, eldeki birkaç deniz birliği, yerel tekneler ve

---

[173] Cevat, ÜLKEKUL (2009), "Tümgeneral (E), ''Kurtuluş Savaşı'nda Türk Denizcileri ve Cumhuriyet Bahriyesinin Kuruluşu'', **Türk Haritacılığının ve Deniz Araştırmacılığının Geçmişi, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu.**

[174] Büyüktuğrul, **a.g.e**., s. 62.

[175] Ülkekul, **a.g.m**.

[176] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5**,** s. 64.

gönüllülerle düşman gemilerinin hareketini izlemiş ve kurduğu istihbarat ağı ile Karadeniz'deki lojistik nakliyatın koordinasyonunu ve yerine getirilmesini başarıyla sürdürmüştür.[177]

Türk Milli direnişinin gelişmesi ve savaşın kazanılması için lojistik desteğin giderek daha önem kazanması nedeniyle, zamanla yeni bir teşkilatlanmaya gidilmiş ve "Umur-u Bahriye Müdürlüğü" 01 Mart 1921 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı "Bahriye Dairesi Reisliği"ne dönüştürülmüştür.[178]

2.3.2.1.1. Umur-u Bahriye Müdürlüğü'nün Kurulması

Milli Mücadele döneminde Milli Hükümetin elinde tonajlı askeri gemilerin olmaması ve Milli Mücadelenin daha çok karada devam etmesi nedeniyle, donanma ile ilgili kısım sadece mühimmat ve mal taşımacılığı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu durum bile zaman zaman tartışmalara, kaçak gelen malzemelerin kime ait olduğu gibi ihtilaflara neden olmaktaydı. Bu durumun düzeltilmesi ve elde bulunan deniz araçlarının tek elden koordine edilmesi amacıyla 10 Temmuz 1920 tarihinde, Umur-u Bahriye Müdürlüğü kurulmuştur.[179]

Müdürlük, hareket açısından Erkan-ı Harbiye-i Umumiye' nin (Genelkurmay Başkanlığı) Nakliyat Şubesi Başkanlığı'na bağlı olacak, idari bakımdan ise Milli Müdafaa Vekâleti'ne (Milli Savunma Bakanlığı) bağlanacaktı. Müdürlüğe bağlanan görevler, Milli Mücadeleye katılan gemilerle limanların bakım ve işleyişini sağlamak, denize tahsisi edilen bütçeyi idare etmek ve bu konuda gerekli olan öneri ve kanunları hazırlamak, Deniz kuvvetlerinin idare, hukuk, harp divanı işlerini yürütmekti. Diğer taraftan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye' nin Nakliyat Şubesine bağlı olarak da deniz harekâtını idare ve kontrol etmekti.[180]

İlk etapta Trabzon'da Trabzon Kaçakçı Müfrezesi ile Ankara'da Mekteb-i Sultani binasında faaliyetlerine başlayan Umur-u Bahriye Müdüriyeti, daha sonra hareket sahasını genişleterek beş daireye ulaşmıştır. Birinci Daire personel, İkinci Daire

---

[177] Ülkekul, **a.g.m**.
[178] Polat vd., **a.g.e**., s. 47-50.
[179] Polat vd., **a.g.e**., s. 47-50
[180] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5**,** s. 77.

harekât, Üçüncü Daire ikmal, Dördüncü Daire limanlar, Beşinci Daire muhasebe bölümlerinden meydana gelirken, Sıhhiye Dairesi, Hukuk Müşavirliği, Harp Divanı da bu dairelerin diğer kollarını oluşturuyordu. Umur-u Bahriye Müdürlüğü'nün alt kolları dahi sevkiyat yapabilecek şekilde düzenlenmişti. Müdüriyetin yönetimineyse Bahriye Nezaretinin deneyimli personeli ve Güverte Ön (Kıdemli) Yüzbaşı Şevket Ahmet (Sicil No: 814)[181] getirilmişti. Ama buna rağmen teşkilât Anadolu'nun, deniz sorunlarını çözümlemeye yetmemekteydi.[182]

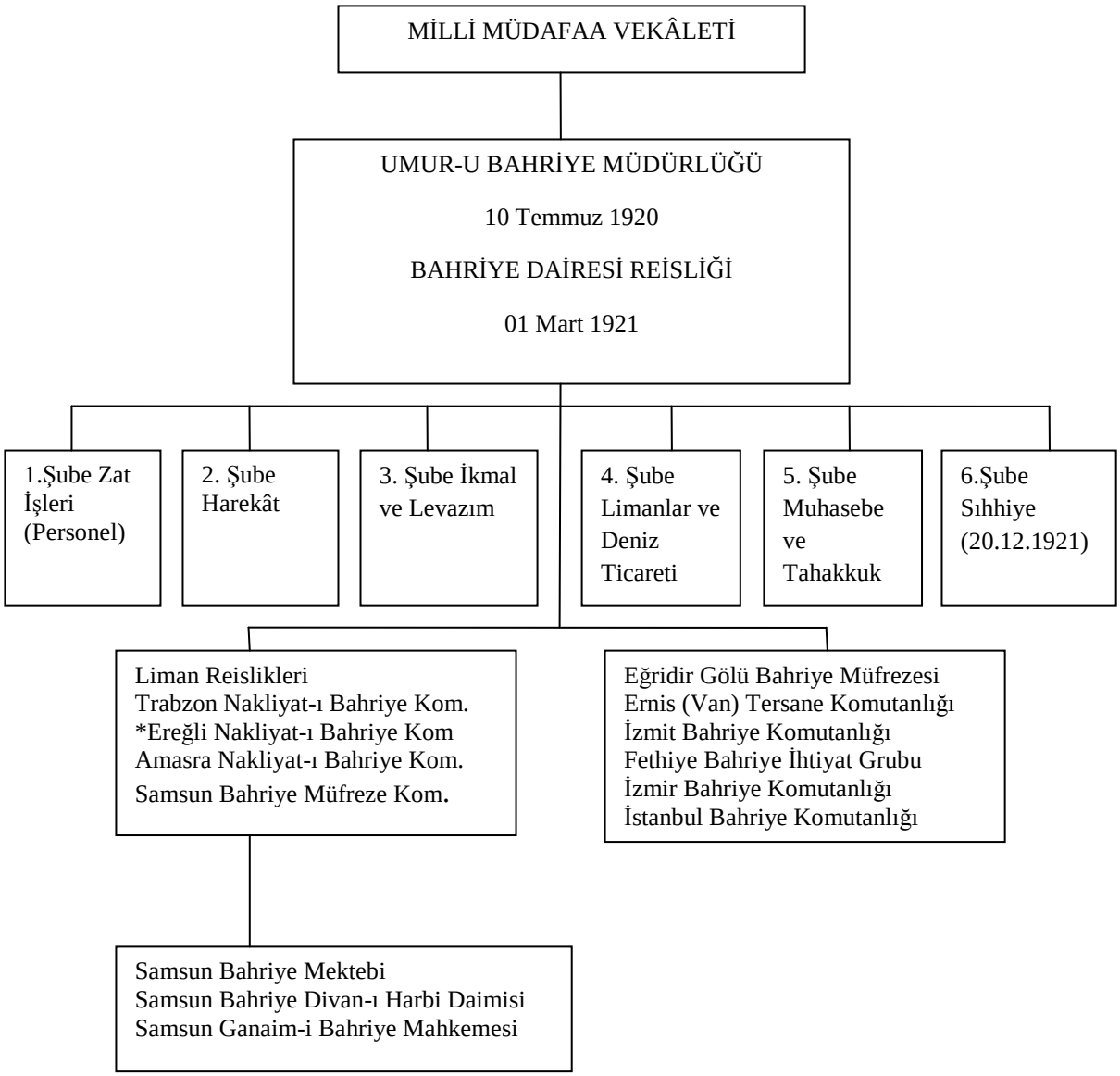
2.3.2.1.2. Bahriye Dairesi Reisliğinin Kurulması

Umur-u Bahriye Müdürlüğü şeklinde, çok az bir personelle göreve başlayan organizasyon, işlerin artması ve teşkilat içinde çeşitli yapıların kurulması sonucu, müdüriyetlik yapısından, daire haline gelmiştir. Teşkilatın ismi 01 Mart 1921 tarihinden itibaren yetki sahasıyla birlikte genişletilerek, Bahriye Dairesi Reisliği olmuştur.[183] Milli Müdafaa Vekâletine bağlı çalışacak teşkilatın başına ise yine Güverte Kıdemli Yüzbaşı Şevket (sicil No: 814) getirilmiştir. 1921 yılında yapılan ilk Türk Devleti bütçesinden, Milli Müdafaa Vekâletine ayrılan 28 milyon liranın 289.000 lirası, Deniz kuvvetleri bütçesine verildi. Ayrıca Sevkiyat ve Nakliyat dairesi, bütçesinden 210.000 lirayı da Deniz Kuvvetlerine tahsis etmiştir.[184]

---

[181] **Kıdemli Yüzbaşı Şevket Ahmet (814):** Milli Mücadele döneminde Yarbaylığa yükselmiş ve Deniz Müşaviri olarak Lozan Barış Delegasyonu'na katılmıştır.
[182] Işın, **a.g.e**., s. 12.
[183] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5**,** s. 78.
[184] Nejat Gülen, (2001), **Şanlı Bahriye**, Kastaş Yayınları, İstanbul, s. 328.

Şekil 2.2: Milli Mücadele Dönemi Bahriye Dairesi Reisliği Hiyerarşik Düzen Planı

*[185]

Merkezi Umur-ı Bahriye Müdürlüğü ve Daha sonra Bahriye Dairesi Reisliği olarak geçecek olan teşekküllerde ilk atamalar şu şahıslardan oluşmuştur.[186]

---

[185] 17 Nisan 1921 tarihinde tesis edilen Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı 23 Ocak 1922 tarihinde Amasra'ya intikal ederek, Amasra Bahriye Komutanlığı ismiyle faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu komutanlığın deniz faaliyetlerini Zonguldak Merkez Liman Reisliği ifa etmiştir.

[186] Işın, **a.g.e.,** s. 16.

Tablo 2.1: Bahriye Teşkilatının Ankara'da Görevli Personel Listesi

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil No	Atama Tarihi	Görev Yeri
Şevket	Önyüzbaşı	814	10.07.1920	Umur-u Bahriye Md.
Şevket	Önyüzbaşı	814	01.01.1921	Bahriye Dairesi Reisliğine
Necip	Önyüzbaşı	817	31.01.1921	Bahriye Dairesi 2. Şube Md.
Sait	Önyüzbaşı	1183	11.01.1921	Bahriye Dairesi 2. Şube Md.
Hidayet	Önyüzbaşı	1211	10.05.1922	Bahriye Dairesi 2. Şube Md.
Hidayet	Önyüzbaşı	1211	04.06.1921	Bahriye Dairesi 1. Şube Md.
Burhanettin	Önyüzbaşı	810	10.05.1922	Bahriye Dairesi 1. Şube Md.
Emrullah	Önyüzbaşı	1202	12.05.1921	Bahriye Dairesi 3. Şube Md.
İbrahim	Yüzbaşı	1371	10.05.1922	Bahriye Dairesi 3. Şube Md.
Hayrettin	Yüzbaşı	1185	04.06.1921	Bahriye Dairesi 4. Şube Md.
Necmettin	Önyüzbaşı	669	03.11.1921	Bahriye Dairesi 4. Şube Md.
Yusuf Ziya	Önyüzbaşı	805	11.10.1922	Bahriye Dairesi 4. Şube Md.
Fuat	Tabip Albay	8	20.12.1921	Bahriye Dairesi Sıhhiye Müfettişliği

Kara ve Kıyı Deniz Teşekkülleri Komutanlıklarına çeşitli tarihlerde, İstanbul'dan Anadolu'ya geçen birçok Deniz Subayı' da görev yapmıştır.[187]

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Sovyet Rusya arasında askeri malzeme yardımı anlaşmasının yapılması üzerine, Karadeniz lojistik ikmal kanalı daha da önem kazanmış, adı geçen kuruluşun "Trabzon Kaçakçı Müfrezesi" adlı birimi, "Trabzon, Nakliyat-ı Bahriye Müfreze Komutanlığı" biçiminde yeniden teşkilatlandırılmıştır. Teşkilat şemasında görüldüğü gibi İzmit, Samsun, Amasra Bahriye Komutanlıkları ile Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Müfrezesi, Karadeniz Ereğli

[187] Ek 2: Bahriye Teşkilatının Kara ve Kıyı Deniz Teşekkülleri Komutanlıkları Listesi.

Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı, Eğridir Gölü Bahriye Müfrezesi ve Fethiye Bahriye İrtibat Grubu yeni kurulan Reislik emrine verilmiştir.[188]

Bahriye Reisliğinin 01 Mart 1921 tarihinde kurulması ile başlayan yeniden yapılanmada, deniz eri yetiştirilmesi hızlandırılmış ve çalışmalara başlanmıştır. 01 Ocak 1921'de kurulan, Samsun Bahriye Komutanlığı, Rum Pontus çetelere karşı mücadele ederken; 28 Haziran 1921'de kurulan İzmit Bahriye Komutanlığı ise deniz nakliyesinin yanı sıra, tahrip edilmiş yol ve köprüleri onararak kara taşımacılığına da büyük katkı sağlamıştır.[189]

Milli Mücadele sırasında özellikle de Karadeniz de yoğunlaşan deniz teşkilatlanması şu şekilde olmuştur.[190]

Şekil 2.3: Milli Mücadele Sürecinde Tesis Edilen Deniz Teşkilatları[191]

[188] Ülkekul, **a.g.m**.
[189] Polat vd., **a.g.e**., s. 48-49.
[190] **a.g.e**., s. 50.
[191] **a.g.e**., s. 50.

Bahriye Reisliğine bağlı olarak kurulan, Amasra Bahriye Komutanlığı, Karadeniz'in batısı ve İstanbul Boğazı yöresinde keşif faaliyetleri ile İstanbul'dan kaçırılan malzemelerin güvenle yerlerine ulaşmasına yardım etmiştir. Belli dönemlerde de taarruz faaliyetlerine katılarak sıcak çatışmalara da destek olmuştur.

Karadeniz Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı ise İstanbul- Akçakoca, Trabzon- Akçakoca arasındaki güvenli deniz ulaşımını sağlamış, bölgesindeki gemi ve araçlara lojistik destek ve üs kolaylıkları vermiştir. Bu komutanlık aynı zamanda Karadeniz'de nakledilen askeri malzemeye ilişkin kayıtları da tutmuş ve Bahriye Dairesi Reisliği'ne, günü gününe rapor etmiştir.[192]

16 Mart 1921'de kurulan Fethiye Bahriye İhtiyat Grubu ile Liman Reislikleri, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz yöresinde istihbarat toplama, nakliye ve sahil güvenlik görevlerini yürütmüştür. Eğridir Gölü Bahriye Müfrezesi, Antalya'ya gelen askeri malzemenin Batı Cephesi'ne ulaştırılmasını sağlamıştır.[193]

Bölgede kurulan teşkilatların bazılarının görevleri genel olarak şöyledir:

Liman Reislikleri

10 Temmuz 1921 tarihinde Umur-u Bahriye Müdürlüğünün kurulmasından sonra, başta Merkez Liman Reislikleri olmak üzere il ve ilçe liman reisliklerine bir yazı gönderilerek, Milli hükümetin talimatları istikametinde faaliyet gösterilmesi talep edilmiştir. Hopa'dan Kefken'e ve Antalya'dan Güllük'e kadar uzanan kıyı bölgesindeki liman reislikleri Milli Hükümet emrinde görev yapacaklarını bildirmişlerdir. İşgal altında bulunan diğer liman reislikleri ise üstü kapalı olarak direktiflere uygun hareket etmişlerdir.[194]

Liman Reislikleri, kıyı emniyeti, gözetleme, liman hizmetlerinin düzenlenmesi gibi birçok faaliyetleri yerine getirmiştir. Milli Mücadelenin başlaması ve düşman işgallerinden kurtarılan bölgelerde oluşturulan liman reislikleri göz önüne alındığında 5 bölge şeklinde teşkilatlanma yapıldığı görülmektedir.[195] Bunlar:

---

[192] Ülkekul, **a.g.m**.
[193] a.g.m.
[194] Polat, **a.g.e**. s. 64.
[195] **a.g.e**., s. 64- 65.

Samsun Merkez Liman Reisliğine bağlı olarak: Hopa, Atina (Pazar), Mapavri (Çayeli), Rize, Of, Sürmene, Araklı, Trabzon, Polathane, Büyükliman, Görele, Tirebolu, Giresun, Ordu, Vona (Perşembe), Fatsa, Ünye, Terme, Gerze, Sinop Liman Reislikleri;[196]

Zonguldak Merkez Liman Reisliğine bağlı olarak: Cide, Kuruçeşme, Bartın, Amasra, Filyos, Kilimli, Kozlu, Kdz. Ereğli, Alaplı, Akçakoca, Sakarya, Kefken, Ağva, Şile, Midye, İğneada liman Reislikleri;[197]

İstanbul Merkez Liman Reisliğine bağlı olarak: İzmit, Karamürsel, Yalova, İmralı, Armutlu, Gemlik, Mudanya, Bandırma, Erdek, Paşalimanı, Marmara Adası, Karabiga, Lapseki, Çanakkale, Gelibolu, Şarköy, Mürefte, Tekirdağ, Darıca, Marmara Ereglisi, Silivri, Yenikapı Liman Reislikleri;[198]

İzmir Merkez Liman Reisliğine bağlı olarak: Behramkale, Edremit, Burhaniye, Ayvalık, Cunda, Dikili, Çandarlı, Yenifoça, Eskifoça, Urla, Çeşme, Sığacık ve Kuşadası, Güllük, Bodrum, Gökabat (Gökova), Marmaris, Köyceğiz liman reislikleri;[199]

Mersin Merkez Liman Reisliğine bağlı olarak: Yumurtalık, Silifke, Ovacık, Anamur, Alanya, Antalya, Finike, Kaş, Kalamaki (Kalkan) ve Fethiye Liman Reislikleri görev yapmıştır.[200]

Yükleme ve Boşaltma Kumandanlıkları

1921'de Trabzon, İnebolu ve Batum'da Kumandanlık olarak kurulmuş üç teşkilat vardı. Ayrıca Ereğli ve Akçakoca'da da memurluk şeklinde teşkilatlanılmıştır. Bu teşkilatın görevleri, taşıt gemilerinin yükleme ve boşaltma işlemlerini yürütmektir.[201]

Kıyı Gözetleme İstasyonları

1921 Haziran ayının ortalarında kurulmaya başlanmıştır. Bu istasyonların görevi, düşman gemilerinin hareketlerini izleyerek liman reislikleri aracılığıyla Bahriye

---

[196] **a.g.e**., s. 64.
[197] **a.g.e**., s. 64.
[198] **a.g.e**., s. 65.
[199] **a.g.e**., s. 65.
[200] **a.g.e**., s. 65.
[201] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 31.

Dairesi ve Bahriye komutanlıklarına bilgi ulaştırmaktır.[202] Bu istasyonların yararlılığı Milli Mücadele döneminde çok fazla hissedilmiş; denizde seyreden yüklü Türk deniz araçlarına düşman gemilerinin durumu ve konumları bildirilerek, oluşabilecek yakalamaların önüne geçilmiştir. Yakında düşman gemisini haber alan Türk deniz araçları en yakın limana sığınarak tehlikenin geçmesini beklerlerdi. Bu istasyonlar ise şunlardır: Bababurnu (Ereğli), Amasra, Kerempe, İnceburun (Sinop), Papazburnu (Samsun), Kalemevkii (Giresun), Kemerburnu (Pazar), Rize ve Absalah (Hopa)[203]

Milli Mücadele Döneminde öne çıkan Yöresel Organizasyonlar ise şu şekilde kurulmuştur.[204]

2.3.2.2. Karadeniz Bölgesi Yöresel Organizasyonları

Karadeniz bölgesi deniz teşkilatlanması, çeşitli kuruluşlar şeklinde organize edilerek Milli Mücadeleye önemli katkı sağlamıştır. Karadeniz'in birçok yerinde kurulan bu teşkilatlar nakliye, gözetleme, liman hizmetleri, müfreze şeklinde yapılanmışlardır. Bunlar:

ARTVİN BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Hopa Liman Reisliği

Liman Reisliğine, 23 Haziran 1921'de Önyüzbaşı Hasan (Sicil. 1039) atanmıştır.[205]

2- Hopa Absalah Kıyı Gözetleme İstasyonu

Hopa'nın Absalah bölgesinde, denizdeki gelişmeleri izlemek ve rapor etmek amacıyla kurulmuştur.

---

[202] Öksüz, **a.g.e**. s. 26.
[203] Işın, **a.g.e**., s. 23-24.
[204] **a.g.e**., s. 23- 24.
[205] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5**,** s. 86.

RİZE BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Kıyı Gözetleme İstasyonu

Rize bölgesindeki düşman deniz araçlarının gözetlenmesi ve Türk deniz araçlarına bilgi verilmesi amacıyla kurulmuştur.[206]

TRABZON BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

Trabzon Deniz Teşkilatının başlıca görevi, Sovyet Rusya'ya bağlı limanlardan, Trabzon'a ve buradan da Karadeniz'in çeşitli iskelelerine yapılan taşımayı düzenlemek ve yönetmektir. Bu amaçla çeşitli komutanlık, müdürlük ve memurluklara bağlı teşkilatlanmaya gidilmiştir.[207]

1- Trabzon Kaçakçı Müfrezesi

21 Eylül 1920'de kurulmuştur. Başlıca görevi Rus limanlarından Trabzon'a ve buradan Karadeniz'in çeşitli iskelelerine yapılacak nakliyatı düzenlemek, idare etmek ve denetlemektir.[208] Buna göre bu teşkilatın görevlerini Milli Müdafaa Vekâleti, Umur-u Bahriye Md. Talimatında şöyle sıralamıştır:[209]

- Eldeki ve el konulan deniz araçlarının Trabzon- Tuapse ile Trabzon- İnebolu ya da Amasra arasında çalıştırmak;
- Tüccar motorları kiralamak, bedellerini tanzim ederek ödemek; sivil şahıslar çalışmaz ise yerlerine bahriye mürettebatı vermek.
- Her tüccar motoruna, mümkün değilse hareket halindeki motorlara bir zabit ve bir iki nefer vermek;
- Karadeniz'de çalışan itimat edilebilir, diğer Osmanlı vapurlarından istifade etmek;
- Trabzon- Amasra arasındaki müsait liman ve iskelelerde Muavenet İstasyonları kurmak; yüklü teknelerin gündüz bulundukları bölgelerde barınmalarını sağlamak; liman ve iskeleler arasında irtibat kurularak, düşman hareketlerini

---

[206] Polat vd., **a.g.e**., s. 64.
[207] EK 3: Türk İstiklal Harbi Süresince Karadeniz Nakliyatını İdare Eden Kumandanlık Kuruluşu.
[208] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 21.
[209] **a.g.e**., s. 38-38-40.

gözlemek. Düşman tarafından batırılan ya da batırılması muhtemel durumlarda, mühimmatı korumak, saklamak ve tekrar tahliyesini sağlamak;

- Liman reisi olan yerlerde, liman reisinin mahiyetine bahriye efradı vermek; liman reisi olamayan yerlerde bahriye zabiti ve efradı tayin etmek;
- Bu bölgede çalışan zabitan ve efradın maaş ve levazım isteklerini karşılamak ve iaşe etmek;
- 1316 ve 1317 doğumlu kayıkçı ve gemicilerden lüzumu kadarını silâhaltına almak;
- Samsun ve Sinop limanlarında motor tamir atölyeleri kurmak;
- Çeşitli nedenlerle yük attıklarını (yükün ele geçmemesi için denize atılması) beyan edenlerin tahkikatlarını yapmak ve zapt altına almak.

2- Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı

21 Eylül 1920'de Trabzon kaçakçılık müfrezesi olarak kurulan teşkilat, Milli Müdafaa Vekâleti'nin 26 Ekim 1920 tarihinde yayınladığı bir tamimle, Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Müfrezesi olmuştur. 09 Şubat 1921'de ise bu müfreze Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığına çevrilmiştir. İstiklal Harbi'nin en önemli deniz teşekkülü olan Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı'nın başına Güverte Binbaşı Mustafa Fahri (Sicil. 660) Bey getirilmiştir. [210]

Rusya'dan yapılan nakliyatın yanı sıra Ekim 1921'den sonra da, Batum yolu ile Doğu Cephesinden yapılmasına başlanan nakliyatı da tanzim ve idare etmiş, emrinde bulunan Nakliyat Filosunun idaresi, karakol hizmetleri ve diğer çeşitli görevlerle de meşgul olmuştur. Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı, Milli Mücadele'nin sonlarına doğru 26 parçayı bulan çeşitli boyutlardaki deniz araçları ile hem düşman kuvvetlerinin etkinliğini kırmış hem de çok güç şartlarda Rus limanları- Trabzon ve Trabzon- Karadeniz iskeleleri arasında silah, cephane, levazım eşyası ve asker taşıma işlerini büyük bir başarı ile yapmıştır. Bu süre zarfında sadece Rüsumat 4 Nolu vapuru, onun da taşıdığı mallar boşaltıldıktan sonra yakalanmış ve tahrip etmiştir.[211]

---

[210] **a.g.e**, s. 30.
[211] **a.g.e**, s. 30 ve Polat vd. **a.g.e**., s. 52.

3- Trabzon Nakliyat-ı Bahriye İspektörlüğü

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye İspektörlüğü, 1920 yılında Trabzon'da kurulmuştur. Nakliyat yapan gemilerin hazırlanması ve hazır tutulması ile görevli bir kuruluştur.[212]

4- Trabzon İrkâp ve İhraç Komutanlığı

1921 yılı başında kurulan Trabzon İrkâp ve İhraç Komutanlığı, gemilerin getirmiş olduğu nakliyatı indirmek ya da tekrar yükleme durumunda, bunları çeşitli deniz araçlarına yüklemek görevini üstlenmiştir. Özellikle daha büyük gemilerle Rus limanlarından gelen nakliyat, Trabzon'da indirilerek, burada paylaştırma yapılıp daha küçük teknelere yüklenerek başta İnebolu olmak üzere Karadeniz'in çeşitli iskelelerine sevkiyatını hazırlamaktı.[213]

5- Trabzon'da Makine İspektörlüğü, atölye ve Mayn Memurlukları

1921 yılında kurulmuş olan Trabzon'da Makine İspektörlüğü, atölye ve Mayn Memurlukları, gemileri tamir bakım ve sefere hazır duruma gelmeleri amacıyla oluşturulmuştur.[214]

6- Trabzon Liman Reisliği

1920 yılında kurulan Trabzon Liman Reisliği, İstanbul'dan kaçan ve Ankara Hükümeti tarafından görevlendirilen çeşitli kumandanlar tarafından, sevk ve idare edilmiştir. Bu kumandan ve sicilleri şöyledir: 23 Nisan 1920'de Binbaşı Nazmi Bey (Sicil. 243), 02 Mayıs 1921'de Binbaşı Şerafettin Bey (Sicil. 675) ve 27 Mayıs 1921'de Yüzbaşı Ömer Feyzi (Sicil. 676) Liman Reisi olarak görev yapmışlardır.[215]

7- Of Liman Reisliği

Çeşitli liman hizmetleri verilmesi amacıyla, Trabzon'un Of ilçesinde de 1921 yılında bir liman reisliği kurulmuştur. Liman reisliği görevine ise 01 Ocak 1921'de

---

[212] Öksüz, **a.g.m**., s. 22.
[213] **a.g.m**., s. 22-24.
[214] **a.g.m**., s. 24.
[215] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5**,** s. 86.

Önyüzbaşı Zeynel Abidin (Sicil. 665) ve 23 Nisan 1921'de itibaren ise Yüzbaşı Emin (Sicil. 727) Liman Reisliği görevinde bulunmuştur.[216]

Trabzon Nakliyat Kumandanlığı, İstiklal Savaşı'nın sonlarına doğru büyük – küçük 30 parça gemiyle düşman donanmasının hâkim olduğu 600 mil uzunluğundaki kıyı boyunca zor şartlarda taşımacılık yapmıştır.[217]

GİRESUN BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Giresun Liman Reisliği

Giresun'da çeşitli liman görevlerini yapmak üzere 1920 yılında Giresun Liman Reisliği kurulmuştur. Liman reisliği görevine, 13 Aralık 1921'de Önyüzbaşı Mehmet Ali (Sicil. 919) ve 05 Haziran 1922'de ise Önyüzbaşı Yaşar Bahri (Sicil. 1025) atanmıştır.[218]

2- Tirebolu Liman Reisliği

1920 yılında bugün Giresun'a bağlı bir ilçe olan Tirebolu'da da liman reisliği oluşturulmuş ve 23 Eylül 1920'de Önyüzbaşı Şefik (Sicil. 1119) Liman Reisi olarak atanmıştır.[219]

ORDU BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Ordu Liman Reisliği

1921 yılında Ordu Liman Reisliği oluşturulmuş ve 23 Nisan 1921'de Mustafa Kazım (Sicil. 617) Bey Liman Reisi olarak atanmıştır.[220]

2- Fatsa Liman Reisliği

Günümüzde Ordu iline bağlı Fatsa ilçesinde çeşitli liman hizmetleri verilmesi amacıyla 1920 yılında bir liman reisliği kurulmuştur. 23 Nisan 1921'de önyüzbaşı Mustafa (Sicil. 658) Liman Reisi olarak atanmıştır.[221]

---

[216] **a.g.e**., s. 86
[217] Öksüz, **a.g.m**., s. 22.
[218] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5**,** s. 86.
[219] **a.g.e**., s. 86.
[220] Işın, **a.g.e**., s. 21.
[221] **a.g.e**., s. 21.

SAMSUN BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Samsun Bahriye Müfreze Kumandanlığı

Ankara'da bulunan Önyüzbaşı Münir Beyle, Çarkçı Yüzbaşı Lütfi Bey'den gemi ve bahriye mevkileri için gerekli eratı yetiştirmek amacıyla Samsun'da bir Bahriye Müfrezesi kurulması istenmiştir. Komutasını Münir Bey'in yaptığı subaylar, 15 Ağustos 1920'de Samsun'a gelerek faaliyetler başlamışlardır. Müfreze kumandanlığının ilk görevi, Yüzbaşı Lütfi Beye, Samsun'dan doğu'ya, Asteğmen Müfit'e ise Samsun'dan Akçakoca'ya kadar olan sahil bölgesinden asker toplama göreviydi.[222]

01 Ocak 1921'de Samsun'daki Fransız Okulu binasına yerleşen teşkilat, temel görevi yanında Samsun kıyı müdafaası, devriye hizmeti ve Pontus çeteleriyle mücadelede görevlerini başarıyla yürütmüştür.[223]

Gerekli askerler, Hopa ve Akçakoca'dan yollanan subaylar ve liman reislikleri aracılığıyla sağlanıyordu. Bu erlere, başta piyade eğitimi olmak üzere, okuma, yazma ve hesap dersleri verildi; 47 mm.lik topların kullanılması öğretildi. Bu şekilde yetiştirilen 1.026 er çeşitli kuruluşlara yollanmıştır.[224]

Haziran 1921 sonundan itibaren Samsun Merkez Kumandanlığı görevini de üzerine alan müfreze, bu tarihten Kasım 1921 sonlarına kadar Samsun şehir devriye hizmetleri de sunmuştur.[225]

Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı, 16 Ekim 1922 tarihinde er eğitiminin dikkatlerden uzak bir yerde yapılması amacıyla Amasra Bahriye Komutanlığına bağlanmış ve oraya taşınmıştır.[226]

2- Samsun Deniz Harp Mektebi

Ocak 1921 yılında Samsun'da bir Bahriye Mektebi tesis edilmiştir.[227] Deniz Teğmenleri ve Deniz Harp Okulu öğrencilerini yetiştirilmesi amacıyla 28 Mart 1921'de 9 öğrenciyle derslere başlanmıştır. Okulun ilk müdürlüğüne Yenişehirli Alâettin ve ders

---

[222] Polat vd., **a.g.e**., s. 56 ve TİH, **a.g.e**., s. 73-74.
[223] Işın, **a.g.e**., s.56.
[224] Polat vd., **a.g.e**., ss. 56-58.
[225] Öksüz, **a.g.m**., ss. 22-23.
[226] Büyüktugrul, **a.g.e**., Cilt: 5**, s**s.118-120.
[227] Işın, **a.g.e**., s. 58.

müdürlüğüne Rasih Bey tayin edilmiştir. Görevi, Milli devletin deniz subayı kadrosunu ikmal etmek, Anadolu'ya geçen subayların eksik olan eğitimini tamamlamak ve bu subaylardan daha fazla istifade etmek amacıyla görevlendirilmiştir. Nisan 1921'de İstanbul Muavenet-i Bahriye Heyeti'nden talep edilen 15 mühendis (asteğmenin), 09 Mayıs 1921'de katılmasıyla öğrenci sayısı biraz arttı ise de 1921 yılının Mayıs ve Ağustos aylarında 13 Teğmenin Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığına gönderilmesi nedeniyle, öğretime son verilmiş ve okul 25 Eylül 1921'de kapatılmıştır.[228]

3- Samsun Bahriye Divan-ı Harbi Daimisi ve Ganaim-i Bahriye Mahkemesi

25 Nisan 1921 Tarihinde, Samsun'da müstakil bir Divan-ı Harp Mahkemesi oluşturulmuştur. Başkanlığına Yarbay Halis (Sicil. 96), Savcılık görevine Önyüzbaşı Şükrü Bey ve Üyeliklerine de, Samsun Bahriye Müfrezesi Komutanı Binbaşı Hayrettin, Muavini Şevki, Muhittin ve Şerafettin Hilmi Beyler getirilmiştir.[229]

Mahkemenin görevi, Aydın Reis ve Preveze Gambotlarının Rusya'da karşılaştıkları olayları incelemek ve zamanla çeşitli teşekküllerdeki olayların incelenip karara bağlanması olarak tanımlanmıştır.

Ganaim-i Bahriye Mahkemesi ise Şubat 1921'de oluşturulmuştur. Bu mahkemenin görevi, çeşitli tarihlerde zapt ve müsadere edilen gemilere ve elde edilen ganimetlerle ilgili işlemleri yürütmekti.[230]

4- Samsun Papazburnu Kıyı Gözetleme İstasyonu

1920 yılında, gözetleme yapmak amacıyla kurulmuş bir gözetleme istasyonudur.[231]

5- Samsun Merkez Liman Reisliği

Samsun Merkez Liman Reisliği, 1920 yılında kurulmuş bir teşkilattır. Görev alanı, Rus sınırı ile Meset (İnebolu'nun Batısı) arası olarak belirlenmiştir. 23 Nisan

---

[228] Öksüz, **a.g.m**., ss.25-26.
[229] Işın, **a.g.e**., s. 58
[230] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 30.
[231] Polat vd. **a.g.e**., s. 65.

1920'de Yarbay Halis (Sicil. 96), 23 Ocak 1922'de ise Binbaşı Refik (Sicil. 148) Liman Reisi olarak atanmışlardır.[232]

SİNOP BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Sinop Liman Reisliği

1920 yılında, Sinop merkezde kurulmuş bir teşkilattır. 23 Nisan 1920'de Önyüzbaşı Şefik (Sicil. 632), 01 Temmuz 1921'de Yüzbaşı Mustafa (Sicil. 1195) ve 20 Mart 1922'de Binbaşı Nuri (Sicil. 531) Liman Reisi olarak atanmışlardır.[233]

2- Sinop İnceburun Kıyı Gözetleme İstasyonu:

Türkiye'nin en uç noktası olan İnceburun mevkii, Sinop'a 19 Km. uzaklıkta bir bölgedir. Denize doğru uzanması, konumlu yapısı nedeniyle bu dönemde burada da bir kıyı gözetleme istasyonu kurulmuştur.[234]

OSMANCIK BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Osmancık Liman Reisliği

Bu teşkilat hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Sadece 1920 yılında kurulduğu bilinmektedir. Bu isimle Çorum ili Osmancık ilçesi mevcuttur. Bu dönemde Kızılırmak üzerinden sevkiyat yapılması gündeme geldiğinden, Kızılırmak'ın da bu ilçenin tam ortasından geçmesinden dolayı böyle bir teşkilatın kurulduğu tahmin edilmektedir.[235]

KASTAMONU BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Kastamonu Telsiz İstasyonu

Birinci Dünya Harbi'nde, Doğu Karadeniz'de harekâtta bulunan Osmanlı Deniz Kuvvetlerinin, İstanbul ile muharebeyi sağlamasına aracılık etmek için Sinop'un Melekşah Köyü'nde kurulmuş olan 2,5 Kw'lık telsiz istasyonu, Mayıs 1921'de, Kastamonu'ya getirilerek monte edilmeye başlanmıştır. İzbelizade ailesine ait arazi yakınlarında bulunan yüksek bir yere kurulan bu istasyon tamamen denizci personelin

---

[232] Işın, **a.g.e**., s. 21.
[233] **a.g.e**., s. 21.
[234] Polat vd., **a.g.e**., s. 65.
[235] Işın, **a.g.e**., s. 21.

çabalarıyla, 19 Ocak 1922'de çalıştırılmıştır. İstasyon komutanı olarak (Denizci) Makine Yüzbaşı Ahmet Ali atanmıştır.[236]

2- İnebolu İrkâp ve İhraç Komutanlığı

1921 yılında hem Rusya, hem de İstanbul'dan kaçırılan, silah, cephane ve diğer malzemelerin Yükleme ve Boşaltmasını yapmak amacıyla kurulmuş bir teşkilattır.[237]

3- İnebolu Liman Reisliği

Kastamonu'ya bağlı deniz sahilindeki İnebolu ilçesinde, 1920 yılında liman reisliği oluşturulmuştur. 02 Mayıs 1920'de Binbaşı Muhittin (Sicil. 463), 23 Ocak 1921'de Binbaşı Şerafettin (Sicil. 675) ve 28 Mayıs 1921'de ise Yüzbaşı Neyyir (Sicil. 1022) Liman Reisi olarak atanmışlardır.[238]

4- Cide Liman Reisliği

Kastamonu ilinin sahil kesimlerinden biri olan Cide'de 1921 yılında liman reisliği teşkilatı kurulmuştur. Liman reisliğine ise 23 Nisan 1921'de Önyüzbaşı Fuat (Sicil. 639) Liman Reisi olarak atanmıştır.[239]

5- Kerempe Kıyı Gözetleme İstasyonu

Cide'ye bağlı, Cide- İnebolu arasında kalan bir uzantıdır. Milli Mücadele döneminde de burada bir kıyı gözetleme istasyonu kurulmuştur.[240]

ZONGULDAK BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Zonguldak Merkez Liman Reisliği

1921 yılında, Zonguldak merkezde Kurulmuş bir liman teşkilatıdır. 01 Ağustos 1921'de Yarbay Selahattin Bey (Sicil. 331) Liman Reisi olarak atanmıştır.[241]

2- Ereğli Liman Reisliği

Zonguldak iline bağlı, Karadeniz Ereğli ilçesinde, 1921 yılında bir liman reisliği teşkilatı kurulmuştur. Milli Mücadelenin en aktif bölgelerinden biri olan Ereğli

---

[236] **a.g.e**, s. 33 ve Öksüz. **a.g.m**., s. 27.
[237] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s.31.
[238] Işın, **a.g.e**., s. 21.
[239] **a.g.e**., s. 21.
[240] Polat vd., **a.g.e**., s. 65.
[241] Işın, **a.g.e**., s. 21.

Liman Reisliğine, 07 Şubat 1921'de Önyüzbaşı Hamdi (Sicil. 730) Liman Reisi olarak atanmıştır.[242]

3- Ereğli Baba Burnu Kıyı Gözetleme İstasyonu

Karadeniz Ereğlisi yakınlarındaki Baba Burun mevkiinde de Milli Mücadele döneminde bir Kıyı Gözetleme İstasyonu Kurulmuştur.[243]

4- Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı

İstanbul- Akçakoca ve Trabzon- Akçakoca arasında çeşitli nakliyat ile kömür havzalarından Doğu Karadeniz limanlarına kömür ve çeşitli yiyecek madde nakliyatını idare etmek üzere 17 Nisan 1921'de kurulmuştur. 29.04.1921'de bu teşkilatın komutanlığına Binbaşı Hulusi (Tuğamiral GÖKDALAY- Sicil. 803) tayin edilmiştir. Ayrıca, Bölgedeki deniz ulaşımını yönetmek ve nakliye yapacak gemi ve motorların güvenliği sağlamak, ikmal ve onarımını yapmakla görevlendirilmiş bir kurumdur.[244]

5- Kilimli Liman Reisliği

1920 yılında, Zonguldak iline bağlı Kilimli bölgesinde de bir liman reisliği kurulmuştur. 23 Nisan 1920'de Yüzbaşı Nazmi (Sicil. 401) Liman Reisi olarak atanmıştır.[245]

6- Kozlu Liman Reisliği: (Kuruluş 1920)

Zonguldak iline bağlı Kozlu ilçesinde 1920 yılında kurulan liman reisliğine, 23 Nisan 1920'de Önyüzbaşı Ali (Sicil. 426) Liman Reisi olarak atanmıştır.[246]

BARTIN BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Bartın Liman Reisliği

Bartın bölgesinde de, Milli Mücadele döneminde çeşitli deniz teşkilatlanmasına gidilmiştir. 1920 yılında kurulan Bartın Liman Reisliğine 23 Nisan

---

[242] **a.g.e**., s. 21.
[243] Polat vd., **a.g.e**., s. 65.
[244] **a.g.e**., s. 59 ve TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s.73.
[245] Işın, **a.g.e**., s. 21.
[246] **a.g.e**., s. 21.

1920'de Önyüzbaşı Muammer (Sicil. 537) ve 14 Eylül 1921'de Önyüzbaşı Mehmet Ali (Sicil. 801) Liman Reisi olarak atanmıştır.[247]

2- Amasra Bahriye Bataryası

Batı ve Doğu Karadeniz'de yapılacak her türlü taşıma işlerinde ortaya çıkacak saldırılar için sığınacak emin bir liman olan Amasra Limanı'nda, Mayıs 1921'de Amasra Bahriye Bataryası adı altında bir teşkilat kuruldu. Kara ordusundan verilen iki adet 120 mm.lik top, buranın ilk silahını teşkil etmiştir. Aralık 1921'de iki adet 47 mm.lik gemi topuyla kuvvetlendirilmiş; Temmuz 1922'de ise Rusya'dan getirilen iki adet 150/45 mm.lik gemi topu ve İstanbul'dan yollanmış 350 mm.lik ışıldakla da takviye edilmiştir.[248]

Önce Kastamonu ve çevresi komutanlığına bağlı olarak çalışan bu teşkilat, 1922 yılında, Amasra Bahriye Komutanlığının kurulması ile bu komutanlığın emrine verildi.

3- Amasra Bahriye Komutanlığı

01.03.1921'de Bahriye Dairesi Reisliği adını alan kurumun, Milli Müdafaa Vekâleti'ne başvurması üzerine 1922 yılında Amasra Bahriye Komutanlığı kurulmuştur. Milli Müdafaa Vekâleti, buradaki gemileri ve kuruluşları idare etmek üzere, Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığını Amasra'ya taşımıştır. Yeni oluşturulan komutanlığın emrine 1 ve 2 nolu motorgambotlar ile Alemdar gemisi, Keşşaf, Sinop ve İnönü motorları bağlanmıştır.[249]

4- Amasra Kıyı Gözetleme İstasyonu

1921 yılında Amasra sahillerinde kurulmuş bir Kıyı Gözetleme İstasyonudur.

5- Amasra Bahriye Tayyare İstasyonu (Kıyı Uçak İstasyonu)

Batı Karadeniz'deki nakliyeyi korumak, keşif ve taarruz görevinde bulunmak amacıyla 1921 yılı Kasım ayında kurulmuştur. Komutanlığına 06 Kasım 1921'de Binbaşı Savmi (Sicil. 788) tayin edilmiş, bir süre sonrada Tayyareci Yüzbaşı Salahattin,

---

[247] **a.g.e**., s. 21.
[248] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 31 ve Işın, **a.g.e**., s. 23.
[249] Öksüz, **a.g.m**., s. 27 ve Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 120.

Makine Yüzbaşı Cemal ve diğer subaylar bu teşkilata katılmışlardır.[250] İstanbul Muavenet-i Bahriye Grubu tarafından Aralık 1921'de üç deniz uçağı buraya gönderilmiştir. İlk uçuşlar ise Haziran 1922'de yapılabilmiştir.[251]

6- Amasra Mayn Memurluğu

1922 yılında kurulmuş bir memurluktur[252]

2.3.2.3. Marmara Bölgesi Yöresel Organizasyonları

İZMİT BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- İzmit Bahriye Komutanlığı (Deniz Müfreze Komutanlığı), Kocaeli Komutanlığı Bahriye Müşavirliği (1. Ordu Bahriye Müşavirliği)

28.06.1921'de İzmit'in işgal güçlerinden geri alınmasından sonra kurulmuş olup, kumandanlığına 06.07.1921'de Yarbay Celal Bey tayin edilmiştir. Kumandanlığın görevi, 1. Orduya danışmanlık ve İzmit Körfezi'nin deniz savunmasını yapmaktı. Ancak, elde hiçbir deniz aracı bulunmadığından, ilk iş olarak Cuma Bataklığı'nda çamurlara gömülmüş olan bir motor teknesi yüzdürülmüş ve küçük bir tekne daha eklenerek çalışmalara başlanmıştır.[253]

1922 Eylül ve Kasım aylarında İstanbul'dan kaçırılan İntibah Mayın Gemisi, Galata Yatı, 3 romörkör, 2 motorbot ve 1 stimbotla görevini yapmıştır. Ayrıca bu komutanlığın en büyük hizmetlerinden biri de, İzmit- Geyve tren yolu üzerindeki düşmanın tahrip ettiği Karaçam, Balaban, Lefke ve Yılandağ köprülerini kullanılabilir hale getirmek olmuştur.[254] Özellikle İzmit- Adapazarı arasındaki Karaçam demir köprüsünü 52 gün gibi kısa bir zamanda ve çok az bir masrafla tamir edilmiştir. Geyve köprüsü ise 4,5 ay gibi işin zorluğuna bakıldığında çok kısa bir sürede Yarbay Celal Beyin şahsi mesaisi ile onarılmıştır.[255]

---

[250] Işın, **a.g.e**., s. 83.
[251] Öksüz. **a.g.m**., s. 25.
[252] Işın, **a.g.e**., s. 23.
[253] Işın, **a.g.e**., s. 60.
[254] Öksüz, **a.g.m**., ss. 26- 27.
[255] Işın, **a.g.e**., ss. 60- 61

2- İzmit Liman Reisliği

06 Temmuz 1921'de Güverte Binbaşı Celal[256] (Sicil- 310) Bey Kocaeli Bahriye Müşavirliğini de yapmak üzere, İzmit Bahriye Komutanlığı ve Liman Reisliğine atanmıştır. 23 Kasım 1921'de Liman Reisliğine Güverte Yüzbaşı Emrullah (Sicil- 1202) atanmıştır.[257]

3- İzmit Tayyare İstasyonu Komutanlığı

İzmit'te 02.12.1922 tarihinde kurulmuş bir istasyondur.[258]

4- Kefken Liman Reisliği

Günümüzde Kocaeli İli Kandıra İlçesine bağlı Kefken Bölgesinde, 1921 yılında bir liman reisliği kurulmuştur. 18 Mayıs 1921'de Önyüzbaşı Rıza (Sicil. 620) Liman Reisi olarak atanmıştır.[259]

5- Karamürsel Liman Reisliği

Milli Mücadele'nin başında, Anadolu'ya geçerek, vatanseverlerin yanında yer alan dönemin Güverte Yüzbaşısı Zeki (Işın-1346) Bey, 4 Haziran 1921'de İstanbul'dan gönderilen 15 Rus modeli mayın ile parçalarının nasıl kullanılacağını göstermek için Bahriye Dairesinden Karamürsel'e geldi. İstanbul'dan gelen 3 subay ve 1 astsubayla buluşarak çalışmalara başlandı. Bu görev Milli Müdafaa Vekili Fevzi Paşa tarafından 10 Haziran 1921'de bir talimatla Kocaeli Kumandanlığına da bildirildi. Ancak, 30 Haziran'da Karamürsel'in düşman kuvvetleri tarafından bombalanması üzerine, buradaki mayınlar, toplar ve 300 atım cephane, limandan daha geri bir yer olan Çavuşçiftliği'ne taşınarak muhafaza altına alındı.[260]

20 Temmuz 1922'de Binbaşı Şefik Bey (Sicil. 632) Karamürsel Liman Reisi olarak atanmış ve liman Türk birliklerinin kullanımına açılmıştır.[261]

---

[256] Bazı kaynaklarda Yarbay olduğu yazmaktadır.
[257] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 56.
[258] Işın, **a.g.e**., s. 23.
[259] Işın, **a.g.e**., s. 21.
[260] **a.g.e**., s. 56.
[261] **a.g.e**., s.22.

SAKARYA BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Sakarya Liman Reisliği

1920 yılında kurulmuş bir liman reislik teşkilatıdır.[262]

İSTANBUL BÖLGESİ TEŞKİLATLANMASI

1- İstanbul Bahriye Komutanlığı (Deniz Müfreze Komutanlığı)

11 Ekim 1922 tarihli Mudanya Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Yunanlılar Trakya'yı boşaltmaya başlamışlardır. İstanbul 04 Kasım 1922'de Milli Hükümet idaresi altına girmiştir.[263]

14 Kasım 1922'de İstanbul'da İstanbul Bahriye Komutanlığı adı altında bir komutanlık kurularak, başına Deniz Albay Nazmi getirilmiştir. Nazmi Bey, Milli mücadelenin başında kurdukları Muavenet-i Bahriye Grubu ile Anadolu'ya birçok sevkiyat yapmıştı. Bahriye Dairesi de bu tarihten itibaren burada bulunan deniz tesislerini devralmaya başlamıştır. Ancak hala özellikle İngilizlerin deniz gücü bu bölgede etkinliğini devam ettiriyordu. Refet Paşa ise karargâhı aracılığıyla düşman gemilerinin durumu kontrol ediyor ve Ankara'ya bildiriyordu.[264]

Refet Paşa, istihbaratın yanı sıra bahriyeyi güçlendirmek için çalışmalarını hızlandırmış, İstanbul'da bulunan çeşitli deniz aracı ve malzemelerini İzmir'e yollamaya başlamıştır. Aralık 1922 sonuna kadar İzmir'e gönderilen malzemeler şunlardı:

6 Torpido, 17 mayın, 7 torpil kovanı ve kompresör, römorkör ve filikalar Ocak 1923'de ise 2 adet 105 mm.lik gemi topu, 72 yeni torpido ve 145'i kullanılabilir 257 mayın gönderilmiştir.[265]

2- İstanbul Merkez Liman Reisliği

04 Kasım 1922'de Milli Hükümetin emrine girmiştir.

---

[262] **a.g.e**., s.21.
[263] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s. 73.
[264] **a.g.e**., s.73.
[265] Öksüz, **a.g.m**., s. 28.

MARMARA İÇ BÖLGE DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Tekirdağ Liman Reisliği

30 Ekim 1922'de Binbaşı Hulusi Bey (Sicil. 455) Liman Reisi olarak atanmıştır.[266]

2- Gelibolu Liman Reisliği

11 Aralık 1922'de Binbaşı Şefik Bey (Sicil. 632) Liman Reisi olarak atanmıştır.[267]

3- Karabiga (Biga) Liman Reisliği

30 Ekim 1922'de Önyüzbaşı Salahattin (Sicil 679) Liman Reisi olarak atanmıştır.[268]

4- Armutlu Liman Reisliği

23 Eylül 1921'de Önyüzbaşı Hamdi (Sicil. 393) Liman Reisi olarak atanmıştır.[269]

5- Gemlik Liman Reisliği

27 Eylül 1923 kurulmuş olup, Binbaşı Tevfik (Sicil. 640) Liman Reisi olarak atanmıştır.[270]

2.3.2.4. Ege ve Akdeniz Bölgesi Yöresel Organizasyonları

ANTALYA BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

Milli Mücadele döneminde, İtalyan işgali altında bulunan Antalya limanı, hem İstanbul'dan gelen hem de yabancı memleketlerden yapılan sevkiyatın boşaltıldığı liman konumundadır. Çoğunlukla İtalyan harp gemilerinin konuşlandığı bu limana

---

[266] Işın, **a.g.e**., s. 22.
[267] **a.g.e**., s. 22.
[268] **a.g.e**., s. 22.
[269] **a.g.e**., s. 22.
[270] **a.g.e**., s. 22.

bazen ABD gemileri, bazen de Yunan hafif deniz kuvvetlerinin gözetleme yaptığı görülmüştür.[271]

Bu limana çıkan eşya ve diğer harp malzemeleri, 1922 yılının başında, Eğirdir Gölünde kurulan Bahriye Müfrezesi'nin idaresi altında Batı Cephesine ulaştırılmıştır. Antalya ve çevresi, 01 Haziran- 05 Temmuz 1921 arsında İtalyanlar tarafından boşaltıldıktan sonra bu bölge daha da önem kazanmış ve sevkiyat miktarı artmıştır.[272]

1- Antalya Liman Reisliği

1920 yılında kurulmuştur. 23 Nisan 1920'de Önyüzbaşı Kamil (Sicil. 470), 02 Şubat 1921'de Binbaşı Rıfat Bey (Sicil. …) ve 10 Eylül 1922'de Binbaşı Rıfat Bey (Sicil. 336) Liman Reisi olarak atanmıştır.[273]

2- Alâiye (Alanya) Liman Reisliği

1921 yılında kulmuş olup, 29 Mart 1921'de Önyüzbaşı Kamil (Sicil. 470) Liman Reisi olarak atanmıştır.[274]

3- Eğridir Bahriye Müfreze Komutanlığı

Antalya limanına getirilen askeri malzeme ve eşyaların en kısa şekilde Batı Cephesine ulaştırılması amacıyla, 07 Ağustos 1922 yılında Başkumandanlık tezkeresi ile 10 Ağustos 1922 tarihinde, Batı Cephesi Komutanlığına bağlı olarak kurulmuştur. 10 Ağustos 1922 tarihinde Başkomutanlığın talebi İcra Vekilleri heyetince görüşülmüş, Burada müstakil bir bahriye müfrezesi tarafından çalıştırılması; tamirat durumları ise Fransızlara ait şirketin tamirhanelerinde yapılması karara bağlanmıştır.[275]

Müfrezeye subay olarak, İnşaiye Önyüzbaşı Ahmet Şevket, Güverte Yüzbaşı Osman Zeki, Motorcu Makine Yüzbaşı Giresunlu Ahmet gönderilmiştir.[276] Fransız şirketine ait olan Eğridir Gölü işletme imtiyazı, Deniz Müfrezesi Komutanlığına bağlanmıştır. Bu dönemde göldeki işletme idaresinin elinde 100 tonluk Mersin

---

[271] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s. 54.
[272] **a.g.e**., s. 54.
[273] Işın, **a.g.e**., s. 21.
[274] **a.g.e**., s. 22.
[275] BCA, Fon Kodu.30.18.1.1. Yer No: 5.24.5.
[276] Işın, **a.g.e**., s. 86.

Romorkörü, 5 mavna ve 20 kayık bulunuyordu. Ağustos ayından itibaren günde Hüyük'e 120, Kaşirkara'ya 60 ton yük taşınmaya başlanmıştır.[277]

02 Haziran 1922'de Komutanlığa dönüştürülen tesis, Binbaşı Hulusi Osman (Sicil. 455) Komutan, Gelibolulu Rüstem (Sicil. 1036) Komutan muavini tayin edilmiştir.[278]

İZMİR BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- İzmir Bahriye Komutanlığı

15 Ekim 1922'de İzmir'de kurulmuştur. Aralık 1922'de İzmir Bahriye Komutanlığı, Kolordu yetkisinde kurulan ve direkt Batı Cephesi Komutanlığına bağlanan İzmir Müstahkem Mevki Komutanlığı emrine verildi ve Müstahkem Mevki Bahriye Müfrezesi komutanlığına çevrilmiştir.[279]

2- Müstahkem Mevki Bahriye Müfrezesi Komutanlığı (Deniz Müfreze Komutanlığı

1923 yılının başında, İzmir Bahriye Komutanlığı yerine kurulan, Müstahkem Mevki Bahriye Müfrezesi komutanlığı kurularak bölgede bulunan çeşitli deniz teşkilatları bu komutanlığın emrine bağlandı. Komutanlığın emrinde, Karargâh, Mayın Grubu, Tersane, Yeni Erat Okulu, Kıyı Topları, Sakarya ve İzmir Motorları ile Uzunada (Kösten Adası), Yenikale ve Yeni Erat Okulunda kurulmuş olan birer işaret ve gözetleme istasyonları bu komutanlığın emrine verilmiştir.[280]

3- İzmir Merkez Liman Reisliği

1923 yılının sonlarına doğru kurulmuştur. 07 Kasım 1922'de Binbaşı Rıfat Bey (Sicil. 336) Liman Reisi olarak atanmıştır.[281]

---

[277] TİH, **a.g.e**., s. 72.
[278] Polat vd., **a.g.e**., s. 63.
[279] TİH, **a.g.e**., s. 71.
[280] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 71.
[281] Işın, **a.g.e**., s. 21.

4- Çeşme Liman Reisliği

21 Eylül 1922'de Önyüzbaşı Necmettin (Sicil. 560) Liman Reisi olarak atanmıştır.[282]

5- Çandarlı Liman Reisliği

23 Eylül 1922'de Önyüzbaşı Zeynel Abidin (Sicil. 665) Liman Reisi olarak görev almıştır.[283]

AYDIN, MUĞLA VE ISPARTA BÖLGELERİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Kuşadası Liman Reisliği

1921 yılında kurulmuştur. 17 Ekim 1922'de Önyüzbaşı Hasan (Sicil. 1039) Liman Reisi olarak görev yapmıştır.[284]

2- Bodrum Liman Reisliği

1920 yılında kurulmuştur. 23 Nisan 1920'de Önyüzbaşı Halil (Sicil. 726) Liman Reisi olarak görev almıştır.[285]

3- Marmaris Liman Reisliği

23 Nisan 1920'de Önyüzbaşı İbrahim Ethem (Sicil. 394) ve 03 Kasım 1922'de Önyüzbaşı Necmettin (Sicil. 560) Liman Reisi olarak görev almışlardır.[286]

4- Dalyan (Köyceğiz) Liman Reisliği

23 Nisan 1920'de Önyüzbaşı Ferhat (Sicil. 945) ve 18 Şubat 1922'de Önyüzbaşı Necmettin (Sicil. 506) Liman Reisi olarak görev yapmışlardır.[287]

---

[282] **a.g.e**., s. 21.
[283] **a.g.e**., s. 22.
[284] **a.g.e**., s. 21.
[285] **a.g.e**., s. 22.
[286] **a.g.e**., s. 22.
[287] **a.g.e**., s. 22.

5- Finike Liman Reisliği

29 Mart 1921'de Önyüzbaşı Nazmi (Sicil. 401) Liman Reisi olarak atanmıştır.[288]

FETHİYE BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

1- Fethiye Liman Reisliği

01 Ocak 1922'de Önyüzbaşı Hayrettin (Sicil.1185) ve 04 Şubat 1922'de Önyüzbaşı Rasih (Sicil. 718) Liman Reisi olarak görev almışlardır.[289]

2- Fethiye Bahriye İhtiyat Grup Komutanlığı

Batı ve kısmen de güney sahillerini korumak amacıyla 16.04.1921 yılında, Komutanlığını Binbaşı Necip (Sicil. 817) Bey'in yaptığı, kadrosunda muavinlik, dört yüzbaşı, teğmenler, motor ve makine mütehassısı olarak iki yüzbaşı, bir tayyare yüzbaşısı, bir levazım subayı, 5 yataklı ve ameliyat salonu bulunan revir ve başında bir cerrah ile 200 erden oluşan bir teşkilattır. Grup direk olarak Garp Cephesi Komutanlığına bağlıydı. Başlangıçta 12 mavzer ve bir makineli tüfeğin bulunduğu bu teşkilat, kısa süre sonra Yunanlılardan ele geçirilen 90 tonluk Bodrum yelkenlisini bünyesine kattı. Ayrıca 13 tonluk İzmir yelkenlisi ve üç çifte bir filika ile işe başlandı.[290]

Fethiye Bahriye İhtiyat grubu, Ankara Hükümeti tarafından hiçbir deniz aracı verilmeden kendi gayretleri ile birçok deniz aracına ulaşmıştır. Bunlardan biride Sakarya adlı yelkenlidir. Yunanlılardan ele geçirilen çektirme ve parçalardan birisine motor konularak yapılmıştır. Bu amaçla kurulan küçük bir atölyede bu çalışmalar yapılmıştır.[291]

Grup kısa sürede, her biri 37 mm.lik toplarla donatılmış, Sakarya ve Bodrum yelkenlileri, makineli tüfekle donatılmış İzmir yelkenlisi, Fethiye, Şahin ve Doğan yelkenlileri ve 4 filikaya ulaşmıştır. Silah olarak ise 120 tüfek, 3 makineli tüfek, 2 adet

---

[288] **a.g.e**., s. 21.
[289] **a.g.e**., s. 22.
[290] Işın, **a.g.e**., s. 61.
[291] TİH, **a.g.e**., ss. 51- 53.

57 mm.lik top ile 1 adet 37 mm.lik otomatik top, yeterli telefon şebekesi, tamir ve marangoz atölyesine ulaşmıştır.[292]

Grubun görevi, Kuşadası ile Antalya'ya kadar olan sahilde gözetleme yapmak, emniyet ve muhafaza görevini sürdürmek ve yakındaki Yunan ve İtalyan adalarından istihbarat toplamak olarak sayılabilir. Ayrıca silah kaçakçılığı ve düşman çetelerinin sahil kesimindeki faaliyetlerini de önlemek için çalışmıştır. 09.09.1922'de grup İzmir'e taşınmıştır.[293]

Fethiye Bahriye İhtiyat Grubu ile Yunan Helle (Elli) Kruvazörü Arasındaki Savaş

İstanbul Muaveneti Bahriye Grubu, 1922 yılının Nisan ayında Mersin'e gitmekte olan, İtalyan bandıralı (Bokovina) adlı vapura iki adet 57 mm.lik ve 2 adette 37 mm.lik topu değirmen taşı gönderiliyor kaydıyla yüklerler ve Fethiye Bahriye İhtiyat Grubuna ulaştırırlar. Topların menzillerinin küçük olası nedeniyle, görünmeyecek ve yakından ateş edilmesine münasip yerler seçilerek yerleştirilir.[294]

İşgalcilerin, Fethiye limanına girebilmesi için açıktaki Kızıladalar'ın boğazından geçmesi gerekiyordu. Buraya konulan toplar 3.000 metrelik bir mesafe menzil alanı oluştursa da, topu kullanabilecek topçu ve nişancı hiçbir mürettebat yoktu. Bataryanın başında Yüzbaşı İhsan Bey ve mahiyetinde Mühendis Teğmen Rıfat Müfit Bey bulunuyordu. 20 er ile talimlere ve atışlara başlandı. Ancak bu atışlar mühimmatın az olması nedeniyle topla değil, topların üstüne bağlanan mavzerlerle yapılıyordu.[295]

23 Temmuz'da öğle üzeri gözetleme yerinden, Yediburunlar mevkiinden bir harp gemisinin yaklaştığını bildirirler; Kruvazör bölgede bulunan kayıkları kontrol ediyordu. Biraz sonra gözetlemedeki er telefonla Helle (Elli)'nin Kızılada boğazından içeri girdiğini bildirdi. Havanın çok sıcak olması nedeniyle, kruvazörde bulunan mürettebat tentelerin altına yayılmışlardı. Kruvazör önde kaçmakta olan Marmaris kayığına yönelmiş ve hiçbir tehlike beklemeden bu kayığa doğru ilerliyordu. Türk top

---

[292] Öksüz, **a.g.m**., s. 27.
[293] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, ss. 123- 124.
[294] Işın, **a.g.e**., s. 111.
[295] **a.g.e**., s. 111.

bataryası ile kruvazör arasındaki mesafe 2.500 metreye düştüğünde, bataryalar ateşe başladılar.[296]

Bir anda kruvazördeki mürettebat birbirine girmiş, kaçışmalar, bağrışmalar ortalığa yayılmıştı. Türk bataryası 10 salvo kadar yaparak 20 mermi atar. Bu arada Kruvazör toparlanmış ve orta topları ile karşılık vermeye başlamışlardı. Kruvazör 15 mm.lik toplarını üzerinde tente olduğu için kullanamıyorlardı. Kruvazör yediği baskın üzerine limandan çıkmaya çalışıyordu.[297]

Helle adlı Yunan Kruvazörü bazı kaynaklara göre 7 bazı kaynaklara göre 9 yerinden isabet almıştı. Bu karşılıklı ateş sırasında Türk tarafı 40 mermi kullanmış ve gerekli dersi bu kruvazöre vermiştir. Kruvazör bir daha Fethiye limanı yakınlarında hiç görülmemiştir. İki gün sonra Rodos kaynaklı haberlere göre, Kruvazörün ikinci kaptanı ağır olmak üzere 8 kişi yaralanmıştır.[298]

MERSİN BÖLGESİ DENİZ TEŞKİLATLANMASI

Mersin bölgesi ve limanı Aralık 1918'de, Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. 20 Aralık 1921'de Adana'nın geri alınmasıyla Mersin limanı da hareketlenmiş ve 04 Ocak 1922'de itibaren Türk gemileri buraya nakliyata başlamışlardır. Her ne kadar Yunan harp gemileri, burayı aralıklarla ziyaret etse de Türk gemileri görevlerini rahatlıkla sürdürmüşlerdir.[299]

1- Mersin Merkez Liman Reisliği

18 Ekim 1922'de Binbaşı Hayrettin (Sicil. 321) Liman Reisi olarak atanmıştır.[300]

---

[296] **a.g.e**., s. 112.
[297] **a.g.e**., s. 112.
[298] **a.g.e**., ss. 112- 113.
[299] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 54.
[300] Işın, **a.g.e**., s. 21.

2- Mersin Bahriye Komutanlığı (Deniz Müfreze Komutanlığı)

3- Silifke Liman Reisliği

1920 yılında kurulmuştur. 23 Nisan 1921'de Binbaşı Muhittin Bey (Sicil. 240) ve 23 Nisan 1921'de Yüzbaşı Rüstem (Sicil. 1036) Liman Reisi olarak atanmıştır.[301]

4- Anamur Liman Reisliği

23 Nisan 1920'de Önyüzbaşı Hayati (Sicil. 975) Liman Reisi olarak atanmıştır.[302]

2.3.2.5. Van Gölü Bölgesi Yöresel Organizasyonları

1- Ernis[303] Tersane Komutanlığı

1920 yılının ikinci yarısında Van gölünün kuzeyindeki bugünkü adıyla Günseli köyünde bir tersane komutanlığı kurulmuştur. Bu teşkilatlanma, Van gölünde bulunan deniz araçlarının organize edilmesi amaçlamaktaydı. Bu deniz araçları, Ruslardan kalma mazotla çalışan İhsanpaşa Gambotu, motorlu 3 tekne, her biri 300'er tonluk iki duba ve kullanılmaz halde 2 yelkenlidir.[304]

15. Kolordu Komutanlığı, 9 Eylül 1920'de bu tersane hakkında bir rapor hazırlamıştır:

> ''Mevcut mazot, Gambotun ancak 4 defa Ernis- Van- Tatvan seferini yapmasına yetecek kadardır. Rusların açmış oldukları mazot kuyuları, ancak bir uzmanla işletilebilir. Halen askeri nakliyat için yelkenlilerden zorlukla faydalanılmaktadır. Ernis'te güzel bir liman ve onarım atölyesi vardır. Gölde şiddetle ihtiyaç görülen seyrüsefer için 30 deniz eri lazımdır.''[305]

1921 yılı Şubat ve Mart aylarında İktisat Bakanlığı ile yapılan yazışmalar sonucunda Muradiye'deki petrol ve Ludur'daki kömür madeni işletildiği takdirde Van Gölü'nde ulaşımın başlayabileceği ve sadece posta nakliyatından yılda 2.000 lira

---

[301] **a.g.e**., s. 22.
[302] **a.g.e**., s. 22.
[303] **Ernis**: Van Gölü'ne yakın Muradiye ilçesine bağlı **Ernis** (bugün Günseli) köyü, www.b-iz.org/linkler.asp (13.03.2009).
[304] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s. 22.
[305] **a.g.e**., s. 22.

tasarruf edileceği belirtilmiştir. Bu yazışmalar sonucunda tersane komutanlığı aktif hale getirilmiştir.[306]

22 Kasım 1921'de Binbaşı Reşat (Sicil. 308) komutan olarak tayin edilmiş, Yüzbaşı Hüseyin (Sicil. 1309), Salahattin ve Makine Yüzbaşı Ahmet (Sicil. 1278) ile bazı subaylar istasyona memur edilmişler ve burada bir müddet kalmışlardır.[307]

Şubat 1922 yılının sonunda ise Batum yoluyla Van'daki Müessesat-ı Bahriye Komutanlığı emrine 2 Güverte, 2 Makine ve 1 Ordunat Teğmeni ve 6 deniz eri gönderilmiştir. [308]

2.3.2.6. Anadolu Dışı Organizasyonlar

16 Mart 1921 tarihinde imzalanan Moskova Antlaşması sonucunda Batum boşaltılmış ve Batum, Tuapse ve Novrosisky'de kıdemli deniz subaylıkları kurulmuştur. Bunların görevi Rus limanları ile Trabzon limanı arasında yapılacak olan taşımayı düzenlemek, gemi seferlerini, yükleme ve boşaltmaları ayarlamaktır. Bu subaylıklar aynı zamanda haber alma işleriyle de uğraşarak değerli istihbarat bilgileri de toplamışlardır.[309] Bu subaylıklar şu şekildedir:

- **Novorosisky Kıdemli Deniz Subaylığı**: Komutan Binbaşı Sait Bey (Sicil. 1183)
- **Tuapse Kıdemli Deniz Subaylığı**: Komutanı Binbaşı Ahmet Rasim Bey
- **Batum Kıdemli Deniz Subaylığı ve Yükleme ve Boşaltma Komutanlığı:** 14 Mart 1921'de Deniz Komutanlığı namı altında Binbaşı Rıza (Sicil. 677) ve Batum teşkilatı Bahriye Komutanlığı da 16 Mart 1921'de Mehmet Ali Bey (Sicil. 80) tayin edilmiştir.[310]

---

[306] Öksüz. **a.g.m**., s. 25.
[307] Işın, **a.g.e**., s. 83.
[308] **a.g.e**., s. 83.
[309] Öksüz. **a.g.m**., s. 24.
[310] Işın, **a.g.e**., s. 24.

2.4. KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ DENİZ NAKLİYATI

1920 yılının Mayıs ayının başında Bekir Sami Bey'in başkanlığında, Rusya'ya hareket eden Türk heyeti, burada yaptığı anlaşmalar ile Rusya'dan Türk limanlarına cephane, silah ve mühimmat nakliyesi başlamıştır. Rusya'dan yapılacak nakliyatın merkez üssü olarak Tuapsi limanı seçilmiştir. Burada konsolosluk vazifesini yerine getirmek üzere bir de Türk temsilciliği oluşturulmuş; bu makama da Lazistan Mebusu Osman Bey getirilmiştir.[311]

Tuapsi ile Trabzon arasındaki nakliyat ve irtibat hizmeti başlangıçta Trabzon'da bulunan Üçüncü Kafkas Tümeni'nin idaresinde gelişmiş ve sivil motorlar kullanılmıştır.[312]

Kazım Karabekir Paşa'nın, 11 Eylül 1920'de Üçüncü Kafkas Tümenine gönderdiği şifreli mesajda, Yusuf Kemal Bey'in Tuapsi'den Trabzon'a geleceğini ve Osman Bey'in denizden dört büyük ve dört küçük İngiliz topu ile 25 mitralyöz, mühimmat ve altı yüz tüfek ve bir miktar para gönderileceğini ve bunun çok gizli tutulması bildirilmişti. Bu ilk nakliyat teması olarak görülmüştür.[313]

Askeri nakliyat yapan gemilere verilen emir *'' Tuapse'ya varılması, burada bulunan Osman Bey ile temas edilmesi, teknelerin azami yükle doldurulması, dönüş seyirlerini Trabzon'a geceleyin varılacak şekilde tanzim etmeleri ve yükleme boşaltma sırasında gizliliğe son derece dikkat edilmesi''* idi. Düşman tarafından yakalanacaklarına kani olunursa gemileri batırmaları ve personelin karaya çıkartılması şeklindeydi.[314]

İlk nakliyat görevi Güverte Yüzbaşı Adil (Sicil. 1177) komutasındaki Rüsumat No. 4 gemisine verilmiştir. 22 Eylül 1920'de Rusya'dan Trabzon Limanına çeşitli deniz araçları ile yapılan nakliye şu şekildedir.[315]

---

[311] Işın, **a.g.e.,** s. 32.
[312] **a.g.e**., s. 32.
[313] **a.g.e**., s. 32 ve Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 92.
[314] Işın, **a.g.e**., s. 93.
[315] **a.g.e**., s. 35 ve Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s. 94.

Tablo 2.2: 22 Eylül 1920'de Rusya'dan Trabzon Limanına Yapılan Nakliyenin Listesi

Tüfek	Kasatura	Cephane Sandık	Makineli Tüfek	Tarih	Nakliye Yapan Vasıta
184	192	422		22 Eylül 1920	4 Nolu Rüsumat Vapuru
315	315	299		25 Eylül 1920	Salih Efendinin Hayrettin Motoru
191	191	59		27 Eylül 1920	Şükran Motoru
205	205	30	2	01 Ekim 1920	Harun Kaptanın Yıldız Motoru
858	1108	727		04 Ekim 1920	Nazım Kaptanın Mebruke Motoru
564	586	494		20 Ekim 1920	Gazal Romörkörü
632	615	1180		04 Kasım 1920	4 Nolu Rüsumat Vapuru
438	378	412		01 Aralık 1920	4 Nolu Rüsumat Vapuru

Trabzon'a gelen bu malzemeler, buradan küçük motorlarla Samsun Limanına sevk edilmişlerdir. Bu nakliyat sırasında en büyük sorunlardan biride Pontusçu Rumların yapmış olduğu faaliyetlerdi. Çeşitli Rum çeteleri, Kürt ve Ermeni cemaatlerinin organize ettiği gruplar bölgede şiddetli eylemler yapıyorlardı. Bu durumun önlenmesi için 22 Haziran 1920'de TBMM doğu bölgesinde kısmi seferberlik ilan etmiş ve Doğu Cephesi güvenlik tedbirleri alınmış oldu.[316]

Bunlardan başka büyüklü küçüklü her türlü taşımada kullanılmış şahıslara ait teknelerde Milli Mücadele döneminde görev yapmışlardır. 1920- 1923 yılları arasında Batı Cephesine Karadeniz limanlarından 35.000 ton silah, mühimmat ve iaşe taşınmıştır. Taşınan malzeme miktarının yıllara dağılımı şu şekildedir:[317]

[316] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt:5, s.95.
[317] Öksüz, **a.g.m**., ss. 4-32.

1920	1.000 Ton
1921	12.000 Ton
1922	12.000 Ton
1923	10.000 Ton
Toplam	**35.000 Ton**

Milli Mücadele sırasında çeşitli özel Türk şirketleri ile yabancı bandıralı olmasına rağmen Türk müteşebbisler tarafından işletilen gemilerde, Milli Mücadele sırasında limanlar arası hem asker hem de silah, cephane ve mühimmat taşımacılığı yapmışlardır. Bu şirketlerin hemen hepsi yaptıkları hizmetler karşılığı oluşan hakları, hem savaş döneminde, hem de savaş sonrasında para olarak ödenmiştir.[318]

Bu ödemeler 1513 sayılı kanun hükümlerine göre yapılmıştır. Bu küçük deniz araçlarının yapmış olduğu seferler günü gününe ve sefer olarak tutulmuş, hem Felah Grubu hem de Milli Müdafaa grupları, hakların verilmesinde azami gayret göstermişledir. 1945 yılında bile ortaya çıkan anlaşmazlıklar bu grupların başkanlarına sorularak teyit edilecek kadar hassas davranılmıştı.[319]

Milli Mücadele sırasında taşımacılık yapan şirketler şunlardır.[320]

Mani-zâde Hacı İbrahim: Deniz Ticaret Odası kaydı 1906 olup, kayıt hala devam etmektedir.[321]

Hilal Vapur İşletmesi: 1910 yılında Deniz Ticaret Odasına Kaydı yapılmış olup, 1928 yılında sona ermiştir.[322]

Hacı Paşazadeler: Bu şirketin Artuniye adlı vapuru, Yunanlılar tarafından İbrail adı verilerek, Romanya'ya götürülmüş ve Milli Mücadele süresince enterne edilmiştir.[323]

---

[318] BCA, Yer Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 140. 6.29.
[319] BCA, Yer Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 140. 6.29.
[320] Mütercimler, **a.g.e**., ss. 23- 24.
[321] **a.g.e**., s. 23- 24.
[322] **a.g.e**., s. 23- 24.
[323] **a.g.e**., s. 23- 24.

Kalkavan-zade Sadık ve Mahdumları: Kırım ve Sulh adlı gemileri ile taşımacılık yapmışlardır.[324]

Hüdavendigâr Seyr-i Sefain Osmanlı Anonim Şirketi: 1912 yılında kurulmuş olup, 1934 yılında kaydı düşmüştür.[325]

Hüseyin Avni Sohtorik:[326]

Tavil-zade Hafız Mustafa:[327]

Türk bayrağı taşıyan bu şirketler dışında, yabancı bandıralı taşıyan Türk şirketleri de vardır.[328]

Şirket Adı	**Gemi İsmi**	**Tonajı**
Nafiz Halim ve Ligura şirketi	Türkiye	1.200 ton
Hacı Ali Efendi	Sava	150 ton
İhsan	Fovet	200 ton
Bigalı Halil Bey	Ravenna	300 ton
Abdülkerim Bey	Leydi	160 ton

2.5. DENİZ ULAŞIMINDA TEKÂLİFİ MİLLİYE UYGULAMASI

Milli Mücadelenin en önemli sorunlarından biri de halktan ve tüccarlardan alınacak mal ve malzemelerin ordunun ihtiyaç duyduğu noktaya ulaştırılmasıydı. Ancak Anadolu'nun hemen hemen hiçbir yerine bu kadar yükün sevk edileceği kara yolu mevcut değildi. Demiryolları ise ya tahrip edilmiş ya da kömür ve lokomotifi çalıştıracak makinistler mevcut değildi. Özellikle İstanbul bölgesinden taşınacak iaşe ve silah sevkiyatı açısından ne karayolu ne de demiryolunu kullanma olanağı yoktu.

---

[324] **a.g.e**., s. 23- 24.
[325] **a.g.e**., s. 23- 24.
[326] **a.g.e**., s. 23- 24.
[327] **a.g.e**., s. 23- 24.
[328] **a.g.e**., s. 23- 24.

Bir diğer sorun ise taşıyacak kişi ve araçlarıyla ilgiliydi. Bu araçların bir şekilde kullanılması bunun içinde bir emrin oluşması gerekiyordu. Bu sorun, beş Numaralı Tekâlifi Milliye Emri ile çözüme ulaşıyordu.

07 Ağustos 1337 (1921) tarihli ve Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa adı ile yayınlanan 7 maddeden oluşan bu Beş Numaralı Emire göre: Daha önceden ordu ihtiyacı için alınan taşıt araçları hariç, her türlü elinde taşıt aracı bulunanlar, ayda bir kez olmak ve yüz kilometreyi aşmamak şartıyla orduya ait malzemeyi istenen yere taşıyacaklardır. Bu sürede sahipler ve hayvanların iaşesi ordu ambarlarından karşılanacaktır.[329]

Bu dönemdeki nakliye araçlarına baktığımızda, at, deve, öküz, at arabası, Kağnı, denizden ise taka ve motorlar olarak görülmektedir. Bu taşımacılık, parası daha sonra ödenmek üzere yapılmıştır. 12 Nisan 1923 tarih ve 328 sayılı kanuna göre borcun "zaferden sonra ödenecektir" sözü verilmektedir.

Milli Mücadeleyi besleyecek silah ve cephaneler Anadolu'ya bir şekilde ulaştırılması gerekiyordu. Bu silah ve cephaneler, İstanbul'da İşgal güçlerinin kontrolünde stoklanan mühimmat ve Rusya'dan sağlanan silah ve cephanelerdi. Bunlar en tehlikesiz ve işgalcilerin eline geçmeden Anadolu'ya geçmesinin en uygun şekli deniz yolu iledir. Hatta Sakarya Muharebesi sonrasında Fransa ve İtalya'dan satın alınan silah ve cephanenin de deniz yoluyla ulaştırılması gerekiyordu.

Tekâlifi Milliye Emirlerinin uygulanmaya başlamasıyla, Karadeniz'deki ulaşım bir anda büyük önem kazanmıştır. Çeşitli yollarla Karadeniz sahillerine indirilen malzemeler buralardan toplanarak İnebolu'ya kadar deniz yoluyla ulaştırılıyordu.

Ağustos 1921 başlarına kadar Karadeniz kıyılarında takacılar için değişik bir yükümlülük mevcuttu. Yaşıtları ile birlikte silâhaltına çağrılan takacılar, cepheye gönderilmiyor, kendi takalarıyla malzeme taşımak suretiyle askerlik hizmetini yerine getiriyorlardı. Küçük motorlu deniz taşıtı olan takalar, o günlerin en önemli deniz ulaşım aracı olan görülüyordu. Rusya'dan büyük gemilerle Trabzon'a getirilen malzemeler Trabzon'da İstanbul'dan kaçırılan küçük gemiler ve özel kişilere ait

---

[329] Mehmet Akif Tural,(1995), "Tekâlif-i Milliye (Halka Borcu Kalmayan Devlet)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,** Sayı 32, Cilt: XI, Alıntı http://www.atam. gov.tr/index. php?Page =Dergi icerik&IcerikNo=801.

takalara dağıtılmakta ve oradan da İnebolu'ya getirilmektedir. Bu küçük gemi ve takalarla yapılan taşıma sırasında devriye gezen işgalci güçlere ait gemilerle de karşılaşılıyor, çoğu zaman kaçabiliyorlar bazen de kendilerini batırarak malzemenin düşmanın eline geçmesi önleniyordu.[330]

Rusya, Trabzon ve İnebolu arasındaki gerekli güvenlik tedbirleri Nakliyat Bahriye Kumandanlıklarınca alınmaktaydı. Liman başkanlıklarından kıyı gözetleme istasyonları aracılığıyla devriye gezen işgal gemilerinin durumunu öğrenen Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı ulaşımı buna göre düzenlemektedir. Takalar, çoğu zaman işgalci düşman devriye gemilerinin 40 mil ardından aynı yönde seyrederlerdi. İşgal gemilerinin geri dönmeleri durumunda ise gözetleme istasyonları tarafından takalara bildirilir, takalar ise ilk güvenli sahile saklanarak beklerdir. Bazı durumlarda ise karşılaşan takalar işgal gemileri tarafından batırılmıştır.[331]

Türk karasularında kabotaj seferi yapan yabancı ticaret gemileri ve yabancı bayrak taşıyan Türk ticaret gemileri de kaçak askeri nakliyat için yararlı olmuşlardır. Bu gemilere kaçak malzeme tüccar eşyası şeklinde kamufle edilerek yükleniyor ve taşınıyordu. Malzemelerin emniyeti ise ya emekli deniz subayları ya da malzemenin ehemmiyetine göre muvazzaf deniz subayları tarafından iştirak edilerek naklediliyordu. Subaylar çoğu zaman rütbe ve mevkilerini gizleyerek bu yolculukları da yapmaktaydılar. Binbaşı Mehmet Şükrü[332] ve Kıdemli Yüzbaşı Mehmet Ali [333] bu isimlerin başında gelmektedir.[334]

2.6. YÜKSEK RÜTBELİ DENİZ SUBAYLARININ MİLLİ MÜCADELEYE KATILAMAMA NEDENLERİ

Türk İstiklal Mücadelesi, her ne kadar deniz ve hava unsurları da kullanılsa da bir Kara savaşı şeklinde geçmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkması ile

---

[330] Alptekin Müderrisoğlu, (1990), **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, s. 394.

[331] **a.g.e**., s. 395.

[332] **Binbaşı Mehmet Şükrü**: Sicil No. 338, Cumhuriyet döneminde Koramiralliğe kadar yükselmiş, 17 yıl Donanma Komutanlığı yapmıştır.

[333] **Kıdemli Yüzbaşı Mehmet Ali:** Cumhuriyet döneminde Ülgen soyadını almıştır. Sicil No. 738'dir. Türkiye Cumhuriyeti Deniz Kuvvetleri tarihinde ilk kez Oramiral olarak Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yapmıştır.

[334] Büyüktuğrul, **a.g.e**., Cilt: 5**,** s. 69.

başlayan Türk İstiklal Mücadelesine, Kara Kuvvetleri mensupları kadar deniz kuvvetleri mensupları da Anadolu'ya koşarak bu vatanı kurtarmak için mücadele etmişlerdir.

Anadolu'ya geçen denizci komutanların rütbeleri yarbay ve aşağısı şeklinde oluşmasının nedeni ise birkaç açıdan değerlendirmek gerekmektedir.

Anadolu'ya geçen en rütbeli deniz subayı Hüseyin Rauf (Orbay) Beydir. Milli Mücadelenin başında Mustafa Kemal Paşa ile Amasya'da buluşmuş ve tüm savaş döneminde elinden gelen tüm desteği sağlamıştır. Diğer yüksek rütbeli deniz subaylarının gelişi ise makam bulunamaması, karada yapılacak savaşın niteliği, bütçe kısıtlığı gibi nedenlerden dolayı olumsuz cevap verilmiştir.

Bu dönemde Haliç'e bağlı savaş gemilerinin Karadeniz'e doğru kaçırılması da gündeme gelmiş ancak, bu da olumsuz karşılanmıştır. Mustafa Kemal Paşa, mücadelenin deniz kısmı için, Hüseyin Rauf Orbay Bey ile yaptıkları görüşmede şu sonuca varılmıştır.[335]

1- Donanmanın belli bir kısmının bile Karadeniz'e kaçırılması, yarardan çok zarar getirecektir. Çünkü o gemiler herhangi bir üsten yoksun Karadeniz Limanlarına gelecek olursa, düşmanın bu bölgeye bakışı değişir ve karşı tedbir şiddetlenir.

2- Düşman, buralarda Türk gemilerini gördüğünde bu şehirleri bombalayarak sivil halka zarar verebilir ve bunu haklı göstermek için bu gemileri öne sürebilir.

3- Özellikle Yunan gemileri, bu gemileri bahane ederek, buralardaki Rum-Pontuslara destek verme fırsatı doğabilir.

4- Bu durum kuzeyde yeni bir cephe açılmasına neden olabilir, bu ise gücün bölünmesi anlamına gelmektedir.

5- Bölgede denetimin artmasına ve Rusya bölgesinden gelecek yardımların kesilmesine neden olabilir.

---

[335] Afif Büyüktuğrul, (1969), **Büyük Atatürk ve Türk Denizciliği**, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, s. 63.

6- Düşman donanmalarının Karadeniz'e çıkamamalarının en önemli nedeni bu bölgede üst hatta liman bile bulunmamasıdır. Türk savaş gemilerinin kaçışları, bu düşman gemilerine de örnek teşkil edecektir.[336]

Milli Mücadele döneminde Türk tarafının elinde küçük gemiler bulunmaktaydı. Bu gemileri kullanacak rütbedeki gemi kaptanlarının Anadolu'ya geçişlerine izin verilmiş ve çeşitli deniz unsurlarında (Liman reisliği, Kıyı Gözetleme ve Bahriye Müfrezelerinde) ve gemilerinde görevlendirilmişlerdir. Ayrıca Kara Kuvvetlerinin teknik ve ikmal işlerinde kullanılmak üzere İstanbul'dan deniz subayı da istenmiştir. Bir fiil sıcak çatışmaya giren denizcilerde vardır. Özellikle Pontus-Rumlara karşı ve sahillerdeki güvenlik korumaları da bu denizci subaylar tarafından koordine edilmiştir.[337]

2.7. MİLLİ HÜKÜMET'E AİT NAKLİYE FİLOSUNUN VE KARADENİZ BÖLGESİ KURULUŞLARININ TASFİYESİ

26- 27 Ocak 1922 gecesi Trabzon'da ortaya çıkan fırtınada, mendirekte bulunan çeşitli çaptaki tekneler ya batmış ya da ağır hasar almıştır. Özellikle Preveze, Samsun ve Gazal Romorkör'ün de büyük hasar oluşmuştur. Temmuz 1923 başında, Bahriye Dairesi Reisliğine, Güverte Yarbay Abdürrahim Bey getirildi. Bu esnada Trabzon'daki gemilerin acele onarımı yapılmış ve karakol hizmetlerine başlamıştır. 23 Ağustos 1923'te TBMM tarafından Lozan Barış Antlaşması tasdik edilmiş ve sükûnet dönemine girilmiştir. Zaten Karadeniz nakliyatı, 1923'den itibaren silah ve cephane nakliyatı büyük ölçüde tamamlanmış, buralardan daha çok muhacir ve eşya taşımacılığı devam etmiştir.[338]

Lozan Barış Konferansı sonrası, Karadeniz'de Milli Mücadele için çalışmış deniz araçların tasfiyesi gerekmiştir. Çünkü burada üç tip deniz aracı bulunuyordu. Bunlar, Osmanlı donanmasından kalmış araçlar, yabancı devletlerden özellikle de Yunanlılardan ele geçirilen gemiler ve sivil halktan alınan deniz araçlarıydı. Buna göre bunların tasfiye edilmesi gerekiyordu.

---

[336] **a.g.e.,** s. 63.
[337] **a.g.e**., s. 63
[338] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s.101.

Trabzon Vapuru, 2 Eylül 1923'te Zonguldak'tan aldığı kömürü İstanbul'a götürmek için hareket etti. Başta Hamidiye Kruvazörü olmak üzere çeşitli gemi ve müesseselere kömürü boşalttıktan sonra, acil onarımlarının yapılması için Haliç'te havuza alındı. Bir ay süre onarımdan geçirildikten sonra, Zonguldak'tan tekrar kömür alarak Trabzon'a hareket etti.[339]

Alemdar gemisi, 13 Eylül'de Seyri Sefain İdaresine devredilmek üzere İstanbul'a doğru hareket etti. Gazal Römorkörü de, Alemdar'ın yedeğinde olarak Amasra'ya ve oradan da kendi makinesi ile İstanbul'a gönderildi. Samsun Vapuru, Batum, Kilya, Filya Motoru ve İzmit Bahriye Komutanlığı emrindeki Galata Yatı, Seyri Sefain İdaresine teslim edildi. İstanbul'daki Kemal Reis Gambotuna Karadeniz görevi verilirken, bu bölgede bulunan Aydın Reis Gambotu İstanbul'a çağrıldı. Trabzon Vapuru, Kemal Reis, 1 ve 2 nolu motor gambotlar ile Aydın Reis ve Preveze gemileri bahriyeni kullanımında kalmıştır.[340]

11 Kasım 1923'te Batum Kıdemli Deniz Subaylığı lağvedilmiştir. Milli Mücadelede önemli bir yer tutan bu ülke dışı kuruluşlar, Milli Mücadelenin sonuçlanması ile görevleri de sonlanmıştır. Trabzon Nakliyatı Bahriye Komutanlığının görevi, 1924 yılının başına kadar devam etmiştir. Elde bulunan motorların bazıları satılarak (Ayyıldız gibi), bazıları da Bahriye ve Seyri Sefain kuruluşuna devredilerek tasfiye edildi.[341]

Trabzon Nakliyatı Bahriye Komutanlığını üç yıldan fazla devam eden hizmetleri, Milli Mücadelenin kazanılmasında büyük oranda etkili olmuştur. Elindeki deniz araçlarının eskiliği, bakım yapacak ortamın olmamasına rağmen, bu görevi büyük başarı ile tamamlamıştır.

---

[339] **a.g.e.**, s. 101.
[340] **a.g.e**., s. 145.
[341] **a.g.e**., s. 103.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK DONANMASI

3.1. TÜRK DONANMASININ YENİDEN TEŞKİLATLANDIRILMASI

Milli Mücadelenin başlamasıyla Ankara'ya doğru hareket eden Yarbay ve daha alt rütbedeki subaylar, iaşe, nakliye ve denizde oluşan küçük çaplı çatışmalarla Türk kara ordusuna büyük destek sağlamışlardır.

Kara ordusunun doyurulması, silah ve mühimmat sevkiyatı, düşünüldüğünden daha da zor ve çeşitli tehditler altında denizci Türk subaylar tarafından yerine getirilmiştir. Bu çalışmaların bir elden yürütülmesi için önce 10 Temmuz 1920'de Milli Müdafaa Vekâletine bağlı ''Umuru Bahriye Müdürlüğü- Deniz İşleri Müdürlüğü'', 01 Mart 1921'de de ''Bahriye Dairesi Reisliği- Deniz Dairesi Müdürlüğü'' oluşturulmuştur.[342]

09 Eylül 1922'de Türk ordusunun İzmir'e girmesi ile bir döneminde sonu gelmiş oluyordu. Türk denizciliği de Milli Mücadele ile aynı paralellikte devam etmiş, 19 Eylül 1922'de Fransız ve İtalyan kuvvetleri Çanakkale'den çekilmişlerdir. 23 Eylül'de Sir Horace Rumbold ''De Brock ve Horington Türk gemilerine el koymanın imkânsız olduğuna inanıyorlar. Hareket serbestliği tavsiye ederim'' diyordu. 25 Eylül'de İngiliz Amiralliğinden gelen mesajda bu yönündeydi. L. George ise basına verdiği bildiri de ''… Sulh isteriz. Fakat Boğazların Milletler Cemiyeti'nin himayesinde serbestliğinde.'' olması gerektiğini belirtiyordu. 03 Ekim 1922'de Mudanya Konferansı bu söylemlerle başlamış, 11 Ekim'de imzalanmıştır. 14 Ekim'de Yunanlıların da imza koyması ile savaş dönemi kapanmıştır.[343]

TBMM, Doğu Trakya'nın teslim alınması ve burada bir Türk yönetiminin kurulmasıyla ilgili olarak Refet Paşa'yı görevlendirmiştir. Refet Paşa 19 Ekim 1922'de TBMM temsilcisi olarak İstanbul'a girmiş ve halkın büyük bir coşkusuyla karşılanmıştır. Donanma Haliç'te, Kasımpaşa'daki Bahriye Nezaretinin önünden Hasköy'e doğru, sıralı olarak duruyordu. Kazanları sönmüş, makineleri bakımsız ve tayfasızdı. Yavuz Muharebe Kruvazörü, Tuzla önlerinden alınarak, Büyükada'nın arkasındaki Sedef Adası'nın önüne getirildi. Törenle Türk Bayrağı çekilerek, boyandı

---

[342] Polat vd. **a.g.e**., s. 47-50.
[343] Gotthard Jaeschke, (1989), **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi-Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, TTK Yayınları, Ankara, ss. 192-198.

ve görünüşü bir nebze düzeltildi. Yedeğe alınmak suretiyle Bebek'e getirilip Bebek Rumelihisarı rıhtımına paralel atılan iki şamandıra arasına bağlandı.[344]

14 Kasım 1922 tarihinde Kasımpaşa'daki Bahriye Nezareti binası "İstanbul Bahriye Kumandanlığı" karargâhı haline getirildi. Küçük nitelikteki harp gemileri, Burak Reis, Sakız, İsa Reis ve Kemal Reis gambotları ile "Taşoz" Sınıfı üç muhrip, bakım ve onarımlarının yaptırılarak "harekâta hazır" hale getirilmesi için çalışmalara başlandı. Ayrıca, bu çalışmalar paralelinde okul gemisi olarak kullanılması planlanan Hamidiye Kruvazörü onarıma alınmıştır.[345] Ancak, sadece onarımına izin verilmiş, Müttefikler tarafından Ankara Hükümetine intikaline izin verilmemişti. Mudanya Mütarekesi sonrası, deniz kuvvetlerinde de bir yapılanmanın şart olduğu görülmeye başlanmıştı. Her ne kadar şimdilik sadece gemilerin onarımı ortada ise de zafer artık kesindi. Bu amaçla 29 Haziran 1922'de Kalyon Kaptanı (Albay) Abdurrahman[346] Bey, Bahriye Dairesi Reisliğine atandı.[347]

24 Temmuz 1923'de imzalan Lozan anlaşması ile Türk ordusu 06 Ekim 1923'de İstanbul'a girdi. 29 Ekim 1923'de Cumhuriyetin ilanı ile Cumhuriyet Donanması da kurulmuş oldu. İlk donanma komutanı Albay Ahmet Hamdi (DENİZMEN) oldu. Kendisi İstanbul milletvekili olarak TBMM'de bulunuyordu. Haliç'teki donanmanın başına Binbaşı Aziz Mahmut, Yavuz'a Kalyon Kaptanı (Albay) Cevat (TOYDEMİR) Bey getirildi. Boğazlar ve Marmara bölgesi, Lozan Antlaşması nedeniyle tarafsız bölge olduğu için İzmit Körfezi üs yapıldı. Körfezin çevresine koruyucu toplar konuldu ve buraya Kocaeli Müstahkem Mevki Komutanlığı adı ile bir komutanlık teşkil edildi.[348]

3.2. DONANMANIN OSMANLI DENİZ ARAÇLARI İLE TEŞKİLİ

Mütareke sonrası tüm Osmanlı savaş gemileri Haliç'e bağlanmış, Yavuz ise İzmit Körfezi açıklarına çekilmişti. Küçük çaptaki diğer deniz araçları ise mecburi

---

[344] Gülen, **a.g.e**., s. 329.
[345] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).
[346] **Abdurrahman Hamamcıoğlu:** Trabzon'da doğmuş ve 1900 yılında mezun olmuştur.
[347] Gülen, **a.g.e**., s. 330.
[348] **a.g.e**., s. 331.

olarak çeşitli bölgelere koruma, kaçakçılığı önleme ve savaşın kalıntılarını temizlemek için bırakılmıştı. Akhisar ve Draç torpidobotları Marmara'da, Hızır Reis gambotu İzmir'de görevlendirildi. Nusrat Mayın Gemisi ise Saroz Körfezi'nde mayın temizlemek için bırakılmıştı. Aydın Reis ve Preveze gambotları Şubat 1919'da Trabzon ve Sinop bölgesinde görev almışlardı.[349] Ancak, işgal kuvvetlerinin beklediği gibi olmadı. Özellikle Karadeniz'e gönderilen gemiler hemen gerekli düzenlemelerini yapmış ve Milli kuvvetlere katılmışlardı.

Milli Mücadelenin başarıyla sonuçlanmasının ardından ortaya çıkan yeni Anadolu yapılanması, donanmada da etkisini göstermiş ve hızlı bir yapılanmaya girilmiştir. Cumhuriyet Donanması, Osmanlı Devletinden miras kalan, hepsi de yılların yorgunluğu ile yaşlanmış, iki kruvazör, iki torpido kruvazörü ve üç ufak muhripten kurulmuştu. Yavuz aldığı üç yara ile İzmit açıklarında yatmakta, Turgut Reis zırhlısı büyük fedakârlıklarla onarılmış ve yüzer hale getirilmişti.[350]

Osmanlı bahriyesinden, Cumhuriyet Donanması'na kalan deniz araçları ise şu şekildedir:

Yavuz Muharebe Kruvazörü (SMS Goeben)

Alman Molike sınıfı 23.000 ton ağırlığında bir kruvazördür. 1911 yılında Almanya'da suya indirilmiş ve 1914 yılında, Akdeniz'den İngiliz Donanmasından kaçarak boğazları geçmiş ve malum şekilde Osmanlı Donanmasına katılmıştır. Kruvazörde, 10 tane 28'lik, 10 tane 15 santimetrelik ve 8 adet daha ufak çapta top taşıyan bir gemidir. Ayrıca üç tane torpido kovanına sahipti. Dakikada üç mermi atabilen zamanın nadir savaş araçlarından biridir. Saatte 27.000 mil sürat yapabilmekteydi. Birinci Dünya Savaşı'nda büyük yararlılıklar göstermiş ve aldığı üç yara ile İzmit Körfezine çekilmiştir.[351]

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile hükümet bu gemiyi onarttırmış ve 1930 yılında tekrar denize indirilmiştir. Cumhuriyet Donanmasına güç katan Yavuz'un en

---

[349] **a.g.e**., s. 328.
[350] Afif Büyüktuğrul, (1969), **Büyük Atatürk ve Türk Denizciliği,** Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, ss. 81-83.
[351] **a.g.e.**, ss. 252-253

üzücü olaylarından birini de 1938'de yaşamıştır. 10 Kasım 1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı üzerine naşını Dolmabahçe Sarayından alarak, İzmit'e taşımıştır.[352]

1950 yılına kadar Donanma Komutan gemisi (Sancak Gemisi) olarak görev yapan Yavuz, iki dünya savaşı gören nadir gemilerden biridir. Yavuz birkaç kez de havuza alınmış ve modernize edilmiştir. Ancak savaş kruvazörü 1960'lı yıllara gelindiğinde artık yaşlanmıştı ve yorgun düşmüş durumdaydı. Denizlerde geçen yarım yüzyıllık bir hizmet süresi, şanlı Yavuz' u yıpratmıştı.[353]

Yavuz' un yaşından başka bir sorunu daha vardı. Savaş kruvazörü yakıt olarak kömür kullanıyordu. 50'li yılların sonuna gelindiğinde ise, dünyada kömür yakan askeri gemi hemen hemen kalmamıştı. 1960'lı yılların sonunda yaşlı geminin artık ekonomik ömrünü tamamlamış olduğuna karar verildi. Yavuz bir süre sonra hizmetten çıkarıldı ve 1971 de hurdaya ayrılarak Haliç' te çürümeye terk edildi. Bir süre sonra idari bir karar verilerek; sökülmesi kararlaştırıldı. [354] 1973 yılında hurda olarak satılmıştır.

Turgut Reis Zırhlısı (SMS Weissenburg)

Almanya'da 1890'larda yapılan ve 1891'de suya indirilen, Brandenburg sınıfı dört ön- dretnot zırhlısından biridir. Turgut Reis Zırhlısı, 10.000 ton ağırlığında olup, 6 tane 28'lik ve çeşitli boyutlarda daha küçük toplarda donatılmıştır. Ayrıca üç tane torpido kovanı vardı. Beş dakikada bir mermi atabilmekteydi. Sürati saatte 16 Mil'di.[355]

1910 yılında Osmanlı Donanmasına geçmiş, Balkan ve Birinci Dünya Savaşında sahil güvenlik görevi yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında savaş tazminatı olarak Japonya İmparatorluğuna verildiyse de, Japon İmparatorluğu bu gemiye el koymamış ve 1924 yılında Türkiye'ye iade etmiştir.[356]

Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında hem savaşların etkisi hem de bakımsızlık nedeniyle yüzemez duruma gelen Turgut Reis Zırhlısı, Milli Mücadele sonrası onarılmış ve 1924 yılında donanmaya katılmıştır. Ancak donanma ile eğitime

---

[352] **a.g.e**., ss. 233-235.
[353] **a.g.e**., s. 253
[354] **Olağanüstü bir öykü**, TCG- Yavuz, SMS- Goeben, http://battlecruiseryavuz. hypermart. net/english. htm (17.04.2010).
[355] Afif Büyüktuğrul, **a.g.e**., ss. 253-254.
[356] TİH, **a.g.e**., Cilt:5, s. 7.

katılmamış, Astsubay aday okul gemisi olarak kısa bir süre kullanılmıştır. Yaşlı yapısından fazla verim alınamayacağı düşüncesi ile 1930 yılında topları sökülerek, toplar önce Kocaeli Müstahkem mevkiine; sonrada Çanakkale Müstahkem Mevkiine konulmuştur. Topları sökülen geminin tekne kısmı Gölcük tersanesine bağlanmış ve Gölcük fabrikalarının işçilerine yatakhane olarak kullanılmıştır. 1950'den sonra hurda olarak satılmıştır.[357]

Hamidiye Kruvazörü

İngiliz Elsvik gemi tezgâhlarında yapıldı ve 1903 yılında İstanbul sularına gelerek Abdülhamid Kruvazörü adıyla donanmaya katıldı. 31 Mart askeri ayaklanmasını müteakip Abdülhamid Han tahtan indirilmiş, bu kruvazörün adı da, Hamidiye olarak değiştirilmiştir.[358]

3.904 ton ağırlığında olup, 2 adet 15'lik, 8 adet 12'lik, 2 adet 4,5'luk, 6 adet 3,7'lik topu vardı. 22,2 mil sürat yapabilmekteydi. Mondros Mütarekesi sırasında okul gemisi olarak kullanılmıştır.[359]

Hamidiye kruvazörü, Rauf (ORBAY) Bey ile özdeşleşmiş kahraman bir gemidir. 1912-1913 Balkan Harbi'nin en karanlık günlerde Kıdemli Yüzbaşı Rauf Bey komutasındaki Hamidiye Kruvazörü, Yunan Donanmasını bölmek üzere Ege ve Akdeniz'de yedi buçuk ay süren akın harekâtı icra etmiştir. Bu harekât, harbin sonucuna etkili olmasa da, bütün dünya denizcileri tarafından dikkat ve takdirle izlenmiştir. [360]

Cumhuriyet döneminde tadilat yapılarak en erken donanmaya katılan savaş gemisidir. 1924 yılında donanmaya katılmıştır. Hamidiye önce Akdeniz'e sonrada Karadeniz'e çıktı. Halk büyük ilgi ve heyecanı ile karşılaşmıştır. Hamidiye, 22 Şubat 1924 Cuma günü İzmir'e geldi. Okul gemisi olan gemide, eğitim gören 64 deniz öğrencisi, 44 teğmen, 4 gedikli subay, 7 astsubay ve 44 güverte ve makine astsubay adayı bulunuyordu.[361]

---

[357] **a.g.e**., s. 254.
[358] Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu, (2006), **Rauf Orbay ve Hamidiye**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, ss. 58- 60.
[359] Gülen, **a.g.e**., s. 163.
[360] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/TARIHIMIRAS.php, (22.04.2010).
[361] Nejat Gülen, (1988), **Dünden Bugüne Bahriyemiz**, Kastaş Yayınları, İstanbul, s. 368.

Mustafa Kemal Paşa, 11- 21 Eylül 1924 tarihleri arasında çıktığı Karadeniz gezisini, Hamidiye Kruvazörü ile yapmıştır. Gezinin son gününde (20 Eylül 1924) gemi hatıra defterine şunları yazmıştır:[362]

''...Sınırlarının önemli ve büyük parçaları deniz olan Türk Devleti'nin donanması da önemli ve büyük olmak gerekir. O zaman Türk Cumhuriyeti daha kaygısız ve emin olacaktır. Mükemmel ve güçlü bir Türk donanmasına sahip olmak amaçtır"[363]

1930 yılına kadar ana kuvvet olarak görev yapmıştır. Yavuz'un onarılması ve İtalya'dan alınan yeni gemilerle ihtiyat filosuna çekilmiştir. Genelkurmay Başkanlığının, 29 Nisan 1947 gün ve 25.769 sayılı emriyle donanmanın kadrosundan düşürülmüş; bu tarihten sonra müze olarak kullanılmıştır. Hamidiye 10 Eylül 1964 sonrası hurda olarak satılmıştır. Daha önce gemide Atatürk'ün yattığı kamarası hiç bozulmadan Beşiktaş'taki deniz müzesine taşınırken; direklerinden biri, Gölcük'teki Donanma Komutanlığı Karargâhı önüne dikilmiştir.[364]

Mecidiye Kruvazörü

Amerika'nın Philadelphia[365] şehrinde bulunan Cramp tezgâhlarında 1903 yılında inşa edildi. 3.250 ton olan geminin sürati 22 mildir. 2 adet 15'lik, 8 adet 12'lik, 6 adet 4. 5'lık, 4 adet 37. 7'lik topu vardır. Mecidiye, 1915'te Alman gemileriyle birlikte, Karadeniz'de Odesa baskınına katıldı ve 3 Nisan 1915'de mayına çarpması sonucu Odesa önlerinde sığ sularda battı. Ruslar Mecidiyeyi buradan çıkartarak yüzdürdüler ve onarımını yapmaya başlayarak adını ''Prut'' olarak değiştirdiler. 1917 İhtilalı karışıklığından yararlanılarak, Hamidiye Kruvazörü Odesa'ya gelerek Mecidiye'yi yedeğine almış ve İstanbul'a getirmiştir. Haliç'te tamire alındı ise de Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle o şekilde kaldı.[366]

---

[362] Ersan Baş vd., (2009), **Gazi Hamidiye**, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, ss. 141-142.

[363] Utkan Kocatürk, (1999), **Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü** http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=KaynakcaliGunluk&IcerikNo=2112 (03.05.2011)

[364] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk** …, ss. 255- 256 ve Baş vd., **a.g.e**, s. 179.

[365] **Philadelphia (Filadelfiya):** Pensilvanya Eyaleti'nin en doğusunda bulunan eyaletin en büyük, ABD'nin ise 6. büyük şehridir. ABD'nin ilk başkentidir. 1790-1800 yılları arasında başkentlik yapmıştır. http://tr.wikipedia.org/wiki/Philadelphia, 18.04.2010

[366] Gülen, **Şanlı Bahriye**, s. 164.

Mecidiye Kruvazörü 1927 yılında onarılarak Cumhuriyet Donanmasına katıldı. 1930 yılına kadar donanmanın iki ana gemisinden biri olarak görev yaptı. Bu tarihte donanma kadrosundan silindiği 1947 yılına kadar ihtiyat filosunu teşkil etti.[367]

Peykişevket ve Berkisatvet Torpido Kruvazörleri

Almanya'da 1906 yılında yapılan[368] ikiz iki kruvazördür. 775 tonluk ağırlıkları nedeniyle çok fazla kruvazör sınıfında yer verilmemiştir. Özellikle Cumhuriyet döneminde torpido gambotu şeklinde sınıflandırılmıştır.

Kruvazörler, 22 mil/ saat sürat yapabilmekte; Torpido muhribi sınıfında yer almaktadır. Boyu 80 m., Eni 8.4 m., su çekimi 4,5 m., kömür hacmi 244 tondur. Silahları, iki adet 10,5 cm.lik; 6 adet 5,7 cm.lik; 2 adet 3,7 cm.lik top ve 2 adet 45'lik torpido kovanları vardı. 105 mürettebat görev yapmakta ve 5100 HP'lik bir motora sahiptiler. Peykişevket, Türk- İtalyan (1911-1912) Savaşı'nda Kızıldeniz'de kaldığı için Balkan Savaşı'na katılamamış, ama Birinci Dünya Savaşında (1914- 1918) tek başına Odesa'ya kadar giderek, Rusya- Romanya sualtı kablosunu kesmiştir.[369]

Berkisatvet gemisi ise Doğu Anadolu'ya savaş malzemesi götüren ticaret gemilerine koruma görevi yaparken Boğaz önünde düşman mayınlarına çarpmış, sığa kaçarak, batmayı önlemiştir. Hemen onarılarak görevine devam etmiştir.

Cumhuriyet döneminde, iyileştirme çalışmaları yapılarak çok uzun süre Cumhuriyet Donanmasının en önemli savaş gücü olarak görevlerine devam etmişlerdir. Değişmeli olarak filotilla komodorluk gemiliği yapmışlar, özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında uçaksavar silahları ve gemiye mayn atacak raylar konulmuştur. 1948 yılında iki gemide kadrodan çıkartılmış ve hurdalığa bağlanmıştır.[370]

Taşoz, Samsun, Yarhisar ve Basra Muhripleri

1906 yılında Taşoz, Samsun, Yarhisar ve Basra adıyla Fransız tersanelerinde yaptırılmış 4 eş muhriptir. Fransız Durandal sınıfı gemilerdir. 350 ton ağırlığında olup 27 mil/saat sürat yapabilmekteydiler. Çok ufak toplarla, iki adet torpido kovanları vardı. Bunlardan Yarhisar Muhribi, Çanakkale cephesine malzeme götüren gemileri korurken,

---

[367] Büyüktuğrul,(1969), **Büyük Atatürk ve …** s. 255.
[368] Afif Büyüktuğrul, bu gemilerin Fransız fabrikalarını da yapıldığı belirtmektedir.
[369] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk …**, s. 256.
[370] **a.g.e**., s.257.

Marmara Denizinde, 03 Aralık 1915'de E-11 denizaltısı tarafından torpille batırılmıştır.[371]

Taşoz, Samsun ve Basra küçük muhripleri, Cumhuriyet donanmasına filotilla Muhripleri olarak katıldılar ve değerli deniz subayları yetiştirmede çok etkili oldular. Teknik donanımlarla yenilenmelerine rağmen, eskidiklerinden 1932 yılında İzmit Tersane'si rıhtımına çekildi ve bir süre sonra da kadro dışına sevk edildiler.[372]

Gambotlar

Gambotlar, daha çok, barış ve savaş zamanlarında kıyılardaki güvenliği sağlamak, Gümrük ve savaş kaçağı malzemeyi yakalamak üzere yapılmış ufak deniz araçlarıdır. Topları küçüktür. Osmanlı döneminde birçok gambot olmasına rağmen ya savaşların etkisi ya da batırılmaları nedeniyle, Cumhuriyet donanmasına çok azı ulaşabilmiştir. Cumhuriyet dönemine ulaşan gambotları, donanma iki gruba ayırarak değerlendirmiştir. Bunların ayrımı saç ve tahta yapılarına göre sınıflandırılmıştır.[373]

Saç Gambotlar: Bunların yapılışında saç kullanılmıştır. Bu nedenle süratleri tahta gambotlara göre fazladır. Saç gambotlar:

1. Hızır Reis: 1912 yılı yapımı olup, 1914 yılında Osmanlı Donanmasına katılmıştır. 420 ton ağırlığında olup Alman yapımıdır.[374] Mondros Mütarekesi hükümlerinde Sahil Güvenlik görevi için gittiği İzmir'de 06 Temmuz 1919'da Yunan kuvvetlerince el konulmuş ve 1922'de iade edilmiştir. Cumhuriyet Donanmasına katılan Hızır Reis, kurs gemisi olarak görev yapmıştır. 1948 yılında donama listesinden çıkartılmıştır.[375]

2. İsa Reis: 1912 yılında yapılmış ve 1914 yılında Osmanlı Donanmasına katılmıştır. Alman yapımıdır. 420 ton ağırlığındadır. 1924- 1926 yılları arasında Gölcük tersanesinde yenilendi. 1926 yılından itibaren Gümrük İdaresi emrinde Karakol gemisi olarak görev yapmıştır. 1932 yılına gelindiğinde Hızır Reis ve Kemal Reis gemileri ile birlikte bir mayın arama ve tarama filotillası olarak teşkil edilmiştir. 1948 yılına

---

[371] **a.g.e**., s. 258 ve Gülen, **Şanlı Bahriye,** s. 164.
[372] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk ve** …, s. 257-258.
[373] **a.g.e**., s.259.
[374] **a.g.e**., s. 261.
[375] **a.g.e**., s. 259 ve Polat vd. **a.g.e**., s.24.

gelindiğinde yeni gelen Gemiler nedeniyle görevden ayrılmış ve Hidrograf dairesi emrinde Harita Mesaha Gemisi olarak kullanılmıştır.[376]

3. Kemal Reis (Durak Reis): İlk ismi Durak Reis olarak konulmasına rağmen, Burak Reis ile karıştırılmaması için, Kemal Reis olarak değiştirilmiştir. 420 ton ağırlığında olup, 1912 yılında Almanya'da yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk döneminde gümrüklerde Karakol Gemisi olarak görev almış, 1932 yılında tekrar donanmaya dönmüştür. 1948 yılında donanma kadrosundan çıkartılmıştır.[377]

Tahta Gambotlar: Bunların ana gövdelerinde tahta kullanıldığından Tahta Gambotlar olarak adlandırılmışlardır. Süratleri saç gambotlara göre düşüktür.

Milli Mücadele sırasında tahta gambotlardan Preveze ve Aydın Reis, Karadeniz'de savaş malzemesi taşıma konusunda büyük hizmetler vermişlerdir. Cumhuriyet döneminde kullanıldıkları sırada süratleri, 4 mil/saat'e kadar düşmüştür. Bundan dolayı çeşitli komutanlıklar emrinde yatak gemisi olarak görev almışlardır. Bunlar:[378]

1. Burak Reis: 1912 yılında inşa edilmiştir. 510 ton ağırlığında olup, Fransız yapımıdır.

2. Preveze: 1912 yılında inşa edilmiştir. 510 ton ağırlığında olup, Fransız yapımıdır. Bir süre okul gemisi olarak da kullanılmış ve 1923 yılında görevini tamamlamıştır.

3. Aydın Reis: 1912 yılında inşa edilmiştir. 510 ton ağırlığında olup, Fransız yapımıdır. 1919- 1920 yıllarında Sahil Güvenlik görevinde bulundu. Müttefiklerin eline geçmemek için Rusya'ya sığındı. 16 Mayıs 1921'de TBMM Hükümetine iade edildi.[379]

Mayın Dökücü Gemiler

Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu kadar günümüzde de deniz savaşların en önemli unsurlarından biri olan mayınlar, savaşların kaderini etkilemiştir. Osmanlı

---

[376] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk ve** …, s. 259 ve geniş bilgi için www.vikipedia.org/'da ''Dağılma Döneminde Osmanlı Donanması'' adlı başlıktan bakılabilir.
[377] Gülen, **Şanlı Bahriye**, s. 261.
[378] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk ve** …, ss. 258- 59.
[379] **a.g.e**., s. 261 ve geniş bilgi için www.vikipedia.org/'da ''Dağılma Döneminde Osmanlı Donanması'' adlı başlıktan bakılabilir.

Donanması'nda Cumhuriyet Donanması'na da iki ''Mayın Dökücü Gemi'' intikal etmiştir. Bunlar İntibah ve Nusrat Mayın Gemileridir.[380]

1. İntibah (Uyanık): Giresun Mayın Depo Gemisi olarak 1886 yılında İngiltere'de inşa edilmiştir. Daha sonra adı İntibah olarak değiştirilmiştir. 616 ton ağırlığında ve 14 mil sürat yapabilmektedir.[381] 50 mayın taşıma gücüne sahipti. Çanakkale Savaşları sırasında önemli görevler almıştır. Cumhuriyet Donanması'na katıldıktan sonra adı *''Uyanık''* olarak değiştirilmiş ve mayın dökücü gemi olarak İzmir Müstahkem Mevki Komutanlığı emrine verilmiştir. 1936 Montreau Antlaşması sonrası Çanakkale Boğazında görev yapmaya devam etmiştir. 1948 yılında donama envanterinden düşmüştür.[382]

2. Nusrat Mayın Gemisi: 1912 Alman yapımı olup, 365 ton ağırlığında ve 15 mil sürat yapabilmektedir.[383] Çanakkale Savaşı sırasında döktüğü mayınlar ve bunlara çarparak batan İngiliz ve Fransız zırhlılarının batışı, gemiyi Türk tarihinde önemli bir yere getirmiştir. Cumhuriyet döneminde de hizmet yapan Nusrat, Kocaeli Müstahkem Mevki Komutanlığı emrinde İzmit'te bulunmuştur. 1948 yılında kadro dışına alınmış ve bir süre Gölcük'te müze olarak kullanılmıştır.[384] Nusrat Mayın Gemisi, 1955 yılında hizmet dışına çıkarılmıştır. 2003 yılında Tarsus Belediyesi tarafından restorasyonu yaptırılarak, Tarsus'ta Çanakkale Parkı'na yerleştirilen gemi, 27 Aralık 2003 tarihinden itibaren müze olarak hizmet vermektedir.[385]

Nusrat mayın gemisinin birebir sac modeli, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından 1982 yılında Çanakkale'deki "Çimenlik Kalesi'nde inşa edilmiştir. Bu model halen müze olarak kullanılmaktadır. Geminin 'Nusrat' olan ismi zaman içinde 'Nusret' şeklinde kullanılmaya başlanmıştır.[386]

---

[380] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk ve** …, s. 260.
[381] Polat vd., **a.g.e**., s. 25.
[382] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk ve** …, s. 260.
[383] Polat vd. **a.g.e**., s. 25.
[384] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk ve** …, s. 260.
[385] Tarsus Belediyesi zabıta amirliği tarafından gönderilen bilgi.
[386] http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/TARIHIMIRAS.php, (22.04.2010).

3.3. OSMANLI DEVLETİNDEN KALAN DİĞER GEMİLER

Osmanlı Devletinden, Türkiye Cumhuriyetine intikal eden başka gemilerde olmuştur. Ancak bunlar ya çok eski ya da onarılamayacak kadar yaralı durumdaydılar. Bunlar:

Muavenet-i Milliye ve Numune-i Himaye adlı iki büyük muhriple, Sivrihisar ve Sultanhisar adlı iki küçük muhrip, kullanılmayacak ve onarılamayacak kadar eski olduklarından Cumhuriyet Donanması envanterine alınmayarak hurdaya çıkartılmışlardır.[387]

Osmanlı Donanmasından kalan, İclaliye ve Necmişevket adlı iki eski zırhlı, Muinizafer adlı bir eski korvet ve Malatya adlı çok eski bir gambot, Yunus, Akhisar ve Draç adlı üç küçük torpidoda, Cumhuriyet Donanmasına intikal etmiştir. Draç torpidobotu hemen feshedilmiş, Yunus ve Akhisar torpidobotu onarılarak kullanıma alınmış, Taşoz Muhribi ise onarılarak filotilla gemisi olarak kullanılmışlardır. Muinizafer zırhlı korvetinden karargâh gemisi, kurs ve yatakhane gemisi olarak yararlanılabilmiştir. Deniz Kuvvetlerinin kara tesislerinin tamamlanmasından sonra bu gemi de kadrodan çıkartılmıştır.[388]

Bu gemilerin hurdaya ayrılması her ne kadar birçok subayı üzdüyse de bakım masraflarının ağır olması ve verimlilik ömürlerini tüketmesi nedeniyle böyle bir karar alınmıştır.

3.4. DONANMANIN İDARİ YAPILANMASI

Mudanya Mütarekesi 11 Ekim 1922 günü imzalanması ile Anadolu Harekâtı yeni bir döneme girmiştir. 04 Kasım 1922'de mütareke hükümleri gereğince, Türk Jandarma Kuvvetleri (9. Tabur) Anadolu'dan Trakya'ya geçerken, bu arada büyük bir jandarma birliği de, Gülnihal Vapuruyla, Mudanya'dan İstanbul'a hareket etti.

04 Kasım 1922'de İstanbul resmen Ankara Hükümetinin emrine geçmişti. Ancak, Müttefik Kuvvetleri İstanbul'da bulunması nedeniyle donanma konusunda hiçbir çalışma yapmak mümkün değildi.

---

[387] Büyüktuğrul, **Büyük Atatürk ve**…, s. 260
[388] **a.g.e**., s. 260- 261

14 Kasım 1922'de, Kasımpaşa'daki Bahriye Nezareti binası, ''İstanbul Bahriye Kumandanlığı'' karargâhı haline getirildi ve makama Yarbay Mehmet Nazmi Bey tayin edildi. Bu komutan uzun müddet ''Anadolu'ya Deniz Yardımı'' gizli cemiyetinin başkanlığı yapmış ve donanma konusunda yeterli bilgiye sahipti.[389]

Yarbay Mehmet Nazmi Bey, derhal ufak harp gemilerini tamir ve eksiklerinin giderilmesi için çalışmalara başladı. İşgal Kuvvetleri deniz Kontrol Heyeti, Burak Reis, Sakız, İsa Reis, Kemal Reis, Hızır Reis Gambotlarıyla Taşoz sınıfı 3 muhribin ve Akhisar ve Yunus torpidolarının tamirlerine izin verirken, bunların Ankara Hükümeti emrine verilmesine izin vermemiştir.[390]

Bu izin vermeyiş her ne kadar İstanbul ve Ankara'yı rahatsız ettiyse de, bu onarımların başlaması bile gelecek açısından olumlu bir durum olarak görülmüştür. Bu izinle birlikte Hamidiye Okul gemisinin onarımına da başlanmıştır.[391]

Mustafa Kemal Paşa, 01 Mart 1923 yılında, TBMM' in I. Dönem, 4. Yasama yılı açılışında yaptığı konuşmayla deniz kuvvetlerinde de yeni bir yapılanmaya gidildiğinin işaretini veriyordu. Bu konuşmada:

> ''Zamanın da bütün deniz kuruluşlarının ve mühimmat depoları ile gemi inşa tezgâhlarımızın İstanbul'a toplanmasındaki sakınca, bu savaş sırasında tamamen açığa çıkmıştır. Düşmanın kuşatmasına ve sahip olduğu deniz kuvvetlerine karşın, deniz kuvvetleri mensuplarımız birkaç gemi ile harikalar yaratarak hiçbir şey kaybetmeden deniz ulaştırmasını sağlamış, değerli görevler yapmışlardır''[392]

Diyerek, deniz kuvvetlerinin oluşturulacağı ve bunun İstanbul'la birlikte ülkenin çeşitli yerlerinde konuşlanılacağı belirtiliyordu.

Osmanlı Devleti, Kapitülasyonlardan çok çekmiştir. Yeni Türk Devleti, Lozan'da büyük çekişmelere neden olan Kapitülasyonların kaldırılması ile rahat bir nefes alınmış; hatta bu durum o kadar hassas hale gelmiştir ki, 10 Ağustos 1923 yılında,

---

[389] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, s. 5.
[390] **a.g.e.**, s. 5.
[391] Baş vd., **a.g.e.**, s. 125.
[392] TBMM, 4.Yasama Yılı Açılış Konuşması, **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, D.1, C 28, s. 2, ayrıca www.tbmm.gov.tr.(13.04.2010).

Rus Ticaret Bahriyesi'nin Trabzon ve Lazistan limanlarında vapur seferleri yapmak isteği bile İcra Vekilleri toplantısında kabul edilmemiştir.[393]

Lozan Barış Antlaşmasının 24 Temmuz 1923'de imzalanmasını takiben Türk Kara Kuvvetleri, 06 Ekim 1923'de İstanbul'a girdi. İşgal Kuvvetlerine ait İngiliz, Fransız ve İtalyan donanmaları ise Dolmabahçe rıhtımında yapılan büyük bir törenle İstanbul'u terk ettiler. 29 Ekim 1923'de kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile donanma da ''Cumhuriyet Donanması'' adını almıştır.

3.4.1. Bahriye Vekâleti Dönemi

Türk Deniz Kuvvetleri, Osmanlı Devleti'nden miras olarak sadece harekât imkân ve kabiliyeti son derece sınırlı, az sayıda gemi devralmıştır. Bu gemilerin önemli bir kısmı Milli Mücadele döneminde Haliç'te konuşlandırmış; Haliç trafiğini aksatabileceği düşüncesiyle, Kontrol Komisyonunun talebiyle İzmit'e gönderilen Yavuz Muharebe Kruvazörü, İstiklal Harbi sırasında İngilizler tarafından İzmit'ten Tuzla'ya çekilmiştir.

Lozan Antlaşmasının 23 Maddesi gereğince, Boğazlar bölgesinin özel bir komisyon tarafından idare edilecek tarafsız bir statüde olması nedeniyle Marmara Denizi içinde Donanmaya ait üs teşkil edecek bir liman yapılmasına karar verilmiş ve bu maksatla en elverişli bölge olan İzmit Körfezi'nde uygun yerlerin fizibilite çalışmaları yapılmıştır. [394] 1923 yılında "Marmara Üssü Bahri ve Kocaeli Müstahkem Mevki Kumandanlığı" adı altında yeni bir komutanlık İzmit'te teşkil edilmiş ve Fransız okul binası satın alınarak, Komutanlık Karargâhı bu binaya nakledilmiştir. İzmit Bahriye Kumandanlığı ise bu komutanlığa bağlanmıştır.[395]

1924 yılı Deniz Kuvvetleri için hareketli bir yıl oldu. Lozan Antlaşması hükümlerine göre Türkiye'ye geri verilmiş olan Bozcaada ve İmroz'u teslim almak üzere ilk önce Hızır Reis gambotu denize çıkartılırken; İsa Reis ve Kemal Reis

---

[393] BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1. Yer No: 5.24.3.
[394] TİH, **a.g.e**., Cilt: 5, s. 100-101
[395] **Deniz Kuvvetleri Komutanlık Tarihi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010)

gambotları da onarılarak sırayla İzmir ve Samsun'a gönderildiler. Bunlardan hariç dört gambot daha Karadeniz, İzmir ve Boğazlarda görevlendirildiler.[396]

Milli Mücadele'nin bitmesiyle birlikte, deniz idari teşkilatlanmasında da değişiklikler olmuştur. Trabzon Deniz Ulaştırma Komutanlığının ve buna bağlı olan nakliye filosunun da işlevleri sonlandırılmış; Amasra Deniz Komutanlığı kurularak, yeni yapılanmanın merkez üssü Amasra olarak belirlenmiştir. Amasra Deniz Komutanlığı uzun süre Karadeniz'in yegâne üssü olarak kalmıştır.[397]

İzmir Bahriye Kumandanlığı Karargâhı, İstiklal Harbi'ni takiben Kordon Boyu'nda kiralanan bir bina içinde kurulmuş; deniz emniyet ve müdafaa işlerini yürütmüştür. Emrine Mayın Grubu, Müstahkem Mevki Bahriye Müfrezesi, Uzunada İşaret İstasyonu, İzmir Atölyeleri ve Tayyare Bölüğü verilmiştir.[398]

Donanma Komutanlığı, İstanbul Bahriye Komutanlığı binasında küçük bir bölümde faaliyet göstermiştir. Gemilerin hemen hepsi hurda durumda olduğundan bu Komutanlık öncelikle çalışmalarını gemilerin bakım ve onarımı üzerinde yoğunlaştırmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, 01 Kasım 1924 günü, II. Dönem, 2. Yasama Yılını Açış Konuşmasında, deniz sorunlarına önem verilmesini belirtmiştir. Açılış konuşmasında:

> Efendiler,
>
> Deniz kuvvetlerimiz, köklü ve önemli bir yenileştirmeye ihtiyaç göstermektedir. Bu konuda, ilk önce özellikle seçkin elemanları çok iyi yetiştirip, onlardan ülkenin acil gereksinmesinde yararlanmak ve bu arada ülkenin gücü üstündeki hayallerden kaçınmak gereklidir.[399]

Bu söylem, kendiside bir denizci olan Kastamonu Milletvekili Ali Rıza Bey tarafından Büyük Millet Meclisine Bahriye Vekâleti kurulması hakkındaki kanun önergesi vermesine neden olmuştur. Ali Rıza Bey, görüşmeler sırasında, Genelkurmay Başkanlığından ayrı olarak Bahriye Vekâletine bağlı bir ''Deniz Kurmay Başkanlığı'' teşkilinde de teklif sunmuş; fakat Fethi (OKYAR) Bey bu teklife itiraz ederek, Deniz

---

[396] **Deniz Kuvvetleri Komutanlık Tarihi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).
[397] Gülen, **Dünden Bugüne Bahriyemiz**, s.231.
[398] **Deniz Kuvvetleri Komutanlık Tarihi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).
[399] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi,** D. II, C. 10, S.1.

Kurmay Başkanlığının Genelkurmay Başkanlığına bağlanması tezini savunmuştur. Fethi (OKYAR) Beyin teklifi kabul görmüştür.[400]

Aslında o dönemde deniz kuvvetleri ile ilgili iki görüş hâkimdi. Teori olarak Fethi Okyar'ın fikrinin doğruyu temsil ettiğini denizcilerde biliyordu. Fakat İstiklal Savaşının büyük askerlerinden Mareşal Fevzi (ÇAKMAK) ile ilgili kuşkularının olması bu durumu ön plana çıkartmıştır. Bahriye grubu Mareşalin ''denizcileri denizcilik ananesinden uzaklaştırıp bir kara birliği haline getirmek istediği'' şeklinde düşünüyorlardı. Bu nedenle Deniz Kurmay Başkanlığının kurulması ve Bahriye Vekâletine bağlanmasını istiyorlardı.[401]

Kanun tasarısı bu hava içerisinde, 30 Aralık 1924 tarihinde T.B.M.M.'n de "Bahriye Vekâleti Teşkili Hakkında Kanun" şeklinde kabul edilmiştir.

Kanunda özet olarak şu şekildedir.[402]

1. Bahriye Umuru (İşleri), Müdafaa-i Milliye Vekâletinden tefrik (ayırt) edilerek, bu umurla meşgul olmak üzere, Bahriye Vekâleti teşkil edilmiştir.

2. Bahriye Erkânı Harbiye'si, bir Bahriye Erkânı Harp Reisinin emrinde olarak, Erkânı Harbiye-i Umumiye' ye raptedilmiştir.

3. İş bu kanun ilan neşri (ilan) tarihinden mer'idir. (geçerlidir)

4. İş bu kanunun icrasına İcra Vekilleri memurdur.

Bu kanunla Deniz Kuvvetleri, savunmanın ortak bakanlığı olan, Milli Müdafaa Vekâleti'nden alınarak, müstakil bir bakanlık şekline dönüştürülüyordu. Bu bakanlık denizlerle ilgili idari işleri yapmak amacıyla oluşturulmuştur. Deniz Kuvvetlerine ait eğitim ve hareket idaresini ise Genelkurmay Başkanlığına veriyordu. [403]

Bahriye Vekâletinin en önemli yararı, üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye'nin denizcilikle ilgili bir bakanlık kurularak hem askeri hem de sivil açıdan olumlu gelişmelere neden olmasıdır. Özellikle Milli Mücadele dönemindeki Bahriyelere baktığımızda rütbe olarak Yarbay- Albay rütbesinden ileri bir yapılanmanın olmadığı

---

[400] Büyüktuğrul, **Büyük Atamız ve** …, s. 106.
[401] **a.g.e**., s. 106.
[402] **a.g.e**., s. 107.
[403] **a.g.e**. s. 107.

görülmektedir. Bahriye vekâleti ile bu yapılanma devlet ve hükümet başkanlarına ulaşma açısından önemli olmuş ve Türk Deniz Kuvvetleri gelişmeye başlamıştır.[404]

Bahriye Vekâleti, bir müsteşarın emrinde çalışan altı şube tarafından idare edilecekti. Buna göre; [405]

Personel Şubesi: Personel ve Okulları idare görevini üstlenmiştir;

Donanma Şubesi: Kadro, erat, kanun, gemi satın alınması, harekât ihtiyaçları konularında sorumlu;

Teçhizat Dairesi: Silahlanmayla ilgili görevler;

İmalat Şubesi: Gemi yaptırılması ve tamiri;

Levazım Dairesi: Levazım ve ikmal işleri ile görevli;

Sıhhiye Şubesi: Koruyucu tababet ve tedavi işleri ile ilgili sorumlulukları yerine getirecektir.

Vekâlet bu kuruluşlardan başka, merkezi İstanbul'da olmak üzere bir ''İstihzaratı Harbiye- Harp Hazırlığı'' müfettişliği oluşturmuş; Vekalet adına bağlı kuruluşları teftiş etmek yetkisi verilmişti. Bu makama denizcilik ve kurumsallık konusunda tecrübeli Albay Mehmet Ali (DALAY) atanmıştır. Bütün deniz okulları da, yine merkezi İstanbul'da bulunan Deniz Okulları ve Kurslar Müdürlüğüne bağlanmıştı.[406]

Merkez teşkilatına kısa sürede tecrübeleri ile ön plana çıkmış deniz subayları atanmıştır. Bunlar:

Müsteşar: Yarbay Hüsamettin (ÜNSEL)

Özel Kalem Müdürü ve Başyaverliğe: Kıdemli Yüzbaşı Nevser (TÜMER)

Personel Şube Başkanlığına: Yarbay Hamdi Bey

Donanma Şube Başkanlığına: Yarbay Fahri Aczi Bey

Teçhizat Şube Başkanlığına: Binbaşı Neşet Bey

---

[404] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960),** s. 24.
[405] **a.g.e**., s. 24.
[406] **a.g.e**., s. 24.

Levazım Şube Başkanlığına: Yarbay Hulusi (GÖKDALAY)

Sıhhiye Şube Başkanlığın: Albay Doktor Fuat Bey

İstihzaratı Harbiye Müfettişliğine: Albay Mehmet Ali (DALAY)

Deniz Okulları ve Kurslar Müdürlüğüne: Albay Şevket Bey'dir.[407]

Ankara'da Bahriye Vekâleti Kuruluşu dışında, denizcilerin sürekli talepte bulunduğu bir teşkilat daha kurulmuştur. Buna göre, Genelkurmay Başkanlığına bağlı, Deniz Kurmay Başkanlığı ihdas edildi. Bu başkanlığa bağlı olarak Harekât, İstihbarat ve Eğitim olmak üzere üç şube oluşturuldu.

Bu şubelere şu atamalar yapılmıştır.[408]

Deniz Kurmay Başkanlığına: Albay Ahmet Bey

Harekât Şube Başkanlığına: Yarbay Ahmet Rasim Bey

Eğitim Şube Başkanlığına: Binbaşı Bahattin Bey

İstihbarat Şubesi Başkanlığına: Binbaşı Rıza Bey getirilmiştir.

Kanunun çıkmasıyla birlikte Bahriye Vekâleti, kararlı ve emin adımlarla mesafe almış ve Deniz Kuvvetlerinin gelişimini uzun vadeli bir programa dayandırmıştır. Başlangıçta yurt dışı gemi alımından ziyade, mevcut gemilerin onarılarak, Donanmaya kazandırılması hedeflenmiştir. İlk olarak, Yavuz Muharebe Kruvazörü'nün onarımı için bir Fransız şirketi ile anlaşma yapılmıştır.[409]

Yavuz'u havuzlayacak kapasitede büyük bir havuzun bulunmaması nedeniyle, öncelikle bir Alman şirketinin Gölcük Bölgesi'nde Yavuz için uygun bir yüzer havuz yapmasına, daha sonra geminin bir Fransız şirketi tarafından onarılmasına karar verilmiştir. Yavuz'un havuzlanma ihtiyaçları, bir anlamda Gölcük'ü Deniz Kuvvetleri ile özdeşleştirecek olan yolun başlangıcı olmuştur. Gölcük'te havuzu yapan Alman

---

[407] **a.g.e**., s. 24.
[408] **a.g.e**., s. 25.
[409] Büyüktuğrul, **Büyük Atamız ve** …, s. 131.

Flender Şirketi ile müştereken çeşitli onarım atölyeleri, barınma barakaları ile mayın, akümülatör ve torpido fabrikaları kurularak, faaliyete geçirilmiştir.[410]

İlk Bahriye vekillik makamına o dönemdeki adıyla Cebelbereket (Osmaniye İli) vilayeti milletvekili İhsan (ERYAVUZ) getirilmiştir. Fethi (OKYAR) Bey başkanlığındaki hükümette (22.11.1924- 03.03.1925) görevini sürdüren ERYAVUZ, İsmet (İNÖNÜ)' nün kurduğu 4. Hükümette de bu göreve devam etmiştir. Ancak, hem denizciler hem de sivil yönetimlerden çok olumsuz eleştiriler alması üzerine Bahriye Vekâleti, 1927 seçimleri sonrası İsmet (İNÖNÜ) Bey'in Başvekâletliğinde toplanan, Bakanlar Kurulu, 23 Kasım 1927'de *''Bahriye Vekâletinin Lâğvına Dâir Kanun Lâyıhası''* hazırlamış[411] ve 27 Aralık 1927 tarihinde, Vekâlet lağvedilmiştir. Tarihe ''Yavuz- Havuz Olayı''[412] olarak da geçen ve İhsan (ERYAVUZ)' un adının da geçtiği bu olay nedeniyle kaldırıldığı da söylenmiştir.

Başvekil İsmet (İNÖNÜ) Bey, 24 Aralık 1927 tarihinde Meclis Başkanlığına gönderdiği bir tezkerede:

> ''Eski Bahriye Vekili Cebeli Bereket Mebusu İhsan Bey, Vekâletinin son günlerinde Yavuz'un tamir mukavelesinin Tâdili meselesinde muhili emniyet bir tarzda icra vekilleri heyetinin kararı hilafına ve kanuni selahiyetinin haricinde hareket ettiği ve hazinenin menfaatine âdemi takayyüt gösterdiği anlaşılmıştır.
>
> Vekâleti esnasında ve Vekâlet vazifesinden mütehaddis bu harekât kendisinin mesuliyetini ve Divanı Ali'yi sevkini mültezemdir. Dâhili nizammanenin 169. Maddesi mucibinde hakkında tahkikat icrasını talep ve teklif ederim.''

---

[410] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).

[411] BCA Fon Kodu: 30.18.1.1. Yer No: 26.65. 12.

[412] **Yavuz- Havuz Olayı**: İhsan ERYAVUZ, Bahriye Bakanlığına atanmadan önce Yavuz zırhlısının onarımı işiyle ilgilenen İhsan Bey, Enver Paşa'nın eniştesi Ömer Nazım Bey ve Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili Dr. Fikret ONURALP' e bir şirket kurmuştu. Bakan olduktan sonra Yavuz'un onarım işini Fransız Penoit Şirketi'ne verdi. Bu durum çeşitli dedikodulara ve haksız çıkar söylentilerine neden oldu. Başbakan İsmet İnönü, 18 Aralık 1927'de Malatya milletvekili olarak İhsan ERYAVUZ hakkında meclise soru önergesi verdi ve mecliste soruşturma açıldı.
13 Şubat 1928'de İhsan ERYAVUZ ve Dr. Fikret ONURALP' in dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ve Yüce Divan'da yargılanmalarına karar verildi. Dava 16 Nisan 1928'de sonuçlandı. Yüce Divan Dr. Fikret ONURALP' i dolandırıcılıktan 4 ay hapis 100 lira ağır para, İhsan ERYAVUZ' u, görevi kötüye kullanmaktan ve rüşvet alma girişiminden 2 yıl ağır hapis ve 2 yıl memuriyetten men cezasına çarptırdı. Bu Yüce Divanın Cumhuriyet döneminde verdiği ilk mahkûmiyet kararı olmuştur. İhsan ERYAVUZ, bu olaydan sonra soyadını değiştirmiş ve ''Topçu'' soyadını almıştır. Kaynak:www.belgenet.com.

Bu durum meclis tarafından kabul edilmiş ve İhsan Beyle birlikte yüksek mahkemeye, Vekâlet Müsteşar yardımcısı Hüsamettin (ÜNSAL), Donanma Dairesi Reisi Yarbay Ethem, Teçhizat Dairesi Reisi Yarbay Mehmet Ali (ÜLGEN), İmalat Dairesi Reisi Yarbay Mustafa Ziya, Donanma Kumandanı Yarbay Fahri Aczi Beyde verilmiştir.[413]

Mahkeme sonucunda Bahriye Vekili İhsan (YAVUZER), iki seneye mahkûm edilirken, diğer ilgililer berat etmiştir. Fakat Teçhizat Dairesi Reisi Yarbay Mehmet Ali (ÜLGEN) hariç, diğer ilgililer bu durumu izzet-i nefis meselesi olarak görmüş ve hep birden istifa etmişlerdir. Bu suretle Cumhuriyet Donanmasının Bahriye Vekâleti dönemi kapanmıştır.[414]

Bahriye Vekâleti 1924- 1928 yılları arasında 4 yıl gibi kısa bir dönemi kapsasa da özellikle, Gölcük'teki tesisler Deniz Kuvvetlerinin ilk onarım teşkilleri olarak tarihi bir misyon üstlenmiş; daha sonraki yıllarda art arda yapılan yeni tesisler ve modernizasyon projeleri ile o dönemlerde büyük bir bataklık, küçük bir göl ve fındık tarlaları ile kaplı olan bugünkü Poyraz Rıhtımı ve Gölcük Tersanesi'nin bulunduğu alan, Türk Deniz Kuvvetlerinin ağırlık merkezini oluşturan görkemli bir yapıya kavuşturulmuştur.

Diğer taraftan, Lozan Antlaşması'nın Boğazlar bölgesini askerden arındırması nedeniyle Haliç'te ve İstinye'de bulunan Deniz Kuvvetlerine ait alt yapı tesisleri ilerleyen yıllar içinde bir plan dâhilinde Gölcük'e transfer edilmiştir. Gölcük, bu dönemde ana üs olarak belirlenmiştir.[415]

3.4.2. Deniz Müsteşarlığı Dönemi

Bahriye Vekâletinin kaldırılmasının nedenini Tevfik Rüştü ARAS, Bahriye Vekâleti, Türk silahlı kuvvetlerini bir çeşit genel karargâh şeklinde örgütlenmesi çalışmaları nedeniyle kaldırıldığını söylemiştir.[416] Burada oluşturulmak istenen

---

[413] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, ss. 37-38.
[414] **a.g.e.**, s. 38.
[415] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).
[416] Büyüktuğrul, **Büyük Atamız ve** …, s. 141.

örgütlenme, tüm dünyada olduğu gibi genç Türkiye Cumhuriyeti de, silahlı kuvvetlerini tek çatı altında toplamak istiyordu.

Ancak, Vekâletin birden bire kaldırılması birçok kesimde büyük şüphelere neden olmuştur. Eski Bahriye Vekili İhsan YAVUZER, bu hususu açıklayacak şekilde Milliyet Gazetesinde bir yazı dizisi başlatmış ise de ‘’Bu yayın kendi arzusu ile durdurulmuştur’’ denilerek, yazı dizisi yayından kaldırılmıştır.

16 Ocak 1928 gün ve 1198 sayılı kanunla Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak Genelkurmay Başkanlığı'nda bir "Deniz Müsteşarlığı" makamı teşkil edilmiştir. Bu yeni teşkilatlanma ile Donanma Komutanlığı, idari ve lojistik bakımından Genelkurmay Başkanlığı'na bağlanmıştır.[417]

Deniz Müşavirliği, Milli Müdafaa Vekâleti'nin baş müşavirliğine bağlı çalışacaktı. Deniz Kuvvetlerinin eğitim işleri, Genelkurmay İkinci Başkanlığına bağlı bir ‘’Eğitim Şubesi emrinde denizcilerin teşkil ettiği’’ Deniz Eğitim Şubesi tarafından, harekât işleri ise yine İkinci Başkanlığa bağlı Harekât Dairesi'nin emrinde ‘’Deniz Harekât Şubesi’’ tarafından yürütülecekti.[418]

Bu dönemde Deniz Kuvvetlerinin, envanterinde Yavuz, Turgut Reis, Hamidiye, Mecidiye Kruvazörleri, Peyk-i Şevket ve Berk-i Satvet Torpido Kruvazörleri ile Samsun, Basra ve Taşoz Muhripleri bulunuyordu. Ana unsurların faaliyet alanı ise Gölcük'tü. Bu dönemde, Hollanda'ya sipariş verilen ve Milli Mücadele'nin coşkusunu yansıtan I. İnönü ve II. İnönü Denizaltıları da 1928 yılında Deniz Kuvvetlerine katılmıştır.[419]

Kurmay subay yetiştirmek üzere, 02 Kasım 1930 tarihinde Deniz Harp Akademisi Yıldız Sarayı'ndaki binasında eğitim/öğretim faaliyetine başlamıştır. 18 Ekim 1931 yılına gelindiğinde İtalya'da yapımı tamamlanan, Adatepe ve Kocatepe muhripleri Türk Donanmasına katılmıştır. 120 ton ağırlığında ve 38 mil/saat sürat

---

[417] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).
[418] **a.g.e**., s. 143.
[419] Gülen, **Şanlı Bahriye**, s. 335.

yapabilen muhriplerdir. 4 adet 12'lik, 3 adet 4 santimetrelik makineli topları ve 6 adet de torpido atacak kovanlara sahiplerdi.[420]

04 Haziran 1931 günü ise yine İtalya'da yapılan, Tınaztepe ve Zafer muhripleri Türk donanmasına katılmıştır. 1306 ton ağırlığında ve 36 mil/saat sürat yapabiliyorlardı. 4 adet 12'lik ve 2 adet 4 santimetrelik makineli topları vardı. 24 Kasım 1931'de yeni bir yapılanmaya geçen Deniz Kuvvetleri, Donanma Komutanlığını adı terk edilerek; Harp Filosu adı kabul edilmiştir. 1932 yılından itibaren kuruluş şeması şu şekilde oluşmuştur.[421]

Tablo 3.1: Deniz Kuvvetleri Harp Filosu Kuruluş Şeması

Harp Filosu Komutanlığı	**İhtiyat Filosu Komutanlığı**	**Denizaltı Filosu Komutanlığı**
Yavuz Muharip Kruvazörü	Hamidiye Kruvazörü	Dumlupınar
Filotilla Komodorluğu	Mecidiye Kruvazörü	Sakarya
Zafer Muhribi	Peyk-i Şevket Torpido Kruvazörü	Birinci İnönü
Tınaztepe Muhribi	Berk-i Satvet Torpido Kruvazörü	İkinci İnönü
Kocatepe Muhribi		
Adatepe Muhribi		

Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayı ile 1933 yılında Donanmanın ana üssünün Gölcük olmasına karar verilmiştir. Aynı yıl Gölcük Tersanesi'nde inşa edilen ilk gemi olan Gölcük Tankeri kızağa konmuş ve 1934 yılında denize indirilmiştir. Bu

[420] Büyüktuğrul, **Büyük Atamız** …, s. 261.
[421] Gülen, **Şanlı Bahriye**, s. 345.

dönemde Yavuz Muharebe Kruvazörü, 1930 yılında onarımının tamamlanmasından sonra Deniz Kuvvetlerinin Sancak Gemisi olarak, 1950 yılına kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin denizlerdeki gücünün bir simgesi olmuş; birçok devlet büyüğü ve yabancı konuk bu gemide ağırlanmıştır.[422]

Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin 1936 yılında imzalanması ile birlikte Boğazlar üzerindeki Türk egemenliği pekiştirilerek, uluslar arası topluma kabul ettirilmiş ve bu sözleşmeyi takip eden günlerde İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nda birer Müstahkem Mevki Komutanlığı ve bu komutanlıklara bağlı olarak Deniz Komutanlıkları kurulmuştur. İkinci Dünya Harbi başladığında, Türk Deniz Kuvvetleri kendisini geliştirmiş ve o döneme göre küçümsenmeyecek bir güce erişmiştir. İngiltere'ye 1939 yılında 4 muhrip, 4 denizaltı, 2 mayın gemisi sipariş edilmiştir. 1941 yılında alınan bir kararla, Deniz Okulları emniyet açısından İstanbul'dan Anadolu'ya taşınmış ve eğitim ve öğretim bu bölgede sürdürülmüştür.[423] Buna göre Harp Akademisi Ankara'ya, Deniz Lisesi, Harp Okulu ve Gedikli Okulu Mersin'e ve Talim Alayı da İskenderun'a taşınmıştır.[424]

1945 yılında Türk Donanmasına 10 seneden beri komutanlık yapan, Koramiral Şükrü OKAN yaş haddinden emekli edilmiş ve yerine Tümamiral Mehmet Ali ÜLGEN Donanma Komutanı seçilmiştir. Aynı tarihlerde Tuğbay Sadık ALTINCAN' da Genelkurmay Deniz Müsteşarlığı görevine atanmıştır. Deniz Müsteşarlığının, Genelkurmaydaki deniz şubelerini teşkil eden, 6. ve 9. Şubeleri üzerinde daha büyük bir otorite kazanması için bu makamın adı ''Deniz Kurmay Başkanlığı'' olarak değiştirilmiştir.[425]

Türk Deniz Kuvvetlerini geliştirme ve modernizasyon çabaları, İkinci Dünya Harbi'nin sona ermesi ile birlikte hız kazanmış ve daha büyük atılımlarla yeni hedeflere yönelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nden temin edilen su üstü gemisi ve denizaltı sayısında önemli bir artış sağlanmış ve bunun yanı sıra özellikle, eğitim, personel ve lojistik konularında reform niteliğindeki projeler hayata geçirilmiş ve

---

[422] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).
[423] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.(php 19.02.2010).
[424] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması, (1923- 1960)**, s. 86.
[425] **a.g.e.,** s. 93.

gerçek anlamda günümüzün modern deniz gücüne erişim yönünde köklü adımlar atılmıştır.[426]

3.4.3. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Dönemi

Genelkurmay Başkanlığı Karargâhında 1928 yılından 1949 yılına kadar Deniz Müsteşarlığı olarak temsil edilen Deniz Kuvvetleri, Yüksek Askeri Şuranın 15 Ağustos 1949 günü almış olduğu tarihi bir kararla Deniz Kuvvetleri Komutanlığı olarak teşkil edilmiştir.[427]

Bu çalışmayla, Genelkurmay Başkanlığı emrinde, daha müstakil bir yapılanma oluşturuldu. Buna göre Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı diye üç Komutanlık ihdas edildi. Bu makamlara kuvvetlerin en kıdemlisi ve tecrübelisi bulunacaktı. Deniz Kuvvetleri Karargâhı da bir ‘’Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı’’ tarafından idare edilecekti. Bu başkanlığın emrinde, Harekât, Lojistik, Personel, Teknik ve Sıhhiye Dairesi açılmıştır. Bu teşkilatın yapılanmasından sonra makama, 01 Temmuz 1949 tarihinde Oramiral Mehmet Ali ÜLGEN, Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı görevine ise Tümamiral Rıdvan KORAL getirildi.[428]

1950 seçimleri ile çok partili hayata geçen Türkiye’de askeri komutanlarda da değişikliğe gidilmiş, Deniz Kuvvetleri Komutanı Mehmet Ali ÜLGEN, 06 Haziran 1950 tarihinde emekli edilerek yerine Oramiral Sadık ALTINCAN getirilmiştir. Yeni komutan, kendisine Kurmay Başkanı olarak Tuğamiral Kemalettin BOZKURT’ u ve Donanma Komutanı olarak da Tümamiral Rıdvan KORAL’ ı tayin etmiştir.[429]

Türkiye Cumhuriyeti’nin 18 Şubat 1952 tarihinde Kuzey Atlantik Savunma Paktı (NATO)’na üye olması ile birlikte, Türk Deniz Kuvvetleri de NATO’ya üye olan

---

[426] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).

[427] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**, http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/TarihiMiras/geneltarihce.php (19.02.2010).

[428] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması, (1923- 1960),** s. 111, Not. A. Büyüktuğrul bu atamayı 18 Ağustos 1949 olarak belirtmiştir.

[429] **a.g.e.,** s. 112.

ülkelerle ilişkilerini artırmış; kuvvet yapısını, eğitim doktrinini, imkân ve kabiliyetlerini geliştirmiş ve NATO standartlarında harekât icra edebilen bir hüviyet kazanmıştır.

3.5. TÜRK DONANMASININ DENİZALTI UNSURLARININ TEŞKİLATLANMASI

Türk Denizaltıcılık tarihi, bugün Deniz Kuvvetleri Komutanlığının da kabul ettiği gibi 1886 yılında Abdülhamid Han tarafından başlatılmıştır.

3.5.1. Osmanlı Devleti Döneminde Türk Denizaltıcılık Çalışmaları

İlk Türk denizaltı gemileri Abdülhamid Han döneminde, İsveç'teki Nordenfelt silah fabrikası tarafından İngiltere'deki Lancashire Barrow- İn- Furness'de bulunan Vinkers- Armstrongs fabrikalarında parça imalatı yaptırılmış ve İstanbul'a bu parçalar sandıklar halinde getirilerek Hasköy'de bulunan Valde kızaklarında inşa ettirilmiştir. Vickers- Armstrongs tersanesinin kayıtlarında Abdülhamid ve Abdülmecid adı verilen bu denizaltı gemilerinin inşa numarasını ''143'' olarak belirtilmiş ve tarih şerhi ise 1886 olarak yazılmıştır. Kayıtlarda siparişi veren kişinin Mr. T. Nordenfelt, sahibinin Türkiye, uzunluğunun 96 kadem olduğu belirtilmiştir. Gemiler yakıt olarak kömür

kullanıldığı, sitim ile çalıştığı ve parçalar halinde 24 Nisan 1886 tarihinde Barrow'dan sevk edildiği belirtilmiştir.[430]

Abdülhamid ve Abdülmecid denizaltı gemilerinden başka Ruslara da bir denizaltı gemisi yaptırıldığı yapılan yazışmalardan öğrenilmektedir.[431] 1914 yılında Petersburg Sefaret-i Seniyesine yazılan yazıda İstanbul Vapuru Hümayun Mülazimlerinden Selanikli Ramiz Efendi'nin bu denizaltının deneme tecrübelerinde bulunmak için padişah tarafından görevlendirildiği belirtilmiştir.[432]

Birinci Dünya Savaşının başlamasına yakın dönemde Osmanlı Devleti, denizaltı gemileri ile bir güç oluşturmak için büyük mücadele etmiştir. Bu çalışmalardan bir diğeri ise Fransa ile yapılan anlaşmadır.

Fransızlar ile yapılan anlaşmaya göre iki denizaltı gemisi siparişi verilmiş, ancak, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle yarım kalmıştır.

3.5.1.1. Abdülhamid ve Abdülmecid Eş Denizaltı Gemileri

1800'lü yıllarda başlayan silahlanma çalışmaları, bu yüzyılın ikinci yarısında daha da hızlanmıştır. Bu çalışmalara 33 yaşında İngiliz bir mühendis olan George William Garrett'da ilk kez torpido atabilen bir denizaltı ile katılmıştır. Torpido atabilecek olan denizaltı gemisi, Nordenfelt top fabrikasında inşa edilmiş ve fabrika direktörünün ismine izafen 1 numaralı Nordenfelt denizaltı gemisi adı verilmiştir. Bu geminin ilk denemeleri Kopenhag'da yapılmış ve dünyanın çeşitli yerlerinden gelen üst düzey kişiler tarafından kontrolleri yapılmıştır. Osmanlı Devletinden ise bu kontrollere eski Berlin Ataşenavalı Binbaşı Halil Bey görevlendirilmiştir. Binbaşı Halil Bey, Kopenhag'da çeşitli incelemelerde bulunmuş ve 3 Ekim 1885 tarihinde Kopenhag'da bulunan İngiltere otelinde, denizaltı ve top inşa fabrikası direktörü Thorn Nordenfelt ile konu hakkında detaylı bir görüşme yapmıştır.[433]

---

[430] Raşit Metel, (1970), **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek-I**, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul, s. 175.
[431] Raşit Metel tarafından ortaya konan belge, İstanbul Deniz Müzesi, Mektub-i Tahrirat müsvedde defteri 107 numara 394 Tarih 1330.
[432] Metel, **a.g.e**. ss. 175 ve 267.
[433] Raşit Metel, (1960), **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul, s. 11.

İstanbul'a dönen Binbaşı Halil Bey, 25 Kasım 1885 tarihinde, durumu bir rapor halinde sunmuş ve bu geminin bu koşullarda kullanılmasının maksada kâfi olmadığını beyan etmiştir. Ancak, 1 Numaralı Nordenfelt denizaltı gemisinin Yunanlılar tarafından alınması üzerine Osmanlı Devleti, karada üstünlük sağlayamayacağını bildiği Yunanlıların denizde güçleneceği ve kara sularına bu şekilde bir akın yapılacağını düşünerek hemen harekete geçilmiştir. Şimdiye kadar hiçbir devlette emsali olamayan bu denizaltının daha da gelişmişinin yapılması için çalışmalara başlanmış ''Üçer torpido atar cinsten, parası Hazine-i Hassa'dan ödenmek üzere, iki buçuk ayda İstanbul'da teslim olunmak şartıyla, tanesi 11.000 İngiliz sterlini değerinde iki denizaltı gemisi'' sipariş edilmiştir.[434]

23 Ocak 1886 tarihinde imzalanan iki denizaltı gemisinin satış sözleşmesi neticesinde gemilerin parçalarının yapımına İngiltere'de başlanmıştır. Antlaşmaya göre iki buçuk ay sonunda gemi parçaları gemiye yüklenmesi gerekirken, 19 Nisan 1886 tarihine gelinmesine rağmen bu yükleme yapılamamıştır. Hazine-i Hassa Nazırı Agop Paşa'ya ödeme konusunda ne yapıldı sorusuna Agop Paşa, bu gecikmenin ödemeden kaynaklanmadığı, birinci ve ikinci taksitlerin tutarı olan 14.000 İngiliz Sterlinin tamamıyla ödendiği, kalan 8.000 İngiliz Sterlinin ise antlaşmanın hükümlerine göre, gemilere yüklenen parçaların hareketine mukabil ödeneceği bildirilmiştir. Bu gecikme Osmanlı Devletini rahatsız etmiş ve resmi yazı ile durum karşı tarafa bildirilmiştir. Yükümlenici firma, gerekli çalışmaları hızlandırarak 05 Mayıs 1886 Çarşamba günü denizaltı gemi parçaları Trinidat Vapuru ile İstanbul'a gelmiştir.[435]

İstanbul Taşkızak Fabrikalarında hızlı bir çalışmaya giren personel, denizaltıların en kısa sürede bitirilmesi için padişah tarafından çıkartılan İrade-i Seniye ile çalışmalarını daha da hızlandırmış; hatta İrade-i Seniye'de gece mesai yapılması da belirtilmiştir. Özellikle Yunanlılar ile yaklaşan savaş, 1 Numaralı Nordenfelt denizaltı gemisinin torpido deneme atışlarının Yunanlılar tarafından gerçekleştirilmesi bu çalışmalara hız verdirmiştir. Bu çalışmalar devam ederken birçok ülkede bu çalışmanın detaylarını öğrenmeye çalışmaktaydı. Bir casus tarafından Taşkızak fabrikasının

---

[434] **a.g.e**., s. 11.
[435] **a.g.e**., s. 12.

resimleri ceket altından, objektif düğme deliği şeklinde kamufle ederek çekmiş, durumun anlaşılması üzerine, casus ertesi gün idam edilmiştir.[436]

İnşaatı devam etmekte olan ilk gemi (Abdülhamid) 06 Eylül 1886 tarihi, pazartesi günü Taşkızak Havuzlarından denize indirilmiştir. Denize indirilen denizaltı, 5 ay sonra deniz dalış tecrübelerine başlanmıştır. Deneme çalışmalarına Türk Bahriye subayları da katılmış, Ön Yüzbaşı Ali, Yüzbaşı Halil (DEVELİOĞLU), Yüzbaşı Şerafettin ve Teğmen Mehmet bu denemelerde hazır bulunmuşlardır.[437]

Denizaltı gemisi ilk denemesinde, teknesi tamamıyla su içinde ve yalnız cam tarassut kulesi su üzerinde olduğu halde Aynalıkavak'tan Divanhane önüne kadar seyir yapmış ve üç defa tamamıyla dalarak gözden kaybolmuştur. Birinci dalış 20 saniye, ikinci dalışta 1 dakika 20 saniye, üçüncü dalışta ise elli saniye su altında kalmıştır. Montaj çalışmaları sırasında birçok gecikmede olmuş özellikle Abdülmecid denizaltı gemisi ancak 04 Ağustos 1887 tarihinde denize indirilebilmiştir. Bu yıl özellikle İzmit Körfezinde deneme çalışmaları yapan denizaltılar, 15 Mart 1888 tarihinde Bahriye Nazırı Hasan Paşa ile Thorn Nordenfelt'in vekili G. W. Garrett arasında imzalanan protokolle denizaltı gemileri teslim alınmıştır. 22 Mart 1888 tarihinde gemilere Türk Sancağı çekilerek donanmaya dâhil edilmiştir.[438]

3.5.1.2. Fransa'ya İki Denizaltı Siparişi

30 Nisan 1914 tarihinde Bahriye Nazırı Cemal Paşa ile M. Schneider Kampanyası adına Mühendis Andre Bo arasında yapılan antlaşmaya göre, Osmanlı Devleti, Fransa'ya iki denizaltı gemisi sipariş etmiştir. Bu anlaşmaya göre, Yüzbaşı Mehmet Şükrü (Amiral Şükrü OKAN) ve Mehmet Nail (ATSIZ- Nihal ATSIZ' ın Babası) komutan olarak, Rodoslu Makine Yüzbaşı Sabri Abdükerim'de İnşaata gözlemci olarak Fransa'ya gitmişlerdir.[439]

Bu denizaltılar Marsilya'nın kuzeyindeki Chalon-sur-saone nehri içinde kızağa konulmuştur. Gemilerin teknelerini yapım aşamasında iken Birinci Dünya Savaşı

---

[436] **a.g.e**., s. 17.
[437] **a.g.e**., s. 17.
[438] **a.g.e**., s. 23.
[439] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek-I**, s. 176.

çıkmış ve sipariş yarıda kalmıştır. Gönderilen Bahriyeler ise 19 Eylül 1914 tarihinde yurda dönmüşlerdir.[440]

3.5.2. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Türk Denizaltıcılık Çalışmaları

Türkiye Cumhuriyeti Deniz Kuvvetlerinin Denizaltıcılık konusundaki ilk çalışmaları, Tetkik amacıyla 1924 yılında Güverte Binbaşı Tirebolulu Şükrü (OKAN), Güverte Yüzbaşı Giritli İbrahim Rıza ve Makine Yüzbaşı Giresunlu Hamdi (ÖZGER)'in Fransa'ya gönderilmesi ile başlamıştır.[441]

Bahriye Vekâleti, 11 Ekim 1925 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararnamesi haline getirttiği talimatname ile Denizaltıcı olacak subayların özelliklerinin tayin edilmesi için şartları içeren bir karar çıkmıştır. Bu karar göre, sağlık şartlarının tutması ve bedensel nitelikleri ortaya konmuş ve denizaltıcı olacak personelin sağlık kontrolünden geçirilmesi karar bağlanmıştır. Cumhuriyet tarihinin fiili denizaltıcılık faaliyeti, 1 Ocak 1926 tarihinde İstanbul Kasımpaşa Divanhane'de (Bu günkü Kuzey Deniz Saha Komutanlığı binası) yapılan denizaltıcılık kursu ile başlamıştır.[442] Bu kursu Binbaşı Şükrü (OKAN) ve Yüzbaşı İbrahim Rıza (ÜLMEN) tarafından idare edilmiştir. Burada teorik kurs alan denizaltıcı okur adaylar, pratik uygulamalar içinde, bunların 15 kadarı Hollanda'ya gönderilmişler.[443]

Bu tarihte denizaltı ana gemisi olarak Aydın Reis Gambotu tahsis edilmiştir. Geminin sadece komutanlık karargâhı ve denizaltı kursları için kullanımına karar verilmiş, gemilerin aborda olabilmesi ve gemi personelinin barınma ihtiyaçlarının karşılanabilmesi maksadıyla "Muin-i Zafer" Denizaltı Ana Gemisi olarak tahsis edilmiştir.[444]

---

[440] **a.g.e**., s. 27.
[441] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, s. 27 ve Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 35.
[442] **Denizaltı Eğitimi**, http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/birliktanitimi/DZALTIEGTMRKKOM/INDEX.php #_DENİZALTI_EĞİTİM_MERKEZİ_1; (19.04.2010).
[443] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, s. 27.
[444] http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/birliktanitimi/DZALTIEGTMRKKOM/INDEX.php#_TARİHÇE. (19.04. 2010).

Birinci ve İkinci İnönü Denizaltı Gemileri

06 Temmuz 1925 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında yapılan İcra Vekilleri toplantısında, bedeli Bahriye Fevkalade bütçesinden karşılanmak üzere iki adet denizaltı (Tahtelbahir) alınması, bu amaçla Münakasa Kanunu gereğince pazarlık yapılması karar bağlanmıştır.[445]

Denizaltılar, Hollanda'da yapılma kararı alınmış ve bu amaçla bir subay heyeti Hollanda'ya gönderilmişler; 28 Ocak 1926 tarihinde ise gemiler kızağa konulmuştur. Bu törenden kısa bir süre sonra Güverte Binbaşı Giritli Mehmet Reşat (TENİK), Komodor olarak bu gemilere tayin edilmiş ve Hollanda'ya gönderilmiştir.[446]

İki yıldan fazla süre inşaat faaliyetinden sonra 22 Mayıs 1928 günü, Türk ve yabancı personel eşliğinde denizaltılar yabancı bayrak altında Roterdam' dan hareket etmişlerdir.[447] Çanakkale'de Berk-ı Satvet gemisi tarafından karşılanan denizaltılar, önce Yeşilköy önlerinde bir deniz heyeti tarafından karşılanmış, daha sonra da Dolmabahçe önlerinde demirli bulunan donanma tarafından 09 Haziran 1928 Pazar günü karşılanmış ve Dolmabahçe önlerine demirlenmiştir. Saat 13.30'da sancak çekme merasimi başlamış ve üst düzey komutanlar ve ilgilerin katılımıyla denizaltılar donanmaya katılmıştır. Hollanda'da inşa edilen bu gemiler; Su üstü tonajları 520, su altı tonajları ise 674'dür. Su üzerinde 13 mil, sualtında ise 5 mil (Bir saat için 9 mil) yapıyorlardı. 6 adet torpil ile silahlandırılmışlardı. Bu gemilere, İnönü Muharebelerinin Türk Kurtuluş Mücadelesindeki önemine binaen, Birinci ve İkinci İnönü adları verilmiştir. Birinci ve İkinci İnönü denizaltıları, Donanmaya katılışlarını müteakip Torpidobot Filotillası Komodorluğu'na bağlanarak Erdek'te konuşlandırılmışlardır. Kısa süre sonra 12 Şubat 1929 tarihinde ise Donanma Komutan Vekili Yarbay Şükrü (OKAN) emrinde kurulan "Taht-El Bahir'' (Denizaltı) Gemileri Komutanlığı'na bağlanmıştır. Bu gemilerin komodorluğuna Güverte Binbaşı Giritli Mehmet Reşat getirilmiştir. Birinci ve İkinci İnönü Denizaltı Gemilerinin kadroları ise şu şekilde oluşmuştur:[448]

---

[445] BCA, Fon Kodu.30.18.1.1. Yer No: 14.42.11.
[446] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek-I,** s. 179.
[447] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 37.
[448] **a.g.e**., s. 37.

Tablo 3.2: Birinci İnönü Denizaltı Gemisi Subayları Listesi

RÜTBESİ	ADI SOYADI	MEMLEKETİ	GÖREVİ
Güverte Kıdemli Yüzbaşı	Hakkı (BULMAN)	Beykoz	Kumandan
Makine Kıdemli Yüzbaşı	Sait (DEREN)	İstanbul	Başçarkçı
Güverte Yüzbaşı	Sadık (ALTINCAN)	Aşıkpaşa	II. Kumandan
Makine Yüzbaşı	M. Ali (KIZILDEMİR)	Piyale	II. Çarkçı
Güverte Üsteğmen	Rifat (ÖZDEŞ)	İstanbul	Gv. Vardiya ubayı
Makine Üsteğmen	Fehmi (NAKOMA)	İstinye	Mkn. Vardiya Subayı
Makine Üsteğmen	Cemil Ali (ERSU)	Gedikpaşa	Mkn. Vardiya Subayı

Tablo 3.3: İkinci İnönü Denizaltı Gemisi Subayları Listesi

RÜTBESİ	ADI SOYADI	MEMLEKETİ	GÖREVİ
Güverte Kıdemli Yüzbaşı	Zeki (IŞIN)	Balat	Kumandan
Makine Kıdemli Yüzbaşı	Kamil (EGEMEN)	Aksaray	Başçarkçı
Güverte Yüzbaşı	Sabri (MENGÜL)	Şehzadebaşı	II. Kumandan
Makine Yüzbaşı	İhsan (ÖZOCAK)	Nazilli	II. Çarkçı
Güverte Üsteğmen	Lütfü (KERMAN)	Cerrahpaşa	Gv. Vardiya Subayı
Makine Üsteğmen	Alâaddin (GÜVEN)	K Mustafa Paşa	Mkn. Vardiya Subayı
Makine Üsteğmen	Seraceddin ÖZGÜN	İstanbul	Mkn. Vardiya Subayı

Sakarya I ve Dumlupınar I Denizaltı Gemileri

1930 yılına gelindiğinde ise İtalyanlara Sakarya sınıfı iki denizaltı siparişi verilmiştir. Sakarya I ve Dumlupınar I adları verilecek olan bu iki denizaltıdan Sakarya I, 01 Şubat 1930 tarihinde, Dumlupınar I ise aynı yerde 15 Şubat 1930'da Trieste civarında bulunan Molfancone tezgâhlarında kızağa alınmıştır.[449]

Sakarya I hücum denizaltı gemisi, su üstü tonajı 740, sualtı tonajı ise 970'dır. Dumlupınar I mayın denizaltı gemisi ise su üstü 1016 ve su altı 1240 tonajlıdır.[450] Su üzerinde 14.3 mil, su altında 5 mil (Bir saat için 9 mil) sürat yapabiliyorlardı. 6 adet torpido kovanı, baş tarafında ise 10.2 santimetrelik bir İtalyan topu bulunuyordu. Sakarya I ve Dumlupınar I Denizaltı Gemileri, çok kısa bir sürede 1931'de tamamlanmış ve İtalya'dan Türk nüve personeli gözetiminde İstanbul'a getirilmiştir. 06 Kasım 1931'de Dolmabahçe'de yapılan törenle Türk bayrağı çekilmiş ve donanmaya katılmışlardır.[451] Sakarya I ve Dumlupınar I denizaltılarının nüve subay personeli şu kişilerden oluşuyordu:

Tablo 3.4: Sakarya I Denizaltı Subay Listesi

RÜTBESİ	ADI SOYADI	MEMLEKETİ	GÖREVİ
Binbaşı	Zeki (IŞIN)	Balat	Kumandan
Yüzbaşı	İhsan (ÖZOCAK)	Nazilli	Başçarkçı
Yüzbaşı	Abdurrahman (BENLİOĞLU)		II. Kumandan
Yüzbaşı	Alâaddin (GÜVEN)	Koca Mustafa Paşa	II. Çarkçı
Yüzbaşı	Vehbi Ziya (DÜMER)		Güverte Vardiya Subayı

[449] Y. Necdet Çelik ve vd. (2005), **Cumhuriyet Donanması (1923- 2005),** Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, s. 45.
[450] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi,** s. 53.
[451] Çelik vd., **a.g.e.,** s. 45.

Tablo 3.5: Dumlupınar I Denizaltı Subay Listesi

RÜTBESİ	ADI SOYADI	MEMLEKETİ	GÖREVİ
Binbaşı	Ziyaeddin (ÖZER)		Kumadan
Binbaşı	Kamil (EGEMEN)	Aksaray	Başçarkçı
Yüzbaşı	Lütfi (KERMAN)	Cerrahpaşa	II. Kaptan
Yüzbaşı	Cemil Ali (ERSU)	Gedikpaşa	II. Çarkçı
Yüzbaşı	Celal (İSEN)		Mayın Subayı
Üsteğmen	Siret (ÇAKIR)		Güverte Vardiya Subayı

04 Nisan 1953 tarihine gelindiğinde, Dumlupınar I Denizaltısı, Çanakkale Boğazı'nda İsveç Şilebi Naboland ile çarpışmış ve 81 denizaltı personeli şehit olmuştur. Bu olay Türk Deniz Kuvvetlerini büyük yasa boğmuştur. Sakarya I ise 1949 yılına kadar donanmanın hizmetinde kalmıştır. Denizaltı Gemileri Komutanlığı'nın 1932 yılında Gölcük'te konuşlandırılmasından sonra, denizaltıcılık kursları burada inşa edilen denizaltı barakalarında ve denizaltı gemilerinde sürdürülmüştür. Denizaltı Gemileri Komutanlığı karargâhında, Güverte Mütehassıslığı ve Makine Mütehassıslığı ismiyle iki şube kurulmuştur. Güverte Mütehassıslığına ilk atama olan, Binbaşı İbrahim Rıza ÜLMEN fiili olarak Kurmay Başkanlığı görevini de yerine getirmekteydi. Bu dönemde Denizaltıcıların eğitimi için Almanya'dan Für Brünger ve Hüsmann isimlerinde iki uzman subay da getirilmiştir.[452]

Gür Denizaltı Gemisi

Alman Germania Werft firması tarafından 1930 yılında, İspanya'nın Cadiz liman şehrindeki Echevarriceta Tersanesinde, İspanya için inşa edilmiştir.[453] Sipariş edilen ''E 1'' adlı denizaltı gemisi, tamamlandığı dönemde İspanya'da iç harp tehlikesinin baş göstermesi üzerine Alman şirketi denizaltı gemisini İspanya'ya vermeyerek satışa çıkartmıştır. Türk Deniz Kuvvetleri, Binbaşı Zeki IŞIN

[452] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960),** s. 43.
[453] Çelik vd., **a.g.e**. s. 46.

Başkanlığında bir heyet oluşturarak gemiyi inceleme yapmak üzere göndermiş; yapılan incelemelerde olumlu sonuç veren denizaltının alım kararı çıkmıştır. Bunun üzerine Binbaşı Abdurrahman BENLİOĞLU komutasında 4 kişilik bir grup İspanya'daki Valencia Limanına giderek gemiyi Alman mürettebatla birlikte, İstanbul'a getirmişlerdir. Gür Denizaltı Gemisi, 09 Ocak 1935'te Haliç'e girerek, İstanbul Deniz Komutanı Yarbay Talat Bey başkanlığında, oluşturulan bir heyet tarafından teslim alınmıştır. Tecrübe çalışmaları 02 Ağustos 1935'te tamamlanan gemiye, aynı gün Sancak çekilerek ''Gür'' adı verilmiştir.[454] Gür Denizaltı Gemisi, 29. 12. 1936 tarihinde Hizmete girmiş ve 1949 yılına kadar donanmanın hizmetinde bulunmuştur.[455]

3.5.2.1. Denizaltı Filotillasının Teşkili

1935 yılında denizaltı gemilerinin de Donanma Kuruluşu içerisine alınması fikri ortaya çıkmıştı. Bu fikri Genelkurmay'da görevli subaylardan Denizaltıcı Yarbay Ziya ÖZEL ortaya atmıştı. Bu dönemde denizaltı filosu büyük gelişmeler kaydetmesi için yoğun emek harcamış genç bir Kurmay Binbaşı olan, Mehmet Sadık ALTINCAN filonun başında bulunuyordu. Bu teklifin kabul görmesi üzerine, Dumlupınar, Sakarya, Birinci ve İkinci İnönü ve Gür denizaltı gemilerinden oluşan bir filotilla teşkil edildi. Filotilla Komodorluğuna ise Yarbay Ziya ÖZEL getirildi. Dumlupınar denizaltı Gemisi ise amiral gemi niteliği verildi.[456]

Erkin Ana Gemisi

Deniz Müsteşarı Albay Sait HALMAN, Almanya'da bulunduğu bir sırada, Alman bandıralı Trier isimli Transatlantiği görmüş ve bu geminin denizaltı gemilerinin yatak gemisi ihtiyacını karşılayacağını düşünerek alınması yönünde teklifte bulunmuştur. Gemi, İstanbul'a 23 Temmuz 1936 Perşembe günü geldi ve 27 Temmuz 1936 Pazartesi günü Haliç'te Camialtı'nda sancak çekme merasimi yapılarak teslim alındı.[457] Geminin ilk komutanlığına Yarbay Fehmi Rasih KARTAL getirilmiştir.[458]

---

[454] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, ss. 68- 69.
[455] Çelik vd., **a.g.e**, s. 46.
[456] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, s. 70.
[457] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek-I**, s. 27.
[458] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, s. 69.

1936 yılında TCG ERKİN Denizaltı Ana Gemisinin hizmete girmesi ile denizaltıcılık kurslarına bu gemide devam edilmiştir.[459] Denizaltı Filosu Karargâhı, 25 Kasım 1960 Cuma günü Erkin gemisinden ayrılarak muvakkat olarak Denizaltı Gemileri Merkezi binasına taşınıcıya kadar burada görev yapmıştır.[460]

Saldıray, Batıray, Atılay ve Yıldıray Denizaltı Gemileri

Adları Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından verilmiş olan bu dört denizaltı, Almanya'nın İ.V.S. firması ile yapılan 11 Haziran 1936 tarihli antlaşma neticesinde yapılma kararı verilmiştir.

M. Kemal Atatürk, 17 Ocak 1938'de Başbakan Celal Bayar'a gönderdiği mektupta:

> ''Yeni dört denizaltı gemilerimiz için bulduğumuz isimler şunlardır.
>
> 1) Saldıray 2) Batıray 3)Tatilay[461] 4) Yıldıray
>
> Bunların manalarını izaha bile hacet olmadığı kanaatindeyim. Manaları som Türkçe olan bu kelimelerin kendisindedir. Yani Saldıran, Batıran, Atılan, Yıldıran
>
> K. Atatürk''[462]

İnşa antlaşması gereğince Saldıray ve Batıray Almanya'da yapılacak, Atılay ve Yıldıray ise parçaları Almanya'dan getirilmek üzere İstanbul tersanelerinde inşa edilecekti. Bedelleri 1937- 1943 vadeli Hazine bonosu olarak almayı kabul etmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşının başlaması ile zor günler geçirilse de, Saldıray Haziran 1939'da Almanya'dan gelerek donanmaya katılmıştır. Taşkızak Tersanesinde inşa edilen, Atılay 1940 ve Yıldıray ise 1 Ocak 1946'da donanmada vazifeye başlamıştır. Batıray ise diğer denizaltılar gibi şanslı değildi. Teslimat İkinci Dünya Savaşının başına denk gelmiş, bu nedenle Almanlar tarafından teslim edilmemiştir. "UA" ismi ile İkinci

---

[459] Denizaltı Birlik Tanıtımı, http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/birliktanitimi/DZALTIEGTMRKKOM/ INDEX. php#_TARİHÇE. (19.04.2010).

[460] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek-I**, s. 27.

[461] Yazı el yazısı ile yazılmıştır. Normalde Atılay olması düşünülmesine rağmen yapılan incelemede bariz bir ''T '' harfi vardır.

[462] BCA, Fon No: 030.10.0.0. Yer No: 62.418.5.

Dünya Savaşı'nda kullanılmış, savaş sonrasında Kiel'de Krupp Tersanesi önlerinde kendini batırmıştır.[463]

Türkiye, son denizaltının gelmemesi üzerine hesaplaşmaya gitmiş, Maliye Vekâletince yapılan hesaplama sonucunda 1943 vadeli bonolarla ödenmesi gereken miktarın teslim edilmeyen gemi bedeline sayılmıştır.[464]

Saldıray, Atılay ve Yıldıray aynı tip denizaltılar olup, su üzeri tonajları 940, su altı tonajları ise 1230 idi. Suyun üzerinde 20 mil, su altında 5 mil (Bir saat için 9 mil) sürat yapabiliyorlardı. 6 Tane torpido atacak kovanları, bir tane 10.5 santimetrelik topları vardı. Atılay denizaltı gemisi, 14 Temmuz 1942 günü Çanakkale Boğazı çıkışına monte edilen manyetik alan kablolarının kontrolü maksadıyla yapmış olduğu dalışta, akıntı nedeniyle mayınlarla kirletilen sahaya düşmesi sonucu, Birinci Dünya Harbi'nden kalma mayınlara çarparak batmış ve 39 denizaltıcı personel şehit olmuştur.

3.5.2.2. Denizaltı Filosunun Teşkili

20 Ağustos 1936 tarihinde, Denizaltı Filotilla Komodorluğu lağvedilerek, bunun yerine, Denizaltı Filo Komutanlığı ihdas edilmiştir. Filonun ilk komuta görevine ise Albay Hüsnü GÖKDENİZER getirilmiştir. Böylelikle Erkin Gemisinde bir Denizaltı Filo Komutanlık Karargâhı teşkil edildi. 1938 Yılına gelindiğinde, tek bir komutanın hem idari hem de eğitim işlerine yetişemediği görülerek; Denizaltı Filosu Komutanlığı'nın idari ve eğitim faaliyetleri birbirinden ayrılacak şekilde Denizaltı Filosu Komutanlığı bünyesinde bir komodorluk ihdas edildi. Bu şekilde Denizaltı Komodorluğu açıldı ve ilk komodor olarak da Yarbay Zeki IŞIN tayin edildi.[465]

Oruç Reis, Murat Reis, Burak Reis ve Uluç Ali Reis Denizaltısı Gemileri

İngiltere'ye sipariş edilen 4 adet Reis sınıfı denizaltı gemisinden; Oruç Reis ve Murat Reis denizaltıları 1942 yılında hizmete girmişler ve Denizaltı Filotillası Komodorluğu kuruluşuna alınarak Gölcük'te konuşlandırılmışlardır. Reis sınıfı denizaltılardan diğer ikisi Burak Reis ve Uluç Ali Reis denizaltı gemilerine İngiliz

---

[463] *Denizaltı Birlik Tanıtımı*, http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/birliktanitimi/DZALTIEGTMRKKOM/INDEX.php#_TARİHÇE; (19.04.2010).
[464] BCA, Fon No: 030.10.0.0. Yer No: 137.983.4.
[465] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, s. 7.

Hükümeti'nce el konulmuş, İkinci Dünya Savaşına; P 614 ismi ile katılan Burak Reis denizaltısı savaş sonunda Türkiye'ye iade edilmiş, P 615 ismi ile savaşa katılan Uluç Ali Reis denizaltısı ise Alman denizaltısı tarafından batırılmıştır.[466]

3.5.2.3. Denizaltı Filosunun Olgunlaşma Dönemi

01 Ağustos 1940 tarihinde Denizaltı Filosuna Komutan Vekili olarak Kurmay Albay Sadık ALTINCAN tayin edildi. Komodor vekilliğine ise Yarbay Fahri KORUTÜRK[467] getirilmiştir. Her iki subayın da denizaltıcı olmasından dolayı filoda reform yapmak kolaylaşmıştı. Yeni komutan hemen bir denizaltı Komutan Kursu açarak, genç subayların gemi komutanlığı mevkiine ulaşmasını temin etti. Sık sık yapılan torpido atışlarıyla da, filonun atış kabiliyeti arttırıldı.1942 Yılında Denizaltı Filosu Komutanlığı 2 Filotilla halinde yeniden teşkilatlandırılmış ve bu teşkilatlanma neticesinde;[468]

1nci Denizaltı Filotillası Komodorluğu'na; Kurmay Albay Burhanettin ERİLKUN atanmıştır. Filo ise;

- Sakarya,
- Dumlupınar,
- Gür,
- Saldıray,

2 nci Denizaltı Filotillası Komodorluğu'na; Kurmay Albay Rıfat ÖZDEŞ atanmıştır. Filo ise;

- İnönü,
- İnönü,

---

[466] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, ss. 77-80, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 143.22.6, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 143.22.5 Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması, (1923- 1960)**, s. 97, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 46.297.12 ve BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1. Yer No: 26.65.12.

[467] **Yarbay Fahri Korutürk**: Emeklilik döneminde Cumhuriyet Senatosunda Kontenjan Senatörlüğü ve 1973 - 1980 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanlığını yapmıştır.

[468] http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/birliktanitimi/DZALTIEGTMRKKOM/INDEX.php#_TARİHÇE (19. 02. 2010).

- Oruç Reis
- Murat Reis Denizaltı Gemilerinden oluşmuştur.

Filoya daha sonra katılan Atılay ve Yıldıray, birinci filotillaya, Burak Reis ise İkinci filotillaya dâhil edildi.1943 Yılında, Işın gemisi Denizaltı Batarya Gemisi olarak hizmete girmiş ve Denizaltı Filosu Komutanlığı kuruluşuna alınmıştır.[469]

[469] http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/birliktanitimi/DZALTIEGTMRKKOM/INDEX.php#_TARİHÇE (19. 02.2010).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REFAH ŞİLEBİ

4.1. REFAH ŞİLEBİNİN TÜRK TİCARET FİLOSUNA KATILMASI

S/S Perseveranza Şilebi, Barzilay- Banjamen Vapur Şirketi (Kumpanyası) tarafından 1931 yılının Şubat ayında satın alınarak, S/S Refah adıyla Türkiye Cumhuriyeti deniz teşkilatına kayıt yaptırılmıştır. Otuz yılını doldurduğu için çok fazla bir maliyetle alınmadığı tahmin edilen şilep üç ambarlıdır. Şirketin sahipleri İstanbullu iki Musevi aile, Pertev Benjamen ve Adnan Berzilay olarak geçmektedir. Firmanın Refah'tan başka birkaç gemisi daha bulunuyordu. Şirket genellikle eski ve ömrünü tamamlamak üzere olan gemileri alarak Türk ismiyle Türk gemi siciline kayıt yaptırıyorlardı. Şirket daha çok bahriyeden ticaret gemilerine geçen denizcileri istihdam etmekte, bu nedenle de gemilerde tam bir askeri disiplin uygulandığı bilinmektedir.[470] Barzilay ve Benjamen Şirketi'nde şu gemiler bulunuyordu:[471]

Geminin İsmi	**Yapım Yılı**	**Tonajı**
Doğan	1901	3.300
İkbal	1900	3.700
Necad	1891	2.600
Pek[472]	1887	670
Refah	1901	3.800
Sebat	1894	1.300
Şule	1893	2.000
Ülkü[473]		
Vatan[474]		3490

[470] Osman Öndeş, (2006), **Refah'ı Kim Batırdı**?, Denizler Kitapevi, İstanbul, ss. 26-27.
[471] Büyüktuğrul, **Büyük Atamız ve Türk Denizciliği**, s. 273.
[472] **Pek Gemisi**: Gemi Sicil Kütüğüne 1712 sayı ile kayıtlıdır. İlk adı ''Deniz İş'' kaydedilmiş 22 Kasım 1937 tarih ve 6/4125 sayılı Başvekâlet yazısı ile adı ''Pek'' olarak değiştirilmiştir. BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 191.311.32.
[473] **Ülkü Gemisi**: İktisat Vekâleti'nin 16 Haziran 1934 tarih ve 2630 sayılı yazısına istinaden, İngiliz Shandon adlı geminin alınarak, Ülkü adı ile Türk Gemi Siciline kayıt edilmiştir. BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 191.310.12.
[474] **Vatan Vapuru**: Barzilay ve Benjamin Kumpanyası ile Kalkavan Kumpanyasının ortak gemisidir. 01 Aralık 1939 yılında yabancıya satılabilme izini Kararnamesi çıkmıştır. BCA, Fon No: 30.18.01.02. Yer No: 89.114.19.

Refah Şilebi, İngiltere'de yapılmış ve o dönemde 30 yaşında bir gemidir. Çeşitli Türk limanlarından aldığı kuru yükü diğer limanlara taşıyarak çalışmaktadır. Bu dönemlerde bazı olaylara da karıştığı görülmüştür. Bunlardan biri İzmir Çamaltı tuzlasından aldığı yük ile seyir halindeyken, Sömbeki adası [475] civarında iki İtalyan torpidosu tarafından durdurulmuş ve tutuklanarak Rodos limanına götürülmüştür.[476]

Refah Şilebi, çeşitli dönemlerde Türk Devleti için de görev yapmıştır. 10 Ekim 1935 yılında Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Atatürk'ün başkanlığında İcra Vekilleri toplantısında alınan 2/3335 sayılı kararla, Refah şilebi 9.700 lira bedelle kiralanmıştır. Kiralamaya konu olan durum ise Rusya'dan satın alınıp Odesa ve Sivastopol'a getirilen malzeme ve mühimmatın İstanbul'a taşınmasıdır. Bu gizli bir görevdi ve Kararname ''Gizli'' damgası ile yayınlanmıştır.[477]

4.2. REFAH ŞİLEBİNİN TEKNİK YAPISI

Refah Şilebi, 1901 yılında PERSEVERANZA adı altında İngiltere'nin Sunderland şehrinde yapılmıştır. Şilebin Künyesi şu şekildedir.[478]

Şilebin Tipi: Genel Kargo Vapuru

Callsıng: 1932 K LKJ, 1934= T.C.

Yapımcı: R. Thompson and SONS, Sunderland

Yard No: 220

Yapım Yılı: 1901

Tonajı: 5805 Gt (grastonluk) 2235 nt 5910

Makine: T3cyl. G. Clark

Uzunluğu: 108,20 m. **Eni**: 14.02 m. **Derinlik**: 5.18 m.

---

[475] **Sömbeki Adası**: Tarihi bir Yunan adasıdır. Coğrafik olarak Oniki adalar zincirinin parçasıdır. Rodos ile mesafesi 41 km dir. Bu dönemde oniki ada İtalyanların kontrolü altındaydı.

[476] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 169.173.9.

[477] BCA, Fon No: 30.18.01.02. Yer No: 58.77.11. Bu belgenin gizliliği, 20.06.1994 tarih ve 03371 sayılı onay ile kaldırılmıştır.

[478] Düzenleyen Yüksek Denizcilik Okulu Mezunları Derneği, Fındıklı İstanbul, Belgeyi gönderen Ali Bozoğlu, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş Eğitim ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı'nda Tarih ve Sanat Merkezi ile Genel Arşivden sorumlu Müdür yardımcısı, Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 207.

Vasıtaları: 2 Adet 50 Kişilik, 2 adet 10 Kişilik Filika

Telsiz: 150 Mil Muharebe sahalı 600- 705 tull nevi T. C. C. P.

Vinç: 9 vinç 3'er tonluk

Makinesi: 1 adet Triple Expansion

Teslihi: Gerekli görüldüğü takdirde 5,7 cm.lik silah konur şekilde Azami 10,5 lik topları nakle müsaittir.

1901 PERSEVERANZA

CONSORZİO PİRASCAFO A.V. PERSEVERANZA LUZİNPİCLO

1917 PERSEVERANZA

İtalian Government, Roma

(mgr) G. Freno & G. G. Vidulich, Luzinpiclo

1922 PERSEVERANZA

Soc. An di Nav. Vap. '' Perseveranza'' Trieste

1924 PERSEVERANZA

Soc. An di Nav. '' Persevera'' Trieste

Şubat 1931 REFAH

Barzilây ve Benyame, İstanbul

Batırılışı: 23 Haziran 1941 (İtalyan Ondina adlı denizaltı tarafından batırılmıştır)

Sunk by İtalian Submarine ONDİNA near Mersin İn 36.08 North 34.44 East

4.3. REFAH ŞİLEBİ SAHİPLERİ: BARZİLAY VE BENJAMEN AİLELERİ

Türk Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü ile yapılan yazışmada Refah Şilebi hakkında bilgi istenmiş gelen karşı yazıda *''1941 yılında batırılan Refah Şilebi*

ile ilgili bilgi edinme talebiniz incelenmiş olup, şirketimiz kayıtlarında söz konusu şilep hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır[479]'' denilmiştir.

Adnan BERZİLAY ve Pertev BENJAMEN, İstanbullu Musevi iki aileydi. Refah Şilebini yanı sıra birçok değişik tonajda gemileri bulunmaktaydı. Doğan, İkbal, Necad, Pek, Refah, Sebat ve Şule bunlardan birkaçıydı. Bu ortaklığa bağlı ''Barzilay ve Benjamen Şirketi'' nin haricinde bir de ''Sosyete Vapurculuk TAŞ'' isimli bir şirket daha vardı ki bu şirkete bağlı S/S Güneysu ve S/S Aksu ismindeki gemilerde 11 Ocak 1934'de bu şirkete bağlı olarak Türk bayrağı çekilmişti. İkinci Dünya Savaşının başlaması ile birlikte bu iki posta gemisi Devlet Deniz Yolları İşletmesi Umum Müdürlüğü adına devletleştirilmiştir.[480]

11 Kasım 1942 tarih ve 4305 sayılı kanunla, savaş döneminde belli kitlelerin haksız kazanç elde ettikleri düşünülerek, bunlardan belli bir vergi alınması yasalaştırılmıştır. Bu durum Adnan BARZİLAY ve Pertev BENJAMEN' i de etkilemiş ve 04 Şubat 1944 tarihinde, Barzilay ve Benjamin Vapur şirketinin üç gemisine Varlık Vergisi nedeniyle iflas etmesi sonucunda devletçe el konulmuştur.[481]

Barzilay ve Benjamen aileleri, İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de kalmamışlar ve İngiltere'ye göç etmişlerdir.[482]

4.4. REFAH ŞİLEBİNİN ZABİTAN VE MÜRETTEBATI

Adı Soyadı: İzzet DALGAKIRAN

Baba Adı:

Doğum Tarihi: 1890

Doğum Yeri:

Rütbesi: Üsteğmen rütbesinde iken, 7 Ağustos 1330'da Askerlik görevinden ayrılmıştır

---

[479] Türk Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü'nün, 30.03.2010 tarih ve B.02. 2. TDİ. 63.00.01/-231.-2192 sayılı yazısı.
[480] Öndeş, **a.g.e**., s. 27.
[481] Jaeschke, **a.g.e**., s. 94.
[482] Öndeş, **a.g.e**., s. 27.

Rütbe Künyesi

01 Aralık 1322 Mekteb-i Bahriye Harbiye Sınıfına

09 Ağustos 1324 Teğmen

04 Ağustos 1336 Üsteğmen

Askeri Safahatı

Mesudiye Zırhlısı

Yarhisar Torpidosu

Seyri Sefain Zabitanlığı

Esericedit Vapuru Seyir Zabiti Muavinliği

Gayret-i Vataniye Torpidosu Seyir Zabiti Muavinliği

Ayintab Gemisi Seyir Zabitliği

Galata Gemisi Seyir Zabitliği

Hızır Reis Gemisi Seyir Zabitliği[483]

İzzet Dalgakıran, askerlikten ayrıldıktan sonra da denizlerden ayrılmamak için sivil kaptanlığı seçmiş ve uzun zaman Türk Ticaret-i Bahriyesinde değerli görevler ihtiva etmiştir. Milli Mücadele yıllarında, Anadolu'ya geçerek Türk Kurtuluş Savaşı'nın deniz cephesinde, cephane ve silah nakliyatında çok önemli görevlerde bulunmuştur. Özellikle Rusya'dan gelen silahların Trabzon'a taşınmasında aktif rol üstlenmiştir. Batum açıklarında önü kesilen ve çok değerli altın yükü bulunan Yunan Enosis vapuruna ilk çıkarak vapuru teslim alan komutan olarak tarihe geçmiştir. Vapur Trabzon'a çekilerek, Trabzon adını alacak ve taşıdığı altınlar Milli Mücadelenin mali açıdan desteğini sağlayacaktır. İzzet Kaptan, Kurtuluş mücadelesi sonrası yine denizlerden ayrılmamış ve Türk Ticaret Filosuna katılmıştır. 23- 24 Haziran 1941 gecesi batan Refah Şilebinin kaptanı olan İzzet Dalgakıran, gemisi ile sulara gömülerek şehit olmuştur.[484]

---

[483] **362 Sayılı Deniz Mecmuası Fevkalade Nüshası**, Deniz Matbaası, 194, s. 19-20.
[484] **A.g.d**. s.19-20.

Tablo 4.1: Refah Şilebi Gemi Personel Listesi

ADI SOYADI	DOĞUM TARİHİ	MEMLEKETİ	SANATI	TERTİBİ
İzzet DALGAKIRAN	1888	Trablus	Süvari	18
Hüseyin SEDAT	1886	İstanbul	II. Kaptan	31
Salih BİLEN	1912	Rize	III. Kaptan	146
Âdem MAZLUM	1896	Sürmene	Telsizci	81
Nazmi KANSU	1883	İstanbul	Baş Çarkçı	80
Mükerrem	1882	Develi	II. Çarkçı	287
Emin ÇEKEN	1888	İstanbul	III. Çarkçı	70
İsmail KALYONCU	1905	Rize	Güverte Lostromosu	41/526
Mustafa	1912	Rize	Makine Lostromosu	82
Cemal EKİZ	1902	Görele	Gemici	11/6061
Eyüp KUŞKAYA	1903	Tirebolu	Gemici	10
Mehmet YILMAZ	1904	Rize	Gemici	4/607
Sefer KALYONCU	1915	Rize	Gemici	937/407
Rıdvan KALYONCU	1913	Rize	Gemici	939/743
Mustafa SOĞUKSU	1921	İstanbul	Gemici	74
Sami ÇELİK	1905	Görele	Ateşçi	11/1436
Hasan KOÇ	1912	Tirebolu	Ateşçi	8/1243
Mehmet EKŞİ	1903	Tirebolu	Ateşçi	334
Kazım GÜNER	1913	Görele	Ateşçi	940/1075
Dursun GÜNAYDIN	1904	Rize	Ateşçi	11/1170

Tablo 4.1: (Devam)Refah Şilebi Gemi Personel Listesi

Ferhat KART	1908	Mapavri	Ateşçi	11/1559
Ömer YILMAZ	1921	Rize	Ateşçi	936/678
Mahmut YILDIZ	1914	Görele	Kömürcü	941/1961
Sefer YILMAZ	1920	Rize	Kömürcü	940/1914
Mehmet SEYYAR	1923	Rize	Kömürcü	94/2498
Ali TUNÇ	1921	Bolu	Kamarot	14
Recep Ali ÇAM	1923	Rize	Yağcı	939/ 314
Mehmet Ali ÇELİK	1903	Gerede	Yağcı	6/1645

23.06.1941
S.S. Refah Vapuru Baş Kaptanı[485]

4.5. REFAH ŞİLEBİNİN MİLLİ MÜDAFAA VEKÂLETİ NAMINA GÖREVLENDİRİLMESİ

Ankara'da Milli Müdafaa Vekâleti hesabına Port- Said limanına gidecek bir gemi tahsis edilmesine karar verilmiş ve Münakalat Vekâletine bu konuda çalışma yapılması istenmiştir. Bu hususta Münakalat Vekili, 13 Haziran 1941 Cuma günü telefonla durumu Deniz Nakliyat Komisyonu Reisi İbrahim Kemal BAYBORA Bey'e iletir. İbrahim Kemal Bey, aynı gün saat 15'de içtima halinde bulunan Deniz Nakliyat Komisyonuna gelerek ''Münakalat Vekilinden şimdi telefonla emir aldım. Milli Müdafaa ve Ticaret Vekâletleri için ayın 22 veya 23'nde Mersin'den Portsayda (Port-

[485] 18 Ağustos 1978 tarihli Dz. K. K. Arşiv Md. Evrakı.(Hazırlayan M. Adnan YALIN- Arşiv Uzmanı).

Said) hareket etmek üzere bir gemi isteniyor. Bu gemi belki Milli Müdafaa (Vekâleti) namına bazı şahısları da alıp Portsayda (Port- Said) gönderecektir''[486] demiştir.

Komisyon üyeleri bu gemi hakkında çeşitli isimler ortaya atarlar. Bunlardan biride, Milli Müdafaa Vekâleti temsilcisi emekli Deniz Yarbay Nuri Bey'di. Nuri Bey, bu sefer için Tan Vapurunu ileri sürmüş, vapurun hem insan nakliyatına daha uygun olduğunu ve hem de gladora'sının (ambar sisteminin katlı) olması nedeniyle tercih edilmesini tavsiye etmiştir. Ancak, Ticaret Ofisi namına getirilecek şekerin 5000 ton üzerinde olması nedeniyle, 4000 ton yük alabilecek Tan Vapurundan vazgeçilmiştir.[487]

İkinci alternatif ise Refah Şilebidir. Cuma günü yapılan toplantıda bu şilebin hazırlanması mümkün olduğu halde komisyon bu konuda tam bir fikir birliği sağlayamadığı için karar almadan dağılmıştır. Ertesi gün (Cumartesi günü) tekrar bir araya gelinmediğinden, Komisyon Reisi BAYBORA, bu görüşmelerin yeterli olduğuna karar vererek, Münakalat Vekiline, bu sefere Refah'ın tahsis edilmiş olduğunu telefonla bildirdi. Komisyon azaları ise bu kararı başkalarından duymuşlardır.[488]

Gemiyi tahsisi eden Deniz Nakliyat Komisyonu azalarından bazıları kendilerine Komisyon Reisi tarafından Milli Müdafaa Vekâleti namına bazı şahıslar gönderileceğini, bazıları ise tahsisi edilen bu gemi ile hamal nakledileceğinin söylendiğini belirtmişlerdir. Sadece komisyondan bir üyenin (emekli Deniz Yarbay Nuri Bey) asker gönderileceğinden gladoralı bir vapur olan Tan'ın tahsisini tavsiye ettiğini beyan etmiştir.[489]

Refah isminin netleşmesi üzerine, İstanbul Deniz Yollama Müdürlüğü, Barzilay- Banjamen Vapur Kumpanyası (Şirketi) sahibi ve yöneticilerinden, BENJAMEN Bey'i müdürlüğe çağırarak, görevi anlatmış ve gemini tahsis edileceğini söylemiştir. Ancak, sorun bu geminin kişilerin taşınmasına müsait olmadığı idi. Bu teklifin ısrar edilmesi üzerine BENJAMEN Bey, ortağı BARZILAY' ı durumdan haberdar etmiş, BARZILAY Bey'de, durumu İstanbul Liman Reisi Refik AYANTU..(okunamadı) Bey'e bildirmiştir. Refik Bey ''Milli Müdafaa (Vekâletinin)

---

[486] Deniz Albay İ. R. Ülman'ın başkanlığında oluşturulan Refah Faciasını Araştırma Tetkik Komisyonunun İdari ve Teknik Raporundan, s. 1.
[487] **a.g.r**. s. 2.
[488] **a.g.r**., s. 3.
[489] **a.g.r**., s. 3.

emrinde bulunan bir gemiye müdahale edemeyiz. Ancak, siz 'Refah'la 150 kişiyi Mersin'e götüreceğinizi' resmen Liman Reisliği'ne müracaat ediniz. Biz lazım gelen makamdan yetki isteriz; buna göre de hareket edilecektir.''[490] demiştir. BARZILAY bu cevabı İstanbul Deniz Yollama Müdürlüğünde bulunan BENJAMEN' e iletmiştir. Liman Reisinin bu fikrini öğrenen Ziya Bey, durumu çeşitli makamlara telefon açarak iletmiş ve Deniz Komutanlığı ile yaptığı görüşme sonrasında ''Buna lüzum kalmadı; 150 kişiyi Mersin'e Trenle göndereceğiz'' denmiştir.[491]

15 Haziran Pazar günü, Milli Müdafaa Vekâleti Levazım 5. Şubeden Yüzbaşı Zeki Bey, İstanbul Levazım Yol Müdürlüğüne aşağıda yazılı tezkereyi telefonla okurken, 16 Haziran 1941 gün ve 3203 sayı ile de Deniz Nakliyat Komisyonu Reisliğine yazı ile bildirilmiştir. Buna göre:

''(Münakalat Vekâletinden Milli Müdafaa Vekâletine gelen yazı sureti) Mersin'den İskenderiye'ye veya Portsay'da (Portsaid'e) gidecek kişileri göndermek ve oradan memleketimize gelecek malları almak üzere Deniz Nakliyat Komisyonu'nca Refah Vapuru tahsis edilmiştir. Bu vapur 16 Haziran günü İstanbul limanından hareket edecek ve ayın 21 veya 22' nci günü Mersin'den yola çıkacaktır. Vapurun kira mukavelesiyle, sigorta işlerinin bir an evvel yapılması için İstanbul'daki Vekâleti Celileri Teşkilatına emir verilmesini saygılarımla rica ederim. Münakalat Vekâleti Deniz Nakliyat Askeri Komiserliğine de malumat verilmiştir.''[492]

Milli Müdafaa Vekâleti, 18 Haziran 1941 gün ve 6804 sayılı tezkeresiyle İstanbul Levazım Yol Müdürlüğüne, Refah Vapuru ile yapılan mukavele sözleşmesini de bildirmiştir.

4.6. REFAH ŞİLEBİ'NİN İSTANBUL'DAN HAREKETİ

Refah Şilebi yola çıkmadan önce talimatname hükümlerine göre, Kontrol Zabiti Refik ALPARSLAN tarafından kontrolü yapılmış ve tahlis (kurtarma) alet ve edevatının tam olduğu görülmüştür. Refah Şilebi 16 Haziran 1941 günü saat: 19'da Mersin'e uğrayıp Port-Said'e gitmek üzere İstanbul'dan hareket etmiştir. Gemi

---

[490] **a.g.r**., ss. 3-4.
[491] **a.g.r**., ss. 3-4.
[492] **a.g.r**., s. 2.

hareketinden kısa süre önce, İzzet Kaptana ‘’Mümkün olduğu en süratli şekilde Mersin’e gidiniz. Gerekli olan ihrakiyeniz (yakıtınız) ikmal edilmiştir. Ufak tefek ihtiyaçlarınız olursa Mersin’den temin edersiniz; oraya varır varmaz en yüksek Askeri Makamla temas ediniz ve alacağınız talimat dairesinde hareket edersiniz. Milli Müdafaa Vekâletinin müsaade edeceği kişilerin gemideki istirahatlarını ve tahlisiye ihtiyaçlarını temin ediniz’’[493] denmiştir.

4.7. REFAH ŞİLEBİNİN MERSİN’E GELİŞİ

Refah Şilebi, 21 Haziran 1941 günü saat 16.45’de Mersin Limanı’na ulaşmıştır. Gemi süvarisi İzzet DALGAKIRAN gemiden çıkarak Refah şilebinin bağlı olduğu acentenin Mersin temsilciliğini yapan ismetişevi sahiplerinden İzzet DEMİRTAŞ’ ın yazıhanesine gidererek, acenteye 75 ton su istediğini bildirir. Acente İzzet Bey ise liman şirketine müracaat ederek bu suyun verilmesini talep eder. Liman şirketi ise makinesinin bozuk olduğunu, suyu ancak ertesi gün verebileceğini belirtir.[494]

Mersin Liman Başkanı Zihni KOÇAK, şilebin limana yaklaştığında neden geldiği konusunda bilgisi yoktu. Zihni Bey, liman yolunda geminin kaptanı İzzet Bey’le karşılaşır. Niçin geldiğini sorunca İzzet Bey, kendinin de verilen emirden haberi olmadığı ve bu durumu burada bulunan en yüksek askeri makamdan alacağını belirtmiştir.[495] Zihni Koçak:

> ‘’Bunun üzerine tatil olmasına rağmen vazifeme döndüm. Ve Münakalât vekâletine telgrafla Refah’ın Mersin’e geldiğini ve hareket için emre intizar ettiğini bildirdim.’’[496]

demiştir. 22 Haziran Pazar günü Münakalât Vekâletinden telefonla aranan Zihni Bey’e şu talimat verilir.

-Refah Vapuru Port- Said’e hareket edecek, oradan Milli Müdafaa Vekâletine ait malzemeyi ve tüccara ait eşya varsa alacak, şayet gemide yer kalırsa İskenderiye’ye giderek Ticaret Vekâletine ait şekeri ve başka bir gemi almamışsa Cava’dan gelen ve

---

[493] **a.g.r**., ss. 3-4.
[494] Öndeş, **a.g.e**., ss. 146- 148.
[495] **a.g.e**., ss. 146-148.
[496] Albay Safiyeddin Dağada’nın Mersin’de yaptığı tahkikat sonuç tutanağından.

Kızılay'a ait olan Kinin'leri de alacaktır; mürettebat hazırsa hareket etsin denmiştir. Buradaki mürettebat tabirinden geminin kendi mürettebatı mı yoksa gidecek kafilenin mi kast edildiğini bilinmemektedir.[497]

Şilebin bağlı olduğu şirketin Mersin temsilcisi, İzzet Demirtaş' da bu görevden habersizdir. İzzet Bey ''Gemi limana gelinceye kadar ne geleceğinden ve ne de gideceğinden haberim vardı'' demektedir. Aslında bu gizlilik geminin hareketini de engelliyordu. Şilep yük taşımaya müsait olduğundan birçok eksiği bulunuyordu. İzzet Kaptan İstanbul'dan ve aslında kimden aldığı tespit edilememiş emrin detayını tam bilmediğinden eksikler konusunda da bir çalışma yapamamıştır.[498]

---

[497] (Refah Vapuru Hadisesi Mersin Tetkik Komisyonu Başkanı) Albay Safiyeddin Dağada'nın Refah Vapuru Hadisesi Tetkike Memur Heyetin Başkanlığına yazmış olduğu rapordan. s. 3.

[498] Öndeş, **a.g.e**., ss. 150-152.

BEŞİNCİ BÖLÜM

REFAH FACİASI VE O DÖNEMDEKİ GELİŞMELER

5.1. REFAH FACİASI VE O DÖNEMDEKİ GELİŞMELER

Yıl 1941, İkinci Dünya Savaşı'nın ikinci yılı, savaşın en şiddetli dönemlerinden biri yaşanmaktadır. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce İngiltere'ye kıt imkânlarla dört adet denizaltı ve 4 muhrip gemisi sipariş etmiştir. Gemilerin yapımı tamamlanmış fakat İkinci Dünya Savaşının patlak vermesi yüzünden İngiltere savaşı neden göstererek bu gemileri teslim etmemek için direniyordu.[499]

İtalya, Yunanistan'a saldırmıştı; Türkiye, İtalya'nın Arnavutluk'tan sonra Yunanistan'a da saldırmasını, sıranın yakında kendisine de geleceği yönünde şiddetli kuşkular duymaktaydı. Özellikle Ege'de bulunan 12 adanın İtalya tarafından sürekli silahlandırması bu kaygıları güçlendiriyordu. Mihver Devletleri'nin büyük ortağı Almanya ise bu duruma üstü örtülü ve açık olarak destek veriyordu. Türkiye, Almanya'ya bu durumu Büyükelçilik nezdinde sordu. Almanya ise bu saldırıdan haberi olmadığı konusunda Türkiye' ye bilgi vermişti. Mihver Devletleri'nin Balkanlar'ı tehdit etmesi, İngiltere'nin Balkanlar'da bir savunma hattı kurma gerekliliği düşüncesini yeniden gündeme getiriyordu. Churchill'in ümidi, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın askeri bir pakt içinde yer almasıydı. Eğer Almanya, Türkiye'yi Ege Denizi'nden de çevrelemeyi başarabilirse, bu takdirde, Orta ve Yakın Doğu'ya inen köprü, Yani Türkiye, kendiliğinden ya da Berlin'in siyasi ve askeri baskıları sonucunda savaşa girebilirdi.[500] Türkiye'nin askeri yardım talebine İngiltere, Türkiye'ye askeri yardımda bulunacağına ilişkin güvence veriyor ama fiili olarak bırakın yardım yapmayı, parası ile alınan gemiler bile teslim etmiyordu.

Almanlar ise 1940 yılının sonlarına doğru Türk – Alman ilişkilerinde bir yakınlaşma denemesi başlatmışlardı. Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Franz Von PAPEN, Almanya Dışişleri Bakanlığı'na yazdığı bir raporda, İnönü ile yaptığı görüşmede, İNÖNÜ' nün 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla, Hitler'in gönderdiği iyi dilek mesajına teşekkür ettiğini bildiriyordu. PAPEN, Türkiye'nin bundan sonra Mihver güçlerine daha yakın bir politika izleyeceğini, Ankara'nın Türk – Alman ilişkilerini geliştirme arzusunda olduğu izlenimi edindiğini yazıyordu. Ankara

---

[499] Esat Arslan, (2001), "Refah Faciasının 60. Yıl Dönümünde KHO 1941 Onaltı Şehidimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Sayı: 370, Ankara, ss. 80- 86.

[500] Cemil Koçak, (2007), **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938- 1945),** Cilt.1, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 513.

ise tam sıkışmış vaziyetteydi. Ruslar' ın tehditleri sürerken, Almanya ve Bulgaristan'ın birlikte Yunanistan'a saldıracağı düşüncesi güçleniyordu. İngiltere ise Mareşal Fevzi ÇAKMAK' ın istediği askeri yardımı duymazlıktan gelerek hala kendi taraflarından savaşa girmeleri için bastırıyordu. PAPEN, Numan MENEMENCİOĞLU[501] ile yaptığı görüşmede, Türkiye'nin Almanya'nın Balkanlar da ilerlemesi olasılığı karşısında duyduğu endişeyi gidermeye çalışıyordu.

Bu sırada İNÖNÜ, tereddüt içinde, Hariciye Vekili Şükrü SARAÇOĞLU' na PAPEN ile görüşmelere başlamasını bildirdi. Önce ekonomik konuları içeren bir görüşme olmasına rağmen, PAPEN' e göre ilerde siyasi konularda da bir anlaşmaya varmak mümkün olacaktı. Görüşmeler de iki tarafta çekingen ve tedbirli davranıyor; Bulgaristan ise Türkiye'nin tutumuna göre hareket edecek izlenimi veriyordu. Hitler'in dış işleri danışmanı RİBBENTROP ise PAPEN' e verdiği talimatta, Türkiye'nin Almanya'nın Balkanlar'a inişi sırasında yani savaşa müdahale ettiği takdir de derhal Alman Ordusu'nun saldırısına uğrayacağını ve Balkanlar'dan ebediyen atılacağını Ankara'ya bildirmesini istiyordu. Ayrıca, bu tehdidi yaparken, Almanya'nın Türkiye'ye saldırmak istemediğini de eklemesini istiyor; Türk sınırı için güvence vermeye hazır olduğunu belirtiyordu.[502]

Türkiye ise Mareşal Fevzi ÇAKMAK'ın tüm karşı çıkmalarına rağmen, Başvekil Refik SAYDAM, Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi'ne, SARAÇOĞLU' da 09 Ocak'ta K- HUGESSEN' e gayri resmi olarak, Türkiye'nin savaşa katılacağını açıklıyordu. Mareşal müteakip defalar ordunun bu savaşı kaldıramayacağını ve savaşa girmenin bir yıkım olacağını bildirmesine rağmen, siyasiler sürekli olarak savaşa giriş için açıklamalar yapıyorlardı. Sonunda SARAÇOĞLU İngiltere'ye bu şartlar altında savaşmamızın mümkün olmadığını iletmek zorunda kaldı.

CHURCHİLL'in amacı Türkiye'de hava üssü elde etmekti; bu sağlandığı takdirde hem Almanya'nın can damarı olan Romanya petrol yatakları vurulacak, hem de Almanya'nın, Yunanistan'a karşı bir hava indirme hareketini önleyebilecekti. Bu istek hem askeri kanattan hem de sivil unsurlar tarafından kesin olarak reddedildi.[503]

---

[501] Numan Menemencioğlu: Eski Gaziantep Milletvekili ve Hariciye Kâtibi Umumisi.
[502] Koçak, **a.g.e**., s. 521.
[503] **a.g.e**., s. 521.

Bulgaristan ise Türkiye'den güvence istiyordu. İngiltere'nin şiddetli tepkilerine rağmen 17 Şubat 1941 tarihinde Türk – Bulgar Ortak Beyannamesi yayınlandı. Beyannamede dostluk ve komşuluk ilişkilerine atıfta bulunuluyordu. Bu Mihver devletlerinin bir başarısıydı. İngiltere'nin karşı çıktığı Almanya'nın desteklediği beyanname yayınlanmıştı. Bu beyannamenin en önemli özelliği, Bulgaristan'ın artık Türk Ordusu'nun tehdidi gerekçesi ile Alman Ordusu'nu ülkesine davet edememe gerekçesi ortadan kalkıyordu. Türk tarafından bakıldığında ise Türkiye savaşa her durumda girmeyeceğini beyan etmişti.[504]

Bu durumu İngiltere'de fark etmiş ve 26 – 28 Şubat 1941 de İngiliz Dışişleri Bakanı EDEN ve Genelkurmay Başkanı DİLL Ankara'ya geldiler. Başvekil Refik SAYDAM, Hariciye Vekili Şükrü SARAÇOĞLU ve Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi ÇAKMAK' la görüştüler ve bir deklare yayınlayarak, Alman Ordusunun Bulgaristan üzerinden Yunanistan'a saldırması durumunda Almanya'ya savaş ilan edileceğinin bildirilmesini istediler. Cevap yine retti. Mareşal'in ordu hakkında verdiği ve '' sadece savunma yapacak konumdayız '' ifadesi, Ankara'ya biraz nefes aldırıyordu. İkinci bir nefes aldırış ise Sovyetlerin tutumu idi. Ankara Sovyetlerin savaşa girilmesi durumunda saldırmayacağını resmi bir yazıya dökmesini istiyor, Rusya ise buna yanaşmıyordu. Londra ise bir Moskova'da bir Ankara'da olmasına rağmen sonuç alamıyordu.[505]

Bulgaristan 01 Mart 1941 tarihinde Mihver Devletlerine katılacağını ve bu devletlere topraklarını açacağını bildirirken; Almanya ise 02 Mart'ta Bulgaristan topraklarına girmeye başlayacağını deklare etti. Bu arada 28 Şubat'ta bir mektup yazan HİTLER, İNÖNÜ' ye bu hareketin Türkiye ile ilişkili olmadığını bildirdi. Ancak mektubun 04 Mart'ta verilmesini isteyerek ilk tepkilerin ne olacağını ölçmek istiyordu. Türkiye ise bu olaya tepki göstermeyeceğini 03 Mart'ta iyice belli etti.[506]

---

[504] **a.g.e**. s. 529.
[505] Faik Ahmet Barutçu, (1977), **Siyasi Anılar (1939-1954)**, Milliyet Yayınları, İstanbul, ss. 9-21.
[506] **a.g.e**., ss. 9-21.

04 Mart 1941 günü İNÖNÜ' ye sunulan HİTLER' in mektubu ve 18 Haziran 1941 tarihinde imzalanan ***''Saldırmazlık Paktı ''*** anlaşması olayların şeklini değiştirmişti. [507]

Bu olay, başta Sovyet Rusya olmak üzere ABD ve İngiltere'nin tepkisini çekti. Amerika silah yardımını keserken, İngiltere, Türkiye'den üs talebinde bulundu. Bunun üzerine Türkiye vaat edilen savaş malzemesinin ve sipariş edilen silahların verilmesini istemiştir. 04 Mart 1941 günü Türkiye ile Almanya arasındaki yakınlaşmayı gören İngiltere, kendisine sipariş verilen dört adet denizaltı gemisi ile dört adet muhribin tesellüm tecrübesinde bulunmak üzere bir askeri grubu İngiltere'ye gönderilmesini istemiştir.

5.2. TÜRKİYE'NİN İNGİLTERE'YE SİPARİŞ ETTİĞİ GEMİLERİN YURDA GETİRİLMESİ

1939 yılının ilk aylarında Türkiye hükümeti, İngiltere'ye Messrs- Vickers tezgâhlarına, 4 denizaltı gemisi ile 4 destroyer siparişi vermişti. Mayıs 1941'de İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir HUGGESSON, Türk Hükümeti'ne yazılı bir mesaj ileterek, ***'' Reis ''*** sınıfı gemilerden Burak Reis, Murat Reis, Oruç Reis ve Uluç Reis denizaltılarının teslimine hazır olduklarını, teslim alınması için bir ekibin gönderilmesini istedi.

5.2.1. Birinci Kafilenin İngiltere Yolculuğu

Yukarıda anlatılan olayların etkisiyle reis sınıfı denizaltı gemileri ile muhriplerin tecrübeleri ve yurda getirilmeleri için birinci grup 8 kişilik bir kafile teşkil edilmiştir. Bu kafile şu kişilerden oluşuyordu:[508]

Kurmay Yarbay	Rifat ÖZDEŞ	Muavenet Gemi Kumandanı
Makine Binbaşı	Kazım MERİ	Sultanhisar Gemi Başçarkçısı
Güverte Önyüzbaşı	Mazlum ÖZAR	Denizaltı Gemi Kumandanı

---

[507] Mustafa Yürekli, (08.02.2008) **İnönü'nün Hitler'le Dansının Faturası: Refah Faciası**, www.haber7.com, (08.02.2008).

[508] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 75.

Güverte Yüzbaşı	Hüsnü HEPER	Denizaltı Gemi Kumandanı
Makine Yüzbaşı	Melih DOĞU	Denizaltı Gemi Başçarkçısı
Makine Yüzbaşı	Niyazi SERDAROĞLU	Denizaltı Gemi II. Çarkçısı
Makine Yüzbaşı	Kemal ÖZAK	Demirhisar Gemi II. Çarkçısı
Makine Üsteğmen	Necmi BİRO	Muavenet Gemi Mot. Elk. Sb.

Kafile 25 Mayıs 1941 günü, Haydarpaşa Garından hareketle Ankara'ya ulaşmış, 31 Mayıs 1941'de de Mersin'e ulaşmışlardır. Buradan 04 Haziran 1941 günü eski bir şilep olan Sümer Şilebi ile İskenderiye'ye hareket edilmiştir. Deniz dalgalı ve telsizin olmaması nedeniyle büyük zorlukla yoluna devam eden şilep, yolda bir İngiliz nakliye gemisinin makineli tüfek ateşine de maruz kalmıştır. Sonunda 07 Haziran 1941 Cumartesi günü şilep El'Arish'den takriben 30 mil batıda karaya oturdu. Şilebin kendi olanakları ile kurtulamayacağının anlaşılması üzerine bir İngiliz gemisinden yardım alınarak 08 Haziran 1941 günü Port- Said limanına ulaşıldı.[509]

Kafile 10 gün kadar Mısır'da kaldıktan sonra, Sudan hududunda bulunan Wadi Halfa'dan uçakla Sudan'ın merkezi Khartom'a oradan Malakal'a, oradan da Juba'ya gittiler. Bir gece burada kalındıktan sonra yine uçakla Belçika Kongosuna, Stanleyvill'e ve Kongo Nehri kenarında bulunan Libenge'ye vardılar. Burada fazla kalmadan Ubangi'ye ve Fransız Cameroon'un limanı olan Douala'ya ve 24 Haziran günü Nijerya'nın Lagos şehrine gelerek bir İngiliz kampına yerleştiler. Burada 22 gün kalınmış ve Refah Faciası, burada haber alınmıştır.[510]

16 Temmuz 1941 günü Lagos'dan hareket eden kafile, Freetow'a, Bathurst'a, Kanarya adaları üzerinden geçerek Lizbon limanına ulaştılar. Buradan İrlanda'nın Foynes şehrine, oradan İngiltere'nin güneyindeki Poole limanına, sonrada Bournemouth şehrine geldiler.[511]

---

[509] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 75.
[510] **a.g.e**., ss. 75-76.
[511] **a.g.e**., s. 76.

Kafilenin harp dolayısıyla İngiltere'ye ulaşması çok zor olmuş, ancak 28 Temmuz 1941'de İngiltere'ye ulaşabilmiştir.[512] Bu kafile İngiltere'de altı aya yakın kalarak ancak, 17 Şubat 1942 tarihinde İzmit'e ulaşabilmişlerdir.

5.2.2. İkinci Kafilenin ve Şilebin Harekete Hazırlanması

Gemilerin İngiltere'den getirilmesi için ana kafile önce Mısır'a oradan da, İngiltere'ye gitmek için bekleyen transatlantik ile İngiltere'ye gidilecekti. İkinci kafile için Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN, askeri kafilenin Mısır'a götürülmesi için Münakalat Vekili (Ulaştırma Bakanı) Cevdet Kerim İNCEDAYI' dan bir gemi kiralanmasını talep etti. Münakalat Vekâleti' de dikkat çekmeyecek bir gemi olan Refah Gemisi'ni bu göreve uygun görmüştü.[513]

5.3. DENİZALTI PERSONELİNİN GÖREVLENDİRİLMESİ

Kafilenin oluşturulması ve gönderilmesi konusunda özellikle de İstanbul'da çeşitli görevde bulunan bürokratlar kısıtlı bilgiye sahip olmuşlardır. Kafile ise Deniz Komutanlığı yedek emrine tahsis olundukları, bazı subaylara İngiltere'ye gidileceği belirtilmesine rağmen, gedikli grubunun hemen hemen hiç biri görevle ilgili bilgi verilmemişti.

Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN, 20 Haziran 1941 tarih ve 13702 sayılı yazı ile Başvekâlet'e yazdığı dilekçede:

> İngiltere'de inşa edilmiş olan 4 denizaltı gemisi tesellüm etmek ve oradan vatana getirmek üzere Dz. Yb. Zeki Işın (1346)' ın başkanlığında 19 subay, 63 erbaş ve 68 erin 20 Haziran 1941 Cuma akşamı Ankara'dan hareketle Mersin'e ve oradan Mısır ve Cenubi Afrika tarikile İngiltere'ye azimet edeceklerini saygılarımla arz ederim.''[514]

Bildirilmiştir. Bu liste ilgili kurumlara bildirilerek isim tespiti yapılması da istenmiştir. Kafilenin oluşturulması için çeşitli komutanlıkların emrinde çalışan subay

---

[512] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960)**, s. 87.
[513] Arslan, **a.g.m**., s. 83.
[514] BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 62.419.1.

ve erbaşlar, aldıkları emirlerle toparlanmaya başlamıştı. Levazım Yüzbaşı Nevzat ERÜL:

> "22 Mayıs günü Deniz Komutanlığından edilen bir telefon üzerine İngiltere'ye gideceğimizi öğrendim. Bir haftada devir teslim işlerimi ikmal ederek Satın alma Komisyonu emrinden çıkıp Deniz Komutanlığında gidecek kafilenin reisi Komodor Yarbay Zeki IŞIN' ın emrine girdim. 17 Haziran'a kadar aşı ve sair hazırlıklar yapılmak üzere intizarda kaldık. 16 Haziran günü akşamı evden arandım; ertesi gün Yarbay Zeki'yi gördüm bana Deniz Müsteşarlığından hareket hakkında telefon emrini aldığını kafileni iki grup halinde Ankara'ya hareket edeceğini ve Eratın Konya üzerinden Mersin'e gideceğini söyledi.''[515]

Kafile iki gruptan oluşuyordu. Birincisi denizaltıları teslim alacak denizcilerden oluşan subay, gedikli ve erler; ikinci grup ise Tayyareci Yüzbaşı Reşat Ersel ve 20 Havacı talebesiydi. Refah şilebi ile gönderilecek toplam personel sayısı 200 dür. Bunlardan 19 Denizci Subay, 1 Havacı Subay, 20 Havacı Askeri öğrenci (Asteğmen), 63 Deniz Gediklisi (Astsubay), 68 Denizci Er, 28 Şilep personeli ve 1 İngiliz Binbaşı'dan oluşmaktadır. Bu personellerin isimleri ve künyeleri şu şekildedir.[516]

5.3.1. Filo Karargâhı ve Diğer Personeller

Tablo 5.1: Filo Karargâhı ve Diğer Personel Listesi

ADI SOYADI	RÜTBESİ	SİCİL NO	BABA ADI	DOĞUM TARİHİ	GÖREVİ
Osman Zeki IŞIN	Güverte Yarbay	1346	Hakkı	1892	II. Denizaltı Filotilla Komodoru
Nevzat ERÜL	Levazım Yüzbaşı				
Muhittin DARGA	Güverte Yüzbaşı				

[515] Levazım Yüzbaşı Nevzat Erül'ün 02 Temmuz 1941 günü Albay İbrahim Rıza Ülman'ın reisliğinde toplanan Tahkikat Komisyonuna verdiği ifade tutanağından.

[516] T.C. Dz. K.K. Deniz Müzesi Arşivi Müdürlüğünün Deniz Kuvvetleri Komutanlığına 27 Ağustos 1965 tarih ve 3927-65 sayılı yazısı ekinden. EK 5. Refah Şilebinde Görevlendirilen Denizci Personel Listesi.

Tablo 5.1: (Devam) Filo Karargâhı ve Diğer Personel Listesi

Sabahattin KÖZDEMİR	Makine Yüzbaşı				
Fazıl KARTAL	Güverte Üsteğmen				
Burhanettin AKTULGA	Tabip Üsteğmen	131	M. Seyyar	1910	II. Denizaltı Filotilla Doktoru
Ziya LODOS	Başgedikli Ast. Kıd. Başçavuş				
Mehmet ERDEM	Ast. Başçavuş				
Şeref ESMER	Ast. Başçavuş				
Reşat KİP	Ast. Başçavuş				
Abdullah ŞAY	Ast. Başçavuş				
Kamil İNAN	Ast. Başçavuş				
Kadir KARAÜL	Ast. Başçavuş				
Sabri BOLVANLI	Ast. Başçavuş				
Fahri ALTAN	Ast. Üstçavuş				
Ahmet İKİZLER	Ast. Üstçavuş				
Ömer ÖNEY	Ast. Üstçavuş				
Mustafa ALADAĞ	Ast. Çavuş				
İbrahim	Ast. Çavuş				
Cezmi KUYAŞ	Ast. Çavuş				
Beytullah CİN	Astsubay Onbaşı				
Kemal	Astsubay Onbaşı				

5.3.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri

Tablo 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri Listesi

ADI SOYADI	RÜTBESİ	SİCİL NO	BABA ADI	DOĞUM TARİHİ	GÖREVİ
Kazım OKEY	Güverte Yüzbaşı	1624	Mehmet	1908	Gemi Komutanı
Lütfü SÜBAR	Güverte Yüzbaşı	1656	Mehmet Rahmi	1908	Gemi II. Komutanı
Fahir GÜMÜŞKAMÇI	Makine Yüzbaşı	1900	Şevket	1908	Gemi Başçarkçısı
Fikret ERKİN	Güverte Üsteğmen	1701	Kamil	1912	Gemi Vardiya Subayı
Kadir KARAÜL	Başgedikli	339/400 S.18	Bekir	1907	Dizelci
Raif GİZER	Başgedikli	340/335 S.31	Rıza	1908	Güverte
Nuri KORAL	Başgedikli	340/318 S.86	Süleyman	1906	Telsizci
Cemal UÇKAN	Gedikli Üstçavuş	934/2117 S.211	Abdülkadir	1916	Güverte
Ali NECİP	Gedikli Üstçavuş	933/2090 S.351	Cemal	1913	Elektrikçi
Hüseyin BUYRUKKAN	Gedikli Üstçavuş	936/5012. S.236	Reşit	1916	Güverte
Sabri DENİZER	Gedikli Çavuş	935/2029 S.431	Salim	1915	Elektrikçi
Mustafa TARCAN	Gedikli Çavuş	935/2046 S. 440	Mehmet	1917	Torpido
Fethi KARADAYI	Gedikli Çavuş	935/2064 S.451	Hüseyin	1915	Dizelci
Yaşar DENİZ	Gedikli Çavuş	9935/2023 S. 457	Muzaffer	1918	Dizelci
İbrahim ÖZEKİCİGİL	Gedikli Çavuş	9937/5016 S. 497			Torpido
Sebati OKER	Makine Gedikli Onbaşı	937/5037 S.507	Mustafa	1919	Torpido
Rahmi AYHAN	Gedikli Onbaşı	938/5035 S.527	Şevket	1920	Dizelci

5.3.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri

Tablo 5.3: Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri Listesi

ADI SOYADI	RÜTBESİ	SİCİL NO	BABA ADI	DOĞUM TARİHİ	GÖREVİ
Nejat ANDAY	Güverte Yüzbaşı	1625	Cevdet	1908	Gemi Komutanı
Süleyman Asaf TANERİ	Makine Yüzbaşı	1902	Hüsnü	1908	Gemi Başçarkçısı
Hüsnü KORUR	Güverte Üsteğmen	1734	Hüsnü	1914	Gemi Vardiya Subayı
Neş'et AKNAR	Güverte Gedikli Başçavuş	930/2029 S.85	Ali	1913	Güverte
Hüsamettin PINAR	Makine Gedikli Başçavuş	930/2064 S.173	Rıza	1910	Dizelci
Mustafa ERYILMAZ	Makine Gedikli Başçavuş	931/2040 S.215	Hüseyin	1913	Dizelci
Ali ARTUNÇ	Güverte Gedikli Başçavuş	931/2064 S.232	Süleyman	1915	Elektrikçi
Kenan ESENDAĞ	Güverte Gedikli Üstçavuş	934/2065 S.196	Rasim	1916	Güverte
Sırrı LEVENT	Makine Gedikli Başçavuş	933/2054 S.336	Sabri	1911	Elektrikçi
İbrahim MERDOL	Makine Gedikli Üstçavuş	934/2066 S.388	Mehmet	1916	Dizelci
Mustafa TOY	Güverte Gedikli Çavuş	937/5028 S.244	Feyzullah	1918	Güverte
Hakkı GÜRKAN	Makine Gedikli Çavuş	936/5021 S.476	Süleyman	1917	Telsizci
Necdet GÜVEN	Makine Gedikli Çavuş	937/5014 S.496	İbrahim	1917	Elektrikçi
Adnan CAN	Makine Gedikli Onbaşı	938/5033 S.525	Adil	1922	Torpido
Ali YEŞİLÇİMEN	Gedikli Sıhhiye Çavuş	938/2001 S.40	Hüseyin	1918	Sıhhiye

5.3.4. Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri

Tablo 5.4: Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri Listesi

ADI SOYADI	RÜTBESİ	SİCİL NO	BABA ADI	DOĞUM TARİHİ	GÖREVİ
Abdürrauf GÜLER	Güverte Yüzbaşı	1632	Ragıp	1909	Gemisi Komutanı
Ali Hüseyin BAYKAŞ	Güverte Yüzbaşı	1677	Ahmet	1912	Gemi II. Komutanı
Şükrü DUYDAL	Makine Yüzbaşı	1944	Hilmi	1910	Makine Vardiya Subayı
İsfendiyar ALTAN	Güverte Üsteğmen	1744	Hakkı	1914	Gemi Vardiya Subayı
Hicabettin DİNÇKAL	Makine Başgedikli	339/390 S.13	Salih	1907	Telsizci
Lütfü KOLÇAK	Makine Başgedikli	339/397 S.17	Rıza	1909	Elektrikçi
Server BALCI	Makine Başgedikli	340 / 417 S.32	Hilmi	1910	Dizelci
Hasan AYDIN	Makine Başçavuş	930 /2072 S.178	Hamit	1912	Torpedo
Sabri BOLVANLI	Güverte Gedikli Çavuş	935/2001 S.215	Mehmet	1914	Güverte
Hayri BARAN	Makine Gedikli Çavuş	936 /5005 S. 468	Sabit	1916	Telsizci
Kenan YENİÇERİ	Makine Gedikli Çavuş	936/5026 S.479	İhsan	1920	Elektrikçi
Tahir EMERLE	Gedikli Çavuş	936/5028 S.484			Dizelci
Mustafa İLDENİZ	Makine Gedikli Çavuş	937/5009 S.493	Şevket	1917	Dizelci
Bilal İŞBECERİR	Makine Gedikli Onbaşı	938/5013 S.517	Ali	1919	Torpedo

5.3.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri

Tablo 5.5: Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri Listesi

ADI SOYADI	RÜTBESİ	SİCİL NO	BABA ADI	DOĞUM TARİHİ	GÖREVİ
Şerafettin ÖZAYGEN	Makine Yüzbaşı	1907	Halil	1908	Gemi Başçarkçısı
Ali Kemal AKAL	Makine Yüzbaşı	1948	Hüseyin	1912	Makine Vardiya Subayı
Nevzat DURUKAN	Makine Gedikli Başçavuş	929/2028 S.104	Vasfi	1909	Telsizci
Vahit ÜĞE	Makine Gedikli Başçavuş	929/2051 S.124	Mehmet	1910	Dizelci
Kenan KIZILLIILGIN	Makine Gedikli Başçavuş	930/2084 S.188	Mevlüt	1910	Elektrikçi
Arif İLKAYLI	Makine Gedikli Üstçavuş	932/2024 S.275	Durmuş	1914	Torpedo
Ali TERCAN	Makine Gedikli Üstçavuş	934/2071 S.391	Ali	1915	Dizelci
Cüneyt KURMUŞ	Makine Gedikli Üstçavuş	934/2084 S.395	Fahri	1917	Dizelci
Nuri ÖNER	Makine Gedikli Başçavuş	934/2101 S.459	Faik	1914	Elektrikçi
Nihat SUSEVER	Makine Gedikli Başçavuş	935/2045 S.224	Nail	1916	Güverte
Hüseyin GÖKDAN	Makine Gedikli Çavuş	936/5002 S.464	Ali	1917	Dizelci
Bahattin KARACA	Gedikli Çavuş	936/5033 S. 484	İsmail	1920	Telsizci
Cemil BAYBOL	Makine Gedikli Çavuş	937/5004 S.489	Mehmet	1920	Dizelci
Muzaffer KALYONCU	Gedikli Çavuş	937/5012 S.494	Ali	1919	Dizelci
İhsan EMRE	Güverte Gedikli Çavuş	937/5020 S.241	Ali Rıza	1916	Güverte

5.3.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Erler[517]

Tablo 5.6: Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ
Şevket YİĞİT	Halil	Kandıra	Güverte Çavuş	938/534
Yaşar (Ömer) UMUL	Salih	Sarıyer	Güverte Çavuş	938/1021
Mehmet EMANET	Hüseyin	Sürmene	Güverte Onbaşı	938/935
İsmail DEMİREL	Osman	Gemlik	Güverte Onbaşı	938/229
Mustafa SALAR	Cemil	Şarköy	Güverte Er	940/1225
Mehmet KAÇAK	Ahmet	Of	Güverte Er	939/1934
Sefer Naci ÇETİNDEMİR	Osman	Manyas	Güverte Er	940/134
Halil DEMİRER	Mustafa	Ödemiş	Güverte Er	940/1093
Nihat KÜÇÜK	Osman	Trabzon	Güverte Er	939/2085
Ahmet ÖZTOP[518]	Mehmet Ali	Bodrum	Güverte Er	940/1000
İbiş DURMAZ	Halil	Seferihisar	Güverte Er	939/1830
İsmail DELİBALTA	Ahmet	Çarşamba	Güverte Er	939/2222
Süleyman İNCE	Ahmet	Rize	Güverte Er	939/2169
Nezir AĞAÇ	Hasan	Yalova	Güverte Er	940/453
Sadettin KARAYEL	Şakir	Akçakoca	Güverte Er	940/346
Selahattin SEVİNÇER	Emin	Bartın	Güverte Er	940/645

[517] T.C. Dz.K.K. Deniz Müzesi Arşivi Müdürlüğünün Deniz Kuvvetleri Komutanlığına yazmış olduğu 27 Ağustos 1965 tarih ve 3927-65 sayılı yazısından.

[518] Kaynaklarda isim konusunda çelişkiler vardır. Mehmet, Ahmet bazı belglerde ise sadece Mehmet olarak almıştır. Bodrum Gündoğan Kasabasındaki ailesi ile yaptığımız görüşmede Ahmet ÖZTOP olduğu beyan edilmiştir.

Tablo 5.6: (Devam) Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi

Recep ÇAĞLAYAN	Süleyman	Yalova	Güverte Er	940/462
Mustafa ERTAŞ	Salih	Tekirdağ	Güverte Er	939/1458
Saffet BİRİNCİ	Aziz	Sürmene	Güverte Er	939/1608
Mustafa DEMİRCİ	Tevfik	Vakfıkebir	Güverte Er	939/1718
Fikri SÜVARİ	Kazım	İnebolu	Güverte Er	940/1472
İbrahim ÖZKAN	Mustafa	Gelibolu	Güverte Er	939/1488
Ömer ŞİRİN	Ali	Terme	Güverte Er	939/2201
Hasan DURMAZ	Bayram	Gebze	Güverte Er	940/220
Hüseyin TEZCAN	Mustafa	Karasu	Güverte Er	940/320
İskender ÖREN	Ahmet	Gelibolu	Güverte Er	939/1494
Hasan KARAER	Ömer	Rize	Güverte Er	939/1677
Nuri ÇİÇEK	Osman	K.Ereğli	Güverte Er	940/1309
İbrahim ERTÜRK	Süleyman	Çeşme	Güverte Er	940/1034
Osman ÖZNAL	Kemal	Bandırma	Güverte Er	840/122
Necip KARA	Ahmet	Şarköy	Güverte Er	939/1240
Halil Sabri ATEŞ	Osman	Seferihisar	Güverte Er	939/12
Süleyman TEKİN	Raşit	Yalova	Güverte Er	940/452
Mehmet EROL	Mehmet	İnebolu	Güverte Er	939/2448
Hasan OKAYLAR	Mustafa	Gemlik	Güverte Er	940/40
Sait TERZİ	Osman	Vakfıkebir	Güverte Er	940/825
Ali KALKAN	Hasan	Urla	Güverte Er	940/1135
İsmail KORKMAZ	İsmail	K.Ereğli	Güverte Er	939/1791

Tablo 5.6: (Devam) Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi

Ömer ERGİN	İdris	Gerze	Güverte Er	939/1905
Mehmet DEMİRALP	Muharrem	Hopa	Makine Er	939/2129
Halil HIZIR	Hasan	Görele	Makine Er	939/1529
Mustafa ALBAYRAK	Halim	Of	Makine Er	939/1266
İsmail YILDIZ	Yusuf	K.Ereğli	Makine Er	940/547
Hüseyin ARSLAN	Sadık	Gemlik	Makine Er	940/36
Mehmet ÇETİNER	Ömer	Gemlik	Makine Er	940/38
Hüseyin GÜLLÜ	Halil	Tekirdağ	Makine Er	939/2336
Hüseyin DOLMA	Hüseyin	Zonguldak	Makine Er	940/618
Ahmet Nuri ÇAPAN	Mustafa	Bandırma	Makine Er	940/123
Edip DÖNMEZ	Ahmet	Haymana	Makine Er	939/1246
Nazım HAZNEDAR	İbrahim	Ünye	Makine Er	939/2292
Şükrü YILMAZ	Kadir	Sinop	Makine Er	939/1320
Mehmet ÇARMAKAÇ	İlyas	Of	Makine Er	939/1931
İbrahim YAKAR	İbrahim	K.Ereğli	Makine Er	939/1792
Halil YAVUZ	Galip	Gemlik	Makine Er	940/31
Süleyman ERDOĞAN	Hasan	Bodrum	Makine Er	939/1827
Sait SEVİNÇ	Rıza	K.Ereğli	Makine Er	940/1243
Ali ALTIN	Abtül	Bandırma	Makine Er	940/127
Mehmet DEMİRKAN	Resul	Tekirdağ	Makine Er	940/1200
Ali AKYILDIZ	Yakup	Akçaabat	Makine Er	939/1919
Salim TACİR	Arif	Ordu	Makine Er	939/2251

Tablo 5.6: (Devam) Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi

Bahattin ÇÖKELEZ	Mustafa	Bartın	Makine Er	940/1404
Nihat ERTEN	Mesut	Hopa	Makine Er	939/2132
Hasan TEKİN	Hüseyin	K.Ereğli	Makine Er	940/588
Hüseyin AKSEL	Ali	Gemlik	Güverte Er	938/1307
Şerafettin GÖRMÜŞ	İbrahim	Üsküdar	Güverte Er	938/1259
Şakir AKDİKEN	Mustafa	Ayancık	Güverte Er	938/1361
Abdurrahim ŞENOL	Abdullah	Bandırma	Güverte Er	940/135
Osman AÇAR	Rıfat	Şile	Güverte Er	940/1304

5.4. GÖREVLENDİRİLEN HAVACI PERSONELİN VE DENİZCİ İKİNCİ KAFİLENİN MERSİN'E İNTİKALİ

İngiltere'ye gidecek kafile iki gruptan oluşuyordu. Denizaltıları teslim alacak denizcilerden oluşan subay, gedikli ve erler birinci kafileyi oluştururken ikinci grup ise Birinci Kahire Konferansı'nda verilen kararlardan biri olan 120 Harp Okulu mezunu genç subayın, İngiltere'de havacılık öğrenim görmesine istinaden seçilen askeri personelden oluşuyordu. Kısa bir süre önce, Harp Okulu'ndan eğitimini tamamlayarak asteğmen olmuş genç subaylardan 120 tanesi seçilerek, Çankaya'da bulunan Türkkuşu'na ait binaya yerleştirildiler. Asteğmenler eğitimlerine, buradaki planör ve İngilizce kursları ile devam etmişlerdir.[519]

Bir süre sonra bu öğrencilerin içinden 21 kişinin seçilerek hazırlık yapılması istenmiştir. Başta grup komutanı Havacı Yüzbaşı Reşat ERSEL olmak üzere öğrencilere ders veren öğretmenler bir toplantı yaparak adayların durumlarına göre bir seçme

[519] Öndeş, **a.g.e**., s. 183.

yaparlar. Daha sonra seçilen bu öğrencilerle yapılan görüşmelerde hepsi de gidilecek görev için gönüllü olduklarını beyan ettiklerinden, kafile kurulmuş oldu.[520]

Bu seçimlerin üzerinden 2 ay geçmesine rağmen hala İngiltere'ye gidecek kafile yola çıkamamıştı. Nihayet bir süre sonra Yüzbaşı Reşat ERSEL bir emir alır. Emirde İngiltere'ye gidecek geminin bulunduğu ve hemen Adana'ya hareket etmeleri isteniyordu. 18 Haziran Çarşamba günü akşamı, Ankara'dan trenle hareket eden havacı kafilesi, Perşembe günü Adana'ya varırlar.[521]

Kafileyi Adana'da, Adana Alay Komutanı karşılar ve Alay'da hazırlanmış koğuşlara yerleştirir. Ancak, emir değişmiş hemen Mersin'e hareketleri isteniyordu.[522] Perşembe gecesi Adana'da kaldıktan sonra, Cuma günü sabah Mersin'e hareket edilir.[523]

Yüzbaşı Reşat ERSEL:

> "… Cuma Mersin'e geldik. Deniz Yüzbaşı Zeki IŞIN' ın emrine girmek üzere emir almıştım. Kendisini aradım; henüz Mersin'e gelmemişlerdi. Şube reisini ziyaret ettim; Deniz Harp Okuluna gittim. Orada bir Deniz Kurmay Binbaşı gördüm. Beni İngiliz Konsolosluğu'ndan arandığımı söylediler; ben gitmedim. Konsolosun bir adamı ile Konsoloshaneye gittim; orada açık bir mektup verdiler. Mektup Ankara (daki) İngiliz Hava Ataşesi tarafından Orta Şark İngiliz Hava Komutanlığına yazılmış ve hepimizin isimlerini ihtiva ediyordu. Maâli evvelce telle (telgrafla) bildirilmiş olduğu hava talebesinin (talebelerinin) Mısır'dan itibaren Hava yolu ile İngiltere'ye sevkini rica ediyordu.''[524]

Yüzbaşı ERSEL, hala demiryolu ile Bağdat'a gideceklerini düşünmektedir. Deniz Harp Okulu'na gelen şifreli mesaj çözüldüğünde, havacı talebelerin ve yüzbaşının trenle değil Refah şilebi ile İskenderiye'ye gidecekleri anlaşılmıştı.

Geminin adını öğrenen Havacı Yüzbaşı ERSEL ise;

> "Müsaadeyi aldığımız anda bir römorköre binip gemiye gittik. (Yanında bulunan iki asteğmenle birlikte) Salaş bir nesne; devrini tamamlamış bir yük gemisi, üç tane büyük ambarı var ve kömür yüklemişler. Ambarların ağızlarına tahta kapaklar konularak ambar üstünde yer açıyorlar. Süvarisi İbrahim Kaptan'la tanıştık.

---

[520] EK 6. Refah Şilebi İle Yola Çıkartılan Havacı Personelin Listesi.
[521] Havacı Yüzbaşı Reşat Ersel'in, 04 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.
[522] Öndeş, **a.g.e**., s. 186.
[523] Ersel, **a.g.i**.
[524] **a.g.i**.

> Ambar tahtalarının üzerine saman yataklar döşüyorlar, birer battaniye koyuyorlardı. Sevk edilecek deniz, kara ve hava birliği mensuplarına yatacakları yer olarak gösterilen yerler bunlardan ibaretti. Gemide beş kamara varmış, bunlardan birini bana verdiler… (Havacı) Asteğmenler ise kömür yüklü ambarın kapakları üzerine saman yataklara serileceklerdir.,,[525]

Yüzbaşı ERSEL, ertesi gün, Yarbay Zeki IŞIN ile görüşür. 20 hava talebesi ile geldiğini ve emrinde olduğunu belirtir. Yarbay Zeki Işın ise sürekli görüşmeleri gerektiği ve en kısa sürede kalkacaklarını belirtir.

23 Haziran saat 17'de Yüzbaşı ERSEL, grubu ile limanda hazır olmuştu.

Tablo 5.7: Refah Şilebinde Yolculuk Eden Hava Harp Okulu Öğrencileri Listesi[526]

ADI SOYADI	DOĞUM TARİHİ	RÜTBESİ	SINIFI	TERTİBİ
Reşat ERSEL	1909	Yüzbaşı	Havacı	258
İbrahim SAYGINER	1919- 1941	Asteğmen	Havacı	65
Mesut KORAY	1918- 1941	Asteğmen	Havacı	953
Arif ORANCI	1921- 1941	Asteğmen	Havacı	955
Hüsamettin ÖZDİNÇER	1921- 1941	Asteğmen	Havacı	958
Emin AKSU	1921- 1941	Asteğmen	Havacı	971
Cahit ŞARDAĞ	1919- 1941	Asteğmen	Havacı	974
Halit PERİNÇEK	1919- 1941	Asteğmen	Havacı	980
Arif ÖZGÜN	1922- 1941	Asteğmen	Havacı	982
Reşit BOLLUK	1920- 1941	Asteğmen	Havacı	991
Kerim ÜRGEN	1920- 1941	Asteğmen	Havacı	993
Fethi NOYAN	1919- 1941	Asteğmen	Havacı	997
Celal GÜRALP	1920- 1941	Asteğmen	Havacı	1010
Rahmi ÖZKARAYEL	1921- 1941	Asteğmen	Havacı	1011
Mehmet Ali BAYRI	1918- 1941	Asteğmen	Havacı	1019
Asım KALAÇ	1917- 1941	Asteğmen	Havacı	1025
Necmi ÖZGEN	1920- 1941	Asteğmen	Havacı	1046
Haydar GÜRSAN	06.05.1918 09.04.2004	Asteğmen	Havacı	
Nurettin ÖZYÜREK		Asteğmen	Havacı	
İbrahim TOZMAN		Asteğmen	Havacı	
Bekir AKKAN		Asteğmen	Havacı	

[525] Öndeş, **a.g.e**., s.188.
[526] Deniz Müzesi Arşiv Müdürlüğünün, deniz Kuvvetleri Komutanlığına 27 Ağustos 1965 tarih ve 3927-65 sayılı yazısı ve 362 Sayılı Deniz Mecmuası.

Deniz subay ve gediklileri ise çeşitli tarihlerde aldıkları emirlerde, 20 Haziran 1941 günü Ankara'da olmaları emrediliyordu. Emirde İngiltere'ye gidileceği belirtilirken, ne ile gidileceği Ankara'da bildirilecekti. Kafile bazen tek bazen de gruplar halinde Ankara'ya hareket etti. Yarbay Zeki Bey, 19 Haziran 1941 Perşembe günü İstanbul Haydarpaşa Garı'ndan hareketle 20 Haziran 1941 Cuma günü Ankara'ya ulaştı. Ankara'ya ulaşan subay ve gediklilerin pasaport ve döviz işlemleri hızla hazırlandı.[527] Subaylar bin lira, erbaşlara beş yüz lira tahakkuk ettirilen yollukları ödendi ve eşyalarının alınması için karargâha götürüldüler. Eşyalarını toplayan askeri personel saat 23 civarında Ankara Garı'na ulaştılar. [528]

Ankara Garı'nda bekleyen Toros Ekspresi, 20 Haziran gecesi 24'de hareket etti. Ertesi gün saat 15,30'da Mersin Garına giriş yaptı.[529]

Konya üzerinden gelecek olan erat daha gelmemişti. Kafilede bulunan subay ve eratlar kalabalık oldukları için çeşitli otellere yerleştiler. Eratın ise Deniz Harp Okulunda bulunan koğuşlarda kalması Yarbay Zeki Bey ve Okul komutanı tarafından kararlaştırıldı. Yarbay Zeki Bey'de Mersin Maarif Oteline yerleşmişti. Otele yerleşenlerden biride Makine Gedikli Çavuş İbrahim ÖZEKİCİGİL' dir. İbrahim Bey yerleştiği Erceyis Otelinden annesine bir mektup yazar.

> 22.6.941
>
> PAZAR
>
> Mersin
>
> Anne,
>
> Ankara'dan Mersin'e bir gün sonra geldik. Mersin'de hepimiz oteldeyiz. Buradan ne günü hareket edeceğimizi bilmiyoruz. Bu şimdi yazdığım mektubu alır almaz hemen iki satırlık mektup yazdır. Hemen atıver. Ben almazsam geri gelir.
>
> Buralar çok sıcak; daha da sıcak oluyormuş. Yerlileri bizim çok sıcak dediğimiz havaya bizim kışımız diyorlar. Burası çok güzel yer. Ne arasan buluyorsun. Domates, patlıcan yazın da kışın da varmış.

---

[527] Güverte Yüzbaşı Muhittin Darga'nın 03 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağından, s.1.
[528] Öndeş, **a.g.e**., s. 145.
[529] Darga, **a.g.i**., s. 1.

Fahri ağabeyimin ablasını daha bulamadım; yarın filan bulurum. Şimdi saat 12'de Adana'ya gideceğiz. Başka yazacak bir şey yok. Mektubu alır almaz cevap yaz.

Adres

İbrahim

Erceyis Otelinde /Mersin

Komşuların hepsine çok çok selamlar, sizin de ellerinizden öperim.[530]

21 Haziran günü saat 15.30'da ekibiyle Mersin'e ulaşan Yarbay Zeki Bey, 22 Haziran Pazar günü sabah saat 09'da, yanında İzzet DEMİRTAŞ ve İzzet DALGAKIRAN olduğu halde Mersin Askerlik Şubesi Başkanı ve Garnizon Komutanı Yarbay Necati ALTINBULAK' ın evine giderler. Zeki Bey, kendini tanıttıktan sonra, kendileri hakkında bir bilginin ulaşıp ulaşmadığını sordu. Ancak, garnizon komutanı bu konuda bir bilgisinin olmadığını, bir talimatın gelmediğini fakat bir saat içerisinde kendilerine yapacağı tahkikatın neticesini bildireceğini beyan eder. [531]

Hemen Şube Başkanlığına geçen Yarbay Necati Bey, şubeye gelen telgraf ve şifreleri tetkik eder. Ancak, bu konuda bir bilginin gelmediğini görür, durumu hemen Zeki Bey'e bildirir. Öğleden sonra muamelat memuru Necdet AYKURT, Yarbay Necati Bey'e bir bilgi ulaştırır; bilgide telefonla Deniz Müsteşarı ile görüştüğünü, müsteşarlık limanda bekleyen Refah şilebinin acil olarak hareket ettirilmesinin emredildiğini belirtmiştir. Yarbay Necati Bey, bu emri hemen Deniz Harp Okul Komutanlığına, Liman Reisliği'ne ve Gümrük Muhafaza Komutanlığına gönderir.[532]

Deniz Harp Okulu ve Lisesi Komutanı Yarbay Münir ÖNEY Bey'de bu konudan haberdar edilmişti. Yarbay Öney;

''Deniz Müsteşarlığının 17 Haziran 1941 tarih ve 23575 sayılı tezkerelerinden Refah'ın 22 Haziran'da Denizaltıcı ve Tayyareci kafileyi alarak Pordside götüreceğini öğrendim. Tezkerede kafile komutanlığı tarafından talep vukuunda battaniye ve yatak verilmesi emrediliyordu. Yarbay Zeki, 21 Haziran 1941 Cumartesi günü öğleden sonra

---

[530] Şehit İbrahim Özekcigil'in kardeşi Erdoğan Özekici'nin özel arşivinden.
[531] Dağada, **a.g.i**.
[532] **a.g.i**.

> Levazım Subayı Yüzbaşı Nevzat'la birlikte okula gelerek 150 yatak, battaniye ve bir gecelik eratın iaşesini istedi ve istekleri yerine getirildi''[533] demektedir.

Yarbay ÖNEY, Zeki Bey'in tavrını şöyle anlatmaktadır.

> "Geminin hareketine takaddüm (önceki) eden gece Ziya Paşa gazinosunda otururken, yanımıza acente İzzet (DEMİRTAŞ), geldi. Yarbay Zeki IŞIN 'Nasıl yarın gidiyor muyuz' dedi. Acente cevaben 'helâ, sal eksiktir; onlar tamamlanmadan yarında gidemezsiniz, öbür gün de' dedi. Yarbay Zeki IŞIN cebinden mahrem bir talimat çıkartarak 'Ben emir aldım, behemhâl gitmemiz lazımdır; hela yapılmasa askerleri çamçaklara (Ağaçtan yapılmış kulplu su kabı) abdest ettiririm, yine götürürüm, sal, mal dinlemem''[534] dedi.

Emir netti, bu eksiklerin giderilmesi için zaman isteyenlere Zeki Bey, ''Emir benim cebimdedir. İsterseniz siz kendiniz telefon edin'' demektedir.

İzzet Kaptan eksiklerin bitirilmesi için girişimlere başladı; bu amaçla helâların yapılması için çalışmalara başlandı. Kereste ticareti yapan İsmail Yusuf Bey'den yeterli miktarda tahta alındı. Helâların yapılması içinde, Mersin hastane caddesi 37 numaralı dükkânda marangoz olarak çalışan Raif AKÇA ve aynı caddede 32 numarada marangoz olarak iştigal eden Hüseyin ALTINTAŞ adlı ustalar seçilerek şilebe doğru hareket edildi. İki usta birkaç saat içinde dört adet helâyı yapmışlardı. Ancak sal konusunda bir çalışma olduğu ya da hazırlanma imkânı yoksa Mersin'de bulunan Deniz Harp Okulu veya Lisesinden istenmesi konusunda bir girişimin olmadığı belirtilmiştir.[535]

Şilebin en önemli ihtiyaçlarından biride tatlı suydu. İzzet Kaptan, Cumartesi günü geldiğinde hemen su takviyesi için geminin bağlı olduğu acentenin Mersin temsilcisi İzzet Bey'e giderek 75 ton suya ihtiyacı olduğunu bildirmiştir. Acente, Liman şirketinden su talebini iletmiştir. Ancak, su pompanın arızalı olması nedeniyle tamir edilene kadar beklenmesi gerektiği bildirilmiştir. 23 Haziran 1941, Pazartesi günü şilebe 25 ton su gönderilmiş, ikinci 25 ton su gönderilmiş olmasına rağmen şilebe bu su verilememiştir.[536] Acente sorumlusu İzzet Bey, alınamayan su için ''… İkinci defa

---

[533] **a.g.i**.
[534] Dağada, **a.g.r**., s. 3.
[535] Mersin Emniyet Müdürü Nurettin Keskinbora'nın Vilayet Makamına yazdığı 03 Temmuz 1941 tarihli raporundan.
[536] Refah Faciası ile ilgili Mersin Emniyet Müdürü Nurettin Keskinbora'nın yapmış olduğu tahkikattan anlaşılmaktadır. Nurettin Bey, hem liman zabıt varakasında hem de liman şirketinin su deposunda çalışan İnebolulu Ahmet Çakın'ın ifadesinden bu sonuca ulaşmaktadır.

gönderilen 25 tonu almadılar. Çünkü ikinci 25 ton gemiye ancak saat 17 reddelerinde gönderilebilmişti. Gemi bu esnada bütün kafileyi almış ve harekete geçmişti."[537]

23 Haziran günü, saat 15'de tüm asker ve erbaş'ın eşyaları ile birlikte iskele üstünde içtima etmeleri tebliğ edildi. Yiyecek ve içeceklerini temin etmiş olarak iskeleye gelen kafile içtima için iskelede yerlerini aldılar. Saat 17 civarında ise Havacı kafilesi iskelede hazırdı.[538]

5.5. REFAH ŞİLEBİNE SALDIRI VE SONRASI GELİŞMELER

23 Haziran 1941 Pazartesi günü saat 16 sıralarında limana, kafile üç grup halinde gelmişti. Birinci grupta erler, erbaşların bir kısmı ve eşyalar; ikinci grupta subaylar ile erbaşlar, üçüncü grupta ise Kafile Reisi ile uğurlamaya gelenler bulunuyordu. Gelen subay, gedikli ve erat, limanda içtima olmuşlar ve beklemeye başlamışlardır. Refah Şilebi Süvarisi İzzet DALGAKIRAN, şilebin hareketi için son çalışmaları yaparken, Yarbay Zeki Bey'de içtimadaki askerleri denetliyordu. Sayım yapıldıktan sonra Zeki Bey *''Gemiye girdiğiniz vakit yer kapmak ve saire mevzu bahis değildir. Ben gemiye gelince süvari ile beraber icap eden tertibatı alacağım ve yerlerinizi göstereceğim. Hepiniz gemide beni bekleyin''* dedi.[539] Takımlar halinde şilebe girişler başladı.

Yarbay Zeki IŞIN, Mersin Deniz Harp Okulu ve Lisesi Müdürü Kurmay Yarbay Münir ÖNEY, Deniz Gedikli Okul Müdürü Yarbay Nedim ÜLSEVEN ve İngiliz Konsolosu gemiye binerek son kontrolleri yaptılar. Bu arada İngiliz Konsolosun yanında bir de sivil İngiliz vardı. Bu sivil İngiliz konusunda bir kaç farklı bilgi vardır. Bu kişinin gemide kaldığını belirten Havacı Talebesi Haydar GÜRSAN, şilebin batması ile bu kişini öldüğünü ve daha sonraki yıllarda İngiltere'ye gittiğinde bu şahsın ailesini ziyaret ettiğini belirmiştir. Ayrıca, Güverte Yüzbaşı Muhittin DARGA' da bu kişinin gemide kaldığını, Tetkik Komisyonuna verdiği ifadede belirtmiştir. Mersin Emniyet Müdürü Nurettin Bey ise bu kişinin İngiliz Konsolosluk tercümanı MALTAS olduğunu belirtmiştir.

---

[537] Dağada, **a.g.r**., s. 3.
[538] Makineci Yüzbaşı Sabahattin Közdemir'in 03 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağından.
[539] Erül, **a.g.i**., s. 3.

Şilebin izleyeceği rota konusunda da çeşitli ifadeler vardır. Şilebe çıkan İngiliz Konsolosu, Kafile reisine ya da gemi kaptanına emin bir rota verdiği, fakat bunu garanti edemeyeceğini belirtmiştir. Limana kafileyi uğurlamaya gelenlerde vardı. Liman şirketi Servis Şefi Fahri, Acente'den İzzet DEMİRTAŞ, Liman Reisi Zihni KOÇAK, Deniz Harp Okulu ve Lisesi Komutanı Yarbay Münir ÖNAY, Deniz Harp Okulu ve Lisesi Erkân Başkanı Binbaşı Adni ALKAN, İki deniz subayı, İngiliz konsolosluk tercümanı MALTAS, İsmetişevi sahiplerinden Mehmet oğlu İsmet bunlardan bazılarıydı.[540] Ayrıca gümrük memurları da vazifelerinden dolayı oradaydılar.

Şilep, krom taşımadan dolayı tam bir yük gemisi pozisyonundaydı. Özellikle kömür tozu tüm şilebi kaplamıştı. Her ne kadar Zeki Bey, ben kalacağınız yerleri göstereceğim dese de şilepte bir sorun olmaması nedeniyle çokta müdahale olmadı. Şilebe çıkan Denizaltı Telsizci Başçavuş Reşat KİP;

> "Gemiye geldik; gemi çok pisti; her taraf kömür tozu içerisindeydi. İşbaşı elbiselerimizi giydik, yatak battaniye tevzi edildi… Ben dışarıda tanıştığım telsizci ile görüşmek üzere telsiz kamerasına gittim. Telsiz kamarasında birçok eşyanın yığılmış olduğunu gördüm. Makinenin (Spartlı) cinsinden olduğunu gördüm. Telsizciye muharebe edebiliyor musun diye sordum. Cevaben 'Makinenin faal olduğunu ve fakat uzun zaman muharebe yapmadığını ve esasen buna da lüzum görülmediğini' söyledi. Filhakika bu cins makinelerin hali hazırda kullanılması beynelmilel yasaktı. Kudretsiz bir makine idi. Tahminime göre 50 mil dâhilinde konuşulabilir bir makine idi. Oradan ayrıldım ve telsizciyi bir daha görmedim. Telsizcini adı Mevlud[541] idi''[542] demiştir.

Muhittin DARGA ise gemiyi açıkta demirde yatarken görür. Gemiye çıkıldığındaki manzarayı ise *''son derece cesaret kırıcı''* olarak tanımlar. Filikalar çalışmıyordu. Can simitleri geminin mürettebatına bile yetmezdi. Gemiyle ilgilenmediği ya da savaş koşulları içerisinde iyice bakımsız bir duruma düştüğü görülür. Kumanya ikmali yapılmamış, kafile kendi gıdasını Mersin pazarından sağlamak zorunda kalmıştı. O zaman Mersin'de olan Deniz Lisesine gidilerek gemide yatacakları yatak ve battaniyeler zimmet karşılığı alınmıştı.[543]

---

[540] Keskinbora, **a.g.r**.
[541] Bu konuda bir hatırlama eksikliği vardır. Refah Şilebi telsizcisi Mevlüd değil Âdem Mazlumdur.
[542] Denizaltı Telsiz Başçavuş Reşat Kip'in 05 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağından, s. 3.
[543] Öndeş, **a.g.e.,** s. 169.

Şilepte orta büyüklükte 50 kişilik iki filika ve 10 kişilik iki küçük batalya vardı. Filiklar albora edilmemiş ve kalastra üzerinde; palangalar donanımları üzerinde idi. Yalnız bir filika mataforasız dikme ile güverteye alınmıştı.[544] Güverte Üsteğmen Fadıl KARTAL, bunlar sağlam bir şekilde denize indirilebilirse azami 60- 70 kişiyi alabilecek kapasiteye sahiptir. Ancak Refah'ta bu filikaların indirilme tertibatı noksan ve denize isâl edilememişti. Demektedir. Subaylar yeterli kamara olmadığından açık güvertede ve kumanda köprüsünün yanlarına yataklarını sermişlerdi. Erbaşlar ise baş ambarın üzerine uzanmışlar üzerlerine ise bulabildikleri bir tenteyi germişlerdi. Tayyareci okurlar ise aynı şekilde 3 numaralı ambarın üstüne yatırılmışlardı.[545]

60 kadar er ise daha çok komuta köprüsünün altında yer alan asma kömürlükte yer ayrılmıştı. Sancak tarafında kömür yığılı bu yerin boş kısımları erler tarafından süpürülmüş ve hasırlar yayılarak dinlenmeye geçilmişlerdi.[546]

5.5.1. Refah Şilebinin İnfilakı

Şilep, 23 Haziran 1941 Pazartesi günü saat 17,25'te harekete geçmiştir. Sürat 8 mil, rota 175 derece idi. Saat 23,01'de takriben Mersin'den 40 mil açıkta, çok şiddetli bir patlama oldu.[547] Geminin bordasında çok geniş bir alanı kaplayan kırmızı zemin üzerine boyanmış ay yıldızlı Türk bayrağının bulunduğu yere yakın bordada geniş bir yara açıldığını gördü.[548]

Şilebin vurulduğu nokta, iskele *(Teknenin sol tarafıdır; ancak ifade verenler şilebin İskele kıç omuzluk mu yoksa İskele baş omuzluk kısmı mı olduğu belirtilmemiştir.)* tarafında filikanın asılı olduğu yerin tam altındadır. Yara alan noktanın saçları dışarıya doğru bir metre kadar dışarıya çıkmış ve büyük bir yırtık bordayı açmıştı. Su hattının altında yara olup olmadığı görülmüyor, büyük ihtimalle borda'nın deniz altında kalan kısmında da yırtık devam ediyordu. Yaranın görünen kısmı ise, su hattından bir buçuk metre yukarıya doğru yükseliyordu. Vuruluş noktası

---

[544] Erül, **a.g.i**., s. 3.
[545] Ülman, **a.g.r**., s. 3.
[546] Güverte Er Abdullah Abdurrahim Şenol'un 12 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağından, s. 1.
[547] Ülman, **a.g.r**., s. 8.
[548] Öndeş, **a.g.e**. s. 169.

makine dairesinin tam hizasıdır. Dışarı doğru çıkan makine gezinti ızgaraları ve saçlar bunu teyit eder niteliktedir.[549]

Rüzgâr, sancak baş omuzluğundan (Şilebin sağ ön tarafından) esmekteydi ve geminin iskele tarafının tam bordasın da elektrikle aydınlatılmış Türk Bayrağının alt kısmından patlamanın gerçekleşmesi bir mesaj verme niteliğindeydi. Patlamanın etkisiyle bir su sütunu yükselmiş ve hatta bu sulardan kuzine ocağı sönmüş ve kızgın küllerin etrafa saçılmıştı.[550]

Patlama sırasında ortalık bir anda karışmış ve kimin ne yaptığı bilmez hale gelmişti. Levazım Yüzbaşı Nevzat ERÜL:

> "Patlama olduğu zaman ben salonun iskele tarafında ve kapıya en yakın yerde bulunuyordum. İnfilakı çok şiddetle ve yandan gelen bir şamar halinde hissettim ve derhal güverteye fırladım. Güverte yukarıdan aşağı bir su döküldüğünü gördüm. Alev veya duman görmedim. Güvertede bir atim hışırtısı vardı; yer su içinde idi. Aşağıdan patlama ve kopma sesleri geliyordu. Bu esnada gemi süvarisinin 'merak etmeyin kazan patladı' diye bağırdığını işittim. Bir iki dakika herkes bu zanna kapıldı, fakat gemi kuvvetli surette iskele tarafına yatınca vaziyet anlaşıldı ve gemide büyük bir panik başladı. Bu esnada birçok kimse kendini denize attı. Bu durum beş dakika kadar devam ettikten sonra gemi doğruldu. Bundan sonrada gemide kalanlar başlarının çaresine bakmaya koyuldular. Ben ilk önce sancak tarafındaki filikadan istifade etmeyi düşündüm; bu filikanın denize indirilemeyeceğini gördükten sonra iskele tarafındaki vasat büyüklükteki filikanın yanına giderek bin bir müşkülatla ve arkadaşlarla birlikte iki saat kadar bir zaman uğraştıktan sonra filikayı denize atmak imkânını bulabildik. Arkadaşlar subay olmak üzere Yüzbaşı Necmi yaralı olarak Üsteğmen Fadıl (KARTAL) ve Erbaş ve Erattan ve gemi mürettebatından ve havacılardan olmak üzere 25 kişi idik. Yüzbaşı Sabahattin'i (KÖZDEMİR) ve bir erbaş ile bir havacı okurunu denizden alarak 28 kişi olduk.[551]

İnfilakın olduğu sırada seyir kamarasında uzanmış olarak dinlenen Güverte Yüzbaşı Muhittin DARGA o anı şöyle anlatıyordu:

> "Gemi bir anda süratle iskele tarafına yattı ve derhal elektrikler söndü. Yaranın nispeten pek büyük olmaması ve gemiyi ani olarak batırmaması ve 4 saat suyun üzerinde

---

[549] Elektrikçi Gedikli Çavuş Cezmi Kuvaş'ın 08 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağından, s. 1.
[550] Keskinbora, **a.g.r**.
[551] Erül, **a.g.i**., s.5.

kalması dolayısıyla 45'lik bir Torpido tarafından vaki olduğunu tahmin ediyorum. (isabet alan yerdeki) saçlar hafif büküntü olarak dışarıya doğru kıvrılmıştı ''[552]

Bir filikaya koşan Yüzbaşı DARGA, filikanın denize indirilmesi için iki buçuk saat uğraştıklarını ifade etmiştir. DARGA:

"…Arkadaşlara filikayı mümkün olduğu kadar deniz filikası olacak kadar donatmayı düşündük. Pusula, harita, yiyecek, içecek ve hatta o esnada orada bulduğumuz bir bavulu da filikaya aldık. Civardaki battaniyeleri topladık. Bir süre sonra su takriben yarım metre yükseldi; filikayı mayna ettik ve içerisine atladık. Evvela filika alabora olur gibi oldu düzelttik. O esnada denize düşenleri de topladık. Parçalanma tehlikesinden korktuğumuzdan filikayı avara (Gemi, bot veya teknenin yanaşık olduğu yerden ayrılması) ettik. Avara ederken o sırada bizimle beraber çalışmayanlardan birkaç kişiyi aldığımız gibi beraber çalıştığımız iki arkadaşı ve o sırada filikanın civarında bulunan sivil İngiliz'i de kaybettik.[553]

Makine Yüzbaşı Sabahattin KÖZDEMİR ise şilebin vurulma anını şöyle anlatıyordu:

"Tahminen infilaktan yarım saat kadar evvel uyumuştum. Bir sademe ve gürültü ile uyandım. Vardiyada bulunan kaptanın 'eyvah Battık' dediğini duydum. Fakat gemi bir miktar daha seyrine devam etti ve bu müddet zarfında kazan kaportasından oldukça bol miktarda ve sesli olarak stim kaçmaktaydı. Bu manzarayı gören vardiya kaptanının 'Telaş etmeyin, kazan borusu Patladı; ne olacak bunlar eski kazan' demesini bitirmeden gemi bir anda iskele tarafına doğru bayılmaya başladı. Bunu üzerine devrileceğimizden telaş ederek hemen her hangi bir tahlisiye vasıtası araştırmaya koyuldum. Herkes benim gibi eline geçirdiği bir tahlisiye yüzücü vasıta ile denize atlıyordu. Denizde iki saat kadar yüzdüm; geminin batmadığını görünce elimdeki cankurtaranı (Cankurtaran simidini) Üstçavuş Mehmet ERDEM' e bırakarak gemiye çıktım. Orada birçok arkadaşları gördüm; herkes ümitsiz bir halde neticeyi bekliyorlardı. İki üç dakika geçmemişti ki geminin beli daha fazla kırıldı. Bana batacak hissi geldi, denize atlamak üzere idim ki, geminin kıç tarafından açığa doğru giden sandalı gördüm, denize atladım ve beni de almalarını rica ettim. Beni tanıdılar ve filikaya aldılar.''[554]

Havacı Yüzbaşı Reşat ERSEL ise o anları şöyle anlatmaktadır:

"Bana arkadaşlar kaptan köprüsü civarında yatmamı teklif ettiler. Ben, talebenin yanında kalacağımı, bana orada bir yer ihzar (hazırlamak) edilinceye kadar ambarın

---

[552] Darga, **a.g.i**., s. 3.
[553] **a.g.i**., s. 4.
[554] Közdemir, **a.g.i**., ss. 2- 3.

> gerisindeki kasara[555]üzerine çıktım. Orada şezlonglarında yatan iki talebenin yanında bulunan yatağımın üzerine soyunmadan yaslandım. Kendimden geçmiş ve uyumuştum. Bir infilakla uyandım. Üzerimde bir şelale gibi su aktı ve bu su ile de yanımda bulunan valizimde denize gittiğini gördüm. Bu esnada geminin mürettebatı cankurtaran yelekleri ile ve ellerinde kalas parçaları da olduğu halde 'batıyoruz' diye bağrışarak yukarıya koşuşturdular ve denize atlamaya başladılar. Talebelerden bir tanesi onları teskine çalışıyordu. Bir müddet vaziyetin tahlili ile meşgul olurken bir yandan gemi iskele tarafa doğru bir hayli yatıyordu.
>
> Derhal talebenin vaziyetini görmek ve hem de tahlisimiz çarelerini bulmak maksadıyla baş tarafa doğru yürüdüm. Okurların yerleştirilmiş olduğu üçüncü ambar kapakları kâmilen yerden fırlamış olduğunu ve ambarın mezarnası[556] kenarından karanlıklar içerisinde ambar boşluğunu görüyordum. Evvelce yapılmış olan ne tenteden ne de tente omurgasından hiçbir eser kalmamıştı. Ambar kenarına oturtulmuş olan küçük filikada ters dönmüş ve kenarı kırılmış bir vaziyette idi. Yanımda talebelerden Nurettin ÖZYÜREK vardı. Birbirimize yardım ederek buradan rüşvet güverteye[557] çıktık.[558]

O sırada bir haberci ERSEL' e *''kumandan sizi çağırıyor''* diye mesaj getirir. Köprü üstüne doğru koşan Yüzbaşı, Kafile kumandanı Yarbay Zeki IŞIN ve gemi süvarisi İzzet Kaptanla buluşur. Yarbay;

> "Yüzbaşım, bir patlama oldu ama gemiye bir şey olmayacaktır. Telaşa kapılmayın; geminin saçları iki buçuk santim kalınlığındadır, dayanır'' der. Yarbay paniği atlatmaya çalışıyordu, bu amaçla '' Zaten Kıbrıs Adası burnumuzun dibinde, oradan nasıl olsa yardım gelecektir. Siz göreviniz ne ise personelinize bu talimatı iletiniz. Onların yaptığını yaparak paniğe kapılmayın'' der.[559]

Yüzbaşı Ersel, şilebin batmaya başladığını görerek iskele tarafından tahlisiye filikasının yanında toplanmış olan kafileye o da katılır.

Yarbay Zeki IŞIN, bu saldırıda şehit olduğu için o andaki durumu ancak diğer şahitlerin ifadeleriyle ortaya çıkmaktadır. İnfilaktan sonra Zeki Bey, hızla olayların içerisinde yer almış öncelikle filikaların indirilmesine komutan etmiştir.[560] Sancak

---

[555] **Kasara:** Teknelerin baş orta ve kıç kısımlarında güverteden daha yüksek olan güvertelere veya kısımlara denir.
[556] **Mezarna**: gemilerde ambar ağzı kenarında bulunan, ambar kapaklarının üzerinde yer aldığı, genellikle 1,5-2 metre yüksekliğe sahip, köşebent ve braketlerle desteklenen bölüm.
[557] **Rüşvet Güverte**: Yolcu gemilerinde filikaların üzerine oturtulduğu kalastraların bulunduğu güverte.
[558] Ersel, **a.g.i**., s. 3.
[559] Öndeş, **a.g.e**. s. 190.
[560] Kip, **a.g.i**., s. 2.

tarafında, köprünün hizasındaki filikayı indirmek için çalışmış, fakat bu filika suya indirilememiştir.[561] Bu sırada sürekli olarak ‘’telsizci, telsizci yok mu diye bağırıyordu’’ Telsizci Başçavuş Nevzat DURUKAN telsiz kamarasına koşmuş ancak telsizin kullanılması için gerekli elektriği kesik olması ve pillerin bulunamaması nedeniyle çalıştırılamamıştı. Pil konusunda ise Elektrikçi Üstçavuş Osman ÜLAY, verdiği ifade de:

> “Akşam ajansını (haberlerini) müteakip, telsiz kamarasına gittim. Radyo dinleyelim dediğim de, (geminin) telsizcisi ‘Esasen beş vatlık zayıf bir istasyonum var; pillerim de az dinlettiremem ancak S.O.S verebilirim’ dedi.’’[562]

Yarbay Zeki Bey, infilak ile ortaya çıkan kargaşayı önlemeye çalışırken kaptan köprüsünden hizmet için yakılmakta olan el lambalarını görerek;*‘’Lambaları söndürün, düşman civarımızdadır; belki ikinci bir torpido atarlar’’* diyerek ihtarda bulunmuştur.[563] Zeki Bey, Dizelci Gedikli Çavuş Mustafa ALADAĞ’ ı görerek bağırır *‘’Mustafa, kaptana sor bakalım mesafemiz nedir’’* der. Mustafa, kaptana koşarak Komodorun sorusunu iletir. Kaptan *’’ Mersin’den 40 mil mesafedeyiz’’* der.

Yüzbaşı Nejat ANDAY, şilebin batmaya başlaması üzerine Yarbay Zeki Bey’le denize atlamışlar ve batan gemilerin oluşturduğu girdabı da düşünerek şilepten uzaklaşmaya çalışmışlardır. Ancak bir süre sonra şilebin tekrar kendin toplayarak düzeltmesi üzerine geri dönmeye başladılarsa da Yarbay Zeki Bey *‘’Nejat ben dayanamıyorum’’* der ve kendini karanlık sulara bırakır. Yüzbaşı Nejat Bey uğraşsa da, Yarbaya bir daha ulaşamaz. Yüzbaşı Nejat Bey ise her ne kadar şilebe geri çıksa da yine de şehit olacaktır.[564]

Denizin içi kazazedelerle doludur, birçokları buldukları tahta parçalarını birleştirerek sal yapmaya ya da kuvvetlendirmeye çalışıyorlardı. Bunlardan biri de Başçavuş Abdullah ŞAYIH’ dır. Ambar kapağını sökerek denize atan ŞAYIH, denizde yüzmekte olan Başgedikli Kadir KARAÜL’ ü ve akşama doğruda Başçavuş Kamil İNAN’ ı da denizden ambar kapağının üzerine almayı başarır. Hava ağardıktan sonra bu üç asker çok zor şartlarda, nereye gittiklerini bilmeden deniz üzerinde ilerlemişlerdir.

---

[561] Kuvaş, **a.g.i**., s. 1.
[562] Darga, **a.g.i**., s. 3.
[563] Güverte Üsteğmen Fadıl Kartal’ın 07 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağından, s. 2.
[564] Ülay, **a.g.i**., ss. 2-3.

Bir ara Kadir KARAÜL birden bağırmaya başlar *''Bakın bakın geliyorlar! Nihayet kurtuluyoruz. Bizi kurtaracaklar.''*Ancak bu bir seraptır ve Başgedikli Kadir, suya atlayarak bir daha görünmez. Bir süre sonra ufuktan kendilerine yaklaşan bir motor görürler, önce serap olacağını düşünseler de iyice yaklaştığında bunun gerçek bir motor olduğunu anlarlar. İki arkadaşı alan motor bir süre çevrede kurtulan olup olmadığına baktıktan sonra Mersin'e doğru rota kırar.[565]

Hava öğrencisi Asteğmen Haydar GÜRSAN ise infilak sonrası cebinden çıkarttığı bir bıçakla, yakının da bulunan bir can simidini kesmiş ve şilep batmadan kısa bir süre önce denize atlamıştır. Aradan bir gün geçtikten sonra hasarlı olan can simidi parçalanmıştır. GÜRSAN, yakın arkadaşı havacı Asteğmen İbrahim SAYGINER' in şişmiş cesedine tutunmuş ve suyun üzerinde bulduğu bir patlıcanı yiyerek 45 saat boyunca hayat mücadelesi vermiştir. Haydar GÜRSAN *''Vapurda söylendiği gibi 185 kişi değil, 202 kişiydik. 16'da üst rütbeli subay ve bir İngiliz subay vardı. Ben İngiliz eşiyle İngiltere'de görüştüm olayları ona aktardım.''* Haydar GÜRSAN, denizde 45 saat sürüklenerek nereye gittiğini bilmeden mücadele verir. GÜRSAN, Mersin yakınlarında bir sahile ulaşır; buradan yerli halkın yardımı ile Mersin Devlet Hastanesine kaldırılarak tedavi altına alınır.[566]

Kurtulma azmini en fazla gösterenlerden biri de Bandırma Askerlik Şubesine bağlı Güverte Er Abdullah oğlu Abdurrahim ŞENOL' dur. Er Abdurrahim, gemiye biner binmez kendilerin gösterilen komuta köprüsü altındaki asma kömürlükte yerlerini alırlar. Kömürlük boş değildir. Geminin sancak tarafında (sağ tarafı) kömür yığılmış, kömür tozları ise tüm ambarı kaplamıştı. Ellerine geçirdikleri süpürgelerle 40 er ambarın boş olan kısmını temizlemiş ve hasırlarını buraya sermişlerdi. Abdurrahim, hafif uykuya daldığı bir sırada müthiş bir patlama ile ayağa kalkmak istediyse de sancak tarafındaki kömürlerin üzerine yığılması üzerine sadece baş kısmı dışarıda kalacak şekilde bir kütlenin altında kalmıştır. Abdurrahim:

> "Arkadaşlar beni kurtarın diye bağırdım. Herkes kendi canını kurtarmaya çalışıyordu; kimse beni kurtarmadı. Kendi kendime çabalayarak kömürlerin içinden çıktım ve kapıdan baş güverteye fırladım. Gemi iskeleye yatmıştı; herkes sancağa (geminin sağ tarafı) geçti, gemi biraz sonra düzeldi. Fakat baş ve kıç hafif bir vaziyette kalktı. Geminin

---

[565] Öndeş, **a.g.e**., s. 203.
[566] **a.g.e.,** s. 210.

batmadığını görünce denizde yüzenleri gemiye çağırdık. Yarbay Zeki IŞIN telsizci aradı; gittiğini bilmiyorum.

Denizde hemen hemen kimse kalmamıştı. Ben gemide bulunan herkes gibi geminin batmayacağı ümidi vardı. Takriben saat üç'e kadar herkes bekledi ve sabahı etmeye çalışıyorduk. Bu esnada gemi kaptanı (İzzet Kaptan) ne maksat için olduğunu bilmiyorum, baş tarafa, tayfaya emir vererek gemiye yelken yapın dedi. Çok büyük bir branda baş tarafa gerdiler. Rüzgâr fazla idi, bu baranda yapraklanıyordu. Baş ve kıç ayrı oynamaya başladı. Çok geçmeden geminin ikiye ayrılır gibi oldu ve gürültüler peyda ederek gemi batmaya başladı.''[567]

Geminin batmaya başladığını gören herkes kendini denize atmaya başladı. Abdurrahim' de eline geçirdiği tahtayı denize attıktan sonra arkasından kendini denize bıraktı. Denizin karanlık olması nedeniyle tahtayı bulamamıştır. Bu arada gemi batmaya başlamış ve çevresindeki her şeyi anaforun etkisiyle kendine çekmiştir. Abdurrahim' de bu anafora kapılarak derinlere doğru çekmesine rağmen kurtulmayı başarmıştır. Su yüzüne çıktığında iki metre yakının da bir tahtanın üzerinde bir kişiyi görmüştür. Abdurrahim:

"…Üzerine doğru yüzdüm. Beni de tahtanın üzerine alması için rica ettim; beni tahtanın üzerine aldı. Bu tahta rüşvet güvertenin üzerinde tayyarelerin tanıma işareti olarak yapılan ay yıldızlı tahta idi. Tahtanın üzerine çıktığımda yuttuğum sular beni rahatsız ediyordu…

Etraftan bulduğumuz birkaç ambar kapağı tahtasını üzerinde oturduğumuz tahtanın altına koymak suretiyle tahtanın sebhiyesini arttırdık. Ve bu suretle etraftan daha altı kişi aldık. Ve tahta üstünde sekiz kişi olmuştuk. Elimize geçen tahta parçalarını da kürek gibi kullanıyorduk.''[568]

Sekiz kişi denizde aç ve susuz sabah ve nereye gittiklerini bilmeden akşamı etmişlerdi. İkinci gün (Çarşamba)'de tahta üzerindeki sekiz kişi açlık, gündüz sıcak gece soğuktan etkilenmiş ve artık düşünme kabiliyetini yitirmeye başlamışlardı. Çarşamba akşamı güneş batmış dayanma gücü kalmamıştı. İki saat geçtikten sonra dalgaların yaptığı yakamoz, zaten düşünme kabiliyetini yitirmiş olan kazazedeler, bu yakamoza kanarak *''Kara yakın yüzerek ulaşalım''* demiş ve denize atlamışlardır. Er

[567] Şenol, **a.g.i**., s. 1.
[568] **a.g.i**., ss. 1-2.

Abdurrahim tahtanın üzerinde tek kalmıştı. Bütün ısrarlara rağmen tahtayı terk etmemişti. Abdurrahim:

> "Ertesi gün (Perşembe) çok bitap bir halde idim. Bununla beraber kurtulmak ümidi ile kudretim derecesinde kürek çekiyor ve maneviyatım bozulduğundan ağlıyordum. Ayın 26. Perşembe günü uzaktan bir duman gördüm; üzerine doğru kürek çekmeye başladım. O da benim bulunduğum tarafa doğru yaklaşıyordu. Beni görsün diye ayağa kalktım, dermanım yoktu bağırmak istedim bağıramadım. Ve salın (tahtanın) üstüne düştüm. Sonradan anladım ki ikinci defa ayağa kalkıp işaret vermemiş olsaydım beni görmeyeceklerdi… Beni gördüler ve üzerime dümen kırdılar ve beni gemiye aldılar.''[569]

Gemiye çıkartılan Abdurrahim' i gölge bir yere yatırdılar. Su ve yemek isteğine olumsuz yanıt verirken, telsizle İskenderun aranmış ve bulunan şahıs hakkında bilgi verilmiştir. Su ve yemek konusunda bilgi de alan gemiciler, az miktarda su ve çorba ile yavaş yavaş ikmal yapmaya başlamışlardır. Abdurrahim, İskenderun'a geldiğinde bir motorla limana çıkartılmış ve hastaneye yatırılmıştır. Hastanede on bir gün kalır; bu süre zarfında başta İskenderun kaymakam olmak üzere birçok kişi ziyaretine gelir. Bu sürede ihtiyacı olacağı düşünülerek İskenderun Belediyesi tarafından beş lira para takdim edilir. On birinci günün sonunda kendisine gönderilen para ile elbise yaptırır ve aldığı emir üzerine Ankara'ya doğru yola çıkar. Abdurrahman[570], Kazanın duyulması üzerine bölgeye sevk edilen Doğan şilebinin araştırmaları üzerine bulunmuş ve kurtarılmıştır. Refah şilebinde birlikte olduğu Şehit Sefer Naci ÇETİNDEMİR' in yakın akrabası olan Abdurrahman ŞENOL, Memleketi Manyas'a döndüğünde çok yaşayamaz ve iki yıl içinde vefat eder.[571]

5.5.2. Kazadan Kurtulanların Filika ile Yolculuğu

İnfilak olduktan sonra, herkes bir tarafa yönelmiş ve bulunan filikaları indirmeye çalışmışlardır. Sancak tarafındaki bir filika tamamen patlamanın etkisiyle dağılmış, ikinci filika ise kıç tarafından yara almış ve kullanılamaz hale gelmiştir. Sancak tarafındaki filikayı Komodor'da indirmek için çok mücadele etmişse de palangasız olması buna da imkân vermemiştir. Kurtulanların bindiği filika ise İskelenin

---

[569] **a.g.i**., s. 2.
[570] Aile arasında Rahmi olarak söylenmektedir.
[571] Naci Çetindemir'in anlattıkları ve geniş bilgi için Öndeş, **a.g.e**., s. 204- 205.

baş tarafına yakın kısmındadır. Ancak, bununda palangasında[572] sorun olduğunda iki buçuk saate kadar uğraşmalarına ve geminin suya doğru batması sonucunda filika suya atılabilmiştir.

İki saatin üstünde filika ile meşgul olunurken, bir kısım kazazede ise pusula, yiyecek, su vb. hayatlarını devam ettirecek malzemeyi hazırlamışlardı. Plan şu idi; Bir kısım kazazede filikanın içinde denize inecek, diğer kısım gemide kalarak hem filikayı denize itmeye çalışacak, hem de filika denize indikten sonra, iskele tarafından oluşacak girdaptan kurtulmak için kalas ve diğer materyallerle filika itilerek şilepten uzaklaştırılacaktı. Ancak, filika denize iner inmez gemide bulunan kişilerde denize atladılar ve filikaya yapıştılar. Bu durum filikanın iskele tarafından alabora olmasına neden olmuşsa da ani bir hareketle tekrar düzeldi. Filikada bulunanlar hemen kürek çekmeye başladılar. Bir kısmı ise gemiyi dayanak yaparak filikayı açığa doğru itiyorlardı. [573]

Yüzbaşı Nevzat ERÜL, küreklere geçenlere tempo veriyordu. Filikada sükûnet sağlanmış ve düzen oluşmuştu.

Saat 01,30 civarında filika gemiden ayrılmıştır. Suya atılan filikaya başta Levazım Yüzbaşı Nevzat ERÜL olmak üzere, Yüzbaşı Necmi, yaralı olmak üzere Üsteğmen Fadıl, erbaşlar, eratlar ve gemi mürettebatından ve hava öğrencilerinden olmak üzere 25 kişi binmişti. Gemiden açılan filika bir süre sonra Yüzbaşı Sebahattin'i denizde yüzerken görür ve onu da alırlar. Biraz gittikten sonra bir erbaş ve bir havacı okurunu da denizden alarak, filika 28 kişiye ulaşır. Bu sayı filika için çok ağır ve batma tehlikesini de beraber getirmişti. Filika aşağı yukarı su ile aynı seviyeye gelmişti, hatta bazı dalgalar filikanın içine doluyordu. Filikada bulunanlar şapkaları veya eline geçirdiği malzemelerle filikaya dolan suyu boşaltmaya çalışıyorlardı. Filika orta büyüklükte sarnıçlı idi. Yalnız iki yarım ay ıskarmozu[574] vardı. Filikada altı kürek bulunmaktaydı. Bir yelken direği mevcut olup, battaniyeleri bu direk kullanılarak yelken şeklinde ayarlanmıştı.[575]

---

[572] **Palanga**: Bir halat ve en az iki makaradan oluşan kaldırma mekanizması.
[573] Erül, **a.g.i**., s. 6.
[574] **Iskarmoz**: Kürekli teknelerde küreğin bağlanması veya oturması için ay veya çelik şeklindeki lumbar ıskarmoz denilen aygıtlar.
[575] Dizelci Başgedikli Ziya Lodos'un 05 Temmuz 1941 günü, verdiği ifade tutanağından, s. 6.

Kurtulan filika saat beşe kadar şilebin yakınlarında kalmıştır. Saat. 04 civarında ikinci bir infilak daha duyulmuştur. Gece karanlığında ve geminin girdabından dolayı belli bir mesafeyi koruyan filika, bu patlama ile artık şilebin battığını anlamışlardı. Saat beş'i geçerek hava ağarmaya başlamıştı. Çevreyi taramalarına rağmen, ne gemiden ne de başka bir kazazedeyi görememişler ve elde bulunan pusula ile mevkii tayini yapılarak ellerdeki kürek, tahta ve battaniyeleri yelken gibi kullanarak filikayı yönlendirirler.[576]

Filika ağır koşullarda ilerlerken, saat 5.30'da ve 5 dakika ara ile Kıbrıs- Suriye ve Mersin- İskenderun istikametinde, çok yüksekten iki tayyarenin uçtuğu görülmüştür.

Birkaç saat sonra Yüzbaşı Nevzat ERÜL, bir limonu yirmi sekiz parçaya bölerek dağıtır. Nereye doğru gidileceği konusunda Bahriyeler arasında yapılan görüşmede Kıbrıs'ın yakın olmasına rağmen, rüzgârın tersten esmesi nedeniyle Kıbrıs'tan vazgeçilir. Aşağı yukarı istikametini saptayan denizciler, o yöne doğru kürek çekerler. Yüzbaşı Reşat ERSEL:

> " Gün ağarırken ufukta beyaz bir leke belirdi. Kim bilir kaç mil açıktaydık ama eğer bir serap değilse sahili görüyorduk. Başladık o istikamete doğru kürek çekmeye; yaklaştıkça bu kez sağ tarafımızda bir fener belirdi. Artık ne olursa olsun karaya ulaşıyorduk''[577]

Şilebin diğer filikalarını indirmek için büyük mücadele verilmiştir. Gemi limandan hareket etmeden önce dikme şeklinde güverteye dikilen küçük bir batalya, kaza sonrası 5- 6 kişi uğraşarak indirmeye çalışmışlar, suya inen batalya şilebin girdabına dayanamayarak parçalanmıştır. Sancak tarafında, patlamayla birlikte parçalanan büyük filikadan başka, küçük bir batalya da mevcuttu fakat o da kıç tarafından parçalandığı için o da etkili olamamıştır. Üç arkadaş İbrahim TOZAN, Şakir AKDİKEN ve Cezmi KUYAŞ, kıç tarafından parçalanmış sandalı denize indirmeyi başarırlar fakat kırık tahtalardan su almaktadır. İlk düşündükleri Refah'tan uzaklaşmak olmuştur. Çünkü şilebin batışı sırasında oluşturacağı girdap bu kırık sandalı da içine alacaktır. Havacı talebelerden Bekir AKKAN ise yine tutunduğu bir tahta parçası ile

---

[576] Darga, **a.g.i**., s. 6.
[577] Öndeş, **a.g.e**., s.193.

sahile çıkar ve tren istasyonuna gelerek kimseye haber vermeden memleketi Sivas'a doğru yola çıkar.[578]

5.5.3. Kazazedelerin Karataş'a Ulaşması

Kazazedeler, 24 Haziran 1941 Salı günü saat 19'da Karataş'a çıktılar. Burada bulunan fenerin bekçisi kazazedelerin yardımına koşarak, karaya çıkışına yardımcı olur. Havacı Yüzbaşı Reşat ERSEL, yanında bir hava talebesi ve fenerin bekçisi olmak üzere, Karataş'ta bulunan Hava Tabur Karargâhına gittiler. Saat 21 sıralarında Adana'daki Hava Alay Komutanlığına olayı telefonla bildirirler. [579]

Hava taburu hemen bir otobüs ve sıhhiye kamyon çıkartarak kazazedelerin bulunduğu sahile gönderilir. Bu arada fenercini eşi, yemek ve su ikramında bulunur. Buradan kazazedeleri alan araçlar tabura getirilerek misafir edilirler. Adana Tayyare Alay Komutanlığı aracılığıyla, Ankara'ya şifreli olarak kurtulanların listesi bildirilir. Kurtulanların aranması için de Mersin'e telefonla durum bildirilir. Karataş'ta bulunan Hava Tabur Karargâhına gelen kazazedeler derhal yemeğe alınırlar. Su, pirinç çorbası ve ana yemekle doyurulurlar. Geceyi orada geçiren kazazede denizciler, Mersin'den gelen bir otobüsle Mersin'e götürülürler. Havacılar ise bir gün sonra gelen uçakla Ankara Etimesut Askeri havaalanına sevk edilirler.[580]

5.6. REFAH FACİASI SONRASI MERSİN'DEKİ ÇALIŞMALAR

24.06.1941 günü saat 21'de Adana'nın Karataş fenerine bir sandalla 28 yolcu çıktığında, Refah Şilebinin battığı anlaşılmıştır.

Adana Jandarma Komutanlığı, saat 22 sıralarında Mersin Valiliğine durumu bir telgraf ile bildirmiştir. Telgrafı alan Mersin Valisi Sahip Örge (ya da Burhan Teker) hemen Mersin Liman Başkanı Zihni KOÇAK 'ı 22.30 sırasında Vilayet konağına çağırttırır. Vali Bey, elinde tuttuğu telgrafı Zihni Bey'e göstererek *''Refah batmış ve*

---

[578] **a.g.e**. s. 194.
[579] İbrahim Rıza Ülman başkalığındaki heyetin hazırlamış olduğu Refah Vaporu Kazazedelerinin İfadeleri Hakkındaki Rapordan.
[580] Öndeş, **a.g.e**., s. 198 ve Levazım Yüzbaşı Nevzat Erül'ün İfade tutanağından.

mümkün olan süratte ne gibi tedbirler alabiliriz'' diye sorar. Zihni Bey, iskeleye giderek orada ne gibi tedbirler alabileceğine bakması gerektiğini bildirir.[581]

Kazayı, saat 22'de Mersin Muhafaza Müdürlüğü ve Deniz Mıntıka Komutanlığı tarafından bildirilmesi üzerine ilgili makamlar, derhal harekete geçirilmiş ve limanda bulunan özel kişilere ait araçları devreye sokmuştur. Limanda bulunan, Karadeniz, Lütfühüda, Hüdakerim, Ceylan-ı Bahri yelkenli motorları ile İngiliz Konsolosluğu emrindeki Çeçendan romorkörü doğrudan doğruya hadise mahallinin muhtelif noktalarına hareket etmişlerdir. Liman şirketine ait İçel motoru da Karataş Feneri'ne kadar sahilleri aramak üzere Deniz Harp Okulu ve Lisesi Komutanlığının çizdiği rota üzerinden harekete geçilmiştir. Bu arama çalışmaları 25.06.1941 dünü saat 4.30'da sona erdirilmiştir.[582]

5.7. REFAH FACİASI TETKİK HEYETİNİN OLUŞTURULMASI VE ÇALIŞMALARI

Refah Faciası sonrası Milli Müdafaa Vekâlet Müsteşarlığının, 27 06.1941tarihli emirleri üzerine, Refah hadisesini idari ve teknik bakımlardan tahkiki ve olayın mesullerinin tespiti için, başkanlığını Deniz Albay İbrahim Rıza ÜLMAN, Azalıklarını Deniz Albay Safettin DAĞADA, Deniz Albay Fehmi Rasih KARTAL, Deniz Binbaşı Muhtar BİNDAL, Deniz Levazım Binbaşı Emin MORAN, Önyüzbaşı Ata NUTKU, Askeri Adli Hâkim Haluk ŞEHSUVAROĞLU' nun oluşturduğu bir tahkik heyeti oluşturuldu.[583]

Heyet, hemen görev başı yapmış ve ilk tetkik ve müzakerelerine Ankara'da başlamıştır. Vakanın oluşu göz önüne alınarak;

1. İstanbul'da Refah şilebinin tahsisi ve hazırlanması ve diğer hususlar için 2 aza İstanbul'a;

2. Refah şilebinin Mersin'e varışından sonra oluşan hususların tetkiki için 2 aza (Başkanlığını Deniz Albay Safettin DAĞADA' nın yaptığı) Mersin'e;

---

[581] 27.06.1941 Mersinde oluşturulan komisyonun hazırlamış olduğu Refah Faciası zabtından, s. 10.
[582] **a.g.r**., ss. 10-13.
[583] Albay İbrahim Rıza Ülman'ın reisliğinde toplanan Tahkikat Komisyonunun Refah Vaporu Kazazedelerinin İfadeleri Hakkında Rapor, ss. 1-12.

3. Refah şilebinin ne şekilde battığı ve facianın duyulmasından sonra ilgili makamların yardım teşebbüslerinin araştırılması için komisyon başkanı ve 2 aza Ankara'da tahkikatlarını sürdürmüştür.[584]

Mersin'e giden üyeler, 10 Temmuz 1941 günü Ankara'ya geri dönmüşlerdir. İstanbul'a giden azalar ise aldıkları emir doğrultusunda tahkikatlarının bir safhasında Münakalât Vekâleti üyeleri ile bir araya gelmişler ve Refah Şilebi'nin tahsisi hakkında İstanbul'da meydana gelen hususları tahkik etmişlerdir. Bu ekipte 21 Temmuz 1941 tarihinde Ankara'ya dönmüşlerdir.[585]

Komisyon, olayın oluş tarzını beyan etmek üzere ayrı ayrı raporlar düzenlenmiş ve ortak bir sonuca varılmıştır. Buna göre düzenlenen raporun birinci bölümünde şilebin nasıl tahsisi edildiği, İkinci bölümde Mersindeki makamların bu yolculuktan haberlerinin olup olmadığı, üçüncü bölümde ise şilebin Mersin'den hareket ve facianın ne surette oluştuğu konularında elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Komisyonun ortaya çıkartmış olduğu rapor iki şekilde incelenecektir. Birinci kısımda alınan ifadelere göre teknik durum, ikinci kısımda ise genel bir netice değerlendirmesi ile genel rapor sonucu açıklanacaktır.[586]

5.7.1. Şilepteki Mevcut Emniyet Tedbirleri

Şilepte, rüşvet güverte üzerinde hem iskele hem de sancak tarafında iki adet tahliye filikası bulunuyordu. Boyları 7,50 metre, genişlikleri takriben 2,20 metre ve derinliği ise 1.10 metre olup sarnıçlı 3 çiftedir. Bu ebattaki bir filika 32 kişi kadar alabilmektedir. Bu filikalar denize indirilecek şekilde hazır edilmemiş, kürekleri ve yelkenlerinin noksan olduğu ifadeleri alınan kazazedelerin sorgularından anlaşılmıştır.[587]

Bu filikaların denize indirme tertibatına ait palangaların ve ila..nın bulunmadığı ve borda iskelesinin palangası çıkartılmak suretiyle manevra yapılabildiği ve filikanın ancak su güverte istikametine geldiği zaman suya indirilebildiği tahkik sırasında

---

[584] **a.g.r**., s. 1.
[585] **a.g.r**., s. 1.
[586] **a.g.r**., ss. 1-12.
[587] Refah Vapuru Hadisesini Tahkike Memur Heyetin İdari ve Teknik Raporu, ss.1-12.

anlaşılmıştır. İskele tarafında bulunan bu filikanın sancak tarafındaki eşi, patlama sırasında parçalanmıştır. Geminin kaptan köprüsünün altında, sancak tarafında bir ufak atölye mevcut olduğu, bunu denize indirmek için mataforalar[588] üzerinde hiç palanga bulunmadığı ve Yarbay Zeki IŞIN ile birkaç subayın bunu denize indirmek için saatlerce çalışmalarına rağmen başarılı olamadıkları da ifadelerden anlaşılmaktadır.[589]

Diğer bir filika da kıç 3 numaralı ambarın üzerinde olup bunun mataforasının bulunmadığı ve geminin yük dikmesiyle gemiye alınıp doğrudan doğruya güvertedeki kalastralar[590] üzerine oturtulduğu ve bu filikanın da infilakla yükselen su sütununun üzerine gelmesiyle su dolduğu ve bilahare parçalandığı anlaşılmıştır. Can yeleklerine gelince, yelekler ancak gemi personeline yetecek kadardır. Telsiz sistemi ise hem eski hem de gemi elektrik'i ile çalışan bir düzenek halindedir. Pil konusunda şilebin telsizcisi Âdem Mazlum, pillerin boş olduğunu belirtmiştir. Patlama sırasında telsizin anteni kırılmış ve telsiz odası su dolarak telsizin kullanılamaz hale gelmesine neden olmuştur. Şilebin hareket saati 17,25 olarak tespit edilmiştir. Şilebin hareketinden sonra gözcü koymak ve tahlisiye vesaitini tetkik ve taksim etmek ve vardiya kestirmek gibi bir hususun yapıldığına dair bir ifadeye rastlanmamıştır.[591]

5.7.2. Şilep ve Kaza ile ilgili Tetkik Sonuçları

Albay İbrahim Rıza ÜLMAN' ın başkanlığında ve Deniz Binbaşı Muhtar BİNDAL ve Ön Yüzbaşı Ata NUTKU üyeliğinde yapılan tetkik sonrası oluşturulan ***"Refah Vapuru Kazazedelerinin İfadeleri Hakkında Rapor"***sonuçlarının önemli kısımları ve ifadelerden okunan kısımlar aşağıdaki şekildedir.

Geminin rotası İngiliz ataşanavalından anlaşıldığına göre Kıble 5 derece (175 °) doğu idi. Rüzgâr lodostan esiyordu ve takriben 2 bofors ölçeğinde ve buna simetrik dalga ve deniz vardı. Gece karanlık ve ay yoktu fakat hava açık olduğundan yıldızlar görünüyordu. Şilebin sürati 8 mildi.[592]

---

[588] **Matafora:** Teknelerde veya sahilde filika veya botların asılabilmesi için uçlarında palanga bulunan aygıt.
[589] Refah Vapuru Hadisesini Tahkike Memur Heyetin İdari ve Teknik Raporu, s.4.
[590] **Kalastra:** Kuntra güvertelerin üzerine alınan filikaların oturtuldukları ağaç veya metal kürsü.
[591] Refah Vapuru Hadisesini Tahkike Memur Heyetin İdari ve Teknik Raporu, ss. 1-12.
[592] **a.g.r**., ss. 1-12.

Saat 23.01'de infilak olmuştur. İnfilak sırasında uyanık olanlar, mesela Üsteğmen Fadıl ve baş asma kömürlük de kalan, er Şakir, İnfilakın sesini açık olarak duymuşlar ve rüşvet güvertede yatanlardan Osman ÜLAY' ın da barut kokusunu ayırt edebilmiştir. İnfilak sonrası şilebin derhal iskeleye yatmaya başladığı ve takriben yarım saat sonra da tekrar doğrulmaya ve suya gömülmeye başladığı anlaşılmıştır.[593]

Bir su sütunu yükselerek geminin üzerine yığıldığı tespit edilmiştir. 8 mil sürati olan şilebin yara aldığı nokta ile 3 nolu ambar arasındaki mesafe takriben 10 metre edildiğine göre, dökülen bu su şilebin içini havuz gibi doldurmuştur. Tonlarca miktarda olan bu su, şilebin dengesini bozmaya da yetmiştir. Aslında şilebin meyil ekseninde, aşağıdan tatbik edilen darbe kuvvetinin yaptığı şiddetli tesir ile ani olarak iskeleye yatan gemiyi içeri dolan suların hücumu büsbütün yana yatırmış ve takriben yarım saat zarfında güvertedeki suların akması ve mukabil tarafa da su hücumu ile gemi kısmen meylini azaltmaya başlamıştır. Bu su sütunun bir kısmı da rüşvet güverte üzerine dökülmüştür.[594]

Şilebin Yarası, iskele bordasında bulunan milliyetinin tanınma bayrağına tam yakın olan noktada ve rüşvet güvertedeki filikanın tam altında (istikametinde) ve büyükçe, hedef olarak da makine dairesi hedef alınmış görüntüsündedir. İnfilak sonrası gemi elektriğinin de kesilmiş olduğu görülmüştür.[595]

Sancak rüşvet üzerindeki filikanın parçalanmasının açıklaması: Su altından iskeleden vuran darbenin mihverden en uzak olan mesafede, sancak tarafındaki aksamı havaya fırlatıcı bir etki yaptığı, sonucuna varılmıştır. Bu şekilde filika kalastradan yarım veya bir metre yükselmiş ve mataforalara çarparak güverteye düşmüş ve parçalanmıştır.[596]

Denizden gelen büyük bir su kütlesi, şilebin belinde bir sapma oluşturmuş, rüşvet güvertenin sancak kısmında yarım metre genişliğinde, ağaç güverteyi

---

[593] **a.g.r**., ss. 1-12.
[594] **a.g.r**., ss. 1-12.
[595] **a.g.r**., ss. 1-12.
[596] **a.g.r**., ss. 1-12.

parçalamıştır. Kömürlükteki kömürler zeminden gelen basınç ile havaya kalkmış ve askerlerin üzerine yığıldığı anlaşılmıştır.[597]

Gemide infilakla birlikte kısa süreli bir telaş olmuşsa da, gemi süvarisi İzzet Bey ile Komodor Yarbay Zeki Bey'in yatıştırıcı eylemleri ile panik yatıştırılmıştır. Sakinleşen kazazedeler hemen kendilerini toplamışlar ve birbirlerine yardım etmişlerdir.

Gemi telsizi eski ve şerareli (kıvılcımlı) olmasına rağmen faal durumda olduğu, fakat telsizin gemi elektriği ile çalışması ve pillerin zayıf olması nedeniyle işlevini yapamamıştır. Bir diğer neden ise gemi elektriğinin kesilmesi, telsiz anteninin bu infilakta kırılması ve telsiz kamarasının su ile dolması da yardım çağrısının yapılamamasının asıl nedeni olarak görülmektedir.[598]

İnfilak, şilep Mersin'den 40 mil açılmış olduğu sırada gelmiştir.

Kurtulma vasıtalarının yeterli işlerliğinin olmaması, ifadelerden anlaşılmaktadır. Daha da önemlisi, kurtulma araçlarının bu infilakla ya parçalanmış ya da kullanılamaz hale geldiği de tespit edilmiştir. Kazazedeler, bu araçları kullanamamaları üzerine ambar kapaklarını sökmüşler ve sal olarak kullanma yoluna gitmişlerdir. Kurtulamayan kazazedelerin birçoğunun şilebin batmayacağını düşünerek beklediği, şilebin kıç ve baş kısımlarının yavaş yavaş bir birinden ayrıldığı bunun üzerine denize atladılarsa da şilebin batmasının oluşturduğu girdap neticesinde denizin derinliklerine çekilerek boğulmalarına neden olmuştur.[599]

5.7.3. Refah Şilebi Faciası hakkında Hazırlanan Raporlar

Komisyon raporunun ''Netice'' kısmında genel bir değerlendirme yapmış ve raporu ilgililere sunmuştur. Buna göre;

1. Deniz Nakliyat Komisyonunun Mersin'den Port- Said'e Milli Müdafaa Vekâletine mensup şahısları götüreceği, bu komisyon reisi ve azalarınca kesin olarak biliniyor ve vapur Port- Said'e kadar bu hizmet için tahsis edilmiş bulunuyordu. Kendilerinden gemi istenen mesul komisyonun şifahi ve tahriri emirlerde zikredilen

---

[597] **a.g.r**., ss. 1-12.
[598] **a.g.r**., ss. 1-12.
[599] **a.g.r**., ss. 1-12.

“eşhas” tabirlerinden kendi kendilerine bir tesellüm heyeti anlamı çıkartmaktansa, bunun adedini araştırarak bir şileple yapılacak bu kişilerin nakliyatının mevcut kanun ve kararnamelere uygun olup olmayacağını araştırmaları lazım gelirdi.

2. Refah Vapurunun, bu hizmete tahsisi keyfiyetinin hadisede olduğu gibi reis (Deniz Nakliyat Komisyonu Başkanı) tarafından değil, Deniz Nakliyat Komisyonunun mesaisine ait hükümlere uygun olarak çoğunluk üyelerin oyu ve muvafakatleri ile icra edilmesi lazım gelirdi.

3. 15 Haziran Pazar günü, Refah vapurunun Mersin’den İskenderiye’ye veya Port- Said’e kişileri götürmek ve oradan memleketimize gelecek malları almak üzere tahsis edildiğini telefon emri ile bilgisi olan ve bilhassa Refah Vapuru sahiplerinden BENJEMEN’ e *‘’150 denizaltıcının Mersin’e gideceğinden’’* ve Deniz Komutanlığıyla ve Komodorla yaptığı telefon konuşması neticesinde *(150 denizaltıcının Mersin’den refah Vapuruna binerek Port- Said’e gideceklerini)* öğrenen ve bu malumatı vekâletten 17 Haziran tarihinde aldığı emirde *(Mersin’den binecek kişiler)* suretinde takviye edilen Deniz Yollama Müdürlüğü’nün bu geminin kiralanma ve hazırlanma hususları vekâletçe kendisine bırakılmış olduğuna göre keyfiyetin tavzihini *(açıklamasını)* Deniz Nakliyat Askeri Komiserliğinden sormakla beraber, Refah vapurunun, şahısları nakledeceği hakkında emir aldığı ve doğrudan doğruya bağlı bulunduğu vekâletten de istizan *(izin istemesi)* etmesi ve gemiyi hazırlayacak makamları gidecek şahıslar üzerinde ikaz eylemesi muvafık olurdu.

4. Refah Vapuru sahipleri BARZİLAY ve BENJAMEN’ in kendi ifadelerine göre 150 şahsın Mersin’e kadar Refahla seyahat edecekken bilahare bundan vazgeçildiği ve bu şahısların trenle Mersin’e gideceklerini öğrendikleri, geminin Mersin’de gecikme sebeplerini kendilerinden soran Deniz müsteşarına gidecek şahısların gelmemiş olmalarından bahsetmeleri ve Deniz Yollama Müdürlüğü ile yaptıkları mukavelenin 14. Maddesinde açıkça *(gemi Port- Said’e gidiş seferinde Mersin’den Milli Müdafaa vekâletince müsaade edilen kişileri alacaktır)* denilmiş olmasına ve kişilerin *(yolcuların)* miktarı hakkında evvelki bilgilerine rağmen Mersin’den bindirilecek bu şahısların miktarı hakkında acentelerinde ve gemi süvarisinden bir malumat talep etmemişler ve hususta icap eden istirahat ve tahlisiye (kurtarma) noksanlarının ikmalini lüzum görmemişlerdir.

5. 170 subay, talebe ve askerlerin Refah Vapuru ile gideceğinden haberdar olduğu aşikâr bulunduğu Mersin Mıntıka Liman reisliğinin mevcut mevzuata göre gerek istirahat ve gerekse tahlisiye bakımından insan nakline uygun bir hale sokulmayan bu vapurun hareketine müsaade vermemesi icap ederdi.

6. Böyle bir kafilenin Refah Vapuru ile seyahat edeceklerinden mensup olduğu müsteşarlığın 17 Haziran tarihli tezkeresi ile haberdar edilmiş bulunan Deniz Harp Okulu ve Lisesi komutanının, geminin ve gideceklerin gelmiş olmasına ve seyahat ortada tereddüt mevcut bulunmasına rağmen garnizon komutanına bu hususta bir bilgi vermemesi ve yanında vapurun sal konusu münakaşa edildiği halde bu cihetle alakadar olmadığı anlaşılmaktadır.

7. Hazırlanmamış olduğu, yanlarında cereyan eden münakaşalarla aşikâr bulunan ve bir askeri kafilenin seyahatini tahsise edilen bir gemiyi her türlü noksanı bakımından gözden geçirmek ve alakadara ikaz etmek cihetini düşünmeleri icap eden askeri makamların bu hususu yamadıkları sabit olmaktadır.

8. Facianın vukuu kurtulanlar tarafından bildirildikten 30 saat sonra harekete geçmek suretiyle geç kalınmış olduğu ve gönderilen vasıtaların aramayı gereği kadar dikkat ve ihtimam ile yapmamış bulundukları da anlaşılmaktadır.

9. Deniz Nakliyat Komisyonu Reisi İbrahim Kemal BAYBORA, ifadesinde Refah Vapurunun tahsisi keyfiyetinin Münakalat Vekilinden alınan telefon emri üzerine vuku bulduğunu ve bu gemi ile belki Milli Müdafaa Vekâletine mensup bazı şahısların da götürüleceğinin söylenmediğini beyan eylemektedir.

Bu beyan üzerine bir defa da geminin tahsisi hususunun ne suretle icra edildiğini tezekkür eyleyen komisyonumuz bu ciheti şimdiye kadar aldığı ifadeler ve celp eylediği vesaik ile tamamen ve serahatan tespit edemediği cihetle umumi dosyayı tetkik ile bu mevzua temas eden 17 Temmuz 1941 gün ve 14.418 sayılı vekâlet tezkereden Milli Müdafaa Vekilinin, Münakalat Vekiline telefon ederek evvelce vekiller heyetinden görüşülmüş bulunan Port- Said'e gidecek 150 denizaltıcı mürettebatı için 22 Haziran'da Mersin'den kalkmak üzere bir gemi tahsisini rica etmiş olduğunu görmüştür. Bu telefon mükâlemesine *(konuşmalarına)* nazaran Münakalat Vekâletinin alakalı şubeleri tarafından bu işe münasip bir gemi tahsisi veya tahsisi edilecek herhangi bir geminin bu sefere Salih bir hale konması hakkında alakadarlara emir verilmesi iktiza

(gerekli olması) ederken bu cihetin yapılmamış olduğu tahkikatın seyrinden ve dosyalarda mevcut diğer vesaikin tetkikinden anlaşılmıştır.[600]

Komisyon idari ve teknik çalışmalarını yaptıktan sonra raporunu açıklamış ve son sayfada ise mesuller hakkındaki kanaatini bildirmiştir.

Komisyon başkanlığını Deniz Albay İbrahim Rıza ÜLMAN, azalıklarını ise Deniz Albay Safettin DAĞADA, Deniz Albay Rasih KARTAL, Deniz. Binbaşı Muhtar BİNDAL, Deniz Levazım Emin MORAN, Önyüzbaşı Ata NUTKU ve Sicil. 6 Askeri Adli Hâkim Haluk ŞEHSUVAROĞLU' ndan oluşan komisyon, raporun sonuç bildirgesinde:[601]

> "Yapılan tahkik bunun geminin tanınma işaretine mücavir bir mahalle isabet eden bir Torpido ile vuku bulduğu ve bunun çok sıhhatli bir isabet olması dolayısıyla geminin sürat, rota ve mevkiini bilen bir düşman tarafından yapıldığı neticelerine varılmıştır
>
> Komisyonumuz umumiyetle İstanbul'da Refah Vapurunun alakadar makamlar tarafından tahsisi ve hazırlanmasında ve keza Mersin'de hazırlanmasında ve hareket ettirilmesinde ve faciayı müteakip kurtarma işlerinde bir ihmal ve tekâsülün (üşengeçlik) mevcut olduğu kanaatine vararak, yukarıda arz edilen cihetlerdeki mesullerle beraber tespit edilen raporunu yüksek saygılar ile arz ve takdim eder.

5.8. SALDIRIDA ŞEHİT OLAN VE KURTULAN KAZAZEDELER

23 Haziran 1941 tarihinin hemen ertesi gecesi başlayan arama çalışmaları 25.06.1941 günü saat 16.30'da sona erdirilmiştir. 28 kişi bindikleri sandalla kurtulurken, 4 kazazede ise çeşitli şilep parçalarına tutunarak kurtulmuş ve arama gemileri tarafından denizde bulunmuştur. Kazada, 167 askeri ve sivil personel şehit olurken, bir İngiliz subayın da bu kazada kaybolduğu belirtilmiştir.

5.8.1. Saldırıda Şehit Olan Personeller

Refah şilebi ile gönderilen 200 kişinin 168'i bu kazadan kurtulamayarak vefat etmiştir. Bunlardan 15'i denizci subay, 1 Emekli deniz subayı (Refah Şilebi Süvarisi),

---

[600] Refah Vapuru Hadisesini Tahkike Memur Heyetin İdari ve Teknik Raporu, ss. 1-12.
[601] **a.g.r**., ss. 1-12.

16 Havacı Askeri öğrenci (Asteğmen), 48 deniz gediklisi (Astsubay), 4 denizci erbaş, 59 denizci er, 24 Şilep personeli ve 1 İngiliz Subaydan oluşmaktadır.[602]

Kazada İngiliz Binbaşı dâhil 168 kişi hayatını kaybetmiş, birçoğu denizde kaybolurken bir kısmı denizde kan kokusu alan köpekbalıkları tarafından parçalanmış; bazıları ise Mersin sahillerin vurmuştur. Dönemin Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN, Mersin Belediye Başkanı ile yaptığı görüşmeler sonucunda Mersin Asri Mezarlığı'nda, sahile vuran bu cesetlerin belirli bir yere gömülmesi sağlanmış ve buranın şehitlik olarak tanzim edilmesi konusunda Belediye Başkanı ile anlaşmıştır.[603]

Bu durum bir yazı ile Başvekâlet'e bildirilmiş ve bu yere başka kimselerin gömülmemesi için emirlerine konu iletilmiştir. Başvekâlet ise 15 Kasım 1941 tarihinde Dâhiliye Vekâletine yazdığı yazıda şehitlerin acılı aileleri ve kamunun bu ızdırabını azaltacak bir şehitlik yapılmasının Başvekâlet tarafından uygun görüldüğü yazılmıştır.[604]

Ancak, gömülen kazazedelerin bulunduğu yer, günümüzde bilinmemekte ve yapılması düşünülen şehitlik ise Mersin Asri Mezarlığı'nda bulunmamaktadır.[605]

5.8.2. Saldırıdan Kurtulan Personeller

Saldırı sonucu bir kısım kazazede sandalla, bir kısmı da tutunduğu çeşitli şilep parçaları ile kurtulabilmişlerdir. Ayrıca Abdurrahim ŞENOL' da 72 saat sonra Doğan Şilebi tarafından kurtarılmıştır. Kaza da 3 Deniz Yüzbaşısı, 1 Hava Yüzbaşı, 1 Deniz Üsteğmen, 4 Hava Sınıfı Okulu Öğrencisi, 1 Başgedikli Astsubay Kıdemli Başçavuş, 6 Astsubay Başçavuş, 3 Astsubay Üstçavuş, 3 Astsubay Çavuş, 2 Astsubay Onbaşı, 5 Deniz Eri, 3 Refah Şilebi Personeli olmak üzere 32 kişi kurtulmuştur.[606] Kazazedelerin listesi aşağıdaki gibidir.

---

[602] T.C. Dz. K. K., Deniz Müzesi Arşiv Müdürlüğü'nün 27 Ağustos 1965 tarih ve MÜZE: 3927-65 sayılı yazısından ve EK 7: Refah Faciasında Şehit Olanların Listesi.

[603] Milli Savunma Vekâletinin, Başvekâlet'e gönderdiği 13 Kasım 1941 tarih ve 2775/ 9045 tarihli yazısından, BCA, Fon Kodu: 030 10. Yer No: 193 325 12.

[604] BCA, Fon Kodu: 030 10. Yer No: 193 325 12.

[605] İsmail Yağcı, "Refah Vapuru Şehitlerinin Cenazeleri Kayboldu mu?", **Türkiye Gazetesi**, 21 Haziran 2010, s.17.

[606] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek- I**, ss. 187- 188.

1. Saldırıdan Kurtulan Subaylar

- Levazım Yüzbaşı Nevzat ERGÜL
- Güverte Yüzbaşı Muhittin DARGA
- Makine Yüzbaşı Sabahattin KÖZDEMİR
- Tayyareci Yüzbaşı Reşat ERSEL (258) 1909
- Güverte Üsteğmen Fazıl KARTAL

2. Saldırıdan Kurtulan Hava Öğrencileri (Asteğmen)

- Havacı Asteğmen Haydar GÜRSAN
- Havacı Asteğmen Nurettin ÖZYÜREK
- Havacı Asteğmen İbrahim TOZMAN
- Havacı Asteğmen Bekir AKKAN

3. Saldırıdan Kurtulan Başgedikliler

- Dizelci Başgedikli Ziya LODOS
- Gedikli Başçavuş Denizaltı Motorcu Mehmet ERDEM
- Denizaltı Telsiz Başçavuş Reşat KİP
- Denizaltıcı Gedikli Başçavuş Abdullah ŞAY
- Denizaltıcı Gedikli Başçavuş Kamil İNAN
- Astsubay Başçavuş Kadir KARAÜL
- Astsubay Başçavuş Sabri BOLVANLI
- Astsubay Üstçavuş Fahri ALTAN
- Astsubay Üstçavuş Ahmet İKİZLER
- Elektrikçi Üstçavuş Ömer ÖNEY
- Dizelci Gedikli Çavuş Mustafa ALADAĞ
- Elektrikçi Gedikli Çavuş Cezmi KUVAŞ
- Astsubay Çavuş İbrahim

- Astsubay Onbaşı Beytullah CİN
- Astsubay Onbaşı Kemal

4. Saldırıdan Kurtulan Erbaş ve Erler

Refah Şilebine yapılan saldırıdan 5 er kurtulmuştur. Bunların isim ve memleket listesi şöyledir.

Adı Soyadı: Hüseyin AKSEL

Baba Adı: Ali

Doğum Tarihi: 1917

Sınıfı Rütbesi: Güverte Onbaşı

Duhul Tarihi: 16.10.1938

Tertip No: 938/1307

Askerlik Şubesi: Gemlik

Adresi: Kayhan Mahallesi

Bulunduğu Mevki: Saldıray Denizaltı Gemisi Komutanlığı

Adı Soyadı: Şerafettin GÖRMÜŞ

Baba Adı: İbrahim

Doğum Tarihi: 1918

Sınıfı Rütbesi: Güverte Er

Duhul Tarihi: 14.10.1939

Tertip No: 938/1259

İcra No: 280

İhtisası: Denizaltıcı

Askerlik Şubesi: Üsküdar

Adresi: Tavaşı Hasan Ağa Mahallesi

Bulunduğu Mevki: Denizaltı Yedek

Adı Soyadı: Şakir AKDİKEN

Baba Adı: Mustafa

Doğum Tarihi: 1917

Sınıfı Rütbesi: Güverte Er

Duhul Tarihi: 15.10.1939

Tertip No: 938/1361

İcra No: 232

İhtisası: Denizaltıcı

Askerlik Şubesi: Ayancık

Adresi: Hamamlı Köyünden

Bulunduğu Mevki: Denizaltı Yedek

Adı Soyadı: Abdurrahim ŞENOL

Baba Adı: Abdullah

Doğum Tarihi: 1919

Sınıfı Rütbesi: Güverte Er

Duhul Tarihi: 14.02.1940

Tertip No: 940/135

İcra No: 90

İhtisası: Denizaltıcı

Askerlik Şubesi: Bandırma

Adresi: Manyas Cumhuriyet Köyünden

Bulunduğu Mevki: Denizaltı Yedek

Adı Soyadı: Osman AÇAR

Baba Adı: Rıfat

Doğum Tarihi: 1919

Sınıfı Rütbesi: Güverte Er

Duhul Tarihi: 20.02.1940

Tertip No: 940/1304

İcra No: 18/335

İhtisası: Denizaltıcı

Askerlik Şubesi: Şile

Adresi: Karaca Köyünden

Bulunduğu Mevki: Denizaltı Yedek

5. Saldırıdan Kurtulan Refah Şilebi Personeli

Saldırıdan kurtulan şilep personeli ise üç kişidir. Bunlar:

ADI SOYADI	D. T.	MEMLEKETİ	SANATI	TERTİBİ
Nazmi KANSU	1883	İstanbul	Başçarkçı	80
İsmail KALYONCU	1905	Rize	Gv. Lostromosu	41/526
Rıdvan KALYONCU 939/743	1913	Rize	Gemici	

5.9. İNGİLTERE'YE SİPARİŞ EDİLEN GEMİLERİN AKIBETİ

Refah Faciasının ardından İngiltere Bahriye Nezareti, Türk Hariciye Vekâletine, dört muhripten bir tanesi ile dört denizaltıdan yine bir tanesini mümkün olduğu kadar kısa bir sürede İskenderun'da teslim ve tesellüm etmeyi teklif etmiştir. Diğer muhripler ve denizaltılar ise altı ay İngiliz Amiralliği emrinde kalmasını tekliflerine eklemişlerdir. Hariciye Vekâleti, bu teklifi 17 Ekim 1941 tarihinde,

Başvekâlete iletmiş ve Başvekâlet 18 Ekim 1941 tarihinde olumlu bulduğunu beyan etmiştir.[607]

5.9.1. Oruç Reis Denizaltı Gemisi

İngiltere'ye sipariş edilen 4 adet Reis sınıfı denizaltı gemisinden; TCG Oruç Reis denizaltı gemisi, 24 Mayıs 1939 yılında kızağa konulmuş ve 19 Temmuz 1940 yılında indirilmiştir. 30 Kasım 1941 tarihinde ikmal edilerek 26 Mart 1942 tarihinde İngiliz mürettebatı ile Türkiye'ye hareket etmiştir.[608] 09 Mayıs 1942 yılında İskenderun'da Türkiye'ye teslim etmiştir.[609]

Oruç Reis denizaltı gemisi, 09 Mayıs Cumartesi sabahı saat 04'de İskenderun limanına demirlemiştir. Saat 07'de vizite subayı, 09'da merasim kıtası, saat 10'da Tuğgeneral Şükrü KANADLI, Hatay Valisi, İskenderun Deniz Kumandanı, İskenderun Belediye Başkanı ve gazeteciler gemiye alındılar. 10.30'da ihtiram duruşu ile İngiliz Sancağı arya ve Türk Sancağı toka edildi. Saat 16.00'da devir teslim maksadıyla dalış yapıldı.[610]

10 Mayıs 1942 günü saat 07.00'da gemi tamamıyla teslim alındı. Devir teslim için kalan İngiliz kumandan, Başçarkçı ve 4 Astsubay hariç diğer İngiliz mürettebatı gemiden ayrıldı. 15 Mayıs 1942 günü saat 15.00'da yalnız Türk mürettebat tarafından bir tecrübe dalışı yapıldı. Bu dalışa Tuğgeneral Şükrü KANADLI ve İskenderun Deniz Kumandanı Albay Mithat IŞIN' da bulunmuştur.[611]

---

[607] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 235.587.10.
[608] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 77.
[609] Gotthard Jaeschke, (1990), **Türkiye Kronolojisi (1938- 1945)**, Çev. Gülayşe Koçak, TTK., s. 73 (Not: Bu eserde sadece Oruç Reis denizaltısı İskenderun'a teslim edildiği belirtilmektedir.)
[610] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 77.
[611] **a.g.e.,** s. 77.

5.9.2. Murat Reis Denizaltı Gemisi

24 Mayıs 1939 tarihinde kızağa alınan Murat Reis denizaltı gemisi, 20 Temmuz 1940'da denize indirilmiştir. Gemi 07 Ocak 1942 günü ikmal edilerek 26 Mart 1942 günü İngiliz mürettebatı ile Türkiye'ye hareket etmiştir.[612]

Murat Reis denizaltısı 5'i subay, 38'i erbaş ve er olmak üzere 43 kişilik İngiliz mürettebat tarafından 25 Mayıs 1942 günü İskenderun'a getirilmiştir. Bu mürettebat 26 Mayıs 1942 günü saat 07,30'da İskenderun'dan hareket etmiş ve saat 11.00'da Yayladağ hudut kapısından Suriye'ye intikal etmişlerdir.[613]

Komodor Kurmay Yarbay Burhanettin ERİLKUN gemileri teslim almak ve Gölcük'e götürmekle memur edilmiştir. Bu amaçla Oruç Reis gemisi komutanlığına Yüzbaşı Barbaros GÜNERGİN, Murat Reis denizaltı gemisi komutanlığına ise Yüzbaşı Hüsnü HEPER atanmıştır.[614]

Türk mürettebatı, gemileri teslim aldıktan sonra 09 Haziran 1943 günü İskenderun'dan hareket etmiş ve Gölcük'e doğru yola çıkartılmıştır. Bu denizaltılar, Denizaltı Filotillası Komodorluğu kuruluşuna alınarak Gölcük'te konuşlandırılmışlardır. Gelen denizaltılardan Murat Reis denizaltısı ile denizaltı uzmanı, ikisi subay, beşi erbaş olmak üzere 7 İngiliz görevli de, Türkiye'ye gelmiş ve yeni denizaltıların bazı cihazlarını, Türk subaylara anlatmışlardır. 24 gün ülkede kalan İngiliz askeri personelin isimleri şöyledir:[615]

Lieutenant	Paul Skelton
Warrant Engineer	Leonard Davıes
Petty Officer	John Hollns
Petty Officer	Albert Rosas
Petty Officer	Charles Wickenden
Engineroom Artificer	Albert Munn
Leanding Steker	Dennis Aken

---

612 **a.g.e**., s. 77.
613 BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 143.22.6.
614 Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması 1923- 1960)**, s. 87.
615 BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 143.22.5.

Reis sınıfı denizaltılardan diğer ikisi Burak Reis ve Uluç Ali Reis denizaltı gemilerine İngiliz Hükümeti'nce el konulmuştur.

5.9.3. Burak Reis Denizaltı Gemisi

24 Mayıs 1939 tarihinde kızağa konan Burak Reis denizaltı gemisi, 19 Ekim 1940 tarihinde denize indirilmiş ve 26 Şubat 1942 tarihinde inşası tamamlanmıştır.

Burak Reis, İkinci Dünya Savaşına P 614 ismi ile katılmıştır. Savaş sonrası, gemini teslim alınması gündeme gelmiş ve Gemi komutanlığına atanan Binbaşı Mazlum ÖZAR komutasında bir Türk mürettebat heyeti, 24 Nisan 1945 günü İngiltere'ye hareket etmiştir. İngiltere'de 19 Ocak 1946 günü ''Sancak Çekme'' töreni yapılmış ve gemi teslim alınmıştır. Burak Reis, 01 Şubat 1946 günü İngiltere'den hareket etmiştir.[616]

Burak Reis denizaltısı 22 Şubat 1946 tarihinde Türkiye'ye getirilmiş ve bu tarihte Gölcük'te Donanmaya katılmıştır.[617] Gemiyi İzmit Körfezinde Oruç Reis ve Murat Reis gemileri karşılamıştır.

5.9.4. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi

30 Ekim 1939 tarihinde kızağa konan Uluç Ali Reis gemisi, 01 Kasım 1940 tarihinde denize indirilmiş ve 24 Mart 1942 tarihinde ikmal edilmiştir. İngiliz bahriyesi tarafından alıkonularak P 615 ismi ile 1942 Mart ayında Beşinci Denizaltı Filotillasına katılmıştır. 1942 yılında Kuzey Rus konvoylarına refakat ederek, Batı Afrika'da görev yapmıştır.[618]

18 Nisan 1943 günü, Almanlara ait U. 123 nolu denizaltısı tarafından Afrika'nın batı sahili açıklarında batırılmıştır.

Sipariş verilen dört denizaltıdan 3'ü çeşitli tarihlerde Türkiye'ye teslim edilirken, Uluç Ali Reis denizaltı gemisi maalesef batırılmış ve Türk donanmasına

---

[616] Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması, (1923- 1960)**, s. 97.
[617] BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 46.297.12.
[618] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 80.

katılamamıştır. Denizaltıların tesliminden sonra çeşitli İngiliz subayları da, denizaltılar ile birlikte Türkiye'ye gelmiş ve eğitim çalışmaları yapmışlardır. Mr. Sutherland hariç diğer öğreticiler, 29 Haziran 1942 tarihinde geri dönmüşlerdir.[619]

[619] BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1. Yer No: 26.65.12.

ALTINCI BÖLÜM

REFAH FACİASI SONRASI GELİŞMELER

6.1. REFAH FACİASI İLE İLGİLİ ANKARA'DAKİ GELİŞMELER

Anadolu Ajansı facianın duyulduğundan üç gün sonra 26 Haziran'da son derece kısıtlı bir bilgi ile haberi Türkiye'ye duyurdu.

> "*Ankara- 26 (AA) – Haber aldığımıza göre Mersin'den İskenderiye'ye hareket etmiş olan Türk bandıralı Refah Vapuru maalesef batmış ve içinde bulunan 185 yolcu ile vapur tayfasından iki sandal içinde 50 kişi kadar Mersin'e çıkmıştır. Diğerlerinden daha bazısının da kurtulacağı ümit edilmektedir. Vapurun bir torpille mi, yoksa mayna çarparak mı battığı hakkında hükümetçe tahkikat yapılmaktadır. (a.a)''*[620]

27 Haziran günü Cumhuriyet gazetesi ise konuyu başlığına taşımış ve *''Bir Vapurumuz Akdeniz'de Batırıldı''* ibaresini kullanmıştır. Anadolu Ajansının metnini aynen vermiş fakat daha dikkat çeker bir tavır sergilemiştir. *''Tahkikat Yapılıyor''* başlık altı bilgi ile Ulus Gazetesinin önüne geçmiştir.[621]

Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN ise Başvekâlet'e 01 Temmuz 1941 tarih ve 309 sayılı yazıda:

> "… Vazife uğrunda maruz kaldıkları bu felaketten dolayı ölenlerin ailelerinin acılarını tahfif ve kurtulanların uğradıkları zayiatı telafi için münasip bir miktar yardım yapılmasını yüksek tasviplerinize arz ve istirham ederim''[622]

diyerek, yardım için talepte bulunmuştur.

Geminin batması üzerine, Müttefik ülkelerle, diğer ülkelerin yorumları da hemen görülmeye başlamıştı. İngilizler, Almanya ve İtalya'yı suçlarken, Almanlar da İngilizleri suçluyorlardı. Ulus Gazetesinde 03 Temmuz 1941 günü çıkan yazıda *''Refah Vapurunun batmasında Mihver filosuna mensup gemilerin dahli yol''* başlığı kullanılmıştır. Anadolu Ajansının Berlin Temsilciliğinin bildirisini yayınlayan gazete:

> "D.N.B. bildiriyor: Türk (Refah) vapurunun Şarki Akdeniz'de batmış olduğu bildirilmiştir. Bu haberin neşrinden biraz sonra İngilizler, hiçbir İngiliz denizaltısının bu torpilleme ile alakası bulunmadığını beyan etmişlerdir. Alman askeri makamları, şu cihet üzerine nazarı dikkati celbetmektedirler ki denizaltı harekâtının tanzimini bilir herkes için, bu derece kısa bir zamanda harekâtta bulunan denizaltılardan haber almanın imkânsız

---

[620] "Akdeniz'de Refah Vapuru Battı", **Ulus Gazetesi**, 27 Haziran 1941 Cuma, s. 1.
[621] "Bir Vapurumuz Akdeniz'de Batırıldı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 27 Haziran 1941, s. 1.
[622] BCA, Fon No: 30.10 Yer No: 140.5.15.

olduğu malumdur. İngilizlerin bu garip ve fevkalade seri beyanatı, kendilerinin vicdan rahatsızlıklarını isbat etmektedir.

Alman ve İtalyan makamlarının inceden inceye yaptıkları bir tetkikten sonra Alman ve İtalyan harp filolarından bir cüzümatın Türk Refah vapurunun kaybı ile herhangi bir alakası olabilmesinin imkânsız bulunduğu beyan olunur.''[623]

O dönemde sadece Anadolu Ajansının olması, gazetelerin faciayı, olaydan 4 gün sonra okuyucularına duyurmasına neden olmuştur. Gazetelerin manşetlerinde sadece vapurun battığı ve 135 kişinin öldüğü haberi yer alıyordu. 27 Haziran 1941 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan Anadolu Ajansı kaynaklı haberde 50 kişinin kurtulduğu ve vapurun bir torpille mi, yoksa mayına çarparak mı battığı hakkında tahkikatın yapıldığı yazıyordu.

Ankara'da ise hem Milli Müdafaa Vekâleti hem de Münakalat Vekâleti, tahkikata başlamış ve komisyonlar kurmuşlardır.[624]

03 Temmuz 1941 günü, Kütahya Milletvekili Dr. Ali Süha DELİLBAŞI'ın verdiği önerge doğrultusunda CHP Grubu, Hasan SAKA başkanlığında acil toplandı. Gündem, Kıbrıs açıklarında batan Refah Şilebi idi. Görüşmelerin heyecanlı geçeceği önceden anlaşılıyordu. Trabzon Milletvekili Faik Ahmet BARUTÇU o günleri şöyle anlatmaktadır:

"Ülkemizi ve ulusumuzu büyük bir yasa boğan bu olayın en fazla heyecan uyandıran yanı, bu işe verilen Refah gemisinin, bir Yahudi'ye ait, 5.000 tonluk çürük bir kömür şilebi olması ve iki küçük sandalından başka, hiçbir kurtarma araç ve düzeni bulunmadığı halde böyle seçkin bir topluluğun en tehlikeli bir dönemde ve denizde ulaşımına verilmiş olmasıydı.''[625]

Dr. Ali Süha Beyin önergesinde, bu olay nedeniyle Milli Müdafaa, Münakalat ve Hariciye Vekâletlerinden çeşitli sorulara cevap vermesi isteniyordu. Bu sorular şu noktada toplanıyordu:

1-Böyle bir zamanda, böyle seçkin bir topluluğun deniz yoluyla gönderilmesindeki gerek ve görüşlerin nedeni, yararı ve acelesi ne idi? Gitmeleri

---

[623] "Refah Vapuru'nun Batmasında Mihver Filosuna Mensup Gemilerin Dahli Yok, **Ulus Gazetesi**, 03 Temmuz 1941, s. 1 ve ''Refah Faciası'', *Cumhuriyet Gazetesi*, 03 Temmuz 1941, s. 1.

[624] Cemil Koçak, (2007), **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938- 1945)**, Cilt: 2, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, s. 126.

[625] Barutçu, **a.g.e**., s. 213.

kesinlikle gerekliyse, başka yollardan, örneğin Basra yoluyla ve eğer daha acele bir durum varsa hava yoluyla gönderilemez miydi?

2-Böyle seçkin bir topluluğun, yatacak yeri bile bulunmayan ve cankurtaran düzeni olmayan, çürüklüğü nedeniyle şimdiye dek ticaret taşımacılığında bile kullanıldığı duyulmaz bir durumdaki, bir Yahudi'nin eski bir şilebinin ayrılmasındaki ilgisizlik, dikkatsizlik ve işe önem vermezlik gibi bu facianın en büyük nedenleri arasında söylenmesi gereken gerçekler karşısında, bu olayın sorumluları aranıyordu.[626]

Önerge okunduktan sonra Milli Savunma Vekili Saffet ARIKAN kürsüye gelerek olayı ayrıntılarıyla anlatır. İngilizlerle uzun görüşmelerden sonra bu topluluğun Mısır'dan hareket edecek bir İngiliz konvoyuna yetişmek üzere acele yola çıkılmasının kararlaştırıldığını söylemiştir. Ayrıca, bir geminin bulunması için Münakalat Vekâletine bildirdiğini de eklemiştir.

Saffet ARIKAN, kürsüden yaptığı konuşmada, Münakalat Müsteşarının Milli Müdafaa Vekâletine yazdığı bilgi raporunda, geminin kurtarma düzeninin yerinde olduğunu beyan ettiğini de belirtmiştir. Saffet ARIKAN, geminin çürüklüğü, kurtarma düzeninin yetersizliği ve geminin bu haliyle sefere çıkamayacak durumda olduğunu, gemi süvarisinin ve liman başkanının söylemesine karşın, hareketine emir verilmiş olduğu konusundaki suçlamaların gerçeği ortaya çıkartmak için hükümetçe adli soruşturma yoluna gidilmiş bulunduğunu, bu soruşturma sonucunda kendisi de içinde olmak üzere kimin dikkatsizliği ve sorumsuzluğu çıkarsa cezalandırılmasının doğal ve yerinde olacağını söylemiştir.[627]

Dr. Ali Süha Bey, bu konuşmanın sonunda kürsüye gelerek, kazazedelerden dinlediği şekilde olayları en ince ayrıntılarına kadar anlatır. Özellikle Ali Süha Bey'in yeğenin de bu olayda şehit olması bu anlatımı daha da dramatize hale getirmişti. Ali Süha Bey konuşmasının sonunda *'' Ülkenin bu en seçkin topluluğunu böyle bir faciaya kurban eden, bizim ihmallerimizdir''*[628] Demiş ve Milli Müdafaa Vekilinin konuşmasını yersiz bulmuştur.

---

[626] **a.g.e**. s. 214.
[627] **a.g.e**., s. 214.
[628] **a.g.e.,** ss. 214-215.

Antalya Milletvekili Rasih KAPLAN ise yaptığı konuşmada *''Eğer biz görevimizi yapmazsak, bu ulus, bizi taşlar arkadaşlar''* Demiştir. Milli Mücadelenin önemli isimlerinden biri, İzzettin ÇALIŞLAR ve Refik Şevket Bey'lerde Milli Müdafaa Vekâletini gemi işine önem vermemekle suçlamışlardır.

Refik Şevket Bey,

> "Kalplerimizi sızlatan bu olayın, son derece büyük bir inceliği vardır. Toplumsal açıdan bu şehitlerin ailelerine tam bir yardımı borçluyuz. Yasal yönden sorumluları hemen adaletin pençesine teslim etmemiz gerekir. İşin bir de siyasal yönü vardır. Bu olay karşısında, bu olayı doğuran ihmaller karşısında, Milli Savunma Vekili ile Münakalat Vekiline güvenim kalmamıştır. Bir an düşündüm; verilen soru önergesini, gensoruya çevireyim dedim. Fakat bizim parti yöntem ve kurallarımıza göre buna gerek bulmayarak, bu arkadaşların kendiliklerinden çekilmek istemelerini yeğ tutuyorum.''[629]

Kürsüde konuşanların genel değindikleri tema, Kamu vicdanının rahatlaması için, önce bu işin siyasal sorumlularından işe başlayıp, sonra da yasal sorumluların adalet önüne çıkartılmasını dile getirmişlerdir.

Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN bu söylenenlere cevap vermek için hazırlandığı sırada, Başvekil İbrahim Refik SAYDAM, buna müsaade etmeyerek, kürsüye çıktı.

Refik Bey,

> "Anlıyorum arkadaşlar, dedi. Ben bu sözlerde bir özel amaç buluyorum. Sanki bu işi Hükümet yapmış ya da sanki bu işi Hükümet saklamak istiyormuş gibi bir şey… Rasih Kaplan, 'Ulus bizi taşlar!' dedi; Rasih Kaplan soruyorum sana, Ulus bizi neden taşlıyormuş! Ne yaptık ki ulus bizi taşlayacak! Beğenilmek istemiyoruz; ama hizmetlerimizin tam karşılığı olan hakkımızın verilmemesini de sessizce karşılayamayız.
>
> Refik İnce, bu işin son derece duyarlı olduğunu söylüyor, vekillere güveni kalmadığını söylüyor. Ne oluyor arkadaşlar, nedir bu işin son derece duyarlılığı?''[630]

Başvekilin konuşmasına hem Rasih KAPLAN, hem de Refik Şevket İNCE tepki göstermişlerdir. Başvekilin ardından söz alarak kürsüye gelen Rasih KAPLAN;

> "Arkadaşlar, görev yaparken, görevde ihmalin asla söz konusu olmayacağı bir aşamada karşılaştığımız ihmalleri, görevdeki ilgisizlikleri, sorumlulukları bu kürsüden

---

[629] **a.g.e**., s. 215.
[630] **a.g.e**., s. 216.

söylerken; yani yapmakla yükümlü olduğumuz görevleri yaparken, Sayın Başvekilin sinirlenmeye hakları yoktur; kimsenin sinirlenmeye hakkı yoktur. Sinirlenmek, bu görevi yapmamıza engel olamaz. Ve bu görevi her ne pahasına olursa olsun, yapmaktan dönersem namertim!''[631]

diye sözlerini bitirmiştir.

Söz alan Refik Şevket İNCE ise;

"Benim tek bir özel amacım vardır, o da Milli Savunma Vekili ile Münakalat Vekiline güvenim kalmamıştır. Başka bir maksadım yoktur. Yerlerine de ben gelecek değilim. Aslında bu kişinin isteğiyle de olmaz, saniyen olsa da, ben artık Refik Saydam ile işbirliği yapacak durumda olmayan bir kişiyim. Yoksa Refik Saydam Bey! Bilmeniz gerekir ki, Refik Şevket İnce'de senin kadar vatansever, senin kadar namusludur.''[632] dedi.

Refik Şevket İNCE' in konuşma üslubu ve tutumu grubun havasını İNCE' in lehine çevirmişti. Olayların yön değiştirdiğini gören Başvekil, tekrar söz alarak kürsüye çıktı. Gülümseyen bir yüzle geri çekilmeye hazırlanmış bir tavırla:

"Arkadaşlar, beni yanlış anlamamanızı rica ederim. Ben hiçbir zaman konuşulmamasını, eleştiri yapılmamasını isteyen ve isteyecek bir arkadaşınız değilim. Tam tersine çok konuşulmasını, Hükümetin sürekli denetlenmesini ve görülen hata ve noksanlıkların ileri sürülerek düzeltilmesini ve görülen hata ve noksanlıkları düzeltilmesine konuşma ile meydan ve olanak verilmesini isteyen bir arkadaşınızım…''[633]

Refah Faciası, bu dönemde parti içinde oluşan bir ayrımı da görmemize neden olmuştur. Bu da Tek Parti döneminde yönetim içinde ortaya çıkan asker- sivil kanatlar arasındaki siyasi ilişkiler ve çatışmalardır. Asker ve sivil kendi güç dengelerini bu olayda sergilemiştir.[634]

Başvekilden sonra kürsüye, Saffet ARIKAN geldi. Konuşmacıların sorularına cevap vererek:

"… Yaşamımda böyle bir söz karşısında kalmış bir arkadaşınız değilim. İlk kezdir ki böyle bir davranış karşısında kaldığım için, işte huzurunuzda Milli Savunma Vekâletinden çekiliyorum''[635]

---

[631] **a.g.e**. s. 216.
[632] **a.g.e**., ss. 217-218.
[633] **a.g.e**., s. 218.
[634] Koçak, **a.g.e**., Cilt: 2, s. 126.
[635] Barutçu, **a.g.e**., s. 219.

Saffet ARIKAN, Vekillikten affını rica ettiğini beyan ederek, durum hakkında Parti Grubu Umumi Heyetinin hakiki temayülünü öğrenmek istediğini ve bunun gizli oyla bildirilmesini rica etmiştir.[636]

Başvekil, bu çekilmeyi grubun genel temayülüne göre hareket edeceğini belirterek, gizli oyun kullanılmasını teklif etmiş ve seçim bölgeleri sırasına göre birer birer isimler okunarak bizzat oylar kullanılmıştır. Grupta hazır bulunan 223 mebustan 14 güvensizlik oyuna karşılık, 209 Güvenoyu çıkmıştır.[637] Parti Müstakil Grubu'nun da ittifakla Milli Müdafaa Vekiline güvenoyu vermişti. Diğer taraftan CHP Meclis Grubu toplantısına katılan mebus sayısının toplam mebus sayısının yarısı kadar olması da dikkat çekiciydi. 14 güvensizlik oyu ise şimdiye dek ilk kez görülüyordu. Bu sorun her ne kadar Milli Müdafaa Vekili üzerine bir durum olsa da Hükümet bu çekilmeyi kabul etmediğini bildirdikten sonra Hükümete karşı bir güven sorunu olarak telakki edilir duruma gelmişti.[638]

Bu durum, hem parti içinde hem de hükümet kanadında çok derin izler bırakan ve kamuoyuna yansıyan bir olay olarak hatırlanmaktadır.

04 Temmuz 1941 Cuma günü TBMM Genel Kurulu karşısına çıkan Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN, Refah Faciasını milletvekillerine detaylı olarak anlattıktan sonra:

> "Arkadaşlar: hepimizi millî mateme gark eden bu facianın hangi sebeplerden ileri geldiğini tahkike başlamış bulunuyoruz. Tahkikat en ufak teferruatına kadar derinleştirilecek (…) Şehitlerin ailelerine Hükümetçe mümkün olan yardımın yapılması üzerindeyiz.''[639]

Saffet ARIKAN, Mesullerin kanundan kaçamayacağını söylerken, bazı milletvekilleri ısrarla ciddi bir soruşturmanın açılmasını istiyordu. Bunlardan biri de Hilmi URAN' dı. URAN Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmada:

> "Aziz arkadaşlarım; Refah vapuru hâdisesini, Millî Müdafaa vekilimizin ağzından dinlemiş ve teessürlerimizi tazelemiş bulunuyoruz. Teessürlerimizi tazelemiş bulunuyoruz, diyorum çünkü bu hazin hâdise, günlerden beri zaten hepimizin yürekleri

---

[636] "CHP Meclis Grubunda Milli Müdafaa Vekiline 209 Reyle İtimad Beyan Etti", **Ulus Gazetesi**, 04 Temmuz 1941, ss. 1-2
[637] **a.g.g.**, ss. 1-2
[638] **a.g.g.**, ss. 1- 2
[639] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 6, İçtima: 2, Cilt: 20, 73. İnikat, 04.07.1941, Birinci Celse.

üzerine çökmüş bir ıstırap yuvası halindedir (...) Arkadaşlar, ileride yine vatan müdafaası içinde çok kıymetli yer alacak olan yüz bu kadar Türk çocuğunun yersiz ve lüzumsuz şekilde bir teseyyübün, bir taksirin, bir lâkavdinin kurbanı olup olmadığı endişesinden doğmaktadır. Bizim bu endişemize görüyoruz, Hükümet bu gün tatminkâr cevap verecek bir mevkide değildir. Fakat yine görüyoruz ki, Hükümet de aynı hassasiyetle parmağını meselenin üzerine koymuş ve hâdisenin tahkikine başlamıştır. Biz de bu tahkikatı istiyoruz ve onun süratle, şiddetle ve hâdisede en küçük taksiri olanları dahi meydana atacak şekilde isabetle yapılmasını istiyoruz. Bizim huzurumuzu yakan bu faciadan duyabileceğimiz teselli ancak bu olabilir. Bunu arkadaşlar, Hükümetten hep rica edelim.''[640]

Hilmi URAN' ın bu sert üslubu, aslında CHP Grup toplantısının TBMM'ne yansımasıydı. Erzurum Milletvekili Nakiye ELGÜN ise aileler açısından konuya bakmakta ve mecliste söz alarak:

"Arkadaşlar, Sayın Milli Müdafaa Vekilimizin ve Hilmi Uran arkadaşımızı.! Mufassal' an arz ve izah ettikleri bu müessif hadiseden doğan derin milli ızdırap ancak adalet, cihazımızın vakanın her noktasını aydınlatarak millet huzuruna getirdiği gün belki biraz tahaffüf edebilecektir.

Millî Müdafaa Vekili tarafından buyrulan yardımların müstacelen yapılmasını grubum namına temenni ederken bu kahraman şehitlerin huzurunda ve sizin Yüksek Huzurunuzda kemali hürmetle eğilerek ailelerini ve bütün milleti bu derin unutulmaz acıdan dolayı taziye ederim.[641]

Elazığ Milletvekili Fazıl Ahmed AYKAÇ ise:

"… Suçlu olanların hepsi hakikaten korksun. Fakat suçu olmayanlar hiçbir endişe duymasın. Çünkü gerek Heyeti muhteremeniz, gerek Heyeti muhteremenizin itimadına mazhar olan Hükümetin elindeki kılıç adalet kılıcıdır. Bu adalet kılıcı hiç bir zaman masumun boynunu kesmez. Bunu arz etmek için huzurunuza çıktım.[642]

[640] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 6, İçtima: 2, Cilt: 20, 73. İnikat, 04.07.1941, Birinci Celse.
[641] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 6, İçtima: 2, Cilt: 20, 73. İnikat, 04.07.1941, Birinci Celse.
[642] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 6, İçtima: 2, Cilt: 20, 73. İnikat, 04.07.1941, Birinci Celse.

Meclis Reisi *''Verilmiş bir takrir var, okutuyorum''* diyerek takriri okutur:

Yüksek Reisliğe

Şehitlerin hatıralarına hürmet için 5 dakika ayakta sükût edilmesini teklif ederim.

(5 dakika ayakta hürmetle sükût edildi.)[643]

Milli Müdafaa Vekâleti, kurmuş olduğu Tetkik Heyeti ile soruşturma başlatmıştır. Cumhuriyet Gazetesi'nin 06 Temmuz 1941 tarihinde birinci sayfadan verdiği habere göre *''Refah Faciası Mesulleri Hususi Bir Divanı Harbe Verilecektir''* diyerek soruşturmanın derinleşeceğini izah ediyordu.[644]

Refah Faciasında şehit olan ve kurtulan askeri erkân ve erler için yasal varislerine ve kendilerine çeşitli miktarlarda ödeme çıkartılmıştır. Buna göre, Gemide şehit olan deniz ve hava subayları, erbaş, talebe ve erlerden her birinin kanuni varislerine 4.000 TL, kurtulanlardan subaylara 800 TL, erbaş ve öğrencilere 400 TL, ve erlere 100 TL, ödenmesine İcra Vekilleri Heyeti'nin 04 Ağustos 1941 tarihli ve 2/ 16295 sayılı Kararname ile karar verilmiştir.[645]

Refah Faciası ile ilgili adli tahkikatta da başlatılmıştır. 16 Eylül 1941'de CHP Meclis Grubuna bir demeç veren Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN, Adli tahkikatın devam ettiği belirterek detaylı bilgi vermiştir.[646]

Saffet ARIKAN, adli soruşturmanın askeri mahkeme tarafından yapıldığını, ölenlere tazminat ödeneceğini belirtmesine rağmen, CHP içindeki tartışmalar neticesinde Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN ve Münakalat Vekili Cevdet Kerim İNCEDAYI 12 Kasım 1941'de istifa etmişlerdir. Yerlerine Manisa Milletvekili emekli Korgeneral Ali Rıza ARTUNKAL ve Samsun Milletvekili emekli Amiral Fahri ENGİN atanmıştı. Bu atamada asker kökenlilerin olması Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi ÇAKMAK' ın etkisi olduğu dikkati çekilmiştir. [647] Çünkü Genelkurmay Başkanı'nın 16

---

[643] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 6, İçtima: 2, Cilt: 20, 73. İnikat, 04.07.1941, Birinci Celse ve Refah Vapuru Faciası, Milli Müdafaa Vekilimiz Faciaya Dair İzahat Verdi, **Ulus Gazetesi**, 05 Temmuz 1941, s. 1 ve 5.

[644] Refah Faciası Mesuller Hususi Bir Divanı Harbe Verilecekler, **Cumhuriyet Gazetesi**, 06 Temmuz 1941, s. 1.

[645] BCA, Fon No: 30.18.01.02. Yer No: 95.65. 20.

[646] "CHP Meclis Grubunda Milli Müdafaa Vekili Refah Vapuru Faciası Hakkında Yapılan Adli Tahkikat Üzerine İzahat Verdi", **Ulus Gazetesi**, 17 Eylül 1941, s. 1.

[647] Koçak, **a.g.e**., Cilt:2, s. 129.

Eylül 1941'de Başbakanlığa gönderdiği yazıda iki Vekilinde soruşturulmaya dâhil olmasının bildirmesi üzerine iki bakan iki ay sonra istifa etmişlerdir. Ayrıca iki bakan içinde şiddetli bir serzenişte bulunmuştur.[648] Bu serzenişi şu sözlerle ifade etmiştir.

> "Başka ehil adam yokmuş gibi, ayyaşlıkları ile şöhret bulmuş, ne yaptığını bilmez kimselere itibar ile mevki ve yetki verdikçe işte böyle olur. Dünyanın silah diye kıvrandığı bir zaman da pek mükemmel şeklide yapılmış dört denizaltımıza sahip olamayışımız bir yana, her biri başlı başına bir kıymet olan bunca güzide evladımızın boşu boşuna kurban gidişine yanmamak imkânı var mı? ''[649]

Cumhurbaşkanı İsmet İNÖNÜ, 12 Kasım 1941 tarih ve 4/765 ve 766 sayı ile Büyük Millet Meclisi Reisliğine gönderdiği tezkerelerde;

> "Başvekâletin 12-XI-1941 tarihli ve 3637 sayılı tezkeresinde istifa ettiği bildirilen Münakalât Vekili Sinop mebusu Cevdet Kerim İNCEDAYI' nın istifasının kabul ve Münakalât Vekilliğine Samsun mebusu emekli Amiral Fahri ENGİN[650]'in tayin edilmiş olduğunu arz ederim.'' Ve ''İstifa ettiği Başvekâletin 12 - XI -1941 tarihli ve 3636 sayılı tezkeresinde bildirilen Millî Müdafaa Vekili Erzincan Mebusu Saffet ARIKAN' ın istifasının kabul ve Millî Müdafaa Vekilliğine Manisa Mebusu emekli Korgeneral Ali Rıza ARTUNKAL' ın tayin edilmiş olduğunu arz ederim.''
>
> diyerek bu atamalar 17 Kasım 1941 tarihinde TBMM' de okunmuştur.''[651]

Refah Faciası ile ilgili tahkikat, Askeri Mahkeme (Örfi İdare Mahkemesi) tarafından yapılmış ve 19 Aralık 1941 tarihinde sonlanmıştır.

İstifaların, olayın hemen ertesinde değil de, aradan 4- 5 ay sonra gerçekleşmesinin nedeni 15 Ocak 1942 tarih ve 6/208 sayı ile TBMM'ye gönderilen Başvekâlet tezkeresinden anlaşılıyordu.[652]

---

[648] "Vekiller Heyetinde Değişiklik Oldu", **Ulus Gazetesi**, 13 Kasım 1941, s.1 ve "Refah Hadisesi O Zaman Vekil Olan İki Mebusun İsticvabı Lüzumu İleri Sürdü", **Ulus Gazetesi**, 14 Kasım 1941, s. 1

[649] Sinan Omur, (1962), **Büyük Mareşal Fevzi Çakmak'ın Askeri Dehası, Siyasi Hayatı**, Sinan Matbaası, İstanbul, s. 62

[650] **Mehmet Fahri (Engin):** Hüseyin Rauf (Orbay) Bey'in tavsiyeleri ile Mehmet Vahdettin Han'a deniz yaveri olarak atanmıştır. Cumhuriyet döneminde Engin soyadını almış ve Yarbay rütbesinde iken Donanma Komutan Vekilliği ve Yavuz Muharebe Kruvazörü'nün ilk komutanlığını yapmıştır. Üssü Bahriye Komutanlığından Tuğamiral rütbesinde emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra, politikaya atılmış ve Samsun milletvekili olarak parlamentoya girmiştir. 12.11.1941 tarihinde ise Ulaştırma Bakanı olmuştur.

[651] TBMM ZC. Devre: 6, İçtima: 3, Cilt: 21, İnikat (17 Kasım 1941).

[652] TBMM ZC. Devre: 6, İçtima: 3, Cilt: 23, 27 İnikat (16 Ocak 1942).

22 Kasım 1941 tarihinde, Genelkurmay Başkanlığı'ndan Başvekâlete yazılan bir yazıda olayla ilgili olarak her iki vekilin de ifadelerine gerek duyulduğunu belirten bir yazı TBMM Başkanlığına bildirilir. Genelkurmay Başkanlığı'nın 19 Aralık 1941 tarihli yazısında ise açılan soruşturma sonucunda, her iki Vekilin de olayla ilgili görüldüğü belirtilerek, diğer sorumlularla birlikte, haklarında kamu davası açılması gerektiği yazılmaktadır.[653]

Ancak, eski Vekiller, halen mebus oldukları ve yasama dokunulmazlığından yararlandıkları için, Anayasa gereğince, haklarında kamu davası açılması ancak, yasama dokunulmazlığının kaldırılması ile mümkündü.[654]

15 Ocak 1942 tarihinde Meclis'e gelen evrak, Dâhili Nizamnamenin 170. Maddesi gereğince, Teşkilatı Esasiye Encümenine sevk edilecek ve bu encümen icap eden tahkikatı yapmak, gerekli görülenleri dinlemek üzere Adliye Encümeni ile müştereken 5 kişilik bir komisyon seçecektir.[655]

16 Ocak 1942 tarihinde, saat 15'te açılan oturumda kamu davalarının açıldığı ve lüzum görüldüğü için bu iki eski Vekilinde bu davalara katılması gerektiği konusundaki Başvekâlet tezkeresi okundu. Tezkerenin ardından kürsüye gelen Sinop Mebusu Yusuf Kemal TENGİRŞENK; tahkikat hâkimliğinin bu iki eski vekil ve hala mebus olan kişilerin ifadelerinin alınmasının yasa ve iç tüzükleri aykırı olduğunu beyan etmiştir. Oturumu yöneten B. Şemsettin GÜNALTAY tarafından bu tahkikatın gerekli olup olmadığının belirlenmesi için bir heyetin oluşturulması istenmiştir.[656]

Bunun üzerine yapılan seçimde, Komisyon üyeliklerine alınan oy oranına göre, Kütahya Mebusu Recep PEKER 160 oy, Sinop Mebusu Yusuf Kemal TENGİRŞENK 126 oy, Konya Mebusu Fikret SILAY 84 oy, Rize Mebusu Fuat SİRMEN 82 oy ve Çorum Mebusu Münir ÇAĞIL 81 oyla bu heyete seçilmişlerdir.[657]

O dönemde gazetelerin yoğun ilgisi ile karşılaşan bu heyetin çalışmaları da gazete manşetlerine yansımıştır. Cumhuriyet Gazetesi'nin 22 Ocak tarihli nüshasında:

---

[653] "Refah Faciası Mesulleri Genelkurmay Başkanlığı Tahkikat Neticesini Bildirdi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 14 Ocak 1942, s. 1.
[654] Koçak, **a.g.e**. Cilt: 2, s. 130.
[655] "Refah Faciası Tahkikatı, Evrakın Bugün Mecliste Tahkikat Komisyonuna Tevdii Muhtemel", **Cumhuriyet Gazetesi**, 16 Ocak 1942, s. 1.
[656] "Refah Vapuru Faciası Tahkikatı", **Ulus Gazetesi**, 17 Ocak 1942, ss. 1-6.
[657] "Refah Tahkikatı Mecliste", **Cumhuriyet Gazetesi**, 17 Ocak 1942, ss. 1- 3.

> "Encümen bugün toplanarak, hükümetin tevdi ettiği dosyaların tetkikine devam etmiştir. Encümen tetkiklerini ay sonundan evvel bitirerek vardığı kararı Meclis Heyeti Umumiye' sine bildireceği anlaşılmaktadır''[658] demiştir.

TBMM'nin 02 Şubat 1942 tarihli toplantıda, 31 Ocak tarihli komisyon raporu okunur. Çoğunluk oyuyla kabul edilen komisyon raporuna, komisyon üyesi Rize Mebusu ve aynı zamanda Müstakil Grup Üyesi Fuat SİRMEN ile Kütahya Mebusu Recep PEKER muhalefet şerhi koyarak Vekillerin soruşturma açılmasına gerek olmadığını belirtmişlerdir. Bu iki komisyon üyesi mebus arasında da görüş ayrılıkları vardı. Recep PEKER, Vekillerin olaydan sorumlu tutulamayacağı kanısını taşırken,[659] Fuat SİRMEN ise Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN' ın bu işlemlerden sorumlu tutulmasının uygun olmadığını, Münakalat Vekili Cevdet Kerim İNCEDAYI hakkında soruşturma açılmasında diğer üyelerle hem fikir olduğunu belirtmiştir.[660]

Fuat SÜRMEN, Cevdet Kerim İNCEDAYI hakkında tahkikat açılması fikrini iki nedene dayandırmaktadır. Birincisi, Deniz Yolları Umum Müdürlüğüne emir verirken, geminin ne işte kullanılacağı hususunda yeterli açıklamayı yapmadığı, ikinci olarak ise geminin icap eden tahliye vasıtalarının bulunup bulunmadığını denetlemediği yönündedir.[661]

Recep PEKER ise mütalaasında, Milli Müdafaa Vekâleti, önce Deniz Yollarına ait bir vapur ile gönderilmesini düşündüyse de, Münakalat Vekâleti'nin Refah şilebini bulması ve öne sürdüğü haklı nedenlerden dolayı, bu durumu kabul ettiğini belirtmiş ve bunu suç olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Münakalat Vekâleti için de, bir Vekilin bu kadar teknik ayrıntıyı bilemeyeceği bu durumun daha alt kademeler tarafından incelenmesi gerektiği bu nedenle Vekilin bu konuda suçlanamayacağı kararına vardığını söylemiştir.[662]

Tahkikat açılması yönünde fikir beyan eden diğer üç üye ise bu konunun adliyece hukuki amme davası açıldığı, burada verilecek kararın bu mahkemeyi de etkileyeceğini beyan etmişlerdir.

---

[658] "Refah Tahkikatı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 22 Ocak 1942, s. 1.
[659] "Mecliste Refah Hadisesi Müzakereleri", **Ulus Gazetesi**, 03 Şubat 1942, s.1.
[660] TBMM ZC.
[661] "O Zaman Vekil Olan İki Mebusun Hadisede Mesuliyetleri Görülmedi", **Ulus Gazetesi**, 03 Şubat 1942, s. 2.
[662] **a.g.g**., s. 2.

Beşler encümeninin mazbatasında en büyük adli amir sıfatıyla Genelkurmay tarafından yapılan tahkiklerde hadisenin kanun ve talimatlara riyasetsizlik ve dikkatsizlikle ölüme sebebiyet vermek ve vazifede ihmalleri bulunmak fiillerinden dolayı sanıklardan, Milli Müdafaa Vekâleti Deniz Müsteşarı Tümamiral Mehmet Ali ÜLGEN, Münakalat Vekâleti Deniz Nakliyat Dairesi Reisi Ayetullah ALTUĞ, Deniz Nakliyat Komisyonu Reisi İbrahim Kemal BAYBURA, İstanbul Deniz ve Yollama Müdürü Binbaşı Ziya TİMUÇİN, İstanbul Mıntıka Liman Reisi Refik AYANTUR, İstanbul Liman Fen Heyeti Reisi Hayri ONUR, Refah Gemisi sahipleri Adnan BARZİLAY ile Pertev BENJAMEN ve Mersin Liman Reisi Zihni KOÇAK hakkında son tahkikat açılmasına, Deniz Nakliyat Genel Komutanı Hüsnü GÖKDENİZER ile Deniz Harp Okulu Komutanı Albay Münir ÖNEY hakkında ise meni muhakemeye karar verilmiş, ancak iki eski Vekilin olaydan sorumluluk payları olup olmadığının saptanması TBMM'nin kararına bırakılmıştır.[663]

Görüşmeler ve tartışmaların sonucunda, Bursa Mebusu Dr. Sıdık KONUK ve arkadaşlarının verdiği tahrir oya sunulmuş, yapılan oylama sonucunda, eski Vekil olan mebusların yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına gerek olmadığı kararına varılmıştır.[664]

Karar sonrası bir konuşma yapan İzzettin ÇALIŞLAR, bu durum iyi olmamıştır. Devletin büyük işlerini deruhte eden büyük zevat için iyi bir ders vermeyeceğini belirterek, gelecek savsaklamalara neden olunacağının önünde açıldığını belirtmiştir. Kazım KARABEKİR Paşa ise vekillerin oylamadan önce kendi istekleri ile beyanat vermelerinin uygun olacağını, daha sonra oylamaya geçilmesi gerektiğini savunmuştur.[665]

---

[663] **a.g.g.**, ss.1- 2.
[664] "Refah Hadisesine Dair Millet Meclisinin Kararı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 03 Şubat 1942, s. 3.
[665] "Millet Meclisinde Refah Münakaşası", **Cumhuriyet Gazetesi**, 04 Şubat 1942, ss.1-3.

6.2. REFAH ŞİLEBİNE KARŞI YAPILAN SALDIRI SONRASI ASKERİ BÜROKRASİNİN ÇALIŞMALARI

Refah Faciasına en büyük tepki koyanların başında, dönemin Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi ÇAKMAK gelmektedir. Milli Şef İsmet İNÖNÜ' nün Tek Adam politikası, siyasiler ile askerler arasındaki gerginliği bu olayla daha da gün yüzüne çıkmıştır.[666] Mareşal Fevzi ÇAKMAK:

> "… Başka ehil adam yokmuş gibi ayyaşlıklarıyla şöhret bulmuş, ne yaptığını bilmez kimselere itibar ile mevki ve yetki verdikçe işte böyle olur. Dünyanın silah diye kıvrandığı bir zamanda, pek mükemmel şekilde yapılmış dört denizaltımıza sahip olamayışımız bir yana, her biri başlı başına bir kıymet olan bunca güzide evlatlarımız boşu boşuna kurban gidişine yanmamak imkânı var mı?''diyerek durumu ve acısını belirtmiştir.[667]

Mareşal, Refah Faciasında şehit olanların ailelerine aşağıdaki bildiriyi göndermiştir.

> " Memleket müdafaası için kıymetli harp vasıtalarını anavatana getirmek vazifesi alan ve refah vapurunda şehit düşen kahraman denizaltıcı ve havacı evlatlarımın manevi huzurunda tazimle eğilir, deniz ve hava mensuplarına en kalbi taziyelerimi sunarım''[668]

Milli Müdafaa Vekâletine bağlı Donanma Şube Müdürlüğü adına Albay Safettin DAĞADA imzası ile 16 Temmuz 1941 tarih ve 14350 sayılı yazı ile Şehitlerin bağlı olduğu Askerlik Şubelerine bir yazı gönderilmiştir. Yazıda:

1- İngiltere'de yapılmakta olan Denizaltı gemilerimizi almak üzere (Refah) Vapuri (Vapuru) ile Mersinden Portsaid'e gönderilmekte iken 23/6/941 günü saat 22,30'da bir infilak neticesinde geminin batması ile şubenizde kayıtlı ve açık künyeleri ilişik listede yazılı erler vazife icabı kazaen şehit olmuşlardır.

2- Vekâletçe yazılan ve ilişik olarak gönderilen taziyet mektuplarının bu erlerin efradı ailelerine verilmesini,

3- Keyfiyetin künyelerine yazılmasını, Nüfus memurluklarına malûmat verilerek kayıtlarının kapattırılmasını ve sonunun bildirilmesini rica ederim.

Yazının ekinde ise:

---

[666] Omur, **a.g.e**., s. 61.
[667] **a.g.e**., s. 62.
[668] Genelkurmay Başkanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 25 Haziran 2009 tarih ve 4050-22240-09/Mrk. D. Bas. Yym. Ve Müz.Ş.(497) (84808) nolu yazısın ile gönderilen eklerden.

Bunların şubenize müracaatla usulen yetim maaşı istemelerini tefhimini (anlatma-bildirme) ehemmiyetle rica ederim.[669]

Burada ifade edilen şehit ifadesi resmi değildir. Çünkü kanunen bu kazazedelerin şehit sayılabilmesi için tam on yılın üzerinde bir süre geçmesi gerekmiştir.

Milli Müdafaa Vekâleti imzası ile şehit ailelerine 16 Temmuz 1941 tarih ve 14358 sayılı yazısı ile aşağıdaki bilgi evrakı gönderilmiştir:

Deniz……..ın

Refah vaporile (Vapuru ile) Mersinden Portsaide gitmekte iken geminin bir infilakla batması neticesinde şehit olanlar arasında bulunduğunu en büyük teessürle arz ederim.

Yurda karşı vazifelerinin ifası sırasında vefat eden bu arkadaşların ölümü; bütün Türk milleti ile beraber ordu camiasını da derin hüzne düşürmüştür. Milletin kalbinde ebediyen yaşayacak olan bu aziz şehitleri hürmetle yâd ederek ailenizin teessür ve matemine bütün kalbimle iştirak eder, samimi taziyelerimi sunarım.

M. M. V.[670]

Şehit er Sefer Naci ÇATİNDEMİR' in babası Osman ÇETİNDEMİR, Milli Müdafaa Vekâletinden gelen yazıya vatansever duygularla aşağıdaki mektubu göndermiştir. M.M.V., Donanma Şubesi Müdürlüğüne, 21 Ağustos 1941 tarih ve 15328 sayı ile kayıt altına alınan yazıda:

Milli Müdafaa Yüksek Vekâletine

ANKARA

Refah vapuru Hadisesinde oğlum (Sefer Naci ÇETİNDEMİR) in Şehit olduğunu bildirir Donanma Şubesi Kısım 4, 16/ 7/ 941 tarih ve 14358 sayılı samimi ve kıymetli taziyetnameyi şükran ve hürmetle alarak keyfiyete muttali oldum. Yurda karşı kendisine verilen vazifesi esnasında şehit olması vatanına karşı borçlu bulunduğu hizmeti hakkı ile ifa etmiş olmasından dolayı bu bapta teessür değil vatan ve millet namına bir haz duyduğumu ve icabında vatan uğrunda babası olan ben dahi fedayı can amade bulunduğumu arz eder, derin saygılar sunarım.

Manyas kazası Cumhuriyet köyünden Şehit Sefer Naci ÇETİNDEMİR,

Babası Osman ÇETİNDEMİR[671]

---

[669] T.C. M. M. V. Donanma Şubesi Müdürlüğünün 16.07.1941 tarih ve 14358 sayılı yazısı.
[670] T.C. M. M. V. Donanma Şubesi Müdürlüğünün 16.07.1941 tarih ve 14358 sayılı yazısı eki.
[671] 362 sayılı Deniz Mecmuası ve Şehit Sefer Naci Çetindemir, yeğeni Naci Çetindemir albümünden.

Şehit erlerin Askerlik Şubesine göre memleket dağılımları ise şu şekildedir.

Tablo 6.1: Şehit Erlerin Askerlik Şubelerine Göre Dağılımı

Memleket Adı	**Şehit Sayısı**	**Memleket Adı**	**Şehit Sayısı**	**Memleket Adı**	**Şehit Sayısı**
Akçaabat	1	Gerze	1	Sarıyer	1
Akçakoca	1	Görele	1	Seferihisar	2
Bandırma	4	Haymana	1	Sinop	1
Bartın	2	Hopa	2	Sürmene	2
Bodrum	2	İnebolu	2	Şarköy	2
Çarşamba	1	Kandıra	1	Tekirdağ	3
Çeşme	1	Karasu	1	Terme	1
Ünye	1	Manyas	1	Trabzon	1
K. Ereğli	6	Of	3	Urla	1
Gebze	1	Ordu	1	Vakfıkebir	2
Gelibolu	2	Ödemiş	1	Yalova	3
Gemlik	6	Rize	2	Zonguldak	1
Üsküdar	1	Ayancık	1	Şile	1

6.3. REFAH FACİASINDA ŞEHİT OLANLAR İÇİN HAZİN TÖREN

23 Haziran 1941 tarihinde, acı bir şekilde şehit edilen 167 Türk Subay, Erbaş, Er ve Gemi Personeli ile 1 İngiliz subayının hatırasına 07 Temmuz 1941 günü Kasımpaşa'da ve Sarıyer'de iki tören düzenlenerek Şehitler anılmıştır.[672]

Sabah saat 10.00'da Kasımpaşa'daki Deniz Kumandanlığı önünde başta dönemin İstanbul Kumandanı İshak Avni AKDAĞ olmak üzere, Amiral Hüsnü GÖKDENİZ, birçok kara, deniz ve hava ordusundan çeşitli kademelerdeki subay ve erbaşlar ile mülki erkân katılmıştır.[673]

Deniz kıtasının teftişinden sonra Deniz Bandosunun çaldığı İstiklal Marşı okunmuş ve 5 dakikalık saygı duruşunda bulunulmuştur.

Deniz Gedikli erbaş Fazıl ERMAN, kürsüye gelerek bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında,*''Hangi vicdansız ve namert elin yaptığı malum olmayan bu caniyane hareketten dolayı bütün Türk milleti mateme bürünmüştür…''* Diyerek tüm toplumun duygularını ifade etmiştir. Fazıl ERMAN' dan sonra kürsüye gelen Üsteğmen Sermet KİPER' de aynı duyguları ifade etmiştir.

> "Arkadaşlar!
>
> Her zaman bir teftiş, bir merasim gününü sevinçli ve heyecanlı anlarını beraber yaşadığımız talim alanında, bugün hepimizin gözlerini yaşartan derin bir acıyı paylaşmak için toplandık. İçinde büyük fedakârlık ve kahramanlıklar gösterecekleri gemilerini almak için yola çıkan ve talihsiz bir kazaya kurban giden aziz arkadaşlarımızı anacağız…''[674]

diyerek şehitleri bir defa daha anmışlardır.

Bandonun çaldığı matem havası eşliğinde kortej yavaş yavaş kıyıya gelmiş, bir deniz müfrezesi havaya üç el silah atarken, hava ve deniz subaylarından oluşan bir grup subay ise denize iki büyük çelenk bırakmışlardır.

Sarıyer'deki törenler ise 10.30'da başlamış ve anma burada da devam etmiştir.[675]

---

[672] "Refah Vapuru Şehitleri İçin İhtifal Yapıldı", **Ulus Gazetesi**, 08 Temmuz 1941, s. 1.
[673] "Hazin Bir Tören", **Cumhuriyet Gazetesi**, 08 Temmuz 1941, ss. 1- 2.
[674] **362 Sayılı Deniz Mecmuası**, (1941), Deniz Matbaası.
[675] "Refah Vapuru Şehitleri İçin İhtifal Yapıldı", **Ulus Gazetesi**, 08 Temmuz 1941, s. 2 ve "Hazin Bir Tören", **Cumhuriyet Gazetesi**, 08 Temmuz 1941, ss. 1- 2.

6.4. REFAH FACİASININ MAHKEME SÜRECİ

Refah Faciası davası 29 Nisan 1943 günü Ankara Ağır Ceza Mahkemesinden, Hâkim Sabri YOLDAŞ (Sicil. 1701) başkanlığında, Hâkim Reşat BAYRAMOĞLU (Sicil. 4905) ve Hâkim Emin BÖKE' den (Sicil. 4091) oluşan heyet'le başlamış; Savcılık makamında ise Savcı Zihni BETİL (Sicil. 6646) bulunmuştur.[676]Mahkeme Kâtibi ise Haydar KÖKSAL' dır.[677] Yargılanma talebi ile sekiz kişi hâkim karşısına çıkmıştır. Bunlar:

1. Adı Soyadı: Mehmet Ali ÜLGEN

Baba Adı: Recep

Doğumu: 1303 (1897)

Rütbesi: Tümamiral

Görevi: Milli Müdafaa Vekâleti Deniz eski Müsteşarı olup bu tarihte Marmara Üssübahri Kocaeli Müstahkem Mevki komutanıdır.

2. **Adı Soyadı:** Ziya TİMUÇİN

Baba Adı: Osman

Doğumu: 1313 (1907)

Rütbesi: Binbaşı

Görevi: İstanbul Deniz eski Yollama Müdürü ve Deniz Nakliyat Komisyonu eski üyelerinden iken bu tarihte Erzurum Askeri Posta 5425'de Levazım Müdürü

---

[676] Mahkeme konusunda Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi Kalemi ile bir telefon görüşmesi yapılmış, bu döneme ait bir belgenin bulunmasının mümkün olmadığı, 10 yılı geçen evrakların SEKA'ya gönderildiği belirtilmiştir. Mahkeme ile ilgili çalışma, Sayın Osman ÖNDEŞ' in çalışmaları, dönemin gazeteleri ve Raşit METEL'in Türk Denizaltıcılık Tarihi adlı çalışmalarından yararlanılmıştır.

[677] Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, s. 877.

3. **Adı Soyadı:** Pertev BENJAMEN

Baba Adı: Avram

Doğumu: 1305 (1899)

İlgisi: Refah Şilebi Armatörlerinden

Adresi: Apar Palas No: 4 Ayazpaşa/ İstanbul

4. Adı Soyadı: Adnan BARZİLAY

Baba Adı: İsak

Doğumu: 1295 (1879)

İlgisi: Refah Şilebi Armatörlerinden

Adresi: Tüten Apartmanı, No: 5 Ayazpaşa/ İstanbul

5. Adı Soyadı: İbrahim Kemal BAYBORA

Baba Adı: Muzaffer

Doğumu: 1306 (1900)

Görevi: Devlet Deniz Yolları Eski Genel Müdürü ve yine Devlet Nakliyat Komisyonu eski reisi olup bu tarihte Çorlu'da Askeri Mıntıka Komutanı Kurmay Başkanı

6. **Adı Soyadı:** Refik AYANTUR

Baba Adı: Mehmet Naim

Doğumu: 1310 (1894)

Görevi: İstanbul Eski Liman Reisi ve yine Deniz Nakliyat Komisyonu eski azalarından

7. Adı Soyadı: Zihni KOÇAK

Baba Adı: Nuri

Doğumu: 1298 (1882)

Görevi: Mersin eski Liman Reisi ve bu tarihte Mersin Kömür Müessesesinde yevmiye ile çalışmakta

8. Adı Soyadı: Ayetullah ALTUĞ

Baba Adı: Kemal

Doğumu: 1310 (1894)

Görevi: Münakalat Vekâleti Deniz Nakliyat eski Reisi olup bu tarihte aynı Vekâlette Tarife Dairesi Mütehassısıdır.

Savcılık, suç İsnadı olarak; Dikkatsizlik ve tedbirsizlik, kanun, nizam ve talimatnamelere riayetsizlik sonucu ölüme sebebiyet verme olarak açmıştır.

Savunma makamında ise Avukat Saim Hüsnü DORA, Avukat Hamit Şevket İNCE, Avukat Rauf SAVİN, Avukat Ali Rıza DİNÇ, Avukat Asım RUACAN, Avukat Fehmi KURAL, Avukat Ali Vasfi ATAMAN bulunuyorlardı.[678]

Mahkeme, önce soruşturma açılmasının gerekliliğine dair kararı okutmuştur. İlk sözü alan Savcı Zihni BETİL, olayın Ceza Mahkemeleri Usulü Yasası'nın 373'üncü maddesinde belirtildiği üzere, devletin güvenliğine ait hususları içerdiğinden, duruşmanın gizli yapılmasını istemiş Mahkeme heyeti ise mahkemenin gizli yapılmasına gerek olmadığını beyan etmiştir.

Avukat Hüsnü DORA ise söz alarak müvekkili Amiral Mehmet Ali ÜLGEN' in amiral rütbesinde olduğunu ve Askeri Ceza Kanunu hükümlerine göre yargılanması gerektiğini belirtmiş, mahkeme bunu da olumlu bulmamıştır. Mahkeme 07 Mayıs 1943 günü devam etmek üzere kapanmıştır.

---

[678] Öndeş, **a.g.e**., s. 232.

07 Mayıs 1943

Mahkeme 07 Mayıs 1943 günü devam etmiştir. Öğleden önceki ilk celsede armatörlerden Adnan BERZİLAY sorguya çekilmiş ve bundan önceki mahkeme esnasındaki ifadesi okunmuştur. İfade de:

> "Telefonla görüşmelerinde Tümamiral Mehmet Ali Ülgen'in geminin hareketinin neden geciktiğini sorduğu ve Amirale verdiği cevapta, gemiye ticaret eşyası yüklemek (Krom) için mukavelenin 14. Maddesinde sarahat olduğunu ve bu eşyanın yüklenip yüklenmediğinden haberi bulunmadığını bununla beraber emir verildiği takdir de vapurun hemen harekete müsaade edileceklerini…''[679] söylemiştir.

Amiral Mehmet Ali ÜLGEN ise ifadesinde, Refah ile 150 subay ve erin bu şilep ile gideceğini gemi sahiplerinin bildiğini ifade etmiştir. Savcı, BARZİLAY vapurlarının fenni kısımlarının kontrollerinden, emekli denizcilerden Süleyman ve Hayri ile muavini Nazmi' nin sorumlu olduğu, gemilerin hareketlerinden önce bu iki zatın, şilebin hareketinden önce kontrol yapması gerektiğini belirtmiştir. Savcı bu kontrolün yapılmış olduğu kanaatinde olduğunu, hakikatin ortaya çıkması için de her iki görevlinin dinlenmesini talep etmiştir. Müdafaa makamı, Amiral'e sorduğu soru sonucu verdiği ifade de; şilebin hareketi hususunda emir vermediğini ve bunun salahiyeti dışında olduğunu tekrarlamış, vapur kaptanı ile görüşmesinin geminin tahlisiye ve sairesi üzerinde değil, sadece krom meselesi üzerinde geçtiğini ve esasen hareket için vermiş olsa bile kaptanın bunu dinlemeye mecbur olmadığını belirtmiştir.[680]

Mehmet Ali ÜLGEN, gemi tahliyesi ile ilgili eksikleri bilmediğini, bilseydi Mersin Deniz Okulundan temin edebileceğini de belirtmiştir.

Mahkemede ortaya çıkan bir diğer konu ise şilebin sigorta edilmesi ile ilgilidir. Savcı, şilep mürettebatı hariç tutularak şilep 350.000 liraya sigorta ettirildiği, bu durumda armatörlerin kazançlı çıktığı bu durumun da mahkeme kayıtlarına geçmesini istediyse de, mahkeme heyeti bu durumun bir ticari iş olduğunu ve konu ile alakası bulunmadığını belirtmiştir. Armatörler buna cevap verebileceklerini belirttilerse de mahkeme bu cevabı da kabul etmemiştir.

---

[679] "Refah Vapuru Davası", **Son Posta Gazetesi**, 07 Mayıs 1943, s. 1.
[680] **a.g.g**., s. 3.

Mahkeme daha sonra Devlet Deniz Yolları eski Umum Müdürü ve Deniz Nakliyat Komisyonu Reisi İbrahim Kemal BAYBORA' yı dinlemiştir. BAYBORA, Münakalat Vekâleti'nden aldıkları emir doğrultusunda hareket ettiklerini, 5.000 tonluk gemiyi bularak Milli Müdafaa Vekâleti emrine gönderdiklerini, geminin subay ve er nakline tahsisi edileceğini bilmediğini beyan etmiştir. O dönemde gemi tahsisleri yazı ile bildirilmesine rağmen, ortada bir yazıda yoktur. Bu durum sorulduğunda BAYBORA, gemi tahsisleri yazı ile olması esastır. Ancak, bunu yazacak arkadaşın neden yazmadığını bilmediğini beyan etmiştir. Gemi tahsislerinin kati karar ile verildiği, ancak Refah olayında bu durumun böyle olmadığı sorulduğunda ise ''Milli Müdafaa'ya ait nakliyatın icra ve sevk idaresi ile Deniz Askeri Nakliyat Komutanlığı'nın meşgul olduğu…''[681] İfade etmiştir. İddia makamının görevin sorduğunda ise görevinin sadece istenilen tonajda gemi tahsisi etmek olduğunu belirtmiştir.

Öğleden sonra ise mahkemenin ikinci oturumuna geçilmiştir. Bu oturumda Zihni KOÇAK ve Refik AYANTUR dinlenmiştir. Zihni KOÇAK, gemide 74 kişi saydığını, ambarların kapalı olduğunda diğer şahısları görmediğini, bu kişilere yetecek oranda tahliye aracının bulunduğunu beyan etmiş ve ekleyerek, gemi askeri makamların emrinde olduğunda gerekli müdahale şahsının da olmadığını eklemiştir. Refik AYANTUR ise Refah şilebinin kati tahsisini bilmediğini, verilmiş ise komisyonda bulunmadığı bir döneme rastlamış olacağını, kendi bulunduğu bir komisyonda böyle bir karar gelse idi, olumlu cevap vereceğini belirtmiştir.[682]

Ayet ALTUĞ ise bu tahsisin kendi görevleri arasında olmadığını, Zihni KOÇAK' ı telefonla aradığını ve gemi ortama hazırsa gönderebileceğini beyan ettiğini söylemiştir. Zihni KOÇAK' ta mahkemede bunu doğrulamıştır. Mahkeme çeşitli sorgular ile devam etmiş ve gelecek duruşmanın 10 Haziran 1943 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.[683]

02 Haziran 1943 tarihinde Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin aldığı bir kararla İstanbul'da bulunan 10 şahidin ifadeleri İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesinin açık celsesinde alınmıştır. İlk olarak Deniz Nakliyat Komisyonu Reisi Amiral Hüsnü

---

[681] **a.g.g**., ss. 1-3.
[682] **a.g.g**,, ss. 1-3.
[683] **a.g.g**., ss.1-3.

GÖKDENİZER ‘in ifadesine başvurulmuştur. GÖKDENİZER, görevle ilgili bilgiyi tesadüfen gelen bir telefonla öğrendiğini, gemileri getirmek için 150 kişinin başında gidecek olan Yarbay Zeki IŞIN ile konuştuğunu, o da yalnız emir aldığını ve Ankara’ya çağrıldığını söylediğini belirtmiştir. Bundan başka bilgisi olmadığını, geminin battığını ise gazetelerden okuduğunu belirtmiştir.[684]

İkinci olarak deniz ticareti ile meşgul olan Hakkı Cemal ÜÇER dinlenmiştir. ÜÇER’ de bu konuda bir bilgisi olmadığı yalnız, Mersin’de bir telefon konuşmasına şahit olduğunu bu görüşmede gemi süvarisinin Ankara ile konuştuğu ve ‘’ 200 yolculuk yerim yok’’ dediğini duyduğunu beyan etmiştir. Liman reisinin sorumluluğu olup olmadığı sorusuna ise bu hususta bir şey söyleyemeyeceğini bildirmiştir.[685]

Üçüncü olarak emekli Deniz Yarbay Deniz Komisyonu üyelerinden Nuri Bey dinlenmiştir. Nuri Bey ifadesinde, 116 numaralı Koordinasyon kararının birinci maddesine göre özel ve hükmi şahıslara ait 150 tondan yukarı teknelerin hizmete sevk ve tertipleri ve bu hizmete sevkin maksada en uygun şekilde tedviri hususlarındaki izin, Münakalat Vekâletince verilmiş olup, İstanbul’daki komisyon da, Münakalat Vekâletine izafen bu işi yapmaktadır. Buna göre, sevk olunacak eşya ve kişilerin mahiyet, özellik ve adetlerine göre hizmete en elverişli geminin sefere tahsisi gerekli olduğu halde, tahsis keyfiyeti kendilerince malum olması gelenler bu işi layıkıyla yapmamışlardır. Kanaatim böyledir diye ifadesini vermiştir.[686]

Dördüncü olarak, Refah’ta bulunan ve halen Deniz Elektrik ve Tatbikat Okulu’nda Makine Üstçavuş Osman ÜLAY’ın ifadesine başvurulmuştur. ÜLAY, Mersin’e gideceğimizi İstanbul’da duymuştum. Ertesi gün, Ankara’ya hareket emrini aldım. Oradan Mersin’e geçtik ve buradan hareket ettik. Ben güverte de yatıyordum; gece 23 sularında bir infilak işittim. Biraz sonra gemi telsizcisini gördüm. Bana ‘’S.O.S’’ veremeyeceğini, çünkü vermeğe mahsus ahizenin mevcut olmadığını söyledi. Deniz’e döküldükten sonra, tepemizde iki tayyare uçtu. 18 saat sonra da filika ile

---

[684] “Refah Vapuru Davası”, **Son Posta Gazetesi**, 03 Haziran 1943, ss. 1-3.
[685] **a.g.g**., ss. 1-3.
[686] **a.g.g**., ss. 1-3.

Karataş'a çıktık. Mahkeme reisinin bu olaya neyin neden olduğunu sorduğunda, tahlisiye ve cankurtaranları olmayışı olarak cevap vermiştir.[687]

Refah Faciasından sağ olarak kurtulan Yüzbaşı Selahattin KÖZDEMİR ise ifadesinde, gemi süvarisinin sefere çıkmaktan imtina ettiğini, buna neden olarak da Tahlisiye vasıtasının mevcut olmadığını neden göstermiştir; diyerek gemi kaptanının hareket tarzını ve suçsuz olduğu fikrinde olduğunu ifade etmiştir. Bu kadar zayiatın olmasının ana nedenlerinden birini de telsizin çalışmamasına bağlamıştır.[688]

Daha sonra Filotilla Komodoru Sayfettin DAĞADA ki tahkikat komisyonunda bulunmuştur ve Binbaşı Ata NUTKU dinlenmiş, ikisi de bu konuda tam bir fikirlerinin olmadığını beyan etmişlerdir.[689]

BARZİLAY ve BENJAMEN' in müdafaa şahidi olarak, bu şirketin fen müdürü olarak çalışan emekli Deniz Albay Remzi DUYGU'nun ifadesi alınmıştır. DUYGU ifadesinde, geminin filikalarının arızalı olmadığını ifade ederek filikaların infilak sırasında arızalandığını söyleyerek, diğer filikanın 28 yolcuyu sağ salim sahile getirişini de örnek olarak göstermiştir. Geminin bir telsizi olduğu ve bu kişilerin taşınması ile ilgili kendisine bir bilgi verilmediğini belirtmiştir. Ayrıca, bilgisi olsaydı bu facianın önlenebileceğini de belirtmiştir.[690]

Remzi DUYGU' dan sonra dinlenen Nazmi ve Cezmi adındaki şahitlerde Remzi DUYGU ile aynı ifadelere yakın ifadeler vermişlerdir. İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesi, alınan ifadeleri ve hazırlanan evrakı Ankara'ya göndermiştir. [691]

11 Haziran 1943

Refah Faciası ile ilgili mahkemeye 11 Haziran 1943 günü devam etmiştir. Münakalat Vekâleti eski Kabotaj müdürü İbrahim KENDİR şahit olarak dinlenmiştir. KENDİR:

> "O zamanki Deniz Nakliyat Dairesi Reisi olan Ayetullah ALTUĞ, bir gün vekilin yanından geldi. Elindeki notunu bana yazdırdı. Bu notla Refah'ın Milli Müdafaa'ya verildiğini öğrendim. Bu gemi ile askeri malzeme taşınacaktı. Hâlbuki eşhas (kişiler)

---

[687] **a.g.g**., ss.1-3.
[688] **a.g.g**., ss.1-3.
[689] **a.g.g**., ss.1-3.
[690] **a.g.g**., ss. 1-3.
[691] **a.g.g**., ss. 1-3.

şileple taşınmaz. Deniz Nakliyatı Dairesi, bu gibi tahkik ve kontrol işi ile salahiyetli değildir. Bu işlerin tahkiki doğrudan doğruya İstanbul Deniz Nakliyat dairesine aittir.''[692]

Bundan sonra Milli Müdafaa Deniz Zat İşleri Müdürü İbrahim Rıza dinlenmiştir. İbrahim Rıza, Amiralin (M. Ali ÜLGEN) Mersin'e telefon ettiği sırada kendisinin onun yanında bulunduğunu, cereyan eden görüşmelerden anladığına göre, Kaptan İzzet DALGAKIRAN' ın gemiye krom yüklemek için yirmi dört saat süre istediğini söylemiştir. Amiral ise krom yükleme işi nereden çıktığını, geminin derhal hareket etmesini istediğini belirtmiştir.[693]

Bundan sonra sanıkların bir mahkûmiyeti olup olmadığı hakkında gelen tezkere okunmuştur. Bu tezkerede sanıkların mahkûmiyeti olmadığı bildirmekteydi. [694]

Tezkereden sonra İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesinin almış olduğu ifadeler okundu. Bu ifadelerin ardından Mersin Liman Reisi Zihni KOÇAK' ın vekili Avukat Ali Vasfi Bey, müdafaanın şahitleri olduğunu söylemiştir. Sözlerine devam ederek, hareketten kısa bir süre önce, müvekkilim, gemiyi ziyaret etmek istemiş, kafile reisi Yarbay Zeki IŞIN'ın bu talebi kabul etmediğini bildirmiştir. Bu olaya şahit olarak, Mersin Liman Şirketi kaptanlarından Abdullah KAMBAY, Çarkçı Mehmet Hüseyin, İskele Reisi Temel AKIN'ın dinlenmesinin bu konuya açıklık getireceğini belirtmiştir.[695]

Öğlen vakti geldiği beyan edilerek, celseye öğleden sonra devam edilmek üzere ara verilmiştir. Öğleden sonra açılan ikinci celsede Refah Süvarisi İzzet DALGAKIRAN'ın eşi Zehra Hanımın mahkeme reisine gönderdiği bir mektup okundu. Mektupta gemi sahiplerinin vapura 150 kişinin bindirileceğinden haberleri olduğu, Amiralin (M. Ali ÜLGEN) ifadesinde İzzet Kaptanla telefonla görüştüğü esnada, kaptanın kromdan bahsettiği, fakat tahlisiye ve sandallardan bahsetmediği şeklindeki sözlerinin gerçeği yansıtmadığını, bu konunun teyidi için şahitlerinde bulunduğunu bildirmekteydi.[696]

---

[692] "Refah Vapuru Davası", **Son Posta Gazetesi**, 11 Haziran 1943, s. 1.
[693] **a.g.g.**, s.1.
[694] **a.g.g.**, s.1.
[695] **a.g.g.**, s.1.
[696] **a.g.g.**, s.2.

Savcı, tahkikatın genişletilmesi için bu şahitlerin ifadelerinin alınmasını talep etmiştir. Bir saat süren gizli müzakereden sonra kamu şahidi olarak dinlenmesi lüzumlu kimselerin dinlenmeleri için bulundukları yerlere yazı yazılması ve duruşmanın 15 Temmuz 1943 Perşembe gününe bırakılmasına karar verilmiştir.[697]

15 Temmuz 1943

15 Temmuz 1943 tarihinde Refah Faciası ile ilgili mahkemeye öğleden sonra Ankara'da devam edilmiştir. Önceki duruşmada Kamu şahidi olarak dinlenmesine karar verilen şahitlerden, İzzet DEMİRTAŞ, Hayri UNUR, Sanık Zihni KOÇAK' ın müdafaa şahitleri Abdullah, Mahmut TEMLİK ve kamu şahitlerinden Amiral Hüsnü GÖKDENİZER' in, Abdullah ve Ahmet İKİZLER, Nedim İLSENE' nin, Hasan CAVSO(N)' un, Remzi DUYGU' nun ifadelerine başvurulurken; Mersin Gedikli Erbaş Okulu resim, makine öğretmeni askeri makinist Üsteğmen Selim SULTUR ve facia şehitlerinden Yüzbaşı Nejat ANDAY ve Kaptan İzzet DALGAKIRAN' ın eşi Zehra DALGAKIRAN' ın ve emekli deniz subaylarından Ali Fehmi KALAYLI' nın mahkeme riyasetine gönderdiği mektuplar okunmuştur. [698]

Şehit Yüzbaşı Nejat ANDAY' ın eşi Belkıs ANDAY, mahkemeye yazdığı mektupta Amiral Mehmet Ali ÜLGEN' e şu sorunun sorulmasını rica etmektedir: "*Kendi evladı da bu kafilenin içinde bulunsaydı bu şekilde mi emir verecekti?''*[699]

Mahkeme reisinin sorduğu bu soru üzerine Amiral –Evet cevabını vermiştir. Aslında sorulan sorunun altında ince bir ayrıntı yatmaktaydı.[700]

Osman ÖNDEŞ, Amiral Namık TAÇKIN ile ileriki yıllarda yaptığı bir sohbette bu konuyu gündeme getirmiş ve Amiral'in oğlu ile ilgili sorduğu soruya şu cevabı vermiştir:

> "Sanki Zeki IŞIN, bir felaket olacağını hissediyor gibiydi. Biz nedense bu tavrını o sırada hiç de hoş karşılamamıştık. Herkes onun görevden kaçıyor filan sanmıştı. Yüzbaşı Lütfü SÜBAR da istekli olanların sanırım en heyecanlısıydı. Ama onu kafileye alamadık. Buna karşın Deniz Müsteşarı Amiral Mehmet Ali ÜLGEN' in oğlu Tarık ÜLGEN tercihli

---

[697] **a.g.g**., s.2.
[698] "Suçluların Duruşmalarına Dün Ankara Ağırceza Mahkemesinde Devam Edildi", **Son Posta Gazetesi**, 16 Temmuz 1943, ss. 1- 2.
[699] **a.g.g**., ss. 1-2.
[700] **a.g.g**., ss. 1-2.

> olarak listeye dâhil edilmişti. Ne zamanki Refah Şilebi'nin adı ortaya çıktı; Ankara'dan verilen bir emirle, Yüzbaşı Tarık ÜLGEN' in Harp Akademisi'ne gideceği nedeniyle kafileden çıkartılması istendi. Yerine Yüzbaşı Lütfü SÜBAR alındı. Fakat Refah adı öylesine bir panik yaratıyordu ki, Yüzbaşı SÜBAR, bu gemiyle ancak ölüme gidilebileceğini söylemişti''[701]

demiştir. Aslında Anadolu Ajansı 15 Temmuz tarihinde servis ettiği ve dönemin gazetelerden Son Havadis'te bu konu kesintili verilmiştir. Çünkü şahitler dinlenmesi diyerek devam eden haber bir anda;

> "Bundan başka mahkeme Tümamiral Mehmet Ali ÜLGEN' in oğlu Üsteğmen Tarık ÜLGEN' in hangi tarihte Harp Akademisi müsabaka imtihan girdiğinin ve ne zaman imtihanda muvaffak olması üzerine akademi tarafından tahsil için hangi tarihte davet edilmiş olduğu tahkikine ve mahkemeye gönderilip…''[702]

Burada da görüldüğü gibi haber belli bir noktada kesilerek servis edildiği görülmektedir. Çünkü mahkemenin o kesilen kısmı şu şekilde devam etmiştir.

Mahkeme Başkanı Sabri YOLDAŞ, Amiral ÜLGEN'e

-Amiral ÜLGEN Bey, bu seyahate bir deniz subayı olan oğlunuz Üsteğmen Tarık ÜLGEN' de önce gidecek kafilede yer almak üzere kaydedilmiş, bu doğru mudur?

-Evet doğrudur!

-O zaman niçin kaldı?

-Oğlum Üsteğmen Tarık ÜLGEN üç denizaltıcı arkadaşıyla birlikte Harp Akademisi imtihanına girmişti. İmtihanda başarılı oldular. Bu müddet zarfında akademi bu subayları talep etti. Böylece yerlerine diğer üç denizaltı subayını göndermeyi uygun gördük.

-Peki, çocuğunuz da bu kafilenin içinde bulunsaydı, yine aynı şekilde gönder miydiniz?

---

[701] Öndeş, **a.g.e**., s. 138.
[702] "Suçluların Duruşmalarına Dün Ankara Ağırceza Mahkemesinde Devam Edildi", **Son Posta Gazetesi**, 16 Temmuz 1943, ss. 1- 2.

-Kafileyi, evladım da aralarında olarak hazırladım. Evladımı da memnuniyetle gönderiyordum.[703]

İşte gazetenin satırbaşını buraya eklediğimizde kesilen kısımda ortaya çıkmış olmaktadır.

Duruşma, 12 Ağustos 1943 Perşembe günü, saat 9,30'da devam etmek üzere, celse kapanmıştır[704]

17 Temmuz tarihinde İstanbul İkinci Ağır Ceza Mahkemesi, Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin talebi üzerine, Deniz Nakliyat Komisyonunda İktisat Vekâleti adına görev yapan üye Zekeriya SEREN' in ifadesine başvurmuştur. SEREN ifadesinde iki konu üzerine yoğunlaşmıştır.

Birincisi bu iş için iki gemi seçildiği, bunlardan 4.000 tonluk ''Tan'' vapurunun ön plana çıktığı fakat Mısır'dan dönüşte 5.000 ton şekerin alınacağı için bu gemini yeterli olmadığı 5.500 tonluk ''Refah'' şilebinin uygun görüldüğü;

İkinci olarak da Deniz Nakliyat Komisyonu yalnızca yük gemilerinin idare ve sevkiyle görevli olduğu, bu gemilerin sefere uygun olup olmadığını ancak liman reisliği tarafından bilineceğidir. Limanın görevi, gemileri muayene ederek sefer evrakını tanzim eder; diyerek sorumluluğun liman reisliğinde olduğunu belirtmiştir.[705]

12 Ağustos 1943

12 Ağustos 1943 günü Refah Davası'na devam edilmiştir. İstinabe[706] şeklinde ifadesi alınan Zekeriya ŞENER, Hüseyin KALAY ve Zeki GÜNER' in ifadeleri dinlenmiştir. Daha sonra da Amiral Mehmet Ali ÜLGEN dinlenmiştir. ÜLGEN, gemi sahiplerinin bu kişilerin gemiye bineceklerini bildiğini iddia etmiştir.[707]

Buna müteakip Mehmet Ali ÜLGEN' in hangi sebepten dolayı oğlu Tarık'ın bu sefere göndermeyip geri bıraktığı hakkındaki Deniz Müsteşarlığı'ndan gönderilen

---

[703] Öndeş, **a.g.e**., s. 235.
[704] "Suçluların Duruşmalarına Dün Ankara Ağırceza Mahkemesinde Devam Edildi", **Son Posta Gazetesi**, 16 Temmuz 1943, ss. 1- 2.
[705] "Refah Vapuru Hadisesinden Liman Reisliği Mi Mesul?", **Son Posta Gazetesi**, 18 Temmuz 1943, ss. 1- 2
[706] **İstinabe:** Davanın görülmekte olduğu mahkemeye getirilmek üzere, başka bir yerde bulunan bir şahidin oradaki mahkemece ifadesinin alınması.
[707] "Refah Davası", **Son Posta Gazetesi**, 13 Ağustos 1943, ss.1- 2.

tezkere okundu. Buna göre Tarık ÜLGEN' in sınavı kazandığı için İngiltere'den gelecek denizaltıların almaya gönderilmesinden vazgeçildiğini bildirmekteydi.[708]

Tezkerenin okunmasından sonra söz alan Amiral, Refah faciası nedeniyle kocasını kaybeden Belkıs Hanımın hadiseden şüphelenerek yukarıda izah edilen oğlunu göndermedi şeklindeki ifadenin kendisini çok müteessir ettiğini, Kırım'da harbeden bir denizcinin torunu olduğunu, babasının da yine denizci bulunduğunu, kendisinin de memleketi hesabına denizde büyük işler başardığını, memleket hesabına yapılacak her işe büyük bir şeref duyarak iştirak ettiğini belirterek, bu isnadın çok haksız ve yersiz olduğunu ifade ederek, bu durumu şiddetle ret ettiğini belirtmiştir.[709]

Bu celsede gemi sahipleri de dinlenmiştir. Gemi sahiplerinden BARZİLAY ayağa kalkarak, söz konusu olan telgrafı çekemeden önce Amiral'in kendisini telefonla aradığını ve neden gemi hala kalkmadığını azarlar tarzda sorduğunu; geminin hemen hareket etmesini istediğini belirtmiştir. BARZİLAY, ifadesine devamla, muhtelif makamlara başvurduğu halde geminin ne zaman ve ne şekilde hareket edeceği hakkında bilgi alamadığını ve bu telgraf Mersin'e ulaşıncaya kadar geminin hareket etmiş olduğu için kaptanın bu telgrafı alamadığını söylemiştir.[710]

Mahkeme, belirlenen şahitlerin dinlenmesi, Ankara dışında bulunan şahitlerin, bulundukları yerlerde ifadelerinin alınması için, duruşmayı, 03 Eylül 1943 günü saat 10,30'a bırakılmasına karar verilmiştir.[711]

03 Eylül 1943

03 Eylül 1943 günü Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde duruşmaya devam edilmiştir. Bazı şahitlerin ifadesinin alınamaması, yeni yerlerine tayin olmuş çeşitli şahitlerin buralarda ifadelerinin alınması ve Mehmet Ali ÜLGEN ile Refah Süvarisi İzzet DALGAKIRAN arasında yapılan telefon görüşmelerine şahit olan nöbetçi telefon memuru Muammer Bey'in ifadesinin istinabe şeklinde alınmasına karar verilmiştir. Mahkeme 22 Eylül 1943 günü devam etmek üzere celseye son verilmiştir.[712]

---

[708] **a.g.g**., ss. 1-2.
[709] **a.g.g**., ss. 1-2.
[710] **a.g.g**., s.1-2.
[711] **a.g.g**., s.1- 2.
[712] **a.g.g**., s.1-2.

28 Aralık 1943

Mahkeme 28 Aralık 1943 tarihine kadar devam etmiş, bugün savcılık makamı sanıkların cezalandırılmaları için mahkeme heyetine esas hakkındaki iddiasını açıklamıştır. Savcı Zihni BETİL' in bir buçuk saati bulan iddianame esnasında, olayın nasıl geliştiğini ve bu olayla alakalı memurların mesuliyetlerinin nedenleri anlatılmıştır. Savcı, Refah şilebinin tahsisi isteğinin olmayışından ibaret bulunan şekil noksanının sefere hazırlanmasındaki ve seferi ifa etmesindeki sürati temin etmek mecburiyetine istinat ettiğini, tahsisi kararının yazılmamış ve imza edilmemiş bulunmasının esasa müessir ve kasta makrun bir netice sayılmayacağını ifade etti.[713]

Denizyolları Umum Müdürü İbrahim Kemal BAYBURA, İstanbul Liman Mıntıkası Liman Reisi Ayetullah ALTUĞ' un beratlarına karar verilmesini istemiştir. Zihni KOÇAK, Mehmet Ali ÜLGEN, Ziya TİMUÇİN ve Refah sahiplerinden Pertev BENJAMEN ve Adnan BARZİLAY' ın hadisedeki vaziyetlerinin toplu asker sayılan kafilenin şilep ile seyahat etmesi için mevzuatta belirtilen talimatlara uygun tahlisiye, elbise ve vasıtaları koymamaktan ibaret olduğunu bildirdi.[714]

Ölümlerin batma sonucu meydana geldiğini, batma durumunun ise hariçten tesir eden infilak sonucu olması nedeniyle, gemiye kurtarma alet ve vasıtaları koymamak fiili ile ölüm neticesi arasında illiyet rabıtası bulunmadığını beyan etmiştir.[715]

Zihni KOÇAK, Ziya TİMUÇİN ve Mehmet Ali ÜLGEN' in fiillerinin devleti zarara sokmak, ihmal cürümünü teşkil ettiğini; BENJAMEN ile BARZİLAY' ın fiillerinin memur olmamaları nedeniyle ihmal cürümünü teşkil etmeyeceğini, ancak, toplu asker ve muhacir nakleden gemilerle yapılacak talimatnamenin emrini yerine getirmemek mahiyetinde olduğunu ifade ederek şu sözlerle iddiasına son vermiştir.[716]

Mehmet Ali ÜLGEN, Ziya TİMUÇİN ve Zihni KOÇAK' ın hareketlerine uyan Türk Ceza Kanunu'nun 230. Maddesinin 2. Fıkrası mucibince 64. Madde delaletiyle cezalandırılmalarına; BENJAMEN ile BARZİLAY' ın aynı kanunun birinci fıkrasına

---

[713] "Refah Şilebi Faciası", **Son Posta Gazetesi**, 29 Birinci Kanun (Aralık) 1943, ss. 1- 2.
[714] **a.g.g.**, ss. 1-2.
[715] **a.g.g.**, ss. 1-2.
[716] **a.g.g.**, ss. 1-2.

uyan hareketlerden dolayı açılan davanın aynı kanunun 526. Maddesi 102 maddesinin 6. ve 105. Maddesinin 2. Fıkralarına göre tahakkuk eden cezanın zaman aşımı nedeniyle düşmesine; İbrahim Kemal BAYBORA, Refik AYANTUR ve Ayetullah ALTUĞ' un suça mevzu teşkil edecek hareketleri sabit olmadığından beratlarına karar verilmesini dilerim, diyerek iddiasını tamamlamıştır.

Duruşma sanık ve avukatlarının müdafaalarını yapmaları için duruşma 11 Ocak 1944 gününe bırakılmasına karar verilmiştir.[717]

Ceza istenen Mehmet Ali ÜLGEN, Ziya TİMUÇİN ve Zihni KOÇAK hakkında istenen ceza bir aydan üç yıla kadar hapis ve ömür boyu ya da mahkemenin belirlediği oranda memuriyetten men cezası istenmiştir.[718]

11 Ocak 1944

11 Ocak 1944 yılında yapılan mahkemede ilk söz, eski Yollama Müdürü Ziya TİMUÇİN' e[719] vermiştir. Timuçin, görevini hakkıyla yerine getirdiğini, askeri nakliyatla bir alakasının olmadığı, ilgili kişilere ise defalarca ikaz ettiğini belirtmiş ve beratını istemiştir.[720]

İkinci olarak Mehmet Ali ÜLGEN' e söz verildi. ÜLGEN' in Avukatı Sami DORA, olayı detaylı anlattıktan sonra, Amiralin gemi tahsisinde bir müdahalesinin olmadığı, o zamanki Milli Müdafaa Vekilinin telefonla Münakalât Vekili ile görüşerek, bu şekilde karar alındığını, bu nedenle iddia makamının belirttiği gibi bir vazifede ihmal durumunun söz konusu olmadığını belirtmiştir. Gemini tedariki, hazırlanması ve her türlü mukavelenin hazırlanması sonucunda Amiralin, bu işten haberdar edildiğini belirtmiştir. Bu duruma göre Amiralin beratı gerektiğini de eklemiştir.[721]

Hâkim, Amiralin bir diyeceği olup olmadığı sordu. Amiral diyeceğinin olmadığını beyan etmiştir. Bundan sonra armatörlerin vekili Hamit Şevket İNCE söz alarak müvekkillerini savunmuştur. Bu savunmada öne çıkan kısım, hangi mevzunun müvekkillerini suçlu mevkiine götürdüğü konusu üzerinde durmuştur. Armatörlere

---

[717] "Refah Şilebi Faciası", **Son Posta Gazetesi**, 29 Birinci Kanun (Aralık) 1943, ss. 1- 2.
[718] **a.g.g**., s. 2.
[719] Gazete soyadını Timoçin olarak belirtmektedir.
[720] "Mesuller Hakkında Karar Yarın Veriliyor", **Son Posta Gazetesi**, 12 İkinci Kanun (Ocak) 1944, ss. 1- 3.
[721] **a.g.g**., s. 3.

asker taşınacağı konusunda hiçbir şey söylenmediği, hazırlanan mukavelelerin bir formaliteden ibaret olduğunu, mukavelenin hiçbir yerinde, insan taşınacağı konusunda bir hükmün bulunmadığını, bu bilinse idi, müvekkillerinin, şilebi kesinlikle yola çıkartmayacağını beyan etmiş ve beratlarını istemiştir.[722]

İbrahim Kemal BAYBORA' nın avukatı Asım RUACAN ise müvekkilinin konudan tam haberi olmadığı, o zamanki vekilden aldığı emirler üzerine hareket ettiği, bilerek ya da bilmeyerek herhangi bir müdahale de bulunmadığını beyan ederek, müvekkilinin beratını istemiştir.[723]

Öğle olması üzerine duruşmaya öğleden sonra devam edilmek üzere, ara verildi.

Duruşma öğleden sonra saat: 14. 14'te tekrar başladı. İlk söz Refik ALANTUR vekili Avukat Ali Rıza Bey'e verildi. Avukat, müdafaasını yazılı olarak mahkemeye sundu. Buna göre, müvekkilinin o dönemde komisyon azası olduğu, şileple asker nakledileceğine dair bir bilgisinin olmadığını bu nedenle beratını istediğini, kendisinin de bu talebi sözlü olarak sunduğunu belirtmiştir.[724]

Savunma sırası Mersin Liman Reisi Zihni KOÇAK' a gelmişti. Müdafaasını KOÇAK'ın vekili Avukat Ali Vasfi ATAMAN yaptı. ATAMAN, savunmasında, müvekkilinin şilebin krom yükleyeceğini bildiğini ve buna göre mutad bir muayeneye tabi tuttuğunu, bu sebepten dolayı bir ihmalinin söz konusu olamayacağını belirterek beratını istemiştir.[725]

Son olarak eski Deniz Nakliyat Dairesi Reisi Ayetullah ALTUĞ' un savunması alındı. ALTUĞ' un Avukatı Fehmi KURAL söz alarak iddia makamının da, müvekkili hakkında berat kararı istemesinin çok doğru bir talep olduğunu, kendisinin de müvekkili için berat kararı verilmesi talebinde bulunmuştur. Mahkeme Karar için Perşembe günü tekrar toplanmak üzere, celseye son vermiştir.[726]

---

[722] **a.g.g**., s. 3.
[723] **a.g.g**., s. 3.
[724] "Refah Faciası", **Son Posta**, 12 İkinci Kanun (Ocak) 1944, s. 3.
[725] **a.g.g**., s. 3.
[726] **a.g.g.,** s. 3.

13 Ocak 1944

13 Ocak 1944 Perşembe günü toplanan mahkeme sonuca varmıştır. Büyük bir kalabalık karşısında ve tüm zanlıların hazır bulunduğu bir ortamda karar açıklandı. Netice Karar:[727]

1. Harici bir infilakın tesiriyle ortasından yaralanıp 4 saat kadar deniz üzerinde kaldıktan sonra battığı ifadelerle tahakkuk eden hadiseye göre ölümle maznunların fiili arasında sebep ve illiyet bakımından doğrudan doğruya fiili bir irtibat mevcut olmadığı gibi mevcut yetecek kadar tahlisiye vasıtasının bulunmaması da ölüm tehlikesini doğuran mustakii bir sebep olarak kabul edilemez;

2. Refahın, 31/1/1941 tarihli muayene şahadetnamesinde kayıtlı olan iki tahlisiye sandalı ile 57 can yeleği ve 12 can simidinin mevcudiyetine rağmen yelek ve simitlerden istifade etmek suretiyle ölümden kurtulan bir şahıs dahi olmadığı sabit olunmuştur;

3. Şehit olanlardan kafile kumandanı Yarbay Zeki IŞIN ile şilep kaptanı İzzet DALGAKIRAN; bir kaza vukuunda kafilenin ne suretle hareket edeceğini, geminin içinde ne gibi tahlisiye vasıtalarının bulunduğunu; mevkilerini öğretmek ve yüzme bilen bilmeyenlerin ayrılıp ona göre tertibat aldırmak ve her şahsın hareket tarzını tayin eylemek gibi gerekli vazifelerden hiçbirini yapmadıklarından suçlu olduklarını;

4. Mevcut talimatnamenin şartlarına uygun elde boş gemi bulunmaması;

5. Kafilenin Mısır'dan sonra İngiliz gemilerine aktarılarak 15 günde bir hareket eden konvoya yetiştirilmesi;

6. İnşa edilen 4 harp gemisinin bir an evvel İngiltere'den alınması;

7. Gizli tutulması icap eden bu işin, 116 numaralı koordinasyon kararına uygun olarak tahriren verilmeyişi;

8. Amiral Mehmet Ali ÜLGEN' in 17/6/1941 tarihinde İstanbul Deniz Kumandanlığı ile Mersin Deniz Harp Okuluna çektiği telgrafla kafileye battaniye vesair teçhizat verilmesini emretmesi ve bu suretle vazifesini yaptığı;

---

[727] Metel, **Denizcilik Tarihi**, ss. 877-892.

9. Amiral Mehmet Ali ÜLGEN' in Mersin'deki Refah Şilebi süvarisi ile yaptığı telefon muhaveresinde, yalnız yaptırılan helâdan ve krom yükleme işinden konuştuğunu;

10. Ziya Timuçin'in ise eldeki talimata göre kusursuz olduğu;

11. İbrahim Kemal BAYBORA' nın icap eden geminin tahsisini yapıp amirine keyfiyeti haberdar etmesi, böylece vazifesini yaptığı ve işin aceleliği sebebiyle tahriri emir almadan tahsis muamelesi yapmasında ihmal bulunmadığı;

12. İbrahim Kemal BAYBORA hakkındaki mütalâanın Refik AYANTUR hakkında da varit olduğu gibi, Askeri şahısların Mersin'den gemiye bir ihmali de mevzuubahis olmadığı;

13. Münakalat Vekâleti Eski Deniz Nakliyat Şube Reisi Ayetullah ALTUĞ'un Mersin Liman Reisi Zihni KOÇAK' a (Vekâlet adına sefere mani bir hali yoksa yol verilmesi lazımdır) şeklindeki telefon emrini; tahlisiye vesaitinin ikmal edilmediğinden haberi bulunmaması dolayısıyla kanuna aykırı görülmediği;

14. Mersin Liman Reis'i Zihni KOÇAK' ın Askeri şahısların şileple gizli tutulduğundan kendisine bu konuda malumat verilmediği anlaşılmakla beraber, gemide 74 kişiye kifayet edecek tahlisiye tertibatının bulunduğu, Münakalat Vekâletinden Refah hakkında hiçbir emir alınmadığından derhal yıldırım telgrafı ile keyfiyeti sorup alakalandığı ve gemiye tekrar muayene için gittiğinde kafile kumandanı Şehit Yarbay Zeki IŞIN' ın mahremiyetten bahisle, yolcu adedi ve diğer hususat hakkında cevap vermediği ve gemiden çıkmasını söylemesi ve bu suretle insan adedini bilmemesi,

15. Armatör BENJAMEN ve BARZİLAY' ın 16/6/1941 tarihinde akdettikleri mukavelenin 14 üncü maddesinde yazılı olduğu üzere (Geminin Port- Said'e gidiş seferinde Mersin'den Milli Müdafaa Vekaletince müsaade edilen eşhası alacaktır) sözü Refahın şilep olması hasebiyle gemi tayfası ve mevcutsa çobanlardan gayri 12 şahsa münhasır kalması icap ettiğini, bilmedikleri ve gemi mürettebatı 28 olduğu halde 12 kişide mezkur eşhas olsa mecmuu 40 kişilik tahlisiye vasıtasının gemide olması kanuni bir mecburiyet olduğu, halbuki gemide bu miktarda çok fazla bulunduğu sabit oluşundan suçları olmadığı;

Bu sebeple cümle maznunların beratına dair karar 13 Ocak 1944 tarihinde verilerek kendilerine tebliğ edildi.[728]

13 Ocak 1944 tarihi Refah Şilebi kazazedelerinin bir daha yıkıldığı bir tarih olmuştur. Sevkiyat işlemlerini yerine getiren bürokratlar suçsuz görülürken, Milli Mücadele döneminde ellerinde geleni yapan İzzet DALGAKIRAN gibi o dönemde en önemli işlerden biri olan Karadeniz sevkiyatında bulunan, Yunan gemisine el koyarak Trabzon'a kaçıran bir vatansever ile Deniz Komutanlığının özellikle de denizaltıcılık konusunda en önde subaylardan biri olan İstiklal Madalyası sahibi Yarbay Zeki IŞIN, ''Tahlisiye aletlerini göstermedi'' diye suçlu bulunmuşlardır.

6.5. REFAH FACİASINDAN KURTULAN BAZI KAZAZEDELERİN AKIBETLERİ

Yapılan belge incelemeleri ve kazazedelerin akrabaları ile yapılan görüşmelerde, kazazedelerin ileriki yıllardaki durumu şu şekildedir.

Kamil İNAN: Kaza sonrası giderek akli dengesini bozulur ve kazanın ikinci yılında hayatını kaybeder.

Abdurrahim ŞENOL: Kaza sonrası denizde kaldığı süre sonunda oluşan hastalıklardan bir türlü kurtulamayan Abdurrahim Şenol, kazadan iki yıl sonra Manyas'ta vefat eder.

Haydar GÜRSAN: Kazadan sonra görevine devam eder. Bir süre sonra İngiltere'ye havacı eğitimi almaya gider. Hava Pilot Kurmay Albay olarak emekli olur. 1962 yılında Ankara'da EMAİR adlı şirketi kurar.

Muhittin DARGA: Denizaltıcı Albay olarak emekli oldu. Emekli olduktan sonra Taksimde bir şirket kurarak ticarete atılır.

İbrahim TOZMAN: Bir süre psikolojik tedavi gördü. Aynı yıl İngiltere'ye giderek havacılık eğitimi aldı. Hava Albayı olarak emekli oldu.

Şakir AKDİKEN: Serbest Meslek ile meşgul oldu.

---

[728] **a.g.e**., s. 892.

Ömer Öney: Deniz Elektrik ve Tatbikat Okulu'nda makine Üstçavuş olarak görev verilmiş ve burada çalışmaya başlamıştır.

Selahattin KÖZDEMİR: Yüzbaşı rütbesi ile Deniz Telsiz ve Fen Tatbikat Okulunda görev verilmiş ve öğretmen olarak göreve devam etmiştir.

6.6. REFAH FACİASINDA ÖLENLERİN ŞEHİT SAYILMASI VE BU KONUDA ÇIKARILAN KANUNLAR

Refah Faciası ile ilgili olarak, 27 Haziran 1951'de TBMM tarafından 5795 sayılı kanun çıkartılmış ve 03 Temmuz 1951 gün ve 7850 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanuna göre:

> Madde 1: 23.6.1941 tarihinde batan Refah vapurunda ölen askeri şahıslar şehit, dul ve yetimleri de şehit, dul ve yetimi sayılırlar ve haklarında bu tarihten itibaren şehit, dul ve yetimi sayılırlar ve haklarında bu tarihten itibaren şehit dul ve yetimi hükümleri uygulanır.
>
> Madde 2: Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.
>
> Madde 3: Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.30/6/1951

Buna göre Refah Faciasında şehit olanların eş ve çocukları, şehit dul ve yetimi sayılırlar ibaresi ile şehitlere uygulanan haklara kavuşmuşlardır. Ancak ‘’5434 sayılı kanun ise mülga 1683 sayılı kanunla tahsis edilen 300 kuruştan aşağı olan maaşlar 10 seneliği ödenerek tasfiye olunur’’ ifadesi, yani maaş bağlanması yerine defaten ödeme yapılması yoluna gidilmiştir.

Bu durum 1958 yılına kadar sürmüş ve 25 Haziran 1958 tarihinde 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'na, 7134/1 sayılı kanunla bir ekleme yapılarak, Refah şehitlerinin, dul eşi, çocukları ve annesine maaş bağlanması sağlanmıştır. Bu kanunda:

> **Geçici Madde 104- (Ek: 25/ 6/ 1958 - 7134/1 Md.)**
>
> Bu kanundan evvelki muhtelif hükümlere göre on senelik maaşları defaten ödenerek ilişkileri kesilmiş olan mütekaitlerle analardan halen hayatta bulunanların kesilmiş olan maaşları bu kanun hükümleri dairesinde iadeten tahsis olunur.

Bunlardan vefat edenlerle bundan sonra vefat edeceklerin 68 inci maddeye göre maaşa müstehak zevceleri ile kız çocuklarına ve analarına da bu kanundaki hükümler dairesinde dul ve yetim maaşı bağlanır.[729]

1958 yılında 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanununa ek bir kanun maddesi ile şehitlerin anne ve geride kalan eş ve kız çocuklarına da maaş bağlanmıştır. Ancak, bu şehitlerin babalarının da durumlarının zorluğunu gören Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 27 Temmuz 1965 gün ve PER: 4290-65 ER.2 Sayılı yazısı ile Genelkurmay Başkanlığı durumu bildirmiştir.

Tümgeneral Ferit Erkan[730], 03 Ağustos 1965 yılında, Genelkurmay Başkanı emriyle, Deniz Kuvvetleri Komutanlığına Kanun Tasarısı Teklifi yapılması ile ilgili bir yazı gönderir. Yazıda:

Deniz Kuvvetleri Komutanlığına 3 Ağustos 1965

Refah gemisi şehitlerinin babalarının da şehit maaşından istifade etmeleri için gerekli kanun tasarısı ve gerekçesinin hazırlanarak gönderilmesini arz ederim.

GENELKURMAY BAŞKANI EMRİYLE

Tümgeneral Ferit ERKAN

Genelkurmay Personel Başkanı[731]

Bu yazının karşılığı 22 Kasım 1965 tarihinde Genelkurmay Başkanlığına Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Necdet URAN imzası ile gönderilir.[732] Yazıda:

GENELKURMAY BAŞKANLIĞINA 22 Kasım 1965

İlgili yazı gereğince, Refh (Refah olacak yazım hatası) Gemisi şehitlerinin babalarının da şehit maaşından istifade etmelerini teminen hazırlanan Kanun Tasarısı ve gerekçe ilişikte[733] gönderilmiştir.

Tasarının Kanunlaşması için gereğine emrinize arz ederim.

Oramiral Necdet URAN

Deniz Kuvvetleri K**.**

---

[729] 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa (25.06.1958), Ek: 7134/1 Sayılı Kanun.
[730] Ferit Erkan, Dönemin Genelkurmay Personel Başkanı.
[731] T.C. Genelkurmay Başkanlığı, PER: 7100-441-65 PAR. İŞLEM 2. Ks., 3 Ağustos 1965.
[732] T.C. Genkur. Bşk. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Hukuk İş: 4008- 810/65, 22 Kasım 1965.
[733] Ek 5: Refah Kanun Tasarısı ve Gerekçesi.

6.7. REFAH ŞİLEBİNİN BATIRILIŞI İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

23 Haziran'ı 24 Haziran'a bağlayan gece saat 23.00 civarında nereden ve kim tarafından geldiği belli olmayan bir torpille Refah şilebi yara almış ve 4 saat su yüzünde kalan şilep, ikiye bölünerek batmıştır.

Vurulmanın hemen sonrasında geminin projektörleri yakılmış çevre ışıkla taranmasına rağmen su yüzünde herhangi bir gemiye rastlanmamıştır. Bazı kazazedeler bir karartı gördüklerini, bazıları ise denizden gürültü ile bir cismin şilebe doğru geldiğini ifade etmişlerdir.

Sabah 05 sularında hava aydınlanmaya başlamış, başta emekli Kurmay Albay Haydar GÜRSAN olmak üzere, hemen hemen bütün kazazedeler, Kıbrıs açıklarından bir deniz uçağı gelerek bölgede inceleme yaptıklarını belirtmişlerdir.

Olay incelenirken ortaya dört çeşit görüş çıktığı görülmüştür. Bunlar:

1. Refah şilebi, ***''Yanlışlıkla! ''*** Fransızlar tarafından vurulmuştu;

2. Refah'ı denizaltıları vermek istemeyen ve Almanya ile yapılan Saldırmazlık Antlaşmasına tepki olmak amacıyla İngilizler tarafından vurulmuştur;

3. Refah şilebi İtalyan bir denizaltı tarafından vurulmuştur;

4. Refah, İtalyan istihbaratından görevli balıkadam Luigi Ferraro tarafından konan bir zaman ve hıza duyarlı bir patlayıcı tarafından infilak ettirilmiştir.

6.7.1. Refah Şilebini Fransızlar Batırdı Görüşünü Savunanlar

Prof. Dr. Esat ARSLAN ile yapılan görüşmede ''Keşif, askeri harekâtın en önemli enstrümanlarından biridir. Özellikle denizaltı harekâtında çok büyük bir önem arz etmektedir. Su üstü araçlarına yapılan taarruzi hareketin görev yerine getirildikten sonra havadan keşif yapılması görev kapsamı içinde mütalaa edilmektedir. Harekâtı düzenleyen komutanlık tarafından hedefin son durumu hakkında bilgi ancak havadan keşif uçakları ile elde edilebilmektedir''[734]

---

[734] 13.04.2010 tarihinde yapılan söyleşiden. Daha geniş bilgi için Esat Arslan. (10. 2001), "Refah Faciasının 60'ıncı Yıl Dönümünde Kara Harp Okulu 1941 Yılı Mezunu On Altı Şehidimiz", **Silâhlı Kuvvetler Dergisi**, C. 120, Sayı: 370, s. 84.

Emekli Kurmay Albay Haydar GÜRSAN, bu uçağın Fransız uçağı olduğu ve bu nedenle bu keşfi yapan Fransızlar, Refah'ı da batırmıştır demektedir. Esat ARSLAN ise o dönemde Kıbrıs, İngiliz idaresinin kontrolünde olduğu, bir İtalyan denizaltısının, gecenin o saatinde bu şilebi vurmasının donanım ve teknik olarak mümkün olmadığını belirtmiş ve Fransızların daha ağır bastığını söylemiştir. Fransızların batırdığı yönündeki düşünceler çok kuvvetli iddiadır. Haydar GÜRSAN, sabah olduğunda Fransız uçaklarının havada keşif yaptıklarını, olayı net bir biçimde gördükleri halde Türkiye'ye bildirmediklerini vurgulamıştır. GÜRSAN, Beyrut'ta bir Fransız subayının Refah Gemisini batırdıklarını söylediğine ve bu bilgilerin o günkü askeri istihbarat ekiplerince de tespit edildiğini bildirmiştir.[735]

Haydar GÜRSAN:

> " Saldırıdan önce Mersin Limanı'nda 11 Fransız gemisi bulunuyordu. Bunlar çeşitli sömürge yerlerini korumakla görevli idiler. Önce bir kez ateş edildi, büyük bir gürültü koptu, ben torpillendiğimizi anladım; sonra ikinci kez ateş edildi, bu da vapuru batırmaya yetti. Ateş ettiklerinde saat gece 11'i gösteriyordu. Zaten ondan sonra zaman kavramını unuttuk. Sabah olduğunda ise Fransız uçakları oldukça yakın mesafeden üstümüze tur attılar. Biz havacılar bu tür olaylara keşif adını veriyoruz, yani hedefle ilgili rapor etmek için bu uçuş yapılır. Uçakla gerekli keşfi yaptıktan sonra olay yerini terk ettiler. Eğer hemen Türk yetkililere haber verilseydiler ölülerin çoğu kurtulabilirdi.''[736]

O dönemde Kasımpaşa'daki İstanbul Deniz Komutanlığı'nda irtibat subayı olarak görev yapan Üsteğmen Kamran EVRANOS, Refah Şilebini Fransızların batırdığını iddia etmektedir. EVRANOS, istihbarat çalışmaları sırasında ele geçirdiği bir Fransız belgesinde *''Mısır şilebi olduğunu zannettiğimiz bir şilep''* batırdıklarını yazmaktadır. Bu belgenin işaret ettiği tarihte sadece Refah şilebi böyle bir olayla karşılaştığını ve bu Mısır denen şilebin Türk Refah şilebi olduğunu söylemiştir.[737]

---

[735] Haşim Söylemez , (10.03.2001), "Refah'ı Kim Batırdı", **Aksiyon Dergisi**, Sayı: 327.
[736] **a.g.m**.
[737] Öndeş, **a.g.e**., ss.177-182.

6.7.2. Refah Şilebini İngilizler Batırdı Görüşünü Savunanlar

Prof. Dr. Ata NUTKU, Osman ÖZDEŞ' e ısrarla Refah gemisini İngilizler' in batırdığı ve bu emri bizzat Winston CHURCHİLL tarafından tezgâhlandığını anlatmıştır. Bir gemi inşa mühendisi ve aynı zamanda Teknik Üniversitede hoca olan NUTKU:

> "Yok, efendim bu bir yorum değil! Ben bu gemileri almak için gönderilen ilk heyetin içerisindeydim. O zaman bunda çok ciddi bir oyunun tezgâhlandığını anlamıştım. Bu gemileri bize vermeyeceklerdi. İsmet İNÖNÜ, CHURCHİLL' e karşı Türkiye'nin tarafsız kalacağını ısrarla ifade etmesi yüzündendir ki CHURCHİLL, müthiş hiddetlenmişti. Fakat takdir edilir ki Cihana hitap eden bulunmaz bir devlet adamıydı ve İngiliz idi. Hiddet dediysem, Türklerin hiddetlenmesi anlaşılmasın. Hiddetlenmesi, bizlerin en sakin tavrı diye söylenebilir.
>
> CHURCHİLL, vaat edilen gemileri vermeden geri almanın yolunu biliyordu. İşte o zaman bu görev (Refah'ın batırılması görevi) hiç umulmadık bir ajan'a verildi ve bu ajan bir İngiliz değil, bence başka bir ulustandı… Ben İngiltere'nin vaat ettiği savaş malzemelerini, yani dört denizaltı, iki muhrip, iki mayın gemisiyle Çanakkale bölgesine konuşlandırılması planlanan uzun menzilli topların görüşmeleri için o süreçte Londra'da görev yaptım… İngiltere'ye sipariş ettiğimiz gemilerin, uçakların inşaatlarını takip etmek üzere teşkil edilen bir komisyon üyesi olarak (İngiltere'ye) gelmiştim… Zaman zaman inşaatları izlemek üzere tersanelere gidiyordum… Bir gün hayretler içinde duraladım. Zira Türk Deniz Kuvvetleri adına inşa edilmekte olan denizaltılardan birinin üzerine kocaman harflerle 'Hands Off Turkey' yani Türkler bu gemiden elinizi çekin yazıyordu.
>
> İngiltere açısından bakılırsa, bu gemileri, uçakları bize neden versinler di? İngiltere o dönemde savaşın ağır baskısı altında, müthiş bir mücadele vermekteydi. Almanların hücumları bunaltıcıydı ve İngiltere, ABD' den yardım almak için amansız bir çaba sarf etmiş ve neticede elli adet eski muhrip satın almışlardı.''[738]

Bu dönemde, Kazım ÖZALP başkanlığında bir heyet İngiltere' de CHURCHİLL' le masaya oturur, Türk tarafı gemileri isterken CHURCHİLL' de *''savaşa bizim lehimize girin''* de ısrar ediyordu. Yani İngiltere'nin gemileri vermesinin mümkün olmadığını toplantıda bulunan Sayın Nutku ısrarla belirtmiştir. Nutku:

---

[738] Öndeş, **a.g.e**. ss. 134 – 135.

"Benim ısrarla tekrarlayacağım iddiam aynıdır ve ömrümün sonuna kadar değişmeyecektir: Refah'ı İngilizler' in talimatıyla bir İtalyan casusu batırdı. Ama nasıl, onu da siz bulun ''[739] demiştir.

Şehitlerin yakınları tarafından dillendirilen iddia ise İngilizlerin bu şilebi batırdığıdır. Denizaltıları teslim etmek istemeyen İngilizler, bu eylemi ya kendileri ya da Fransızlara ihale etmişlerdir. Bu sayede savaş sonuna kadar gemiler teslim edilmemiş ve İngilizler bu denizaltıları savaşta kullanmışlardır.

Sümer Vapuru ile daha önceden İngiltere'ye giden Yüzbaşı Necmi BİROL' da ''İngiliz makamlarının, bu gemilere Türkiye'nin ihtiyacı olmadığını beyan etmekteydiler; Mademki Türkiye tarafsız kalmakta ısrarcıdır, savaşmayacaksa bu savaş gemilerini ne yapacak? '' diyerek bu teslimatın zaten olmayacağını beyan etmektedir.

6.7.3. Refah Şilebine Yapılan Saldırıyı İtalyan Bir Denizaltı ile İlişkilendirenler

Refah şilebini batıran ülkenin İtalyanlar olduğu üzerine yoğun bir fikir birliği görülmektedir. Özellikle belgelerinde bu yönde olması bu tezi ön plana çıkartmaktadır. Belgelere göre Refah Şilebinin batışı şu şekildedir:

I. Belge: **I Sommergıbılı In Medıterraneo** (Denizaltı Akdeniz)

1967 yılında Roma'da yayınlanan **I Sommergıbılı In Medıterraneo** adlı kitapta, Kıbrıs'ın Andreas burnunun yirmi mil kuzeyinde 20 Haziran günü saat: 20: 00 civarında İtalyan denizaltı gemisi SMG ONDINA (Teğmen Corrado Dal Pozzo yönetiminde) büyük bir şilep görmüş, şilebin tanıtma işaretini görmediklerinden, bunun bir düşman gemisi veya düşmanların hizmetinde bulunan bir gemi olabileceği kanaatiyle bir müddet takip ettikten sonra hücuma geçmiştir.

Saat 21.30'da 1.000 metreden daha yakın bir mesafeden 3 torpido atarak geminin tam ortasına isabet ettirdiğini, şilebin kazanlarının patladığını ve saat: 22.00'da 36.08 kuzey 34.44 doğu enlem ve boylamında şilebin battığını, geminin 3805 tonluk Türk gemisi Refah olduğunu yazmaktadır.[740]

---

[739] **a.g.e.**, s.138.
[740] Raşit Metel, (1995), "Refah Şilebini Fransız Denizaltı Gemisi Değil, İtalyan Denizaltı Gemisi Batırdı", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, s. 86.

II. Belge: **DIE U- BOOT- ERFOLGE DER ACHSENMACHTE 1939- 1945**

Alman tarihçi-araştırmacı **Jürgen Rohwer**'in Dıe U- Boot- Erfolge Der Achsenmachte adlı yapıtında, 20 Haziran, saat: 21.33' de Dal Pozzo komutasında GONDİNA isimli denizaltı gemisi tarafından 36' 08' kuzey, 34' 44' doğu paralel ve meridyeninde 3805 tonluk Refah şilebinin Mersin'in 40 mil güneyinde battığını göstermektedir.[741]

III. Belge: **REDIA MARINA ITALIANA** (İtalyan Kraliyet Donanması)

İtalyan Kraliyet Donamasının iletişim sitesi http://www.regiamarina.net adlı sitede yayınlanan Italıan Submarıne Operatıons Detaıled Record (İtalyan Denizaltı Operasyonlarının Ayrıntılı Kayıtları) R. SMG. ONDINA sayfasında Refah şilebi hakkında bilgi vermektedir. Buna göre:

Tarih	**Zaman**	**Komutanı**	**Alan**	**Silah**	**Sonuç**	**Ship (Gemi)**	**T.**	**Flag (Bayrak)**
6/ 20/ 1941	21.33	T.V. Dal Pozzo Corrado	M	T	S	D. Refah	3805	TU

R: SMG. ONDINA: İtalyan Ondına Denizaltısı

M: Mediterranean/ Akdeniz

T: Torpedo/ Torpido

S: Sank/ Battı

D: Steam Freighter/ Buharlı Yük Gemisi

T: Tonajı

TU: Turkish

[741] **a.g.m**., s. 86.

Burada R. SMG. özellikli ONDINA adlı İtalyan denizaltısı, 20.06.2010 tarihinde, Teğmen Dal Pozzo Corrado'nun komutasında iken, Akdeniz'de 36.08 kuzey 34.44 doğu enlem ve boylamında, Türk bayraklı, Buharlı Yük Gemisi Refah, atılan bir torpido ile batırılmıştır denmektedir.

Burada hemen hemen tüm kayıtlar Refah'ın karakterine uymaktadır. Sadece tarih yönünden bir fark vardır. Refah 23 Haziran 1941 günü batırılmışken, burada ve birçok Avrupa kaynaklı belgelerde bu günü 20 Haziran olarak göstermektedir.

R. SMG. ONDINA adlı İtalyan denizaltısı, bu olaydan bir süre sonra, 07/11/1942 günü Teğmen Gabriele Adolfi komutasında iken, Kıbrıs yakınlarında İngiliz destroyeri tarafından tespit edilmiş ve bu tarihte batırılmıştır.

IV. Belge**: Refah Şilebinin Tetkik Kaydı**

Dönemin Mersin Emniyet Müdürü Nurettin KESKİNBORA' nın yapmış olduğu soruşturmalar neticesinde şu sonuca varmıştır:

"Kaplan vapurunun, Gilindire'nin[742] 3 mil açıklarında bir hücum botuna rastlamasına; hadise mahalli ile rastlanma mahalli arasında 75 mil kadar mesafenin bulunmasına ve bu gibi vesaitin saatte azami ve takribi 35, 40 mil sürate malik bulunmalarından, hadiseden tam 2,5 saat sonra Glindire açıklarında görülmüş ve Kaplan Vapuruna yakın bir mesafeye kadar yaklaşmış ve megafonla söylenmesi imkânı varken mahza teleffuzlar ile milliyetlerinin anlaşılmaması bakımından çekinerek Fleşi muharebesi yapmış olmasına;

Tahminen 20, 25 gün evvel Anamur Feneri açıklarında mürettebatı tarafından bayrağı teşhis edilen bir ***İtalyan motorbotunun*** İki Kardeşler motorunu batırmış olmasına;

Refah Vapurunun batışından bugüne kadar Varşuva, Antar, Hıfzurrahman, Yeledi, Aleksandr, Çorçiye adındaki motor ve gemilerle aynı zamanda iki feribotun aşağı yukarı aynı rotaları takiben İskenderiye ve Kıbrıs'tan Mersin'e geliş ve gidişlerinde bir kazaya uğramamaları ve bu civarlarda herhangi bir mayın rastlanmadığını ihbar eylemediklerine binaen;

---

[742] Bugün Mersin'e bağlı Aydıncık ilçesi.

Refah Vapurunun bir mayına çarpmak suretiyle değil bir aya yakın zamandan beri karasularımızda dolaşmakta olduğuna kuvvetle ihtimal verilen bir hücumbotu tarafından torpillenmek suretiyle batırılmış olduğu kanaatinde bulunduğumu yüksek saygı ile arz ederim.’’[743]

İtalyanların bu saldırıyı gerçekleştirdiğini düşünenler iki tür iddiayı ortaya atmışlardır. Birinci iddiaya göre, Refah şilebinin sahibinin Yahudi oluşu, faşist İtalya’nın Hitler’in Yahudi düşmanlığına yaranmak için yaptığı şeklinde açıklanmaktadır.[744]

İkinci iddia ise gemi, krom yüklemek için Mersin’e gelmişti; ileriki yıllarda da birçok geminin krom taşıdığı için batırıldığı kayıtlara geçmiştir. Kaliteli çelik yapımında kullanılan krom savaş döneminde en stratejik ürün olduğu düşünüldüğünde bu amaçla bir operasyon hazırlanmış, geminin asker taşıma planı ortaya çıkmasına rağmen bu operasyon iptal edilmemiş ya da çok önemsenmeyerek, eylem İtalyanlar tarafından gerçekleştirilmiştir denmektedir.

6.7.4. Refah Faciasının İtalyan Balıkadam Luigi Ferraro ile İlişkilendirenler

Refah Faciası konusunda araştırma yapan Osman ÖNDEŞ. Refah Şilebinin batırılışını İskenderun’daki İtalyan Başkonsolosluğu’nda diplomat olarak görülen Luigi FERRARO isimli bir sualtı komandosu tarafından ve ona yardımcı olan Giovanni ROCCARDİ’ nin işbirliğinde batırıldığını düşünmektedir. ÖNDEŞ, Çünkü Haziran – Ağustos aylarında İskenderun ve Mersin Limanlarından denize açılan Refah gibi dört gemi daha batırıldı. Dört gemiye konulan sualtı mıknatıslı mayınlar ile bu gemiler infilak ettirilerek parçalandılar ve batırıldılar. O zaman da bu gemilerin batışı bir süre Alman denizaltısının saldırısı sanılırken, bu gemilerden ‘’ Kaituna ‘’ isimli geminin saldırının ardından su üstünde kalmasıyla sabotajı hazırlayanların Mersin’de oldukları ve Mersin limanında gemilerin altına mıknatıslı mayın konulduğu ortaya çıktı… Bu gerçeklerde düşünülmelidir.[745] demiştir.

---

[743] Keskinbora, **a.g.r.**
[744] Öndeş, **a.g.e**., s. 132.
[745] Osman Öndeş ile yapınla görüşme ve Öndeş, **a.g.e**., s. Vi.

Albay İbrahim Rıza ÜLMAN' ın başkanlığında toplanan Tahkikat Komisyonunun **''Refah Vapuru Kazazedelerinin İfadeleri Hakkında Rapor''**da, şu sonuca varılmıştır:

> "Bu neticeler göz önün alınarak, gemideki bu infilakın, geminin süratini, rotasını ve hareket saati ile varacağı mevkii bilmesi muhtemel olan ve hücum için rüzgâr altında müsait mevkii seçerek, geminin aydınlatılmış olan milliyet işaretine iyi nişan alınarak atılmış olan bir torpido ile yapılabileceği sonucuna varılmıştır''[746] demektedir.

Refah şilebi bilinçli bir şekilde batırılmıştır. Kazazedelerin alınan ifadelerindeki sözleri bunu kesin olarak doğrular niteliktedir. Kazadan kurtulan Elektrikçi Üstçavuş Osman ÜLAY' a batırılmanın yanlışlıkla mı olmuştur? Sorusuna cevap aramak için Tetkik Komisyonunun sorduğu *''Seyir esnasında tekmil ışıklar yanıyor muydu? ve tanıtma işaretleri tenvir edilmiş miydi?''* sorusuna, Üstçavuş:

> "Geminin seyir fenerleri yandığı gibi, güvertedeki ve kamaralardaki ışıklara ilaveten baca arkasındaki Tayyareler için yapılmış olan Türk Bayrağı ve Sancak ve İskele bordolarına (Su kesiminden yukarıda kalan kısım) yapılmış olan Türk Bayrakları 4 ve 5'er lambalı reflektörlerle tenvir edilmiştir. Hatta ben baca arkasındaki reflektörden gelen ziya (ışık) ile yattığım yerde kitap okuyordum'' demiştir.[747]

Yüzbaşı Reşat ERSEL, Osman ÖNDEŞ' e verdiği bilgide ''Tahkikat komisyonuna ifade veren denizcilerle ben aynı fikirde olmadığımı söylemişimdir. Refah'ın çok açığında bir denizaltı silueti gördüm. İkinci infilakın nedeni olarak denizaltının attığı torpido olduğu iddiasındayım, ama denizciler, fakat gemide olanlar değil, tahkikat komisyonu üyeleri yorum yaparken bunun geminin buhar kazanlarının infilakı sonucu olduğunu iddia etmişlerdir. Yoksa ikinci bir torpido atılmamıştır diyorlardı'' demiştir.[748] Yüzbaşının tahkikat raporunda, bu denizaltı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat denizaltıyı görmesi muhtemeldir. Çünkü ileriki tetkiklerde böyle bir denizaltının varlığı saptanacaktır.

Bu olayda ismi geçen ülkeler ise suçu birbirlerinin üstüne atmaktadırlar. İngiliz Büyükelçisi Sir HUGGESSEN *''Bu saldırıyı Akdeniz'de bulunan Alman ya da İtalyan denizaltıları yapmıştır.''* Derken Alman resmi ajansı DNB ise:

---

[746] Albay İbrahim Rıza Ülman'ın reisliğinde toplanan Tahkikat Komisyonunun Refah Vaporu Kazazedelerinin İfadeleri Hakkında Rapor, s. 7.
[747] Ülay, **a.g.i**., s. 3.
[748] Öndeş, **a.g.e**., s. 192.

> "Bu sinsi saldırıyı düzenleyenler İngilizlerdir. İngilizler, Türklerle aramızı açmak için böyle sinsice bir planı uyguladılar. Çünkü İngilizler, Türkler' den kuşkulanıyorlar. Hem Almanlara karşı Türk kamuoyunda bir düşmanlık hissi yaratmak, hem de Almanlarla bir olup harbe girerlerse ellerinde savaş gemisi bulunmasın diye denizaltıları ve uçakları vermemek için bu kötülüğü yapmışlardır.''[749]

6.8. O DÖNEMDE BATIRILAN BAZI DİĞER DENİZ ARAÇLARI

1940'lı yıllar İkinci Dünya Savaşının en şiddetlendiği dönemlerdir. Türkiye ısrarla bu savaşa katılmasa da hem sahil kasabalarının bombalanması hem de Refah gibi birçok gemi özellikle de Yahudileri taşıyan gemiler Türk karasuları içerisinde batırılmıştır. Bu gemilerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz.

Kaynakdere Motoru: Türk bandıralı 145 tonluk Kaynakdere motoru, Karadeniz boğazından çıkarak Türk sularını takip ile kuzeye doğru gitmekte iken İğneada ile Midye adası arasında kimliği belirsiz bir denizaltı tarafından durdurulmuş ve mürettebat filika ile İğneadaya çıkartıldıktan sonra atılan bir torpido ile motor Batırılmıştır.[750]

Çankaya Motoru: İstanbul'dan bir Bulgar limanına doğru yola çıkan 200 tonluk Çankaya motoru, İstanbul boğazına yakın Türk karasularında bir denizaltı tarafından batırılmış ve mürettebatın kurtarıldığı bildirilmiştir.[751]

Struma Vapuru: 15 Aralık 1941 tarihinde, İçinde 769 Romanyalı Yahudi bulunan 226 gayrisafi tonluk Panama bandıralı Struma[752] vapuru, Köstence limanından Suriye'ye doğru hareket etmiştir. 15 Ocak 1942'de Karadeniz'den boğaza girdiğinde işaret mahallini geçtikten sonra ağlara takılmış, askeri kılavuz tarafından kurtarılarak yedeğe alınmış ve Büyükdere kontrol noktasına çekilmiştir.[753]

Vapur süvarisi tarafından Türk makamlarına makine arızası olduğu ve bu nedenle yoluna devam edemeyeceğini beyan etmiştir. Türk makamları ise bu durumun

---

[749] **a.g.e**., s. 172.
[750] "Türk Karasularını Takiple Şimale Giden 145 Tonluk Kaynakdere Motoru İğneada ile Midye Arasında Bir Denizaltı Tarafından Batırıldı", **Ulus Gazetesi**, 06 Kasım 1941, s. 1.
[751] "Bir Denizaltı Çankaya Motorunu Batırdı", **Ulus Gazetesi**, 25 Şubat 1942, s. 1.
[752] Bazı kaynaklarda Ustruma geçmektedir.
[753] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 171.185.21 ve Bir Denizaltı Çankaya Motorunu Batırdı, **Ulus Gazetesi,** 25 Şubat 1942, s. 1.

burada kalmak için yapılmış bir hareket olduğunu beyan etmişlerdir. Yahudi göçmenler limanda bulundukları müddetçe iaşeleri sağlanmış, Yahudileri kabul etmesi muhtemel ülkeler ile temasa geçilmiştir. Ankara'da bulunan çeşitli ülkelerin temsilciliklerine kabul edilmeleri konusunda müracaat ettilerse de ya kabul edilmeyecekleri ya da ilgisiz kalınarak ret cevabı alınmıştır. Romanya'nın Ankara sefiri ise bunların illegal olarak ülkeyi terk ettikleri ve bir daha geri dönmelerinin söz konusu olmadığını beyan etmişlerdir.[754]

Şubat 1942 tarihinde, geminin tamiri sona ermiş ve İstanbul Liman Reisliği Fen Heyeti tarafından seyir kontrolleri sonucunda, sefere çıkabileceği anlaşılmıştır. Bu süre içerisinde Bulgaristan'ın müttefik devletlerle harp haline girmiş olmasından dolayı, Geminin Bulgar kaptanı ve tayfası Akdeniz'e çıkamayacaklarını bildirmiştir. Ankara'daki çeşitli devlet yetkililerinin de mültecileri kabule yanaşmamaları üzerine gemi, Alemdar römorkörü ile cer edilerek 23 Şubat 1942 tarihinde Karadeniz'e çıkartılmıştır.[755]

24 Şubat'ta boğazı çıkan Vapur, Yön Burnu'nun 4- 5 mil açığında bir infilak olmuş ve vapur batmıştır.[756] Türk tahliyesi teşkilatı hemen olaya müdahale etmiş ise de şiddetli akıntı sebebiyle Hariciye Vekâletinin yazısına göre 1, Ulus Gazetesinin haberine göre ise 60 kişi kurtarılmıştır. Bu arada da dört'te ceset'e rastlanmıştır. Kazadan kurtulan 20 yaşındaki Romen Yahudi'si Davit Stoliyer, alınan ifadesinde, geminin bir denizaltı tarafından torpillendiğini ve batırıldığını ifade etmiştir.[757]

Hüdaverdi Motoru: Bodrum Limanına kayıtlı ve üç mürettebatı bulunan Hüdaverdi Motoru, Selim Kaptan idaresinde, Bodrum İnhisarlar İdaresinden aldığı tuz ve tütün yükü ile Datça'ya gitmekte iken, 04 Aralık 1943 günü Kızılağaç mevkiinin 1 mil açığında bir Alman denizaltısı tarafından atılan top ve makineli tüfek atışı ile batırılmıştır. Bir tayfa ve bir yolcunun öldüğü saldırıda Selim Kaptanın oğlu da ayağından yaralanmıştır. Selim kaptan ve kurtulanlar Kızılağaç sahiline çıkarak kurtulmuşlardır.[758]

---

[754] **a.g.g**., s. 1.
[755] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 171.185.21.
[756] "Bir Denizaltı Çankaya Motorunu Batırdı", **Ulus Gazetesi**, 25 Şubat 1942, s. 1.
[757] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 171.185.21.
[758] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 232.563.9.

Milas'ın Bombalanması: 14/15 Mart 1942 gecesi, İngiliz tayyareleri tarafından Milas[759] bombalanmıştır. İngiliz makamları bu bombardımanı teyit ederek; havanın karanlık olması, kötü hava koşulları nedeniyle bu olay meydana geldiğini ve üzüntü duyduklarını belirtmişlerdir. Bu durum karşısında önlem aldıklarını, ayrıca, zararı telafi etmek istediklerini de beyan etmişlerdir.[760]

Dinç Motoru: 21 Mart 1944 günü Mersin'den İskenderun'a hareket eden Türk Bayraklı Dinç motoru, Karataş'ın doğu sahilinde menşei meçhul bir denizaltının açmış olduğu makineli tüfek atışları sonucunda sahile vurmuş ve motorun ambar ve motor kısmı su ile dolmuştur. Mürettebattan kayıp olmamış ve hepsi sahile çıkabilmişlerdir.[761]

Marmaris Gümrük Muhafaza İstasyonuna Saldırı: 22 Temmuz 1941 gün ve saat 8,30 civarında Marmaris'in Damlacık koyunun 400 metre yakınına sokulan, menşei meçhul bir denizaltı tarafından Bozukkale'de kendini gözetleyen gümrük muhafaza erlerinin üzerine ateş açılmıştır. İlk ateş sonrası hemen Türk askerleri tarafından karşılık verilmiş; bunun üzerine denizaltı dalışa geçmiştir. Denizaltı bir süre daha bu bölgede kalmış ve gözetlemelerini sürdürdüğü teleskopundan anlaşılmıştır.[762]

6.9. REFAH ŞEHİTLERİ MEZARLIĞI VE ANITI

Refah Faciasında şehit olanların cesetleri konusunda bir bilgiye Milli Müdafaa Vekili Saffet ARIKAN' ın Başvekâlete 13 Ekim 1941 tarih ve 2775/9045 sayı ile yazdığı bir yazıdan öğrenmekteyiz. Yazıda:

> "Refah Vapurunda Şehit olan denizcilerin Mersin asri mezarlığında muayyen bir mahale defnedilmiş ve nu mezarların yerlerinin ayrılması ve buraya başka kimselerin defnedilmemesi lüzumu mahalli Belediye Reisliği nezdinde yapılan teşebbüslerle bu cihet şimdilik temin edilmiştir.
>
> Şehitlerin ruhlarını taziz için bu denizcilerin ziyağların da mütevellit ızdırabı ifade edecek şekilde bir kabir yapılarak buranın şehitlik ittihaz edilmek üzere ayrılan kısma

[759] **Milas**: Muğla'ya bağlı bir ilçedir.
[760] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 235.587.13.
[761] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 171.186.21.
[762] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 62.419.3.

başkalarının defnedilmemesi hususunda icap edenlere emir buyrulmasını arz ve istirham ederim.’’[763]

Başvekâlet ise Dâhiliye Vekâletine, 15 Ekim 1941 tarih ve 4720 sayılı yazı ile görüşlerini bildirmiştir. Yazıda:

“Refah Vapurunda şehit olan denizcilerin cesetlerinin Mersin asri mezarlığında ayrı bir yere gömüldüğü ve ayrılan yere başka kimselerin gömülmeyerek şehit denizcilerimizin ziyaından doğan acıyı yaşatacak düzende bir kabir yapılarak orasının bir şehitlik ittihaz edilmesi istenmektedir.

Yapılan teklif yerinde görüldüğünden bu iş için gereken tedbirin alınması esbabının teminini rica ederim.’’[764]

Yapılan araştırmada Mersin asri mezarlığında böyle bir yerin olmadığı anlaşılmıştır.

Türk Milleti açısından en acı olaylarından biri olan Refah Faciası, hem askeri kesim hem de halk tarafından hiçbir zaman unutulmamıştır. Bu kişilerden biride Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal EYİCEOĞLU Beydi. 1970 yılının Mayıs ayında Japonya’ya yaptığı ziyaret sırasında, 18 Eylül 1890 tarihinde elim bir kaza sonrası batan Ertuğrul Firkateyni[765]şehitleri için dikilmiş olan anıtı[766] da ziyaret etmiştir. Komutan, bu anıtın bir eşinin Refah Şehitlerimiz içinde de dikilmesi gerektiğini düşündü.

Komutan, bu anıtın Japonya’daki anıtla eş olması ve dünyanın iki ucunda yer alan iki şehitliğin bu sayede bütünleşmesini arzulamıştır. Bu amaçla 04 Haziran 1971’de eski bir arkadaşı olan Mersin Valisi Bayram Turan ÇETİN’ e bu durumu intikal ettirdi ve Japonya’daki anıt konusunda detaylı bilgilerde verdi. O dönemin Mersin Belediye Başkanı Muhittin UYAR Bey’de konuya büyük ilgi göstererek ortak

---

[763] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 193.325.12.

[764] BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 193.325.12.

[765] Süleyman Nutki, (2005), **Resmi ve Özel Belgeler Işığında Resimli Ertuğrul Firkateyni Faciası**, Ankara Dz. İk. Grp. K.lığı Basımevi Amirliği, Ankara, s.65.

[766] **Ertuğrul Firkateyni Anıtı**: Sultan Abdülhamit Han tarafından, Japonya ile ilişkileri geliştirmek ve çeşitli hediyelerin sunulması için hazırlanıp gönderilen Ertuğrul Firkateyni, Japonya’ya ulaşmış ve 15 Eylül 1890 tarihinde Yokohama Limanından dönüş yoluna başlamıştır. 18 Eylül 1890 tarih ve saat:21: 00’da, OSHİMA Adasının Kaşinazaki (Kuşimoto) feneri civarında batmış ve 609 deniz mürettebatından ancak 69 denizci kurtulabilmiştir. Bu olay Japonya ile Osmanlı devleti arasında ilişkileri daha da sıcaklaştırmış ve bu olayın hatırlanması ve şehitlerin anısına 1891 yılında ilk anıt Kuşimoto’da dikilmiştir. Türk- Japon Ticaret Derneğinin yardımıyla 05 Nisan 1929 tarihinde düzeltilen anıt, Merhum Hüsrev GEREDE’ nin Tokyo Elçiliği sırasında yeniden düzenlenmiş ve 03 Haziran 1937 tarihinde törenle açılmıştır.

bir çalışma başlatılır. Mersin Belediyesi, Mersin halkı ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın çalışmalarıyla, Mersin Belediye Parkında, deniz kenarında bir anıt yapılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla bir dernek kurulur ve çalışmalara başlanır.

27 Kasım 1971 günü Anıt'ın temel atma töreni, Askeri ve Mülki Erkân ile Mersin halkının katılımı ile büyük bir törenle yapılır. Bu tören, dünyanın iki ucunda vatan için mücadeleye girişmiş Türk Şehitlerini bir araya getiren de bir tören olmuştur.

Açılış ise 23 Haziran 1972 olarak planlanmıştır. Bu amaçla törene şehitlerin aileleri de davet edilecek ve günü anısına birer madalyon takdim edilecektir. Kurmay Başkanı Koramiral Hilmi FIRAT imzasıyla şehit aileleri ve yakınlarına birer yazı ile durum bildirilir. Yazıyı alanlardan biride Şehit Deniz Er Naci ÇETİNKAYA' nın babası Osman ÇETİNKAYA' dır. Yazıda:[767]

Sayın Osman ÇETİNKAYA

23- 24 Haziran 1941 tarihinde görev ile İngiltere'ye gidişleri sırasında bulundukları Refah Şilebinin batırılması sonucu şehit olan personel meyanında aşağıdaki künyesi bulunan oğlunuzda şehit olmuştur.

Aradan geçen uzun senelere rağmen Deniz Kuvvetleri Komutanlığı şehit personelini hiçbir zaman unutmamakla beraber ancak aziz şehitlerinin hatıralarını gelecek kuşaklara devredebilmek ve onların kahramanlıklarını sonsuzlaştırmak amacı ile Mersin Şehri Belediye Parkı Deniz Kıyısında bir abide inşasını planlamış ve kadirşinas Mersinlilerin de değerli desteği ile bu anıtı gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Anıt kaidesinde bulunan oda dâhiline şehit personelin resimli kimlikleri ayrıca yerleştirilecektir.

Anıtın yapım işleri tamamlanılmakta olup açılış merasimi 31. Yıldönümü tarihi olan 23 Haziran 1972 Cuma günü merasimle icra edilecektir.

Refah Şilebinde şehit olmuş Subay- Hava harp Okulu Öğrencisi- Astsubay- Deniz Eratı ve gemi personelinin halen hayatta bulunan (Eş, Evlat, Baba, Anne, Kardeş hangileri hayatta ise) yakınlarının da bu merasimde bulunmaları arzu edilmektedir.

Uzun araştırmalar neticesinde tespit edilebilen adresler meyanında Şehit Deniz Er'i Naci ÇETİNDEMİR ile ilgili olarak tespit edebildiğimiz adres kullanılarak size bu ön açıklamayı gönderiyoruz.

---

[767] Şehit Naci Çetindemir'in yeğeni Naci Çetindemir'in arşivinden derlenmiştir.

Aşağıda künyesi bulunan personelin yukarıda açıklanan yakınlarından hayatta bulunan ve yapılacak merasime katılmak üzere merasime gelebilecek olanların kimlik ve yakınlık derecesini bildirmek üzere ilişikteki formu en kısa zamanda doldurup gönderilmesi gerekmektedir.

Cevabınızı almayı müteakip merasime ait program ayrıca adresinize bildirilecektir. Bilgilerinize Rica ederim.

ŞEHİT PERSONELİN KİMLİĞİ: **İmza**

Şehit Deniz Er'i

Naci ÇETİNDEMİR **Koramiral Hilmi FIRAT**

Kurmay Başkanı

Tören, Refah Faciası'nın 31. Yılına rastlayan, 23 Haziran 1972 tarihinde, Cuma günü yapıldı. Törene Askeri ve Mülki Erkan, şehit aileleri ve yakınları ile Mersin halkı katılmıştır. Törende bir konuşma yapan Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal EYİCEOĞLU Refah faciasını ve Refah Anıtının yapılış öyküsünü anlatmıştır.

EYİCEOĞLU Konuşmasında:

"… 1941 ila 1971 arası geçen 30 yıllık bir sürede 23 Haziran günü facianın aziz şehitleri milletçe ve mesleğimizin mensupları tarafından daima takdir ve rahmetle, faciaya sebep olanlar lanetle anılmıştır. Vaki oluş şekli ile elem verici, buna mukabil harbin en kızgın şekli ile devam ettiği bir sahada her türlü savunma ve kurtarma imkânlarından yoksun bir gemi ile gözlerini kırpmadan vazifeye atılmakla personelin gösterdiği bu kahramanlığı hatırlardan, arşivlerin tozlu raflarından çıkarıp, bizlerin ve genç kuşakların gözleri önüne abideleştirmek ancak bugün tahakkuk safhasına ulaşabilmiştir.''[768]

Anıt açılarak Refah Şehitlerinin unutulmaması sağlanmıştır. Anıt Japonya'nın Kuşimoto şehrindeki anıtla aynı fiziksel özelliği taşımaktadır. Alt zemindeki odada Refah Faciasında şehit olanların resimleri bulunmaktadır.

Refah Faciası anısına birde gümüşten madalyon yaptırılmıştır. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Başkanı Koramiral Hilmi FIRAT tarafından bir yazı ile şehit ailelerine bildirilen madalyonlar, adresleri tespit edilen ailelere gönderilmiştir. 27 Haziran 1972 tarihli yazıda:

---

[768] **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Refah Şehitleri Anıtı Açılışı Tören Kitapçığı**, (1972), Dz. K.K. Basımevi, Ankara, s. 1.

> "… Anıt açılış töreni hatırasını yansıtmak üzere hazırlatılan madalyonlardan, kendilerinden cevap alınmış olanlar dâhilinde olmanız hasebi ile size de Deniz Kuvvetleri Komutanı tarafından bir adet gümüş Madalyon, Madalyon Beratı ve Broşürümüz ayrılmış olup, 27 Haziran 1972 günü PTT vasıtası ile taahhütlü olarak cevabımızda bildirdiğimiz yukarıda yazılı adresinize taahhütlü olarak postalanmıştır…''[769]

Madalyon gümüş madeninden olup ön yüzün en üstünde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yazısı, hemen altında ay yıldız ve ay yıldız'ın ortasında bir kartal resmi bulunmaktadır. Orta fonda Gemi Çıpa, İki adet palmiye ağacı yer almaktadır. En altta ise yarım boy zincir ile fon tamamlanmıştır.

Arka yüzde ise Üste ''Refah Şehitleri Anıtı Açılışı 23 Haziran 1972 yazısı yer almaktadır. Ortada ise Refah Faciası anısına dikilen anıtın maketi yer almıştır. En alt ise zincirlerle çevrilmiş ve ortasında büyük harflerle ''MERSİN'' yazısı işlenmiştir.

[769] Deniz Kuvvetleri Komutanlığının 27 Haziran 1972 tarih ve 1807-72 Ok. Krs./MOR. Sayılı yazısı.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türk denizcilik tarihi, kurulan ve gelişen Türk devletlerinin yapısına paralel olarak gelişmiş ve Türk Osmanlı Devletinin 16. yy.da ulaştığı gücüne, deniz teşkilatı da aynı uyumu göstermiştir. Ancak, 19 yy.dan itibaren Osmanlı Devletinin diğer unsurları gibi, Bahriye teşkilatında da gerileme hızlanmış, Sultan II. Abdülhamid Han gerekli yenileştirmeleri yapmaya çalışmışsa da, Avrupa ile açılmış olan güç dengesi sağlanamamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın en şiddetli döneminde savaşa katılan Osmanlı Devleti Deniz Kuvvetleri, kıt imkânlarla hem Filistin- Mısır hattında hem de dünyanın belki de bir daha görmeyeceği muhteşemlikte bir savunma gösterilen Çanakkale'de büyük yararlılıklar göstermiştir.

Mondros mütarekesi ile ülkenin topraklarında olduğu gibi deniz kuvvetleri de işgal edilmiş ve zaten birçoğu hurda haline gelmiş deniz araçları, Haliç ve buraya sığmayanlar İzmit Körfezine çekilmişlerdir.

Bu işgali kabul etmeyen ve mücadeleyi bırakmayan Osmanlı Bahriyesi, hem İstanbul'dan kaçırdığı deniz araçları ve mühimmatla Ankara'nın ihtiyacı olan malzeme ve cephaneyi Anadolu'ya taşımışlardır. Kurdukları gizli teşkilatlar ile İstanbul'dan çıkmak ve Anadolu'ya geçmek isteyen çeşitli rütbedeki subaylarında kaçırılmasında etkili olmuşlardır.

Milli Mücadelenin başlamasıyla birlikte iaşe sorunu baş göstermiş, hem silah ve mühimmat hem de iaşe yolları, o günün en hızlı araçlarından biri olan deniz araçları ile sağlanmıştır. Özellikle Rusya ile yapılan anlaşma sonrası, sevkiyatın ana yolu Karadeniz deniz yolu olmuştur. Küçük deniz araçları hem sevkiyatın sağlanmasında en üstün görevleri yerine getirirken, diğer yandan da sahil kasabalarımızın güvenliğini sağlamışlardır. Ayrıca yakın sahil bölgelerinde yıkılan köprüler ve yollar vatansever deniz subayları ve eratı ile onarılmış ve bu yolların sirkülasyonu sağlanmıştır.

İşgal kuvvetleri tarafından, dar ve karasal bir alana sıkıştırılan İstiklal Savaşı'nın nefes alma noktası olan Karadeniz sahilleri kahraman Türk deniz subay, erbaş ve erleri ile sivil denizcilerinin o küçük motorlarla, savaşan kara ordusuna sağlamaya çalıştıkları silah, mühimmat ve iaşe malzemeleri ile bu mücadelenin kazanılmasında silah sıkanlar kadar etkili olmuşlardır.

Milli Mücadele sonrası kalkınmaya başlayan Anadolu'ya, deniz kuvvetleri de uyum sağlamış ve Mustafa Kemal Paşa ve değerli deniz subaylarının azimli çalışmaları ile kısa sürede gelişmiş ve sahillerde bir güç haline gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşının başlaması ile tarafsızlık ilanı yapan Türkiye, boş durmamış ve deniz kuvvetlerinin geliştirilmesi için çeşitli deniz araçları siparişleri vererek gücüne güç katmıştır.

Bu siparişlerden biri de 1939 yılında İngiltere'ye verilen 4 adet Reis sınıfı denizaltı ve 4 adet muhrip gemidir. 1941 yılında tamamlanan denizaltılar, İkinci Dünya Savaşı neden gösterilerek verilmek istenmemiş, Türkiye'nin Almanya yakınlaşması ile tereddüde düşen İngiliz makamları bu teslimata olur vermek zorunda kalmışlardır.

Haziran 1941'de İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir HUGGESSON, Türk Hükümeti'ne yazılı bir mesaj ileterek, ***'' Reis ''*** sınıfı gemilerden Burak Reis, Murat Reis, Oruç Reis ve Uluç Ali Reis denizaltılarının teslimine hazır olduklarını, teslim alınması için bir ekibin gönderilmesini istediler.

Bu olay üzerine Milli Müdafaa Vekâleti'nin isteği üzerine Münakalat Vekâleti, eski bir gemi olan Refah Şilebini, bu ekibin gönderilmesi için uygun olacağını düşünmüş ve Mersin'den 200 kişiyi taşıyan şilep, 23 Haziran günü saat 17.20'de hareket etmiştir.

Mersin'den 40 mil açıkta, nereden geldiği belli olmayan bir torpido ile şilep ikiye bölünmüş ve sulara gömülmüştür.

Refah şilebi ile gönderilen 200 kişinin 168'i bu kazadan kurtulamayarak vefat etmiştir. Bunlardan 15'i denizci subay, 1 eski deniz subayı (Refah Şilebi Süvarisi), 16 Havacı Askeri öğrenci (Asteğmen), 48 deniz gediklisi (Astsubay), 4 denizci erbaş, 59 denizci er, 24 Şilep personeli ve 1 İngiliz Subayı bu kazadan kurtulamamışlardır. Kurtulan 32 kişi ise çeşitli kurtarma aracı ve tahta parçaları ile sahile çıkmayı başarmışlardır.

Araştırmamızın ana amacı, 1918- 1944 arasındaki Deniz Kuvvetleri çalışmalarını ortaya çıkartmak ve 167 Türk subay, astsubay, er ve gemi personelinin şehit olmalarına neden olan Refah Faciası'nı belgelerle ortaya çıkartmaktır.

Bu olay her ne kadar gazete ve dergilerde yer alsa da, Osman ÖNDEŞ Bey'in şahsi gayretleri dışında hiçbir çalışma yapılmamıştır. Buradaki amacımız bu olayı belgeler ışığında ortaya koyarken hala resmiyet kazanmamış, mesullerinde bulunmasıdır. Belli çevreler bu olayı haklı gerekçelerle çeşitli ülkelere yükleseler de bize göre bu olayı, Teğmen Corrado Dal Pozzo yönetiminde İtalyan denizaltı gemisi SMG ONDINA tarafından yapıldığıdır.

Günümüzde bölgenin en önemli deniz güçlerinden biri haline gelen Türk Deniz Kuvvetleri'nin gücü ülke sınırlarını aşmış ve Asya- Afrika denizlerinde kendi gemilerini olduğu kadar, dünya ticaret gemilerini de koruyan bir güç haline gelmiştir.

EKLER

EK 1. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Subaylarının Listesi

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi

Milli Mücadeleye katılan Deniz Güverte Subayları şu şekildedir.[770]

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
Arif			39		Tuğamiral
Ahmet Halis	Mehmet	Yarbay	96	20 Kasım 1923	
Ahmet Refik	İsmail	Binbaşı	148	15 Mayıs 1924	Binbaşı
Mehmet Nazmi			166		Albay
Ahmet Halit	Ahmet	Binbaşı	203	10 Aralık 1923	Binbaşı
Ahmet Muhittin	Mustafa	Binbaşı	240	12 Eylül 1928	
Nazmi	Ahmet	Ön Yüzbaşı	243	27 Aralık 1923	
Ahmet Reşat	Salih Hayri	Binbaşı	308	28 Temmuz 1923	
Şerafettin	Şerif	Binbaşı	309	11 Ağustos 1932	Yarbay
Mehmet Celalettin	İbrahim	Binbaşı	310	26 Haziran 1930	Albay
Mehmet Hayrettin	Ali	Binbaşı	321	19 Eylül 1926	
Osman Fevzi	İzzet	Binbaşı	326	14 Kasım 1923	
Mehmet Selahattin	Salih	Binbaşı	331	12 Eylül 1923	Yarbay
Rıfat	İbrahim	Binbaşı	336	19 Ocak 1924	Binbaşı
Mehmet Faik	Ahmet	Önyüzbaşı	354	19 Eylül 1926	Önyüzbaşı
Ahmet	Ahmet	Önyüzbaşı	370	14 Kasım 1923	Önyüzbaşı
Hüseyin Hamdi		Önyüzbaşı	393	12 Eylül 1928	Yarbay
İbrahim Ethem	Hüseyin	Önyüzbaşı	394	10 Aralık 1923	Önyüzbaşı
Ahmet Cemal	Ahmet Edip	Önyüzbaşı	397	12 Aralık 1922	Vefat
Mehmet Nazmi	Hüseyin Sıtkı	Önyüzbaşı	401	27 Aralık 1923	Önyüzbaşı
Ali Rıza	Mehmet	Önyüzbaşı	426	02 Mayıs 1925	İntihar
Hulusi GÖKDALAY	Ahmet Hasan	Binbaşı	455	28 Şubat 1944	Tuğamiral Deniz Müsteşarı
Mehmet	(Salih) Ahmet	Yüzbaşı	461	28 Mart 1928	
Muhittin	Salih	Yüzbaşı	463	07 Nisan 1928	Binbaşı
İsmail Hakkı (Hayri)	Mehmet Nuri	Önyüzbaşı	470	16 Şubat 1936	Yarbay

[770] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt: 5, s. 47-56, Mithat Işın, s. 13-16 ve Bülent Işın, (1992), "İstiklal Savaşımızda Türk Bahriyesi", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, Sayı: 552, Ankara, ss.77-82.

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
Fahri Aczî		Binbaşı	485	20 Aralık 1931	Yarbay (İstifa)
Hüseyin Fuat	Mehmet Nuri	Önyüzbaşı	521	25 Haziran 1923	
Mehmet Nuri PEKERGİN		Önyüzbaşı	531		Binbaşı
Mehmet Şükrü OKAN	Hafız Mehmet	Önyüzbaşı	535	10 Aralık 1923	
İsmail Muammer	Mustafa	Önyüzbaşı	537	10 Aralık 1923	
Ahmet Necmettin	İsmail Sami	Önyüzbaşı	560	19 Eylül 1926	
Mehmet Şevket	Ahmet	Önyüzbaşı	570	05 Eylül 1926	Yarbay Bahriye Daire Müdürlüğü
Ahmet Muhittin		Önyüzbaşı	573		
Nazmi		Önyüzbaşı	606		
Mustafa Kazım		Önyüzbaşı	617		
Sami		Önyüzbaşı	618		
Rıza		Önyüzbaşı	620		
Ahmet Rasim		Önyüzbaşı	631		
Ahmet Şefik		Önyüzbaşı	632		
Süleyman Fuat	İbrahim	Önyüzbaşı	639	19 Eylül 1926	Önyüzbaşı
Mehmet Tevfik	Salih	Önyüzbaşı	640	18 Eylül 1929	Binbaşı
Mustafa	Ahmet	Yüzbaşı	658	12 Eylül 1928	Önyüzbaşı
Mustafa Fahri	Hacı Hakkı	Önyüzbaşı	660	20 Aralık 1931	Yarbay
Zeynel Abidin		Yüzbaşı	665		
Necmettin	Tahsin	Önyüzbaşı	669	12 Eylül 1928	Yarbay
Şerafettin LEVENT	Abdurrahman	Önyüzbaşı	675	11 Ağustos 1932	Yarbay
Ömer Fevzi	Mesut	Önyüzbaşı	676	27 Şubat 1926	Önyüzbaşı
Ali Rıza	Mehmet	Önyüzbaşı	677	02 Nisan 1925	İntihar
Mehmet Selahattin	İdris	Önyüzbaşı	679	04 Ekim 1926	Önyüzbaşı
Mehmet Cemal ÇAKAR	Halil	Önyüzbaşı	704	27 Aralık 1923	
Rasih	Ali	Önyüzbaşı	718	03 Haziran 1924	Önyüzbaşı
Mehmet Emin	Hasan Tahsin	Önyüzbaşı	727	11 Nisan 1932	Binbaşı

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
Süleyman Hamdi	Tahir	Önyüzbaşı	730	24 Eylül 1938	Binbaşı
İsmail Hakkı ÖZDUYGU	İzzet	Önyüzbaşı	738	08 Ağustos 1932	Binbaşı
Osman Talat BAYKAL		Kd. Yüzbaşı	761		
Halil Hilmi	Hafız Ahmet	Önyüzbaşı	762	14 Mayıs 1932	Binbaşı
Mehmet Ali ÜLGEN		Kd. Yüzbaşı	768		
Halil FALAY	Halil	Yüzbaşı	774	K.K. Nakil	Binbaşı
Hasan Şevki		Önyüzbaşı	782	15 Haziran 1929	Binbaşı
Savmi UÇAN	Osman Yümnü	Önyüzbaşı	788	04 Ekim 1926	Deniz Pilot Binbaşı
Süleyman (Ahmet) Selahattin	Cemal	Önyüzbaşı	790	20 Kasım1923	
Hasan	Mehmet	Önyüzbaşı	794	13 Ağustos 1923	Binbaşı
Mehmet Ali	Nasfet Şevket	Önyüzbaşı	801	06 Ağustos 1932	
Ömer Hulusi	Hüseyin	Önyüzbaşı	803 (804)	10 Aralık 1923	Binbaşı
Yusuf Ziya	Rahmi	Önyüzbaşı	805	20 Ekim 1931	Yarbay
Mustafa Fazıl SOYKÖK	Hüseyin	Önyüzbaşı	806	03 Nisan 1932	Binbaşı
Mustafa FAHRİ		Önyüzbaşı	809		Yarbay
Mehmet Burhanettin YENİSEK	Ali	Önyüzbaşı	810	25 Ağustos 1923	Meslekten Ayrılmıştır
Mehmet Şevket (Şevki)	Hacı Veli	Önyüzbaşı	814	21 Haziran 1930	Yarbay
Tevfik BİRMEN	Casim	Önyüzbaşı	815	17 Aralık 1932	Binbaşı
Ahmet Necip OKANER	Mahmut Hüdaî	Önyüzbaşı	817	06 Ekim 1926	Binbaşı
Mehmet Şemsettin ALNIAK		Önyüzbaşı	822	14 Ocak 1938	Yarbay
Ali		Teğmen	844		Üsteğmen

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
Hüseyin Avni YILDIZ	İbrahim Ethem	Yüzbaşı	862	19 Ocak 1924	
Mehmet Emin	Mehmet	Yüzbaşı	894	14 Kasım 1923	
Mehmet Mazhar	Hasan	Yüzbaşı	919	19 Eylül 1926	
Ahmet İhsan		Yüzbaşı	935		
Hasan SABRİ	Osman	Yüzbaşı	941		
Mauf			944		Şehit
Osman FERHAT	Hasan	Yüzbaşı	945		
Hayati	Sakıp	Yüzbaşı	975	04 Ekim 1926	Binbaşı
M. Emin		Yüzbaşı	992		
Ali		Yüzbaşı	993		
Süleyman Neyir ERLEVENT	Cemal	Önyüzbaşı	1022		
Yaşar Bahri	Rasim	Önyüzbaşı	1025	19 Eylül 1926	
Rüstem	Ali Sait	Önyüzbaşı	1036	19 Eylül 1926	
Hasan	Yusuf	Yüzbaşı	1039	09 Mayıs 1923	
Ali Naki	Cafer	Yüzbaşı	1051	10 Kasım 1927	Vefat
İbrahim Rıza ÜLMAN	İsmail	Önyüzbaşı	1053	14 Mayıs 1946	Albay
Ali Şefik ÇİRÇİ	Hafız İsmail	Yüzbaşı	1055	19 Eylül 1926	
Yusuf ENVER		Üsteğmen	1057		
Ali NAKİ		Kd. Yüzbaşı	1058		
Hasan	İdris	Yüzbaşı	1059	03 Ağustos 1930	K.K. Nakil
Mehmet Reşat	Mustafa	Önyüzbaşı	1060	20 Ekim 1931	Binbaşı
Mehmet Nazmi ERÜL	Rüştü	Önyüzbaşı	1061	27 Mart 1936	Binbaşı
Mehmet Cevat ÜLMAN		Kd. Yüzbaşı	1079		
Süleyman	İbrahim	Önyüzbaşı	1081	27 Ağustos 1931	Binbaşı
H. Hüsnü GÖKDENİZ		Kd. Yüzbaşı	1082		
Mustafa Nail ÜL			1095	17 Ocak 1940	Yarbay
Halil İbrahim	Mehmet Aşkı	Yüzbaşı	1107	27 Mart 1924	Vefat
Hasan Şefik	Hacı İsmail	Yüzbaşı	1119		

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
Hilmi GÖKBORA		Yüzbaşı	1120		
Mehmet Nesip HİNÇALI	Ahmet	Yüzbaşı	1126	14 Temmuz 1946	Albay
Hüseyin GÖKDENİZER		Yüzbaşı	1145		
Mehmet Saim	Hasan	Yüzbaşı	1151		
Rıza		Yüzbaşı	1161		
Ahmet Cemil	Aziz	Yüzbaşı	1169	14 Kasım 1923	
Adil		Yüzbaşı	1177		
Ahmet Baki (Naci)		Yüzbaşı	1181		
Mahmut Sait HALMAN	Hasan Talat	Yüzbaşı	1183	14 Temmuz 1946	Tümamiral Harp Filosu Komutanı
Mahmut Hayrettin KALİÇUN	Hüseyin	Yüzbaşı	1185	25 Temmuz 1948	Albay
Mehmet İhsan ÖZEL	Halit	Yüzbaşı	1190	27 Ağustos 1947	Tümamiral Üs Komutanı
Mustafa CİVELEK		Kd. Yüzbaşı	1195		
Emrullah APAK	Ahmet	Yüzbaşı	1202	11 Ekim 1933	Binbaşı
Yusuf Kenan ÜLAY	Mehmet	Yüzbaşı	1208	11 Ekim 1933	Binbaşı
Abdullah Hidayet BOSUT	Osman	Yüzbaşı	1211	14 Temmuz 1949	Albay
İsmail Mahmut GÖKBORA	Ahmet	Yüzbaşı	1223	30 Eylül 1945	Vefat
Cemil ÇAVUŞOĞLU	Abdülkadir	Yüzbaşı	1237	10 Ekim 1949	Albay
Ahmet Cevdet ULTANIR	Hüseyin	Yüzbaşı	1248	14 Temmuz 1947	Albay
İsmail Faruk UYAROĞLU	Halim	Yüzbaşı	1257	20 Ekim 1949	Albay

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
Halit Zeki EYİCEOĞLU	Mehmet Niyazi	Yüzbaşı	1260	27 Aralık 1923	
Mehmet Fehmi KARTAL	Rasih	Yüzbaşı	1262	19 Şubat 1947	Albay
Şerafettin	Mehmet Ali	Yüzbaşı	1267	30 Temmuz 1930	H.K. Nakil
Mehmet ULTANIR		Yüzbaşı	1268		
Cemil ÇAVUŞOĞLU		Yüzbaşı	1273		
İ. Cevdet ÜLTANIR		Yüzbaşı	1284		
Mehmet Şakir TUNÇÇAPA	Tahsin	Yüzbaşı	1285	13 Ağustos 1927	
İzzet		Yüzbaşı	1290 (1295)		
Hüseyin ÜLMAN (TAD)	Abdülsettar	Üsteğmen	1309	10 Ekim 1949	Albay
Mehmet Eşref ACAR	Hacı Arif	Üsteğmen	1320	14 Temmuz 1949	Albay
Hüseyin ÜLMAN	Yusuf	Üsteğmen	1325	17 Temmuz 1933	Önyüzbaşı
Osman Zeki IŞIN	Hacı Hakkı	Üsteğmen	1346	23/24 Haziran 1941	Refah Gemisinde Şehit
Kenan AKBORA (GÖYER)	Ali	Üsteğmen	1348	10 Ekim 1949	Albay
Maşuk TULU		Üsteğmen	1349		
Mehmet Necati ÖZDENİZ	İsmail Atıf	Üsteğmen	1356	03 Eylül 1951	Tümamiral
Mahmut Nedim ÜLSEVEN	Faik	Üsteğmen	1357	28 Ekim 1951	Albay
Ahmet Mithat IŞIN	Salih	Üsteğmen	1358	07 Haziran 1949	Albay
Ruhi DEVELİOĞLU		Üsteğmen	1365	19 Mart 1945	Kurmay Albay

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
İbrahim Hayri TURGUTCAN	Aziz	Üsteğmen	1371	09 Ağustos 1950	Levazım Albay
A. Tuğrul KILIÇLA	Ömer Sıtkı	Üsteğmen	1372	09 Ağustos 1950	Albay
Ahmet Reşat TALAYER	Halil	Üsteğmen	1373	15 Nisan 1925	Yüzbaşı
Ahmet Necati	Osman	Üsteğmen	1384	09 Ekim 1929	Yüzbaşı
Saim (Rasim) BESBELLİ	Hakkı	Üsteğmen	1420	20 Ağustos 1960	Albay
Sadık ALTINCAN		Üsteğmen	1431		Oramiral Deniz Kuv. Komutanı
Abdurrahman BENLİOĞLU	Ömer	Üsteğmen	1432	17 Ocak 1950	Albay Denizaltı Filotilla Komodoru
Ethem ÇEVİKER	Ziya	Teğmen	1444	06 Temmuz 1957	Albay Komodor
Seyfettin BENGİ	Şükrü	Teğmen	1446	17 Temmuz 1951	Albay
Müfit TANCA	Nihat	Teğmen	1447	20 Ocak 1951	Albay
Tacettin TALAYMAN		Üsteğmen	1449		
Halit Saim BESBELLİ		Üsteğmen	1451		
Ahmet Fevki GÜREL		Üsteğmen	1453		
Emrullah Nutku		Teğmen	1454	03 Ağustos 1930	K.K. Nakil
A. Nurettin TOKGÖZ		Üsteğmen	1458		
İbrahim Nuri GÜNEĞE		Üsteğmen	1470		
Ahmet Niyazi URAZ		Üsteğmen	1476		

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
İ. Müfit TUNCA		Üsteğmen	1477		
Ekrem EVRANOSOĞLU	Cafer	Teğmen	1478	02 Haziran 1935	Önyüzbaşı
M. Sadi TUNALI		Teğmen	1479		Üsteğmen
Ahmet Cemal SANCAR	Mehmet Sabit	Teğmen	1480	03 Ağustos 1930	H.K. Nakil
Seyfettin		Üsteğmen	1482		
Rüştü ÇORUH		Teğmen	1483		
Vehbi ANDRIŞ	Şahin	Teğmen	1484	28 Ekim 1951	Kıdemli Yarbay
Hayati		Teğmen	1485		
Celalettin (Orhan)	Selahattin	Teğmen	1486	12 Aralık 1949	Albay
İdris Nuri		Teğmen	1487		
Celal MARTI	Mustafa	Teğmen	1488	30 Ekim 1956	
Münci ÜLHAN	Asım	Teğmen	1489	27 Ağustos 1953	Tuğamiral İstanbul Deniz Kuv. Komutanı
Necati ORAL	Tevfik	Teğmen	1490	27 Ağustos 1951	Albay
Şükrü DAĞLI	Hüseyin	Teğmen	1491	07 Nisan 1951	Albay
Zeki BAYAT		Teğmen	1492		Ön Yüzbaşı
Sabri	Refik	Teğmen	1493	30 Temmuz 1928	H.V. Nakil
Muhtar BİNDAL	Hidayet	Teğmen	1494	20 Ekim 1949	Albay
Zeki Enveri HEKİMOĞLU		Teğmen	1495	11 Temmuz 1950	Tuğamiral Filo Komutanı
Lütfi KERMAN	Emen	Teğmen	1496	12 Aralık 1949	Denizaltıcı Albay
Sadettin ÖZMAN		Teğmen	1498		
Zühtü POYRAZ	Mehmet	Teğmen	1499	28 Eylül 1952	Albay
Halit	Sabri	Teğmen	1500	19 Eylül 1926	Üsteğmen
Nafi	Refet	Teğmen	1501	30 Haziran 1926	Teğmen
Mukadder BİRKAN	Hakkı	Teğmen	1502	28 Ekim 1951	Albay

EK 1.1. Milli Mücadeleye Katılan Güverte Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Baba Adı	Rütbesi	Sicil No	Emeklilik Tarihi	Emeklilik Rütbesi
Ali KIZILAY	Ali	Teğmen	1503		
Edip ŞEHSUVAROĞLU	İsmail	Teğmen	1504	16 Temmuz 1957	Albay
Zeynel Abidin GÖLLÜ	İbrahim	Teğmen	1505	16 Temmuz 1957	Levazım Albay
Tarık		Teğmen	1506		
Nejat SANER	Abdullah	Teğmen	1507	30 Kasım 1937	Binbaşı
Rıfat ÖZDAŞ	Müfit	Teğmen	1508	26 Kasım 1949	Tuğamiral
Y. Kenan ŞEREN	Fevzi	Teğmen	1509	10 Aralık 1931	Yüzbaşı
Tevfik ERÜREN	Halit	Teğmen	1510	02 Temmuz 1945	Binbaşı Vefat
Kemalettin BOZKURT	Salih	Teğmen	1511 (1512)	06 Temmuz 1957	Koramiral
Mehmet Hamit ÜLTAN		Üsteğmen	1513		
Ali Fuat UZGÖREN		Teğmen	1523		
H. Fahri KORUTÜRK		Teğmen	1524		Oramiral Deniz Kuv. Komutanı
Ahmet Zeki ÖZAK		Teğmen	1525		
Aziz ULUSAN		Teğmen	1526		
Mehmet Emin İLKER		Teğmen	1529		
İzzet DALGAKIRAN		Gemi Kaptanı		7 Ağustos 1330	Refah Gemisinde Şehit Olmuştur.

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi

Milli Mücadeleye Katılan Makineci Deniz Subaylarının Bazıları Şunlardır[771]

Adı Soyadı	**Rütbesi**	**Sicil**		**Adı Soyadı**	**Rütbesi**	**Sicil**
Osman Cevdet	Binbaşı	18		Hüseyin Vasfi	Binbaşı	154
Mehmet Niyazi	Yarbay	28		İbrahim Şükrü	Binbaşı	164
Hüseyin Sabri	Yarbay	39		Eyüp	Binbaşı	170
Asaf	Yarbay	41		İsmail Ziya	Binbaşı	186
Aziz	Binbaşı	42		Osman	Binbaşı	188
Talat	Binbaşı	53		Eşref	Binbaşı	189
Hüsamettin	Kd. Yüzbaşı	72		Halit	Binbaşı	190
Ahmet Ziya	Kd. Yüzbaşı	85		Esat BULAK	Binbaşı	195
Hamit Fevzi	Kd. Yüzbaşı	86		Hasan Hilmi	Binbaşı	196
İsmail Hakkı	Binbaşı	88		Nuri	Kd. Yüzbaşı	293
Osman Sadi	Binbaşı	90		Mehmet Rıfat	Binbaşı	299
İlyas	Binbaşı	108		Yusuf Celalettin	Kd. Yüzbaşı	302
Ali Haydar	Yarbay	110		Mehmet Salim	Yüzbaşı	360
Mehmet Hilmi	Binbaşı	118		Mehmet Kemalettin	Kd. Yüzbaşı	364
Süleyman	Binbaşı	124		Mehmet	Binbaşı	366
İsmail	Kd. Yüzbaşı	131		Nazmi	Kd. Yüzbaşı	378
Ali	Kd. Yüzbaşı	132		Rıfat	Kd. Yüzbaşı	380
Şükrü	Kd. Yüzbaşı	145		Fehmi	Kd. Yüzbaşı	386

[771] Afif Büyüktuğrul, **a.g.e**, ss. 47-56, Mithat Işın, s. 15-16 ve Bülent Işın, (1992), **a.g.e**, ss.77-82.

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	**Rütbesi**	**Sicil**		**Adı Soyadı**	**Rütbesi**	**Sicil**
Halil Nafiz	Kd. Yüzbaşı	392		Mahmut	Yüzbaşı	498
Neşet	Binbaşı	407		Süleyman	Yüzbaşı	510
Ali Rıza	Kd. Yüzbaşı	409		Rahmi	Kd. Yüzbaşı	529
Şerif	Kd. Yüzbaşı	412		M. Şevki GÖRKMEN	Kd. Yüzbaşı	531
Mehmet Şükrü	Kd. Yüzbaşı	418		Mehmet Ali	Binbaşı	536
Tevfik	Binbaşı	425		İbrahim	Kd. Yüzbaşı	540
Keramettin	Kd. Yüzbaşı	434		Ahmet	Kd. Yüzbaşı	556
Mazhar	Kd. Yüzbaşı	444		Osman Muhsin	Kd. Yüzbaşı	562
Tayyar	Kd. Yüzbaşı	446		Ahmet	Kd. Yüzbaşı	566
Mustafa	Kd. Yüzbaşı	448		İhsan	Kd. Yüzbaşı	567
Hikmet	Yüzbaşı	449		Halil Fahri	Kd. Yüzbaşı	570
Burhanettin PALA	Binbaşı	455		Şahabettin	Binbaşı	571
Mehmet Nuri	Binbaşı	460		Hasan Hüsnü	Kd. Yüzbaşı	574
Mehmet	Yüzbaşı	466		Yusuf	Yüzbaşı	578
Ali Kazım	Yüzbaşı	467		Ali Cemal GÜRDENİZ	Binbaşı	582
İhsan	Kd. Yüzbaşı	468		Fahri	Binbaşı	584
Mehmet Şefik	Kd. Yüzbaşı	474		Hüseyin	Kd. Yüzbaşı	586
Ahmet	Yüzbaşı	477		Abdülkadir	Kd. Yüzbaşı	587

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil		Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil
Emin	Binbaşı	607		Ahmet İzzet	Kd. Yüzbaşı	692
Mehmet	Kd. Yüzbaşı	608		Ali Rıza	Kd. Yüzbaşı	698
Besim	Yüzbaşı	609		Ali Muharrem	Kd. Yüzbaşı	699
Ahmet Hilmi	Yüzbaşı	613		Ali Niyazi	Binbaşı	705
A. Şevki KURTOĞLU	Binbaşı	614		Mustafa	Yüzbaşı	708
Nurettin	Kd. Yüzbaşı	615		Neşet	Kd. Yüzbaşı	709
İsmail Hakkı	Kd. Yüzbaşı	632		Hüseyin	Yüzbaşı	712
Kadir	Kd. Yüzbaşı	636		Mehmet Rıza	Kd. Yüzbaşı	714
Nuri	Üsteğmen	637		İbrahim Halil	Kd. Yüzbaşı	722
Ali Nazım	Kd. Yüzbaşı	638		Osman	Yüzbaşı	729
Hüsamettin	Kd. Yüzbaşı	644		Ahmet Emin	Kd. Yüzbaşı	734
Haşim	Kd. Yüzbaşı	652		Mehmet Zihni	Yüzbaşı	740
Hüseyin	Kd. Yüzbaşı	667		Hasan	Yüzbaşı	741
Rıfat İrfan	Kd. Yüzbaşı	668		Ragıp	Yüzbaşı	751
Mehmet	Kd. Yüzbaşı	669		Davut	Kd. Yüzbaşı	758
Mehmet	Kd. Yüzbaşı	679		Hüseyin	Kd. Yüzbaşı	759
Murat	Yüzbaşı	682		Hamdi	Kd. Yüzbaşı	761
Osman Adil	Kd. Yüzbaşı	691		Mehmet Sadık	Yüzbaşı	762

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil		Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil
Hüseyin	Kd. Yüzbaşı	784		Mehmet ENGİNER	Kd. Yüzbaşı	855
Mehmet Ali DİNÇEL	Kd. Yüzbaşı	787		Mehmet	Yüzbaşı	858
Hasan	Kd. Yüzbaşı	789		Abdurrahman	Yüzbaşı	859
Hasan Tahsin	Kd. Yüzbaşı	791		Ahmet Ramiz	Yüzbaşı	860
İsmet	Kd. Yüzbaşı	792		İsmail Şevki	Yüzbaşı	861
İsmail Hilmi	Yüzbaşı	794		Kemalettin	Yüzbaşı	863
Mehmet Sadettin	Yüzbaşı	796		Bekir	Üsteğmen	867
Mustafa Asım	Yüzbaşı	800		Cafer	Yüzbaşı	870
Osman Muhtar	Kd. Yüzbaşı	812		Mürteza BENİCE	Yüzbaşı	872
Şakir	Yüzbaşı	821		Murat	Yüzbaşı	873
Ömer Lütfü ÖZDUYGU	Kd. Yüzbaşı	831		İzzet	Kd. Yüzbaşı	875
Mehmet	Kd. Yüzbaşı	833		Kadri ÇEVİKER	Yüzbaşı	876
Bedri	Kd. Yüzbaşı	834		İsmail	Kd. Yüzbaşı	882
İbrahim	Kd. Yüzbaşı	838		Faik	Yüzbaşı	883
Naim Arnas	Kd. Yüzbaşı	851		Hayri YALĞIN	Yüzbaşı	884
İsmail	Kd. Yüzbaşı	852				

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil		Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil
İsmail AYENGİN	Kd. Yüzbaşı	885		Osman Nuri	Kd. Yüzbaşı	923
Şevki	Kd. Yüzbaşı	887		Arif	Yüzbaşı	924
Yusuf	Yüzbaşı	890		Kadri DALAY	Yüzbaşı	927
İsmail	Yüzbaşı	902		Kemal ÜLSENİN	Yüzbaşı	933
Mehmet Kabil EGEMEN	Yüzbaşı	906		Ahmet Hüsamettin	Kd. Yüzbaşı	934
Hazım	Yüzbaşı	907		Hüseyin YEŞİKTEPE	Yüzbaşı	940
Rahmi	Kd. Yüzbaşı	911		Tahir	Yüzbaşı	948
Nuri	Yüzbaşı	913		Süleyman	Kd. Yüzbaşı	952
Hüseyin	Yüzbaşı	914		Tahir	Kd. Yüzbaşı	963
Mehmet Ali	Yüzbaşı	916		Zeki AKYILDIZ	Yüzbaşı	966
Kazım	Yüzbaşı	917		Rasim	Üsteğmen	970
İzzet TINVARAL	Yüzbaşı	920		Mehmet ÖZDEM	Kd. Yüzbaşı	975
Hüseyin KANBAY	Kd. Yüzbaşı	921		İrfan	Yüzbaşı	976
Timur	Yüzbaşı	922		Abdullah	Yüzbaşı	980

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil		Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil
Ahmet	Yüzbaşı	981		Ahmet Remzi	Kd. Yüzbaşı	1010
Ahmet	Yüzbaşı	982		Mehmet SATRAP	Kd. Yüzbaşı	1011
Mehmet Şevki TANCAN	Yüzbaşı	983		İbrahim	Kd. Yüzbaşı	1012
Halil İbrahim	Yüzbaşı	987		Hasan Hüsamettin	Kd. Yüzbaşı	1017
İbrahim CANTİMUR	Yüzbaşı	991		İsmail Hakkı	Kd. Yüzbaşı	1018
Mehmet Kazım	Yüzbaşı	992		Mesut	Yüzbaşı	1026
Hakkı	Yüzbaşı	993		İbrahim	Kd. Yüzbaşı	1028
Muharrem TAMAK	Yüzbaşı	994		Reşat	Yüzbaşı	1031
Hasan	Kd. Yüzbaşı	995		Ali	Yüzbaşı	1034
Abdülgafur	Yüzbaşı	998		Mustafa	Kd. Yüzbaşı	1038
Hayri	Yüzbaşı	999		Mehmet Celalettin	Yüzbaşı	1039
Ahmet	Kd. Yüzbaşı	1000		Mehmet	Yüzbaşı	1041
Ali	Kd. Yüzbaşı	1001		Ali Nazmi	Yüzbaşı	1045
İbrahim	Kd. Yüzbaşı	1004		Halil	Üsteğmen	1046
Veli	Yüzbaşı	1007		Hasan Fikri	Yüzbaşı	1047
M. İlhami	Kd. Yüzbaşı	1008		İbrahim	Üsteğmen	1049

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil		Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil
Arif	Üsteğmen	1051		Kamil	Üsteğmen	1127
İbrahim Fevzi	Yüzbaşı	1054		Hüseyin Hüsnü	Yüzbaşı	1131
Eşref	Yüzbaşı	1059		Mustafa Sıtkı	Yüzbaşı	1132
İhsan	Kd. Yüzbaşı	1069		Hasan Tahsin ERTAN	Yüzbaşı	1133
M. Ziya KARABABA	Üsteğmen	1072		Hüseyin	Yüzbaşı	1135
Abdullah Rıza	Yüzbaşı	1079		Ahmet Nuri	Kd. Yüzbaşı	1136
Ahmet Cemil	Yüzbaşı	1080		Ahmet Niyazi AKBULUT	Yüzbaşı	1138
Muhsin	Yüzbaşı	1081		Hüseyin Hilmi	Binbaşı	1140
Ali	Yüzbaşı	1089		İbrahim	Yüzbaşı	1141
Halil İbrahim	Yüzbaşı	1095		İhsan	Yüzbaşı	1146
Kadri	Yüzbaşı	1099		Ahmet Cemal	Yüzbaşı	1147
Mehmet	Üsteğmen	1100		Hasan ÇİZMECİ	Yüzbaşı	1148
Fehmi	Yüzbaşı	1106		Mehmet Kemal	Yüzbaşı	1152
Ömer	Yüzbaşı	1108		Mehmet	Yüzbaşı	1155
Hasan Yüzbaşı	Yüzbaşı	1111		Seyit Ahmet	Üsteğmen	1156
Ahmet Tevfik	Yüzbaşı	1120		Rıza	Yüzbaşı	1157

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil		Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil
Seyit Ali	Yüzbaşı	1160		Salih BESİN	Yüzbaşı	1196
Servet Süleyman	Yüzbaşı	1162		Mustafa	Üsteğmen	1198
Ali	Yüzbaşı	1163		Hüseyin	Yüzbaşı	1203
Abdullah	Yüzbaşı	1166		Mehmet Hikmet	Yüzbaşı	1205
Ebu Bekir	Yüzbaşı	1169		Hüseyin	Üsteğmen	1206
Süleyman Şevket	Üsteğmen	1172		Mehmet Ziya	Yüzbaşı	1207
Mehmet	Yüzbaşı	1175		Bahattin	Yüzbaşı	1212
Mehmet Yahya	Binbaşı	1176		M. Sezai GÜNAK	Yüzbaşı	1216
Mahmut	Yüzbaşı	1177		Ali	Yüzbaşı	1217
Hüseyin BİLGİN	Yüzbaşı	1178		Mehmet Arif	Üsteğmen	1232
Mehmet Arif	Yüzbaşı	1180		S. Cemil BAHADIR	Yüzbaşı	1235
Asım	Üsteğmen	1181		Halil	Üsteğmen	1236
Hasan Sabri	Yüzbaşı	1184		Hasan Tahsin	Yüzbaşı	1237
Ahmet ERGUN	Yüzbaşı	1191		Ali Rıza ÇAKI	Üsteğmen	1240
İhsan	Üsteğmen	1192		Derviş MÜRİT	Yüzbaşı	1242
Hasan ÇANGA	Yüzbaşı	1195				

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil		Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil
A. Selahattin BAŞARAN	Kd. Yüzbaşı	1247		Mehmet Tahir	Yüzbaşı	1442
Ali	Üsteğmen	1249		Süleyman Vehbi	Yüzbaşı	1447
Şevket	Üsteğmen	1254		Raşit	Yüzbaşı	1452
Ahmet	Yüzbaşı	1278		Mehmet Emin ÇOKER	Kd. Yüzbaşı	1468
Ali	Yüzbaşı	1294		Yakup	Yüzbaşı	1472
İshak	Üsteğmen	1316		Mehmet	Üsteğmen	1473
Bahattin	Yüzbaşı	1364		Ali Rıza	Üsteğmen	1478
İ. Arif	Yüzbaşı	1370		İsmail Zühtü	Yüzbaşı	1479
Zenci Ahmet	Yüzbaşı	1394		Mehmet Arif ÖNGÜN	Yüzbaşı	1482
Mehmet SUDİ	Yüzbaşı	1413		Yusuf AYTUĞRUL	Üsteğmen	1498
İsmail Hakkı ÖZEL	Kd. Yüzbaşı	1414		Vehbi	Üsteğmen	1503
Talip Hayrettin	Yüzbaşı	1425		Enver	Kd. Yüzbaşı	1515
Mehmet ARTUN	Kd. Yüzbaşı	1429		Mehmet Şefik CİVA	Kd. Yüzbaşı	1529
İbrahim Zeki	Kd. Yüzbaşı	1433		Ahmet İYİGİL	Kd. Yüzbaşı	1538
İsmail CANANI	Yüzbaşı	1440		Hayrettin	Kd. Yüzbaşı	1551
Mehmet Emin	Yüzbaşı	1441		Mustafa Sami	Yüzbaşı	1552

EK 1.2. Milli Mücadeleye Katılan Deniz Makine Subaylarının Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil		Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil
Münir ALPAYDIN	Yüzbaşı	1555		Ali Rıza	Yüzbaşı	1660
Ali Rıza	Yüzbaşı	1556		Ali Refik	Yüzbaşı	1654
Mevlüt ÖZARAR	Kd. Yüzbaşı	1561		Celal	Yüzbaşı	1673
Ahmet Cemal	Kd. Yüzbaşı	1562		Ali	Yüzbaşı	1698
Mustafa SAĞLAM	Kd. Yüzbaşı Tuğamiral	1564		Yusuf	Yüzbaşı	1701
Kâşif	Yüzbaşı	1570		M. İsmail	Yüzbaşı	1770
Mustafa	Yüzbaşı	1571		İhsan	Yüzbaşı	1731
Süleyman Rüştü	Yüzbaşı	1574		Ahmet	Yüzbaşı	1791
Şevki	Üsteğmen	1582		Arslan	Yüzbaşı	1749
Ahmet	Yüzbaşı	1583		Cemil	Yüzbaşı	1760
Kamil	Yüzbaşı	1586		Naci	Üsteğmen	1826
İbrahim Murat	Yüzbaşı	1587		Cevat TALUY	Teğmen Tümamiral	1837
Lütfü	Yüzbaşı	1592		Nuri	Teğmen	1838
Recep	Yüzbaşı	1610		Sıtkı	Yüzbaşı	1809
İbrahim	Yüzbaşı	1646		C. Ali ERSU	Harp Okulu Öğrencisi	1854
İsmail	Yüzbaşı	1657		Ahmet BERKSAN	Yüzbaşı	

EK 1.3. Milli Mücadeleye Katılan Tabip Deniz Subaylarının Listesi

Milli Mücadeleye Katılan Tabip Deniz Subaylarının Bazıları Şunlardır[772]

Adı Soyadı	**Rütbesi**	**Sicil No**	**Emeklilik Rütbesi**
İsmail Fuat	Albay	8	Amiral
Mashar TAN	Binbaşı	38	
Yusuf Fehmi ÖZATAY	Önyüzbaşı	43	Albay
Hakkı TÜRSAN	Önyüzbaşı	49	
Mehmet Celalettin	Yüzbaşı	52	Albay
Kazım	Yüzbaşı	55	
Hasan Basri	Binbaşı	58	
Osman	Kd. Yüzbaşı	60	
Hakkı ŞİNASİ	Yüzbaşı	63	
Refik KUNTOL	Yüzbaşı	67	
Mesut İLKİN	Yüzbaşı	69	
M. Muhittin BAŞER	Üsteğmen	70	
Ahmet Hüsnü ERGEN	Yüzbaşı	103	

[772] Afif Büyüktuğrul, **a.g.e.,** ss. 47-56, Mithat Işın, s. 13-16 ve Bülent Işın, (1992), **a.g.e**, ss.77-82.

EK 1.4. Milli Mücadeleye Katılan İnşaiye Deniz Subaylarının Listesi

Milli Mücadeleye Katılan İnşaiye Deniz Subaylarının Bazıları Şunlardır[773]

Adı Soyadı	**Rütbesi**	**Sicil No**	**Emeklilik Rütbesi**
Ahmet Şevket	Önyüzbaşı	29	

[773] Afif Büyüktuğrul, **a.g.e.**, ss. 47-56, Mithat Işın, s. 13-16 ve Bülent Işın, (1992), **a.g.e**., ss.77-82.

EK 1.5. Milli Mücadeleye Katılan Kâtip Subaylarının Listesi

Milli Mücadeleye Katılan Deniz Kâtip Subaylarının Bazıları Şunlardır[774]

Adı Soyadı	**Rütbesi**	**Sicil No**
Tevfik	Yüzbaşı	24
Bekir Fehmi	Binbaşı	27
Ahmet Sami	Binbaşı	28
Hüseyin Sabri	Kd. Yüzbaşı	29
Abdullah KOR	Binbaşı	31
Ahmet Tevfik	Binbaşı	32
İbrahim	Kd. Yüzbaşı	35
Cavit Zühtü KALKAN	Binbaşı	36
Ali Haydar	Kd. Yüzbaşı	37
Hasan	Binbaşı	38
Mustafa	Binbaşı	39
Şevket	Binbaşı	40
Mustafa	Binbaşı	41
Hüseyin Talat	Kd. Yüzbaşı	53
Hasan Tahsin	Kd. Yüzbaşı	58
İzzet	Kd. Yüzbaşı	62
Hüseyin Nahit	Kd. Yüzbaşı	66
Mehmet Asım	Kd. Yüzbaşı	69
Hüseyin Hüsnü	Kd. Yüzbaşı	76
Hasan Halit	Kd. Yüzbaşı	78
Hasan Basri	Binbaşı	81
İbrahim Celalettin	Kd. Yüzbaşı	83
Recep Kemal OKANER	Yüzbaşı	84
İsmail Arif	Kd. Yüzbaşı	85
Mehmet Bahattin	Kd. Yüzbaşı	91

[774] Afif Büyüktuğrul, **a.g.e**., ss. 47-56, Mithat Işın, s. 13-16 ve Bülent Işın, (1992), **a.g.e**., ss.77-82.

EK 2. Bahriye Teşkilatının Kara ve Kıyı Deniz Teşekkülleri Komutanlıkları Listesi

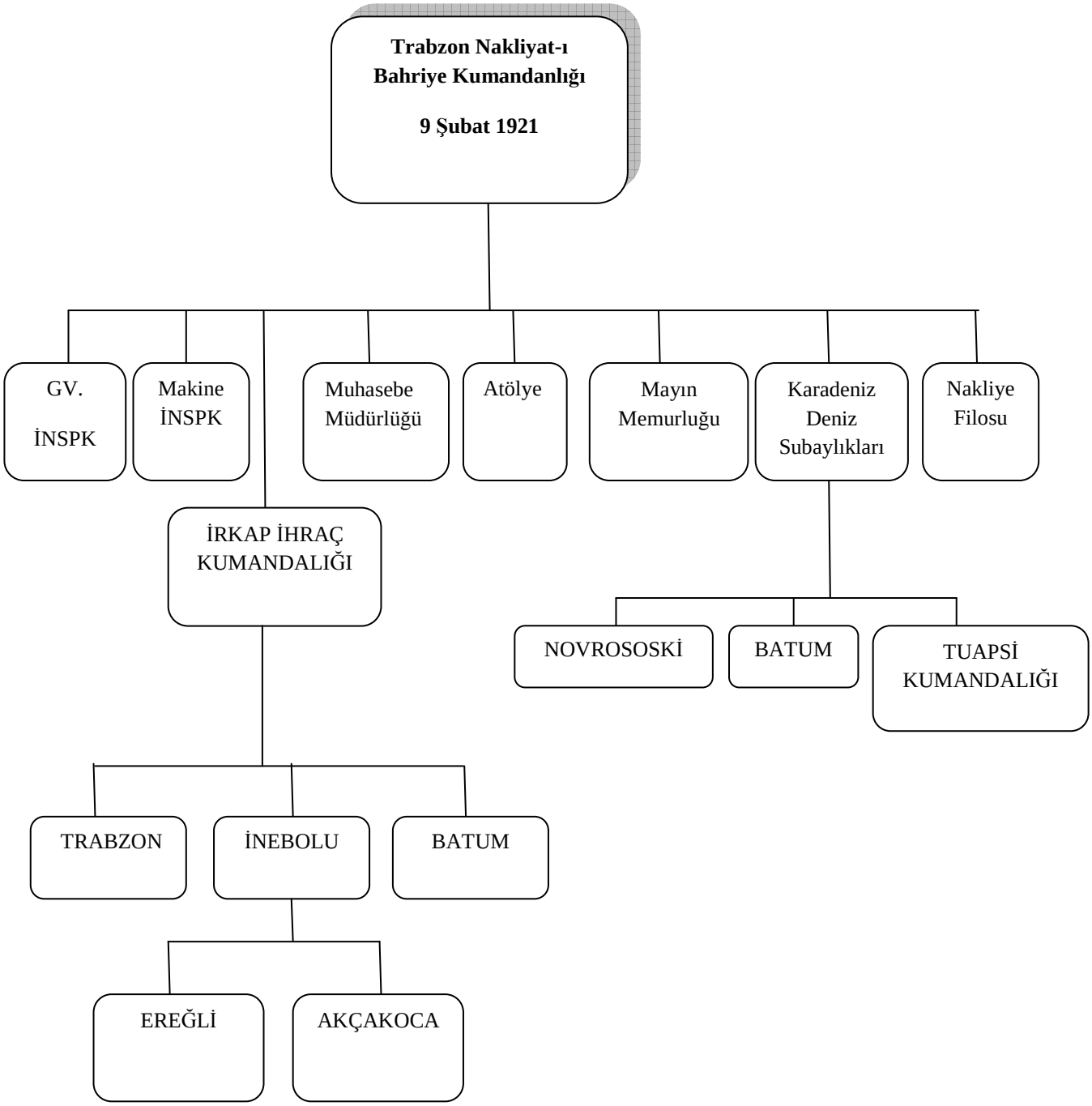
Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil No	Atama Tarihi	Görev Yeri
Nazmi	Binbaşı	243	25.10.1920	Trabzon Deniz Müfrezesi (Nakliyat-ı Bahriye) Komutanlığı
Rıza	Binbaşı	677	Ek vazife olarak	Trabzon Deniz Müfrezesi (Nakliyat-ı Bahriye) Kom.
Fahri Aczî	Binbaşı			Trabzon Deniz Müfrezesi (Nakliyat-ı Bahriye) Komutanlığı
Cemal	Binbaşı	704	25.10.1920	Trabzon Deniz Müfrezesi (Nakliyat-ı Bahriye) İspektörlüğüne
Rıza	Binbaşı	677	18.12.1920	Trabzon Deniz Müfrezesi Güverte İspektörlüğüne
Şemsettin	Önyüzbaşı	822	09.10.1921	Trabzon Deniz Müfrezesi İrkâp ve İhraç Komutanlığına
İsmail	Önyüzbaşı	738	21.06.1922	Trabzon Deniz Müfrezesi İrkap ve İhraç Komutanlığına
Şefik	Önyüzbaşı	1119	11.07.1921	Trabzon Deniz Müfrezesi Mayn Memurluğuna
Cemal	Binbaşı	704	15.11.1920	Samsun Müfrezesi Bahriye Komutanlığına
Hayrettin	Binbaşı	321	11.12.1920	Samsun Müfrezesi Bahriye Komutanlığına
Halis	Yarbay	96	25.04.1921	Samsun Divan-ı Harp Reisliğine
Halis	Yarbay	96	25.04.1921	Samsun Ganaimi Bahriye Mahkemesine
Hulusi	Binbaşı	803	23.01.1922	Amasra Bahriye Komutanlığına
Yusuf Ziya	Binbaşı	805	18.08.1922	Amasra Bahriye Komutanlığına
Rıfat	Binbaşı	336	17.10.1922	Amasra Bahriye Komutanlığına
Savmi	Binbaşı	788	06.11.1921	Amasra Bahriye Tayyare İstasyonu Komutanlığına
Ali	Önyüzbaşı	1161	09.08.1922	Amasra Mayn memurluğuna
Hulusi	Binbaşı	803	29.04.1921	Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığına
Necip	Binbaşı	817	16.03.1921	Fethiye Bahriye İhtiyat Grup Komutanlığına
Cemal	Binbaşı	704	23.01.1921	İnebolu İrkâp ve İhraç Komutanlığına
Hulusi	Binbaşı	803	09.01.1923	İzmir Bahriye Müfrezesi Komutanlığı
Celal	Yarbay	310	06.07.1921	Kocaeli Komutanlığı, Bahriye Müşavirliğine ve İzmit Liman Reisliğine
Rıza	Binbaşı	677	14.03.1921	Batum Deniz Komutanlığına
Sami	Binbaşı	618	02.12.1938	İzmit Deniz Tayyare İstasyonu Kom.

EK 2. Bahriye Teşkilatının Kara ve Kıyı Deniz Teşekkülleri Komutanlıkları Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil No	Atama Tarihi	Görev Yeri
Yusuf Ziya	Binbaşı	805		Batum İrkâp ve İhraç Komutanlığına
M. Ali Nasfet	Binbaşı	801	16.03.1921	Batum Teşkilat-ı Bahriye Kom.
Sait	Yüzbaşı	1183	10.05.1922	Novrosiski Kıdemli Deniz Zabitliğine
Ahmet Rasim	Binbaşı		1921 başlarında	Tuapsi Esliha Komisyonuna
Hulusi	Binbaşı	455	02.06.1922	Eğerdir (Eğridir) Bahriye Müfrezesine
Şevket	İnşaiye Yarbayı		07.03.1921	Eğerdir (Eğridir) Bahriye Müfrezesine
Reşat	Binbaşı	308	22.11.1921	Ernis Tersane Komutanlığına

EK 3. Türk İstiklal Harbi Süresince Karadeniz Nakliyatını İdare Eden Kumandanlık Kuruluşu[775]

KARADENİZ BAHRİYE NAKLİYAT KUMANDANLIĞI

[775] TİH, Cilt 5, **Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı**, s. 20/c.

EK 4. Milli Mücadele Döneminde Gemi Süvariliklerinde Bulunan Subaylar Listesi

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil No	Atama Tarihi	Görev Yeri
Mustafa	Önyüzbaşı	1195	03.09.1920	Preveze Süvariliğine
M. Ali	Önyüzbaşı	801	28.05.1921	Preveze Süvariliğine
Yusuf Ziya	Binbaşı	805	14.09.1921	Preveze Süvariliğine
Şevki	Binbaşı	782	16.08.1922	Preveze Süvariliğine
Mithat (IŞIN)	Yüzbaşı	1358	01.09.1920	Aydın Reis Süvariliğine
Rıza	Binbaşı	677	09.03.1921	Aydın Reis Süvariliğine
Rıza	Binbaşı	677	04.04.1921	Aydın Reis Süvariliğine
Şerafettin	Binbaşı	675	28.05.1921	Aydın Reis Süvariliğine
Rasim	Binbaşı	631	10.05.1922	Aydın Reis Süvariliğine
Salahattin	Binbaşı	790	26.09.1922	Aydın Reis Süvariliğine
Cevat	Önyüzbaşı			Şahin Süvariliğine
Şefik	Binbaşı	632	27.10.1921	Şahin Süvariliğine
Nuri	Binbaşı	531	27.03.1921	Alemdar Süvariliğine
Mustafa	Önyüzbaşı	1195	20.03.1938	Alemdar Süvariliğine
Savmi	Tayyareci Binbaşı	788	11.11.1920	Gazal Süvariliğine
İhsan	Yüzbaşı	935	09.03.1921	Gazal Süvariliğine
Fazıl	Önyüzbaşı	806	05.10.1922	Gazal Süvariliğine
Nazmi	Önyüzbaşı	1061	17.09.1922	Gazal Süvariliğine
Adil	Önyüzbaşı	1177	29.08.1922	Gazal Süvariliğine
İsmail	Binbaşı	738	11.10.1922	Trabzon Vapuru Süvariliğine
Mahmut	Önyüzbaşı	1223	21.06.1922	Trabzon Vapuru Süvariliğine
Münir	Önyüzbaşı	1022	18.03.1921	Batum Vapuru Süvariliğine
Mahmut	Önyüzbaşı	1223	11.10.1922	Samsun Vapuru Süvariliğine

EK 4. Milli Mücadele Döneminde Gemi Süvariliklerinde Bulunan Subaylar Listesi (Devam)

Adı Soyadı	Rütbesi	Sicil No	Atama Tarihi	Görev Yeri
Reşat	Yüzbaşı	1060	10.11.1921	1 Nolu Vapur Gambot Süvariliğine
Necati	Yüzbaşı	1356	22.11.1921	1 Nolu 2. Vapur Gambot Süvariliğine
Reşat	Yüzbaşı	1373	04.10.1921	2 Nolu motor Gambot Süvariliğine
İhsan	Yüzbaşı	935	15.01.1921	Rüsümat 4 Nolu Süvariliğine.
Mahmut	Yüzbaşı	1223	06.03.1921	Rüsümat 4 Nolu Süvariliğine
Kenan	Yüzbaşı	1348	17.10.1921	Mebruke Süvariliğine
Ruhi	Yüzbaşı	1365	19.09.1921	Mebruke Süvariliğine
Lütfi	Teğmen	1496	20.06.1922	Amasra Motoru Süvariliğine
Sadettin	Teğmen	1498	26.09.1921	Arslan Motoru Süvariliğine

EK 5. Refah Şilebinde Görevlendirilen Denizci Personel Listesi

EK 5.1. Filo Karargâhı ve Diğer Personeller

Adı Soyadı: Osman Zeki IŞIN

Baba Adı: Hakkı (Balatlı lakabıyla bilinir)

Doğum Tarihi: 1892

Doğum Yeri: Balat /İstanbul

Rütbesi: Güverte Yarbay

Sicil No: 1346

Görevi: II. Denizaltı Filotilla Komodoru

Yarbay Osman Zeki IŞIN, Milli Mücadele döneminde Üsteğmen rütbesi ile 21 Aralık 1336 (1920) günü Ankara'ya gelmiş ve bir süre sonra Milli Müdafaa Vekâleti Bahriye Dairesi III. Şube Müdür vekâletine tayin edilmiştir.[776]

Milli Mücadele'nin başında, Anadolu'ya geçerek, vatanseverlerin yanında yer alan dönemin Güverte Yüzbaşısı Zeki (IŞIN-1346) Efendi, 04 Haziran 1921'de İstanbul'dan gönderilen 15 Rus modeli mayın ile parçalarının nasıl kullanılacağını göstermek için Bahriye Dairesinden Karamürsel'e geldi. İstanbul'dan gelen 3 subay ve

[776] **362 Sayılı Deniz Mecmuası**, (1941), Deniz Matbaası, s.8.

1 astsubayla buluştu.[777] Bu görev Milli Müdafaa Vekili Fevzi Paşa tarafından 10 Haziran 1921'de bir talimatla Kocaeli Kumandanlığına da bildirildi.

Ancak, 28 Haziran'da Türk birliklerinin İzmit'e girmesi ve 30 Haziran'da Karamürsel'in düşman kuvvetleri tarafından bombalanması üzerine, buradaki mayınlar, toplar ve 300 atım cephane, limandan daha geri bir yer olan Çavuşçiftliği'ne taşınarak muhafaza altına alındı.[778]

06 Temmuz 1921'de Güverte Binbaşı Celal[779] (Sicil- 310) Bey Kocaeli Bahriye Müşavirliğini de yapmak üzere, İzmit Bahriye Komutanlığı ve Liman Reisliğine atandıktan sonra, Yüzbaşı Zeki (IŞIN) Efendi de Liman Reis Yardımcısı olarak Karamürsel'den İzmit'e geldi.

Rütbe Künyesi

01 Ağustos 1327 (1911) Harbiye sınıfına

01 Temmuz 1329 (1913) Teğmen

01 Temmuz 1331 (1913) Üsteğmen

01 Ocak 1337 (1921) Yüzbaşı

01 Ekim 1926 Önyüzbaşı

30 Ağustos 1931 Binbaşı

30 Ağustos 1937 Yarbay

Askeri Safahatı

23 Eylül 1329 (1913) Mektebi Harbiye'ye (Mühendis)

28 Temmuz 1330 (1914) Barbaros Zırhlısına (Mühendis)

05 Ağustos 1331 (1915) Merkezi Muvakkate

20 Ağustos 1331 (1915) İsa Reis Bölük Subaylığına

30 Ocak 1331 (1915) Tahsil için Almanya'ya gönderilmiştir.

02 Şubat 1331 (1915) Alman Filosunda Pozen Gemisine

---

[777] TİH, **a.g.e**., Cilt 5, s.107.
[778] **a.g.e.,** s. 56.
[779] Bazı kaynaklarda Yarbay olduğu yazmaktadır.

23 Mart 1334 (1918) Denizaltı süvariliği stajında bulunmak üzere Almanya'ya 4. Bahriye Topçu Bölüğüne

24 Mayıs 1335 (1919) İstanbul'a dönmüştür.

01 Haziran 1335 (1919) Merkez gemisine atama

17 Temmuz 1335 (1919) Turgut Reis Zırhlısına Bölük Subayı

26 Ağustos 1335 (1919) Bahriye Mektebi Kısım Subaylığına

03 Kasım 1335 (1919) Bahriye Mektebi Riyaziye (Matematik) Muallim Muavinliğine

21 Aralık 1336 (1920) Milli Müdafaa Vekâleti Bahriye Dairesine

05 Şubat 1337 (1921) Merkez hidematı müteferrike kadrosuna (Genel hizmet kadrosuna)

03 Kasım 1337 (1921) Bahriye Dairesi 3. Müdür vekâletine

26 Haziran 1338 (1922) Fethiye Grup Komutanlığı emrine

01 Eylül 1338 (1922) Kuşadası Liman Reisliğine

17 Ekim 1338 (1922) Preveze gemisi denizaltı muavinliğine

01 Mart 1339 (1923) Amasra Bahriyesi Komutanlığı emrine

04 Eylül 1339 (1923) Yavuz Gemisi bölük zabitliğine

11 Ekim 1340 (1924) Bahriye Mektebi Riyaziye (Matematik) Muallimliğine

09 Kasım 1340 (1924) Yavuz Gemisi bölük zabitliğine

03 Eylül 1341 (1925) Teçhizat D. Denizaltı Şubesine

03 Ekim 1926 Hollanda'da inşa edilmekte olan 2. Denizaltı Süvariliğine

13 Ağustos 1931 Sakarya Gemisi Komutanlığına

17 Ekim 1933 Dumlupınar Gemisi Komutanlığına

06 Temmuz 1935 Genelkurmay Başkanlığı 9. Şubesine

10 Şubat 1937 Genelkurmay Başkanlığı 6. Şubesine

03 Kasım 1938 Denizaltı Gemisi Nısıf Filo Komodor Vekilliğine

04 Kasım 1939 Deniz Harp Okulu ve Lisesi Komutanlığına

06 Ocak1941 Denizaltı gemileri Komodor vekâletine

08 Nisan 1941 İkinci Denizaltı Filotillası Komodorluğuna tayin edilmiştir. 23/24 Haziran 1941 tarihinde Refah Şilebi ile Mısır'a doğru giderken şilepte meydana gelen patlama sonucunda şehit olmuştur.

Adı Soyadı: Nevzat ERÜL

Rütbesi: Levazım Yüzbaşı

Adı Soyadı: Muhittin DARGA

Rütbesi: Güverte Yüzbaşı

Adı Soyadı: Sabahattin KÖZDEMİR

Rütbesi: Makine Yüzbaşı

Adı Soyadı: Fazıl KARTAL

Rütbesi: Güverte Üsteğmen

Adı Soyadı: Burhanettin AKTULGA		
Baba Adı: M. Seyyar (Çanakkaleli lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1910	**Doğum Yeri**:	**Rütbesi**: Tabip Üsteğmen
Sicil No: 131	**Görevi:** II. Denizaltı Filotilla Doktoru	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
19 Temmuz 1938 Tıbbiye Mektebinden Mezun Olmuştur.	13 Eylül 1939 Erkin Gemisi Tabip Vekâletine
19 Temmuz 1938 Tabip Teğmen	17 Ağustos 1940 Deniz Hastanesine
19 Temmuz 1939 Üsteğmen	08 Nisan 1941 II. Denizaltı Filotillası Tabipliğine

Adı Soyadı: Ziya LODOS
Rütbesi: Başgedikli Astsubay Kıdemli Başçavuş (Dizelci)

Adı Soyadı: Mehmet ERDEM
Rütbesi: Astsubay Başçavuş

Adı Soyadı: Şeref ESMER
Rütbesi: Astsubay Başçavuş (Telsizci)

Adı Soyadı: Reşat KİP
Rütbesi: Astsubay Başçavuş

Adı Soyadı: Abdullah ŞAY
Rütbesi: Astsubay Başçavuş

Adı Soyadı: Kamil İNAN
Rütbesi: Astsubay Başçavuş

Adı Soyadı: Kadir KARAÜL
Rütbesi: Astsubay Başçavuş

Adı Soyadı: Sabri BOLVANLI
Rütbesi: Astsubay Başçavuş

Adı Soyadı: Fahri ALTAN
Rütbesi: Astsubay Üstçavuş

Adı Soyadı: Ahmet İKİZLER
Rütbesi: Astsubay Üstçavuş

Adı Soyadı: Ömer ÖNEY
Rütbesi: Astsubay Üstçavuş

Adı Soyadı: Mustafa ALADAĞ
Rütbesi: Astsubay Çavuş (Dizelci)

Adı Soyadı: İbrahim …….
Rütbesi: Astsubay Çavuş

Adı Soyadı: Cezmi KUYAŞ
Rütbesi: Astsubay Çavuş (Elektrikçi)

Adı Soyadı: Beytullah CİN
Rütbesi: Astsubay Onbaşı

Adı Soyadı: Kemal …….
Rütbesi: Astsubay Onbaşı

EK 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri

Adı Soyadı: Kazım OKEY		
Baba Adı: Mehmet (Kadıköylü lakabıyla bilinir, bir diğer kaynakta Sait olarak geçmektedir.)		
Doğum Tarihi: 1908	**Doğum Yeri**: Kadıköy / İstanbul	**Rütbesi**: Güverte Yüzbaşı
Sicil No: 1624	**Görevi:** Burak Reis Denizaltı Gemi Komutanı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
22 Aralık 1339 Bahriye Mektebine giriş	11 Mayıs 1931 Samsun Torpidosuna
01 Eylül 1927 Deniz talebesi	11 Eylül 1931 Yavuz Gemisine
01 Aralık 1929 Asteğmen	31 Mayıs 1932 Tınaztepe Gemisine
01 Mayıs 1930 Teğmen	23 Ağustos 1934 Denizaltı gemileri yardımcı kadrosuna
30 Ağustos 1932 Üsteğmen	01 Kasım 1934 Sakarya Gemisine
30 Ağustos 1937 Yüzbaşı	03 Kasım 1937 Sakarya Gemisi I. Subaylığına
	01 Ağustos 1938 Sakarya Gemisi 2. Kom.
	14 Haziran 1939 Komutanlık stajı yapmak üzere denizaltı gemileri komutanlığı emrine
	18 Temmuz 1940 I. İnönü Gemisi Kom.
	08 Nisan 1941 Burak Reis Denizaltı Gemisi Kom.

Adı Soyadı: Lütfü SÜBAR		
Baba Adı: Mehmet Rahmi (Bursalı lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1908	**Doğum Yeri**: Üsküdar	**Rütbesi**: Güverte Yüzbaşı
Sicil No: 1656	**Görevi**: Burak Reis Denizaltı Gemisi II. Komutanı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
01 Nisan 1929 Deniz talebesi	09 Şubat 1933 Hamidiye Gemisi
01 Kasım 1931 Asteğmen	03 Haziran 1935 Yavuz Takım Subaylığına
01 Mayıs 1932 Teğmen	12 Ekim 1935 Deniz Yardımcı Erat Talim Taburu Takım Komutanlığına
30 Ağustos 1934 Üsteğmen	25 Mayıs 1937 Denizaltı yedek kadroya
30 Ağustos 1939 Yüzbaşı	01 Ağustos 1938 II. İnönü Vardiya Subaylığına
	05 Şubat 1940 Denizaltı Filo Komutanlığı Emir Subaylığına
	08 Nisan 1941 Burak Reis Gemisi II. Komutanlığına

Adı Soyadı: Fahir GÜMÜŞKAMÇI		
Baba Adı: Şevket (Kadıköylü lakabıyla bilinir, başka bir kaynakta baba adı Fuat olarak geçmektedir.)		
Doğum Tarihi: 1908	**Doğum Yeri**: Kadıköy	**Rütbesi**: Makine Yüzbaşı
Sicil No: 1900	**Görevi:** Burak Reis Denizaltı Gemisi Başçarkçısı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
22 Aralık 1339 Bahriye Mektebine Giriş	08 Mart 1933 Adatepe Gemisi
01 Eylül 1927 Deniz Talebesi	03 Nisan 1937 II. İnönü Gemisi Vardiya Subaylığına
01 Aralık 1929 Asteğmen	01 Ağustos 1938 II. İnönü Gemisi Baş Çarkçılığına
01 Haziran 1930 Teğmen	08 Nisan 1941 Burak Reis Denizaltı Gemisi Baş Çarkçılığına
30 Ağustos 1932 Üsteğmen	
30 Ağustos 1937 Yüzbaşı	

Adı Soyadı: Fikret ERKİN		
Baba Adı: Kamil (Konyalı lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1912	**Doğum Yeri:** Konya	**Rütbesi:** Güverte Üsteğmen
Sicil No: 1701	**Görevi:** Burak Reis Denizaltı Gemisi Vardiya Subayı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
01 Nisan 1932 Deniz talebesi	14 Ocak 1936 Kocatepe Gemisi Takım Subaylığı
30 Ağustos 1934 Asteğmen	13 Kasım 1937 Kocatepe Telsiz Subaylığı
28 Şubat 1935 Teğmen	05 Şubat 1940 Deniz Y. Erat. Tl. Tb. Takım K
30 Ağustos 1932 Üsteğmen	23 Kasım 1940 Saldıray Gemisi Vardiya Subaylığına
	08 Nisan 1941 Burak Reis Gemisi Vardiya Subaylığına

EK 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Kadir KARAÜL		
Baba Adı: Bekir (Söğütlü lakabıyla anılır)		
Doğum Tarihi: 1907	**Rütbesi:** Makine Başgedikli	
Tertip ve Sicil No: 339/400 S.18		
Tahsil Derecesi: Darüleytam	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1923 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	08.04.1931 Dumlupınar Gemisine	
01.09.1925 Gedikli Nefer		
01.09.1926 Gedikli Onbaşı		
01.09.1927 Gedikli Çavuş		
01.01.1929 Gedikli Üstçavuş		
01.01.1932 Gedikli Başçavuş		
01.01.1935 Baş Gedikli		

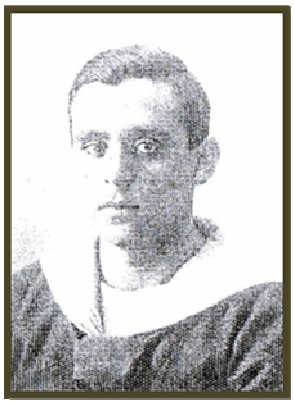
Adı Soyadı: Raif GİZER		
Baba Adı: Rıza (Sarıyerli Lakabıyla anılır)		
Doğum Tarihi: 1908	**Rütbesi:** Güverte Başgedikli	
Tertip ve Sicil No: 340/335- 31		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Güverte	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1924 Deniz Gedikli Okulu	10.09.1932 I. İnönü Gemisine	
01.09.1926 Gedikli Nefer		
01.09.1927 Gedikli Onbaşı		
01.01.1929 Gedikli Çavuş		
01.01.1931 Gedikli Üstçavuş		
01.01.1934 Gedikli Başçavuş		
01.01.1937 Baş Gedikli		

EK 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Nuri KAROL		
Baba Adı: Süleyman		
Doğum Tarihi: 1906	**Rütbesi:** Makine Başgedikli	
Tertip ve Sicil No: 340/318 S.86		
Tahsil Derecesi: İptidai	**Mesleği:** Telsizci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1924 Deniz Gedikli Okulu	05.03.1931 I. İnönü Gemi	
01.09.1926 Gedikli Nefer		
01.01.1929 Gedikli Onbaşı		
01.01.1931 Gedikli Çavuş		
01.01.1933 Gedikli Üstçavuş		
01.01.1936 Gedikli Başçavuş		
01.01.1939 Baş Gedikli		

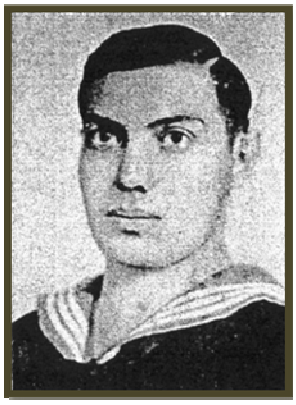
Adı Soyadı: Cemal UÇKAN		
Baba Adı: Abdülkadir (İstanbullu lakabıyla anılır)		
Doğum Tarihi: 1916	**Rütbesi:** Güverte Gedikli Üstçavuş	
Tertip ve Sicil No: 934/ 2117 S.211		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Güverte	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1934 Gedikli Okulu	14.03.1935 Tınaztepe	
01.11.1934 Gedikli Nefer	15.10.1937 Denizaltı Komutanlığı Yedek kadrosuna	
01.11.1935 Gedikli Onbaşı	04.07.1938 I. İnönü Gemisine	
01.11.1937 Gedikli Çavuş	29.11.1939 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
01.11.1939 Gedikli Üstçavuş	19.09.1940 Yavuz Gemisine	
	27.11.1940 Mecidiye Gemisine	

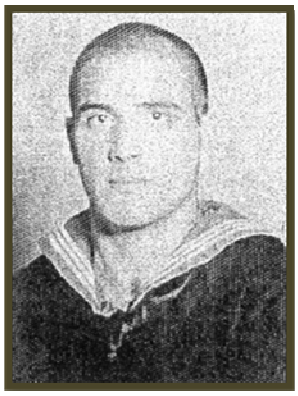
EK 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Ali NECİP		
Baba Adı: Cemal (Kıbrıslı lakabıyla anılır)		
Doğum Tarihi: 1913	**Rütbesi:** Mak. Gedikli Üstçavuş	
Tertip ve Sicil No: 933/ 2090		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Elektrikçi	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1933 Gedikli Okuluna Giriş	14.02.1934 Yavuz Gemisine	
01.11.1933 Gedikli Nefer	10.05.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
01.11.1934 Gedikli Onbaşı	19.09.1940 Tınaztepe Gemisine	
01.11.1936 Gedikli Çavuş	14.05.1941 Denizaltı Fl. Komutanlığı Emrine	
01.11.1938 Gedikli Üstçavuş		

Adı Soyadı: Hüseyin BUYRUKKAN		
Baba Adı: Reşit (İstanbullu lakabıyla anılır)		
Doğum Tarihi: 1916	**Rütbesi:** Güv. Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 936/ 5012. S.236		
Tahsil Derecesi:	**Mesleği:** Güverte	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1933 Gedikli Okuluna Giriş	16.02. 1937 Adatepe Gemisine	
01.09.1936 Gedikli Nefer	15.11.1938 II. İnönü Gemisine Stajyer	
29.10.1937 Gedikli Onbaşı	11.02.1939 II. İnönü Gemisine	
29.10.1939 Gedikli Çavuş	30.09.1940 Muvakkat II. İnönü Gemisine	

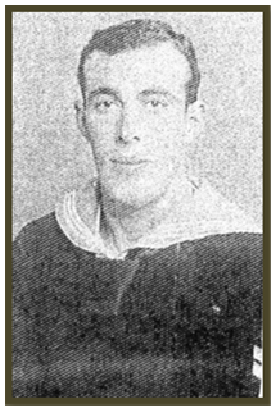
EK 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Sabri DENİZER</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Salim (İstanbullu lakabıyla anılır)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1915</td><td>Rütbesi: Makine Gedikli Çavuş</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tertip ve Sicil No: 935/ 2029- 431</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: İlk</td><td colspan="2">Mesleği: Elektrikçi</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td colspan="2">Askeri Safahatı</td></tr>
<tr><td>01.10.1932 Deniz Gedikli Okuluna Giriş</td><td colspan="2">15.09.1935 Talim Taburuna</td></tr>
<tr><td>01.01.1935 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">02.03.1936 Kocatepe Gemisine</td></tr>
<tr><td>29.10.1936 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2">28.02.1939 Adatepe Gemisine</td></tr>
<tr><td>01.11.1938 Gedikli Çavuş</td><td colspan="2">10.05.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine</td></tr>
</table>

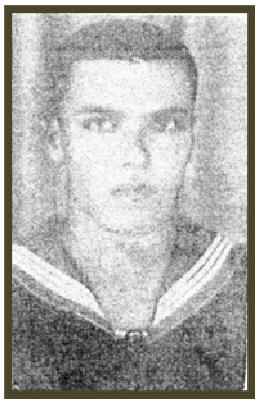
<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Mustafa TARCAN</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Mehmet (İstanbullu lakabıyla anılır)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1917</td><td>Rütbesi: Makine Gedikli Çavuş</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tertip ve Sicil No: 935/ 2046 S. 440</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: İlk</td><td colspan="2">Mesleği: Torpido</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td colspan="2">Askeri Safahatı</td></tr>
<tr><td>01.10.1932 Gedikli Okuluna Giriş</td><td colspan="2">15.09.1935 Talim Taburu</td></tr>
<tr><td>01.09.1935 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">03.03.1936 Adatepe Gemisine</td></tr>
<tr><td>29.10.1936 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2">21.04.1937 Kocatepe Gemisine (Muvafakat)</td></tr>
<tr><td>01.11.1938 Gedikli Çavuş</td><td colspan="2">15.11.1938 Atılay Gemisine</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="2">29.11.1939 Yıldıray Gemisine</td></tr>
</table>

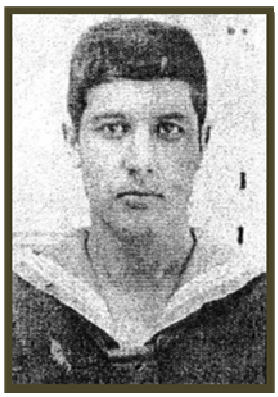
EK 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Fethi KARADAYI		
Baba Adı: Hüseyin (İstanbullu lakabıyla anılır)		
Doğum Tarihi: 1915	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 935/ 2064- 451		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.10.1931 Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1935 Talim Taburu	
01.09.1935 Gedikli Nefer	02.03.1936 Yavuz Gemisine	
29.10.1936 Gedikli Onbaşı	15.11.1938 Sakarya Gemisine Stajyer	
01.11.1938 Gedikli Çavuş	15.09.1938 Yıldıray Gemisine	

Adı Soyadı: Yaşar DENİZ		
Baba Adı: Muzaffer (İstanbullu lakabıyla anılır)		
Doğum Tarihi: 1918	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 935/ 2023 S. 457		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.10.1932 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1935 Talim Taburu	
01.09.1935 Gedikli Nefer	03.03.1936 Zafer Gemisine	
29.10.1936 Gedikli Onbaşı	15.11.1938 Gür Gemisine	
29.10.1938 Gedikli Çavuş	02.01.1940 Denizaltı Fl. Komutanlığı Emrine	
	19.09.1940 Zafer Gemisine	
	14.05.1941 Denizaltı Fl. Komutanlığı Emrine	

EK 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: İbrahim ÖZEKİCİGİL</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı:</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi:</td><td>Rütbesi: Makine Gedikli Çavuş</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tertip ve Sicil No: 937/ 5016 S. 497</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: İlk</td><td colspan="2">Mesleği: Torpido</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td colspan="2">Askeri Safahatı</td></tr>
<tr><td>01.10.1934 Gedikli Okuluna Giriş</td><td colspan="2">02.03.1938 Yavuz Gemisine</td></tr>
<tr><td>01.09.1937 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">21.12.1939 I. İnönü Gemisine Stajyer</td></tr>
<tr><td>29.10.1938 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2">19.09.1940 Yavuz Gemisine</td></tr>
<tr><td>29.10.1940 Gedikli Çavuş</td><td colspan="2">10.06.1941 Denizaltı Komutanlığı Emrine</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Sebati OKER</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Mustafa (Balıkesirli lakabıyla anılır)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1919</td><td>Rütbesi: Makine Gedikli Onbaşı</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tertip ve Sicil No: 937/ 5037- 507</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: Orta</td><td colspan="2">Mesleği: Torpido</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td colspan="2">Askeri Safahatı</td></tr>
<tr><td>01.10.1934 Gedikli Okuluna Giriş</td><td colspan="2">02.03.1938 Yavuz Gemisine</td></tr>
<tr><td>01.09.1937 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">15.05.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine</td></tr>
<tr><td>29.10.1939 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2">19.09.1940 Adatepe Gemisine</td></tr>
</table>

EK 5.2. Burak Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Rahmi AYHAN</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Şevket (İstanbullu lakabıyla anılır)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1920</td><td>Rütbesi: Makine Gedikli Onbaşı</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tertip ve Sicil No: 938/ 5035- 527</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: Orta</td><td colspan="2">Mesleği: Dizelci</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td colspan="2">Askeri Safahatı</td></tr>
<tr><td>21.12.1938 Deniz Gedikli Okuluna Giriş</td><td colspan="2">07.02.1940 Zafer Gemisi</td></tr>
<tr><td>17.11.1938 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">10.05.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine</td></tr>
<tr><td>29.10.1939 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2"></td></tr>
</table>

Ek : 5.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri

Adı Soyadı: Nejat ANDAY		
Baba Adı: Cevdet (Kadıköylü lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1908	**Doğum Yeri:** Kadıköy	**Rütbesi:** Güverte Yüzbaşı
Sicil No: 1625	**Görevi:** Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Komutanı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
22 Aralık 1339 Bahriye Mektebine Giriş	11 Mayıs 1931 Basra Torpidosuna
01 Eylül 1927 Deniz talebesi	29 Haziran 1931 Mecidiye Gemisine
01 Aralık 1929 Asteğmen	10 Şubat 1933 Dumlupınar Gemisi Vardiya Subaylığına
01 Mayıs 1930 Teğmen	26 Mayıs 1935 Gür gemisine
30 Ağustos 1932 Üsteğmen	03 Nisan 1937 I. İnönü Gemisi Vardiya Subaylığına
30 Ağustos 1937 Yüzbaşı	03 Kasım 1937 I. İnönü Gemisi Komutanlığına
	01 Ağustos 1938 Dumlupınar Gemisi II. Komutanlığına
	07 Ocak 1939 Denizaltı Yardımcı Kadrosuna (Faal gemilerde komutanlık stajı geçirecektir.)
	14 Haziran 1939 II. İnönü Gemisi Komutanlığına
	08 Nisan 1941 Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Komutanlığına

Adı Soyadı: Süleyman Asaf TANERİ		
Baba Adı: Hüsnü (Üsküdarlı lakabıyla bilinir, Başka bir kaynakta Hüseyin olarak geçmektedir)		
Doğum Tarihi: 1908	**Doğum Yeri:** Üsküdar	**Rütbesi:** Makine Yüzbaşı
Sicil No: 1902	**Görevi:** Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Başçarkçısı	

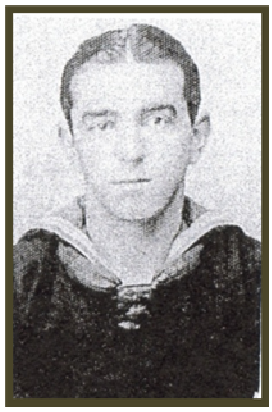
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
22 Aralık 1339 Bahriye Mektebine Giriş	08 Mart 1933 Kocatepe Gemisi
01 Eylül 1927 Deniz talebesi	26 Ekim 1933 İtalya donanmasında iki yıl staj
01 Aralık 1929 Asteğmen	02 Nisan 1936 Denizaltı Gemisi Yedek Kadroya
01 Haziran 1930 Teğmen	03 Nisan 1937 I. İnönü Gemisi Vardiya Subayı
30 Ağustos 1932 Üsteğmen	01 Ağustos 1938 I. İnönü Gemisi Baş Çarkçılığına
30 Ağustos 1937 Yüzbaşı	08 Nisan 1941 Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Baş Çarkçılığına

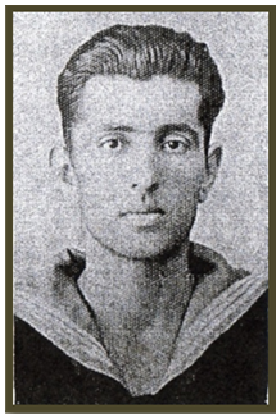

Adı Soyadı: Hüsnü KORUR		
Baba Adı: Hüsnü (Akşehirli lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1914	**Doğum Yeri:** Akşehir	**Rütbesi:** Güverte Üsteğmen
Sicil No: 1734	**Görevi:** Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Vardiya Subayı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
01 Nisan 1933 Deniz talebesi	26 Eylül 1937 Tınaztepe Gemisi Takım Komutanlığına
30 Ağustos 1935 Asteğmen	09 Ağustos 1937 Kocaeli Muskam Mevki Topçu 10. Alay 27. Bölük Takım Komutanlığı
30 Ağustos 1936 Teğmen	18 Eylül 1937 Tınaztepe Gemisi Takım Komutanlığına
30 Ağustos 1939 Üsteğmen	01 Mart 1938 Adatepe Gemisi Tor. ve Takım Komutanlığı
	01 Ağustos 1939 Kocaeli Mst. Mv. Top. 10. A. K. Emrine
	23 Kasım 1940 II. İnönü Gemisi Stajyer Vardiya Subaylığına
	08 Nisan 1941 Uluç Ali Reis Gemisi Vardiya Subaylığına

EK 5.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Neş’et AKNAR</td><td rowspan="4"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Ali (İstanbullu lakabıyla bilinir)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1913</td><td>Rütbesi: Güverte Gedikli Başçavuş</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tertip ve Sicil No: 930/2029 S.85</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: İlk</td><td>Mesleği: Güverte</td><td></td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td>Askeri Safahatı</td><td></td></tr>
<tr><td>01.09.1928 Gedikli Okuluna Giriş</td><td>19.07.1934 Denizaltı Gemisine</td><td></td></tr>
<tr><td>01.11.1930 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">13.04.1937 Sakarya Gemisine</td></tr>
<tr><td>01.11.1931 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2" rowspan="4"></td></tr>
<tr><td>01.11.1933 Gedikli Çavuş</td></tr>
<tr><td>01.11.1935 Gedikli Üstçavuş</td></tr>
<tr><td>01.11.1938 Gedikli Başçavuş</td></tr>
</table>

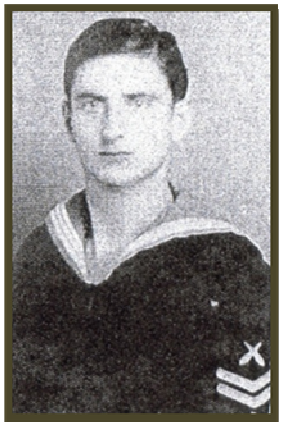
<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Hüsamettin PINAR</td><td rowspan="4"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Rıza (İstanbullu lakabıyla bilinir)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1910</td><td>Rütbesi: Makine Gedikli Başçavuş</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tertip ve Sicil No: 930/2064 S.173</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: Orta</td><td>Mesleği: Dizelci</td><td></td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td>Askeri Safahatı</td><td></td></tr>
<tr><td>01.09.1927 Gedikli Okuluna Giriş</td><td>15.03.1933 Sakarya Gemisine</td><td></td></tr>
<tr><td>01.11.1930 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">06.09.1939 Denizaltı Komutanlığı Emrine</td></tr>
<tr><td>01.11.1931 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2" rowspan="4"></td></tr>
<tr><td>01.11.1933 Gedikli Çavuş</td></tr>
<tr><td>01.11.1935 Gedikli Üstçavuş</td></tr>
<tr><td>01.11.1938 Gedikli Başçavuş</td></tr>
</table>

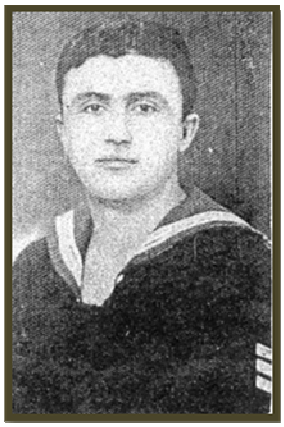
Ek 5.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Mustafa ERYILMAZ</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Hüseyin (İstanbullu lakabıyla bilinir)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1913</td><td>Rütbesi: Mak. Gedikli Başçavuş</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tertip ve Sicil No: 931/2040 S.215</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: İlk</td><td colspan="2">Mesleği: Dizelci</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td colspan="2">Askeri Safahatı</td></tr>
<tr><td>16.09.1928 Gedikli Okuluna Giriş</td><td colspan="2">15.03.1933 Tınaztepe Gemisine</td></tr>
<tr><td>10.09.1931 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">07.05.1936 Dumlupınar Gemisine</td></tr>
<tr><td>01.11.1932 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2">13.04.1937 I. İnönü Gemisine</td></tr>
<tr><td>01.11.1934 Gedikli Çavuş</td><td colspan="2">29.11.1939 Yıldıray Gemisine</td></tr>
<tr><td>01.11.1936 Gedikli Üstçavuş</td><td colspan="2" rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>01.11.1939 Gedikli Başçavuş</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Ali ARTUNÇ</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Süleyman (Ayvalıklı lakabıyla bilinir)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1915</td><td>Rütbesi: Güverte Gedikli Başçavu</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tertip ve Sicil No: 931/2064 S.232</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: İlk</td><td colspan="2">Mesleği: Elektrikçi</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td colspan="2">Askeri Safahatı</td></tr>
<tr><td>01.09.1928 Gedikli Okuluna Giriş</td><td colspan="2">08.07.1933 Mecidiye Gemisine</td></tr>
<tr><td>10.09.1931 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">11.01.1938 Dumlupınar Gemisi Komutanlığına</td></tr>
<tr><td>01.11.1932 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2">22.10.1938 Saldıray Gemisine</td></tr>
<tr><td>01.11.1934 Gedikli Çavuş</td><td colspan="2" rowspan="3"></td></tr>
<tr><td>01.11.1936 Gedikli Üstçavuş</td></tr>
<tr><td>01.11.1939 Gedikli Başçavuş</td></tr>
</table>

Ek: 5.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Kenan ESENDAĞ		
Baba Adı: Rasim (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1916	**Rütbesi:** Güverte Gedikli Üstçavuş	
Tertip ve Sicil No: 934/2065 S.196		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Güverte	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
….. Gedikli Okuluna Giriş	14.03.1935 Yavuz Gemisine	
01.11.1934 Gedikli Nefer	15.10.1937 Denizaltı Yedek Kadrosuna	
01.11.1935 Gedikli Onbaşı	22.10.1938 Batıray Gemisine	
01.11.1937 Gedikli Çavuş	19.09.1940 Kocatepe Gemisine	
01.11.1939 Gedikli Üstçavuş		

Adı Soyadı: Sırrı LEVENT		
Baba Adı: Sabri (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1911	**Rütbesi:** Makine Gedikli Üstçavuş	
Tertip ve Sicil No: 933/2054 S.336		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Elektrikçi	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
27.10.1930 Gedikli Okuluna Giriş	24.08.1935 Kocatepe Gemisine	
10.09.1933 Gedikli Nefer	21.11.1939 Gür Gemisine Stajyer	
01.11.1934 Gedikli Onbaşı	27.03.1940 Gür Gemisine	
01.11.1936 Gedikli Çavuş		
01.11.1938 Gedikli Üstçavuş		

Ek: 5.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: İbrahim MERDOL		
Baba Adı: Mehmet (Mersinli lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1916	**Rütbesi:** Makine Gedikli Üstçavuş	
Tertip ve Sicil No: 934/2066 S.388		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1933 Gedikli Okuluna Giriş	14.03.1936 Yavuz Gemisine	
01.11.1934 Gedikli Nefer	15.06.1937 Denizaltı Yedek Kadrosuna	
01.11.1935 Gedikli Onbaşı	11.02.1939 Dumlupınar Gemisine	
01.11.1937 Gedikli Çavuş	19.09.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine (Muvakkate Tınaztepe Gemisine)	
……. Gedikli Üstçavuş		

Adı Soyadı: Mustafa TOY		
Baba Adı: Feyzullah (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1918	**Rütbesi:** Güverte Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 937/5028 S.244		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Güverte	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.10.1934 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	02.03.1938 Yavuz Gemisine	
01.09.1937 Gedikli Nefer	10.05.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
29.10.1938 Gedikli Onbaşı		
29.10.1940 Gedikli Çavuş		

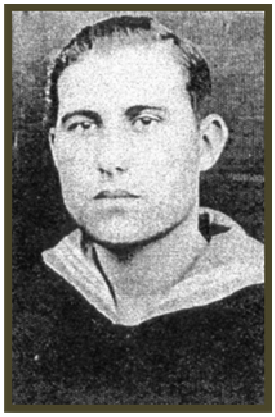
Ek 5.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Hakkı GÜRKAN		
Baba Adı: Süleyman (Sinoplu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1917	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 936/5021 S.476		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Telsizci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1933 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1936 Talim Taburu Emrine	
01.09.1936 Gedikli Nefer	18.02.1937 Deniz Fabrikaları Komutanlığı Emrine	
29.10.1937 Gedikli Onbaşı	27.10.1937 Telsiz Okulu Komutanlığı Emrine	
29.10.1939 Gedikli Çavuş	14.09.1938 Erkin Gemisine	
	21.12.1939 Sakarya Gemisine Staja	
	19.05.1940 Tınaztepe Gemisine	
	14.05.1941 Denizaltı Komutanlığı Emrine	

Adı Soyadı: Necdet GÜVEN		
Baba Adı: İbrahim (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1917	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 937/5014 S.496		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Elektrikçi	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1933 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	03.03.1938 Deniz Fabrikaları Komutanlığı Emrine	
01.09.1937 Gedikli Nefer	25.04.1940 Donanma Komutanlığı Emrine	
29.10.1938 Gedikli Onbaşı	10.05.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
29.10.1940 Gedikli Çavuş		

Ek: 5.3. Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Adnan CAN</td><td rowspan="5"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Adil (İstanbullu lakabıyla bilinir)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1922</td><td>Rütbesi: Makine Gedikli Onbaşı</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tertip ve Sicil No: 938/5033 S.525</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: Orta</td><td>Mesleği: Torpido</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td>Askeri Safahatı</td><td></td></tr>
<tr><td>21.12.1938 Deniz Gedikli Okuluna Giriş</td><td>07.02.1940 Adatepe Gemisine</td><td></td></tr>
<tr><td>15.11.1938 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">15.05.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine</td></tr>
<tr><td>29.10.1939 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2">19.09.1940 Adatepe Gemisine</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: Ali YEŞİLÇİMEN</td><td rowspan="5"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Hüseyin (İstanbullu lakabıyla bilinir)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1918</td><td>Rütbesi: Gedikli Sıhhiye Çavuş</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tertip ve Sicil No: 938/2001 S.40</td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi:</td><td>Mesleği: Sıhhiye</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td>Askeri Safahatı</td><td></td></tr>
<tr><td>01.11.1934 Gedikli Nefer</td><td>11.10.1938 Erkin Gemisi</td><td></td></tr>
<tr><td>30.08.1936 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2">08.02.1941 Etrüsk Hastane Gemisine</td></tr>
<tr><td>30.06.1938 Gedikli Çavuş</td><td colspan="2"></td></tr>
</table>

Ek 5.4. Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri

Adı Soyadı: Abdürrauf GÜLER		
Baba Adı: Ragıp (Fatihli lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1909	**Doğum Yeri:** Fatih / İstanbul	**Rütbesi:** Güverte Yüzbaşı
Sicil No: 1632	**Görevi:** Oruç Reis Denizaltı Gemisi Komutanı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
22 Eylül 1339 (1923) Bahriye Mektebine Giriş	31 Ocak 1932 Hamidiye Gemisine
01 Eylül 1928 Deniz talebesi	31 Mayıs 1932 Kocatepe Gemisine
01 Kasım 1930 Asteğmen	03 Nisan 1937 Denizaltı Yedek Kadrosuna
01 Mayıs 1931 Teğmen	09 Ağustos 1937 II. İnönü Gemisi Takım Komutanlığına
30 Ağustos 1933 Üsteğmen	01 Ağustos 1938 II. İnönü II. Komutanlığına
30 Ağustos 1938 Yüzbaşı	14 Haziran 1939 Sakarya Gemisi II. Komutanlığına
	05 Şubat 1940 Denizaltı Yedek Kadrosuna
	11 Eylül 1941 Dumlupınar Gemisi II. Komutanlığına
	08 Nisan 1941 Oruç Reis Denizaltı Gemisi Komutanlığına

Adı Soyadı: Ali Hüseyin BAYKAŞ		
Baba Adı: Ahmet (Beykozlu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1912	**Doğum Yeri:** Beykoz / İstanbul	**Rütbesi:** Güverte Yüzbaşı
Sicil No: 1677	**Görevi:** Oruç Reis Denizaltı Gemisi II. Komutanı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
01 Nisan 1930 Deniz talebesi	22 Ocak 1934 Kocatepe Gemisi Takım Subayı
01 Kasım 1932 Asteğmen	26 Şubat 1936 Hamidiye Gemisi Takım Komutanı
01 Mayıs 1933 Teğmen	20 Haziran 1936 Peyk Gemisi Takım Kom.
30 Ağustos 1935 Üsteğmen	03 Nisan 1937 Tınaztepe Gemisi Takım Kom.
30 Ağustos 1940 Yüzbaşı	01 Ağustos 1938 deniz Erat Talim Taburu Takım Komutanlığına
	29 Aralık 1938 Marti Avcı Botu Komutanlığına
	22 Haziran 1939 Denizaltı gemisi Komutanlığı Yedek Kadro
	05 Şubat 1940 Sakarya Gemisi Vardiya Subaylığına
	23 Kasım 1940 Denizaltı Yedek Kadrosuna
	08 Nisan 1941 Oruç Reis Denizaltı Gemisi II. Komutanlığına

Adı Soyadı: Şükrü DUYDAL		
Baba Adı: Hilmi (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1910	**Doğum Yeri:** İstanbul	**Rütbesi:** Makine Yüzbaşı
Sicil No: 1944	**Görevi:** Oruç Reis Denizaltı Gemisi Makine Vardiya Subayı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
01 Nisan 1930 Deniz talebesi	15 Kasım 1935 Peyk Gemisi Vardiya Subayı
01 Kasım 1932 Asteğmen	20 Haziran 1936 Zafer Gemisi Vardiya Subayı
01 Mayıs 1933 Teğmen	01 Ağustos 1938 Denizaltı Gemileri Yedek Kadrosuna
30 Ağustos 1935 Üsteğmen	03 Kasım 1938 Gür Denizaltı Gemisi Makine Stajyerliğine
30 Ağustos 1940 Yüzbaşı	07 Ocak 1939 I. İnönü Gemisi Makine Stajyerliğine
	14 Haziran 1939 I. İnönü Gemisi Vardiya Subaylığına
	08 Nisan 1941 Oruç Reis Denizaltı Gemisi Vardiya Subaylığına

Adı Soyadı: İsfendiyar ALTAN		
Baba Adı: Hakkı (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1914	**Doğum Yeri:** İstanbul	**Rütbesi:** Güverte Üsteğmen
Sicil No: 1744	**Görevi:** Oruç Reis Denizaltı Gemisi Vardiya Subayı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
01 Nisan 1933 Deniz talebesi	26 Eylül 1936 Yavuz Gemisi Takım Komutanlığına
30 Ağustos 1935 Asteğmen	12 Mayıs 1937 Müstahkem Mevki Top. 10. Alay 10. K. Emrine
28 Şubat 1936 Teğmen	09 Ağustos 1937 Yavuz Gemisi Takım Komutanlığına
30 Ağustos 1939 Üsteğmen	29 Kasım 1938 Yavuz Gemisi 2. Telsiz Subaylığı Vekâletine
	23 Aralık 1940 Dumlupınar Denizaltı Gemisi Staj Vardiya Subaylığına
	8 Nisan 1941 Oruç Reis Gemisi Vardiya Subaylığına

Ek 5.4. Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Hicabettin DİNÇKAL		
Baba Adı: Salih		
Doğum Tarihi: 1907	**Rütbesi:** Makine Başgedikli	
Tertip ve Sicil No: 339/390 S.13		
Tahsil Derecesi: İptidai	**Mesleği:** Telsizci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1923 Deniz Gedikli Okulu	15.07.1928 II. İnönü Gemi	
01.09.1925 Gedikli Nefer		
01.09.1926 Gedikli Onbaşı		
01.09.1927 Gedikli Çavuş		
01.01.1929 Gedikli Üstçavuş		
01.01.1932 Gedikli Başçavuş		
01.01.1935 Baş Gedikli		

Adı Soyadı: Lütfü KOLÇAK		
Baba Adı: Rıza		
Doğum Tarihi: 1909	**Rütbesi:** Makine Başgedikli	
Tertip ve Sicil No: 339/397 S.17		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Elektrikçi	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1923 Deniz Gedikli Okulu	25.04.1932 Sakarya Gemisi	
01.09.1925 Gedikli Nefer	26.05.1935 Gür Gemisi	
01.09.1926 Gedikli Onbaşı	11.01.1938 Denizaltı Yedek Kadrosuna	
01.09.1927 Gedikli Çavuş	19.09.1940 Donanma Komutanlığı Emrine	
01.01.1929 Gedikli Üstçavuş	01.11.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
01.01.1932 Gedikli Başçavuş		
01.01.1935 Baş Gedikli		

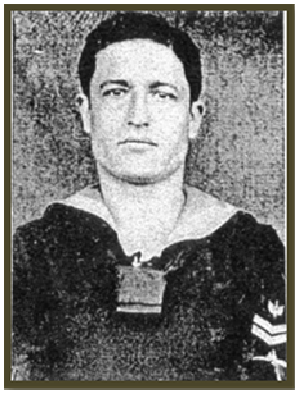
Ek 5.4. Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Server BALCI		
Baba Adı: Hilmi		
Doğum Tarihi: 1910	**Rütbesi:** Makine Başgedikli	
Tertip ve Sicil No: 340 / 417- 32		
Tahsil Derecesi: Numune Mektebi	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1924 Deniz Gedikli Okulu	05.03.1931 I. İnönü Gemisi	
01.09.1926 Gedikli Nefer		
01.09.1929 Gedikli Onbaşı		
01.09.1931 Gedikli Çavuş		
01.01.1933 Gedikli Üstçavuş		
01.01.1936 Gedikli Başçavuş		
01.01.1939 Baş Gedikli		

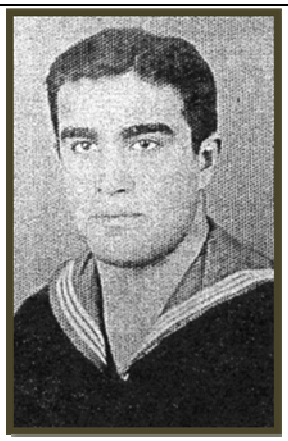
Adı Soyadı: Hasan AYDIN		
Baba Adı: Hamit		
Doğum Tarihi: 1912	**Rütbesi:** Makine Başçavuş	
Tertip ve Sicil No: 930 / 2072 S.178		
Tahsil Derecesi: Darüleytam	**Mesleği:** Torpido	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1927 Gedikli Okulu	14.05.1932 Yavuz Gemisi	
01.11.1930 Gedikli Nefer	22.01.1935 Deniz. Fabrika Umum Müdürlüğüne	
01.11.1931 Gedikli Onbaşı	02.07.1935 Zafer Gemisi	
01.11.1933 Gedikli Çavuş	02.01.1936 Denizaltı Filota Komutanlığına	
29.10.1936 Gedikli Üstçavuş	01.05.1938 Sakarya Gemisi	
29.10.1939 Gedikli Başçavuş	15.05.1939 Yıldıray Gemisi	
	30.09.1940 Gür Gemisi	

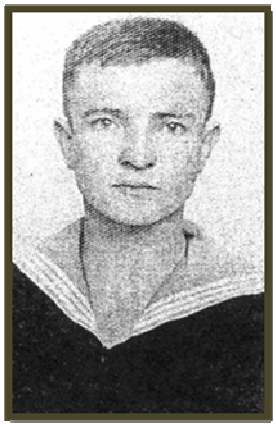
Ek 5.4. Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Sabri BOLVANLI		
Baba Adı: Mehmet		
Doğum Tarihi: 1914	**Rütbesi:** Güverte Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 935 / 2001 S.215		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Güverte	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1932 Gedikli Okuluna Giriş	02.03.1936 Yavuz Gemisi	
01.09.1935 Gedikli Nefer	15.11.1938 Dumlupınar Gemisine Staja	
29.10.1936 Gedikli Onbaşı	17.07.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
01.11.1938 Gedikli Çavuş		

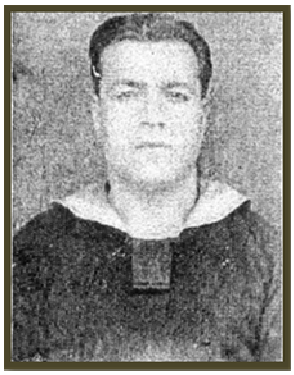
Adı Soyadı: Hayri BARAN		
Baba Adı: Sabit		
Doğum Tarihi: 1916	**Rütbesi:** : Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 936 / 5005 S. 468		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Telsizci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1933 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1936 Talim Taburuna	
01.09.1936 Gedikli Nefer	18.02.1937 Deniz Fabrikasına	
29.10.1937 Gedikli Onbaşı	27.10.1937 Telsiz Okuluna	
29.10.1939 Gedikli Çavuş	13.09.1938 Peyk Gemisine	
	21.11.1939 Dumlupınar Gemisine Staja	

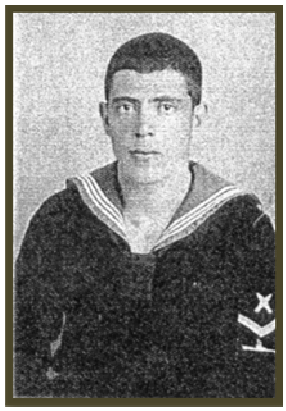
Ek 5.4. Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Kenan YENİÇERİ		
Baba Adı: İhsan		
Doğum Tarihi: 1920	**Rütbesi:** : Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 936 / 5026 S. 479		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Elektrikçi	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1934 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1936 Talim Taburuna	
01.09.1936 Gedikli Nefer	18.02.1937 Deniz Fabrikasına	
29.10.1937 Gedikli Onbaşı	27.10.1937 Deniz Telsiz Okuluna	
29.10.1939 Gedikli Çavuş	…… 1938 Yavuz Gemisine	
	21.11.1939 II. İnönü Gemisine Staja	
	30.09.1940 II. İnönü Gemisine	

Adı Soyadı: Tahir EMERLE		
Baba Adı: Durmuş		
Doğum Tarihi: 1333	**Rütbesi:** : Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 936 / 5028 S. 481		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1934 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1936 Talim Taburu	
01.09.1936 Gedikli Nefer	16.02.1937 Adatepe Gemisine	
29.10.1937 Gedikli Onbaşı	15.11.1938 I. İnönü Denizaltı Gemisine Staj	
29.10.1939 Gedikli Çavuş	15.05.1939 Yıldıray Denizaltı Gemisine	

Ek 5.4. Oruç Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Mustafa İLDENİZ		
Baba Adı: Şevket (Bigalı lakabıyla anılır)		
Doğum Tarihi: 1333	**Rütbesi:** : Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 936 / 5009 S. 493		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1933 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	01.09.1936 Talim Taburu	
01.09.1937 Gedikli Nefer	02.03.1938 Yavuz Gemisine	
29.10.1938 Gedikli Onbaşı	21.11.1939 Dumlupınar Gemisine Stajyer	
29.10.1940 Gedikli Çavuş		

Adı Soyadı: Bilal İŞBECERİR		
Baba Adı: Ali		
Doğum Tarihi:	**Rütbesi:** Makine Gedikli Onbaşı	
Tertip ve Sicil No: 938 / 5013 S. 517		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Torpido	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1941 Deniz Gedikli Okuluna Giriş (Kayıtta sorun vardır)	15.09.1938 Talim Taburu	
01.09.1938 Gedikli Nefer	25.05.1939 Deniz Fabrikalarına	
29.10.1939 Gedikli Onbaşı	10.05.1940 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
	19.09.1940 Yavuz Gemisine	
	10.06.1941 Denizaltı Komutanlığı Emrine	

Ek 5.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri

Adı Soyadı: Şerafettin ÖZAYGEN		
Baba Adı: Halil (Üsküdarlı lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1908	**Doğum Yeri:** Üsküdar	**Rütbesi:** Makine Yüzbaşı
Sicil No: 1907	**Görevi:** Murat Reis Denizaltı Gemisi Başçarkçısı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
22 Aralık 1339 Bahriye Mektebine Giriş	08 Mart 1933 Adatepe Gemisine
01 Eylül 1927 Deniz talebesi	03 Nisan 1937 Gür Denizaltı Gemisi Vardiya Subaylığına
01 Aralık 1929 Asteğmen	06 Eylül 1938 Gür Denizaltı Gemisi Baş Çarkçılığına
01 Haziran 1930 Teğmen	08 Nisan 1941 Murat Reis Denizaltı Gemisi Başçarkçılığına
30 Ağustos 1932 Üsteğmen	
30 Ağustos 1937 Yüzbaşı	

Adı Soyadı: Ali Kemal AKAL		
Baba Adı: Hüseyin (İstanbullu lakabıyla bilinir. Başka bir kaynakta Avni olarak geçmektedir.)		
Doğum Tarihi: 1912	**Doğum Yeri:** İstanbul	**Rütbesi:** Makine Yüzbaşı
Sicil No: 1948	**Görevi:** Murat Reis Denizaltı Gemisi Makine Vardiya Subayı	

Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**
01 Nisan 1930 Deniz talebesi	15 Kasım 1935 Mecidiye Gemisi Vardiya Subaylığına
01 Kasım 1932 Asteğmen	26 Şubat 1936 Yavuz Gemisi Vardiya Subaylığına
01 Mayıs 1933 Teğmen	22 Haziran 1939 Denizaltı Gemileri Yedek Kadrolarına
30 Ağustos 1935 Üsteğmen	05 Şubat 1940 Sakarya Gemisi Makine Vardiya Subaylığına
30 Ağustos 1940 Yüzbaşı	23 Kasım 1940 II. İnönü Vardiya Subaylığına
	08 Nisan 1941 Murat Reis Denizaltı Gemisi Makine Vardiya Subaylığına

EK 5.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Vahit ÜGE		
Baba Adı: Mehmet (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1910	**Rütbesi:** Mak. Gedikli Başçavuş	
Tertip ve Sicil No: 929/2051 S.124		
Tahsil Derecesi:	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.09.1926 Gedikli Okuluna Giriş	19.07.1934 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
01.11.1929 Gedikli Nefer	06.07.1935 Gür Gemisine	
01.11.1930 Gedikli Onbaşı		
01.11.1932 Gedikli Çavuş		
01.11.1934 Gedikli Üstçavuş		
01.11.1937 Gedikli Başçavuş		

Adı Soyadı: Kenan KIZILLIILGIN		
Baba Adı: Mevlüt (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1910	**Rütbesi:** Mak. Gedikli Başçavuş	
Tertip ve Sicil No: 930/2084 S.188		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Elektrikçi	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.06.1926 Gedikli Okulu	09.07.1932 Tınaztepe	
01.11.1930 Gedikli Nefer	11.06.1935 Denizaltı Gemileri Komutanlığı Emrine	
01.11.1931 Gedikli Onbaşı	02.10. 1935 Denizaltı Gemileri Komutanlığı Emrine	
01.11.1933 Gedikli Çavuş	13.04.1937 II. İnönü Gemisine	
01.11.1935 Gedikli Üstçavuş		
01.11.1938 Gedikli Başçavuş		

EK 5.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Nevzat DURUKAN		
Baba Adı: Vasfi (Trabzonlu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1909	**Rütbesi:** Mak. Gedikli Başçavuş	
Tertip ve Sicil No: 929/2028 S.104		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Telsizci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.06.1926 Gedikli Okulu	15.04.1932 Sakarya Gemi	
01.11.1929 Gedikli Nefer	22.10.1938 Saldıray Gemisine	
01.11.1930 Gedikli Onbaşı	29.11.1939 Yıldıray Gemisine	
01.11.1932 Gedikli Çavuş	14.10. 1940 Karadeniz Telsiz İstasyonuna	
01.11.1934 Gedikli Üstçavuş		
01.11.1937 Gedikli Başçavuş		

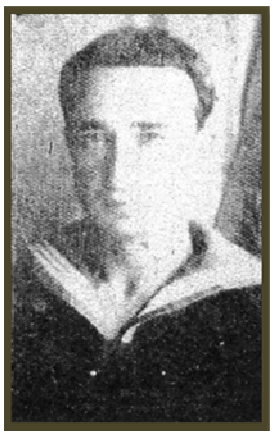
Adı Soyadı: Arif İLKAYLI		
Baba Adı: Durmuş (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1914	**Rütbesi:** Makine Gedikli Üstçavuş	
Tertip ve Sicil No: 932/2024 S.275		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Torpido	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
22.07.1930 Gedikli Okulu	01.01.1934 Kocatepe	
01.10.1932 Gedikli Nefer	02.01.1936 Denizaltı Komutanlığı Emrine	
01.11.1933 Gedikli Onbaşı	13.04.1937 Gür Gemisine	
01.11.1935 Gedikli Çavuş	11.08.1938 Batıray Gemisine	
01.11.1937 Gedikli Üstçavuş	29.11.1939 Yıldıray Gemisine	

EK 5.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Ali TERCAN		
Baba Adı: Ali (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1915	**Rütbesi:** Makine Gedikli Üstçavuş	
Tertip ve Sicil No: 934/2071 S.391		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
27.11.1930 Gedikli Okuluna Giriş	14.03.1935 Kocatepe Gemisine	
01.01.1934 Gedikli Nefer	21.11.1939 Sakarya Gemisine Staja	
01.11.1935 Gedikli Onbaşı		
01.11.1937 Gedikli Çavuş		
01.11.1939 Gedikli Üstçavuş		

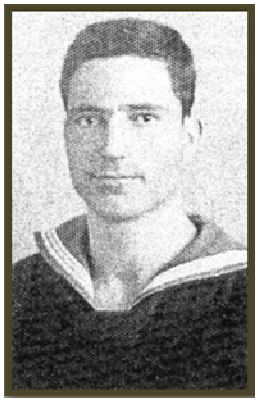
Adı Soyadı: Cüneyt KURMUŞ		
Baba Adı: Fahri (Diyarbakırlı lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1917	**Rütbesi:** Makine Gedikli Üstçavuş	
Tertip ve Sicil No: 934/2084 S.395		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1934 Gedikli Okuluna Giriş	14.03.1935 Yavuz Gemisine	
01.11.1934 Gedikli Nefer	15.06.1937 Denizaltı Yardımcı Kadrosuna	
01.11.1935 Gedikli Onbaşı	15.11.1938 Sakarya Gemisine	
01.11.1937 Gedikli Çavuş		
01.11.1939 Gedikli Üstçavuş		

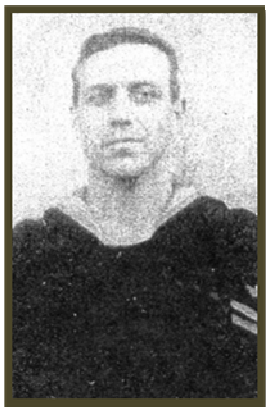
EK 5.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Nuri ÖNER		
Baba Adı: Faik (Kilisli lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1914	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 934/2101 S.459		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Elektrikçi	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.01.1934 Gedikli Okuluna Giriş	01.03.1935 Deniz Fabrikalarına	
01.11.1934 Gedikli Nefer	06.07.1936 Adatepe Gemisine	
01.11.1935 Gedikli Onbaşı	21.11.1939 Saldıray Gemisine Staja	
01.11.1938 Gedikli Çavuş	19.09.1940 Adatepe Gemisine	
	14.05.1941 Denizaltı Komutanlığı Emrine	

Adı Soyadı: Nihat SUSEVER		
Baba Adı: Nail (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1916	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 935/2045 S.224		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Güverte	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.10.1932 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	02.03.1936 Yavuz Gemisine	
01.09.1935 Gedikli Nefer	15.11.1938 Sakarya Gemisine Staja	
29.10.1936 Gedikli Onbaşı	29.11.1939 Saldıray Gemisine	
01.11.1938 Gedikli Çavuş	19.09.1940 Zafer Gemisine	
	14.05.1941 Denizaltı Fl. Komutanlığı Emrine	

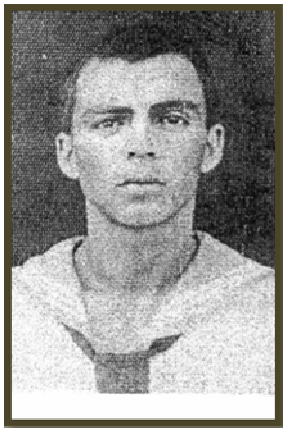
EK 5.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

Adı Soyadı: Hüseyin GÖKDAN		
Baba Adı: Ali (Tekirdağlı lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1917	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 936/ 5002 S.464		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1936 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1936 Talim Taburuna	
01.09.1936 Gedikli Nefer	16.02.1937 Yavuz Gemisine	
29.10.1937 Gedikli Onbaşı	15.11.1938 I. İnönü Gemisine Staja	
29.10.1939 Gedikli Çavuş	11.02.1939 I. İnönü Gemisine	

Adı Soyadı: Bahattin KARACA		
Baba Adı: İsmail (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1920	**Rütbesi:** Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 936/ 5033 S.484		
Tahsil Derecesi: İlk	**Mesleği:** Telsizci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.11.1934 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1936 Talim Taburuna	
01.09.1934 Gedikli Nefer	18.02.1937 Deniz Komutanlığına bağlı Fabrikalara	
29.10.1937 Gedikli Onbaşı	03.08.1938 Yavuz Gemisine	
29.10.1939 Gedikli Çavuş	02.11.1939 I.İnönü Gemisinde Staja	
	19.09.1940 Flt. Komutanlığı Emrine	
	14.05.1941 Denizaltı Komutanlığı Emrine	

EK 5.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

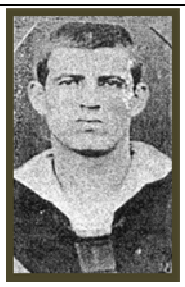
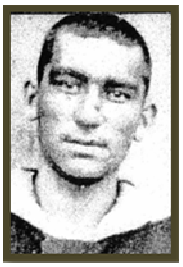
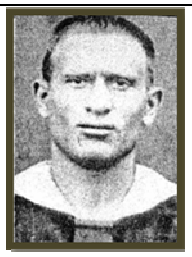
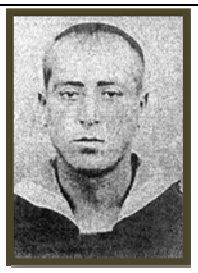
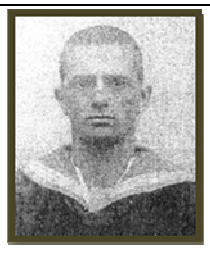
Adı Soyadı: Cemil BAYBOL		
Baba Adı: Mehmet (İstanbullu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1920	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 937/5004 S.489		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.10.1934 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1936 Talim Taburuna	
01.09.1937 Gedikli Nefer	02.03.1938 Kocatepe Gemisine	
29.10.1938 Gedikli Onbaşı	21.11.1939 Gür Gemisine Stajyer	
29.10.1940 Gedikli Çavuş	19.09.1940 Zafer Gemisine	
	14.05.1941 Denizaltı Komutanlığı Emrine	

Adı Soyadı: Muzaffer KALYONCU		
Baba Adı: Ali (Kastamonulu lakabıyla bilinir)		
Doğum Tarihi: 1919	**Rütbesi:** Makine Gedikli Çavuş	
Tertip ve Sicil No: 937/ 5012 S.494		
Tahsil Derecesi: Orta	**Mesleği:** Dizelci	
Rütbe Künyesi	**Askeri Safahatı**	
01.10.1934 Deniz Gedikli Okuluna Giriş	15.09.1936 Talim Taburuna	
01.09.1937 Gedikli Nefer	02.03.1938 Yavuz Gemisine	
29.10.1938 Gedikli Onbaşı	21.11.1939 Sakarya Gemisine Staja	
29.10.1940 Gedikli Çavuş		

EK 5.5. Murat Reis Denizaltı Gemisi Personelleri (Devam)

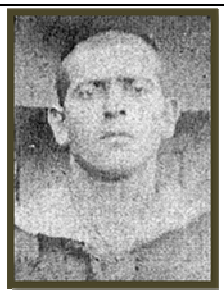
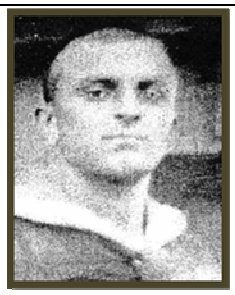
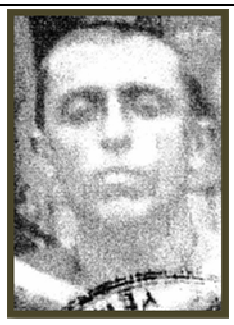
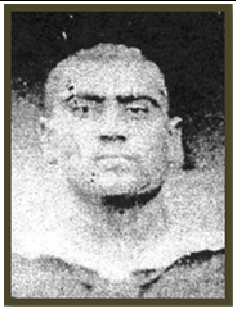
<table>
<tr><td colspan="2">Adı Soyadı: İhsan EMRE</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Baba Adı: Ali Rıza (Çankırılı lakabıyla bilinir)</td></tr>
<tr><td>Doğum Tarihi: 1916</td><td>Rütbesi: Güverte Gedikli Çavuş</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tertip ve Sicil No: 937/5020 S.241</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td>Tahsil Derecesi: İlk</td><td>Mesleği: Güverte</td></tr>
<tr><td>Rütbe Künyesi</td><td>Askeri Safahatı</td></tr>
<tr><td>01.11.1933 Deniz Gedikli Okuluna Giriş</td><td>02.03.1938 Adatepe Gemisine</td><td></td></tr>
<tr><td>01.09.1937 Gedikli Nefer</td><td colspan="2">21.11.1939 I. İnönü Gemisine Staja</td></tr>
<tr><td>29.10.1938 Gedikli Onbaşı</td><td colspan="2" rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>29.10.1940 Gedikli Çavuş</td></tr>
</table>

EK. 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi[780]

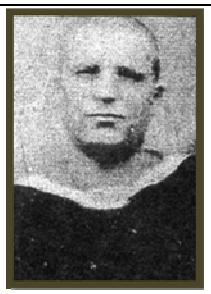
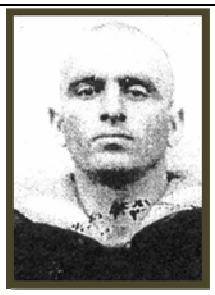
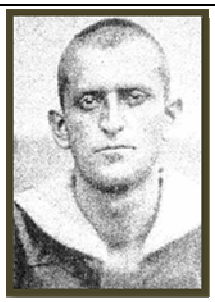
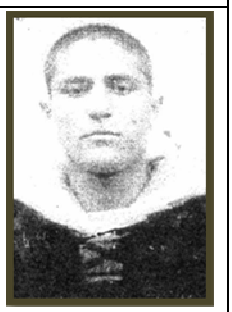
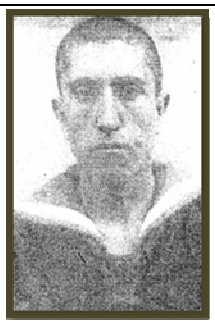
ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Yaşar UMUL	Salih	Sarıyer	Güverte Çavuş	938/1021	
Şevket YİĞİT	Halil	Kandıra	Güverte Çavuş	938/534	
Mehmet EMANET	Hüseyin	Sürmene	Güverte Onbaşı	938/935	
İsmail DEMİREL	Osman	Gemlik	Güverte Onbaşı	938/229	
Mustafa SALAR	Cemil	Şarköy	Güverte Er	940/1225	

[780] T.C. Dz.K.K. Deniz Müzesi Arşivi Müdürlüğünün Deniz Kuvvetleri Komutanlığına yazmış olduğu 27 Ağustos 1965 tarih ve 3927-65 sayılı yazısından.

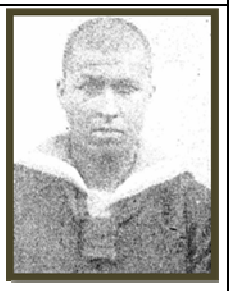
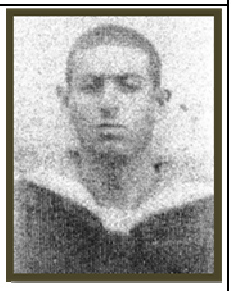
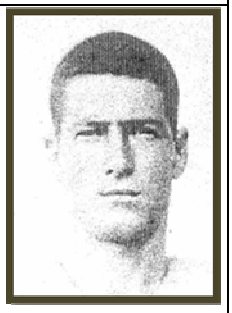
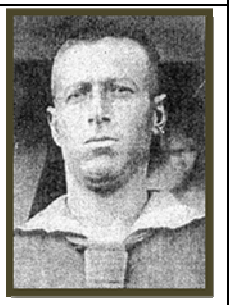
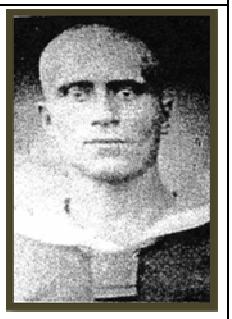
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Mehmet KAÇAK	Ahmet (Mehmet)	Of	Güverte Er	939/1934	
Sefer Naci ÇETİNDEMİR	Osman	Manyas	Güverte Er	940/134	
Halil DEMİRER	Mustafa	Ödemiş	Güverte Er	940/1093	
Nahit KÜÇÜK	Osman	Trabzon	Güverte Er	939/2085	
Ahmet ÖZTOP	Mehmet Ali	Bodrum	Güverte Er	940/1000	

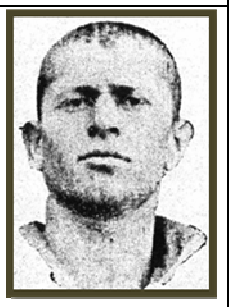
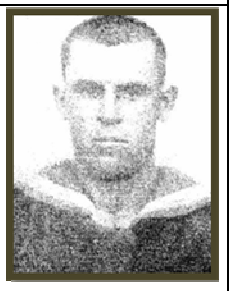
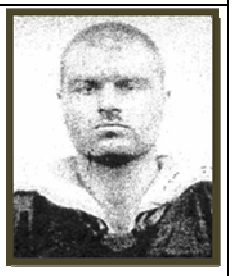
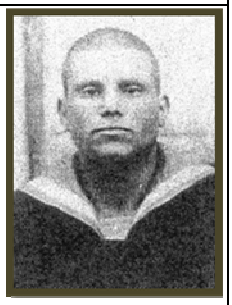
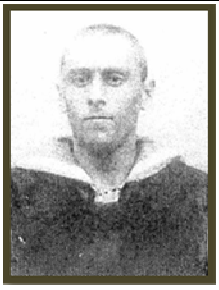
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
İbiş DURMAZER	Halil	Seferihisar	Güverte Er	939/1830	
İsmail DELİBALTA	Ahmet	Çarşamba	Güverte Er	939/2222	
Süleyman İNCE	Rıza (Ahmet)	Rize	Güverte Er	939/2169	
Nezir AĞAÇ	Hasan	Yalova	Güverte Er	940/453	
Sadettin KARAYEL	Şakir	Akçakoca	Güverte Er	940/346	

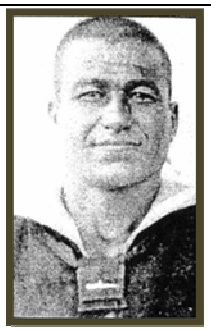
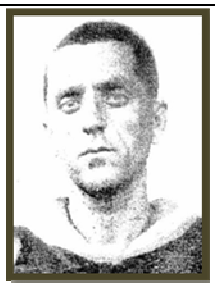
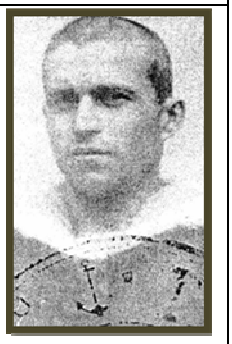
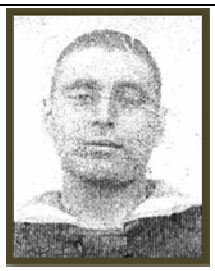
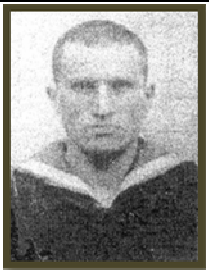
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Selahattin SEVİNER	Emin	Bartın	Güverte Er	940/645	
Recep ÇAĞLAYAN	Süleyman	Yalova	Güverte Er	940/462	
Mustafa ERTAŞ	Salih	Tekirdağ	Güverte Er	939/1458	
Saffet BİRİNCİ	Aziz	Sürmene	Güverte Er	939/1608	
Mustafa DEMİRCİ	Tevfik	Vakfıkebir	Güverte Er	939/1718	

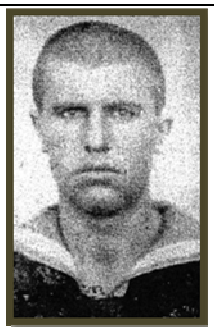
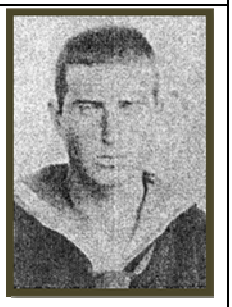
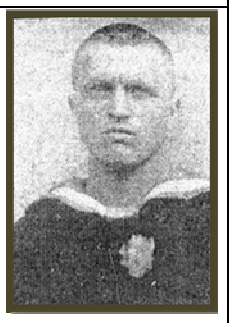
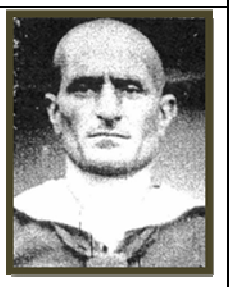
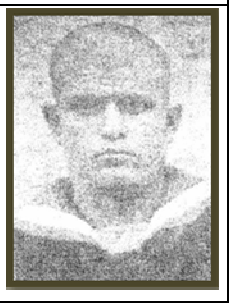
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Fikri SÜVARİ	Kazım (Nazım)	İnebolu	Güverte Er	940/1472	
İbrahim ÖZKAN	Mustafa	Gelibolu	Güverte Er	939/1488	
Ömer ŞİRİN	Ali	Terme	Güverte Er	939/2201	
Hasan DURMAZ	Bayram	Gebze	Güverte Er	940/220	
Hüseyin TEZCAN	Mustafa	Karasu	Güverte Er	940/320	

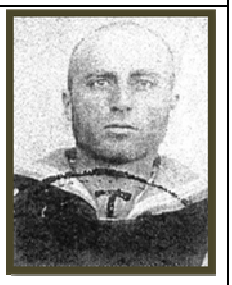
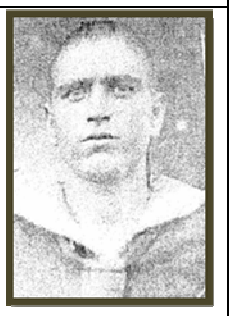
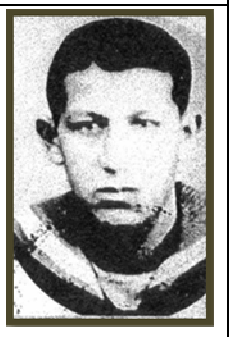
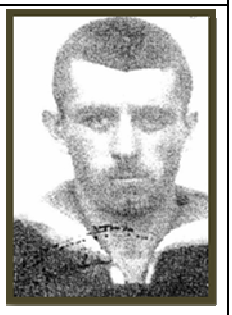
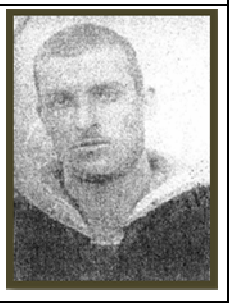
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
İskender ÖREN	Ahmet	Gelibolu	Güverte Er	939/1494	
Hasan KARAER	Ömer	Rize	Güverte Er	939/1677	
Nuri ÇİÇEK	Osman	K.Ereğli	Güverte Er	940/1309	
İbrahim ERTÜRK	Süleyman	Çeşme	Güverte Er	940/1034	
Osman ÖZNAL	Kemal	Bandırma	Güverte Er	940/122	

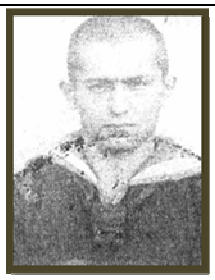
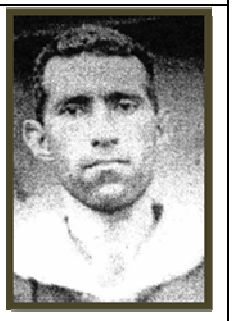
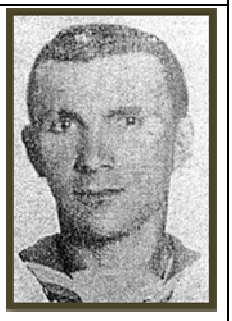
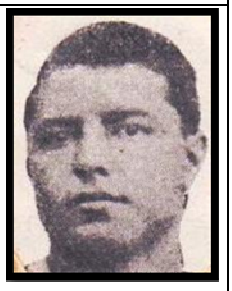
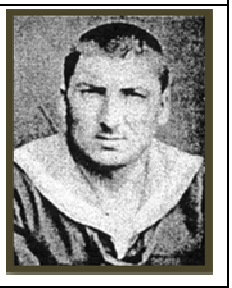
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Necip KARA	Ahmet	Şarköy	Güverte Er	939/1240	
Halil Sabri ATEŞ	Osman	Seferihisar	Güverte Er	939/12	
Süleyman TEKİN	Raşit	Yalova	Güverte Er	940/452	
Mehmet EROL	Mehmet	İnebolu	Güverte Er	939/2448	
Hasan OKAYLAR	Mustafa	Gemlik	Güverte Er	940/40	

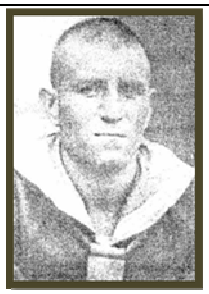
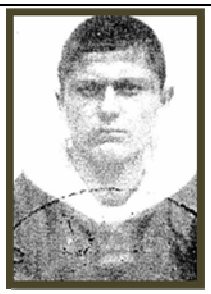
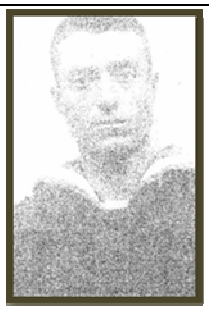
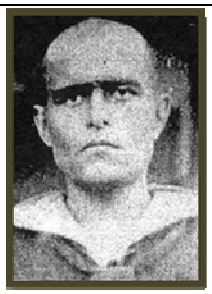
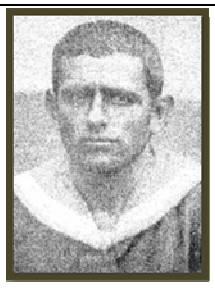
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Sait TERZİ	Osman	Vakfıkebir	Güverte Er	940/825	
Ali KALKAN	Hasan	Urla	Güverte Er	940/1135	
İsmail KORKMAZ	İsmail	K.Ereğli	Güverte Er	939/1791	
Ömer ERGİN	İdris	Gerze	Güverte Er	939/1905	
Mehmet DEMİRALP	Muharrem	Hopa	Makine Er	939/2129	

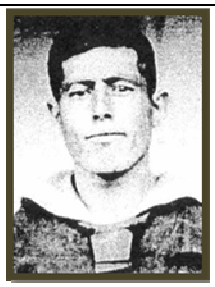
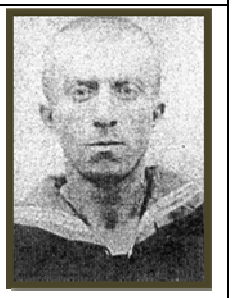
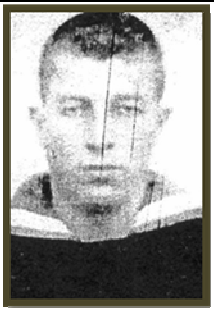
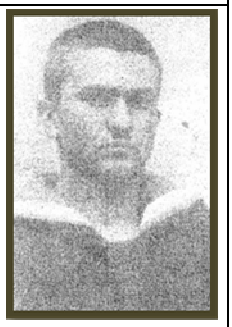
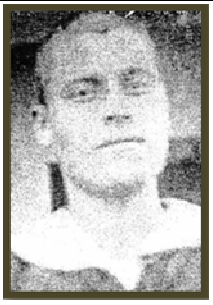
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Halil HIZIR	Hasan	Görele	Makine Er	939/1529	
Mustafa ALBAYRAK	Halim	Of	Makine Er	939/1266	
İsmail YILDIZ	Yusuf	K.Ereğli	Makine Er	940/547	
Hüseyin ARSLAN	Sadık	Gemlik	Makine Er	940/36	
Mehmet ÇETİNER	Ömer	Gemlik	Makine Er	940/38	

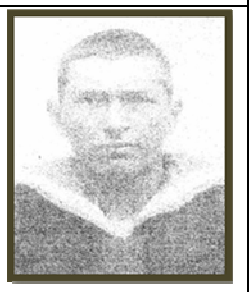
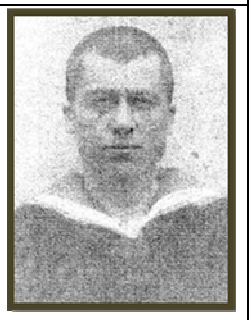
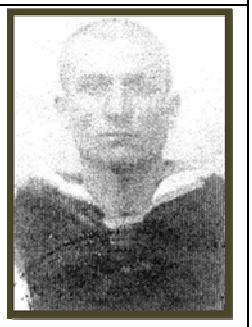
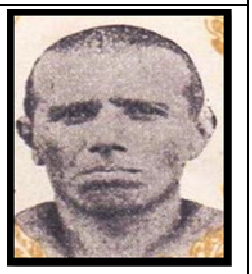
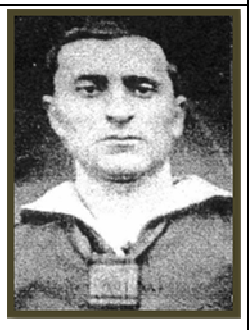
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Hüseyin GÜLLÜ	Halil	Tekirdağ	Makine Er	939/2336	
Hüseyin DOLMA	Hüseyin	Zonguldak	Makine Er	940/618	
Ahmet Nuri ÇAPAN	Mustafa	Bandırma	Makine Er	940/123	
Edip DÖNMEZ	Ahmet	Haymana	Makine Er	939/1246	
Nazım HAZNEDAR	İbrahim	Ünye	Makine Er	939/2292	

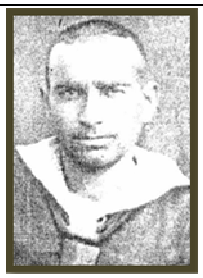
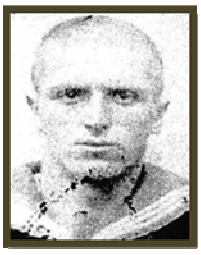
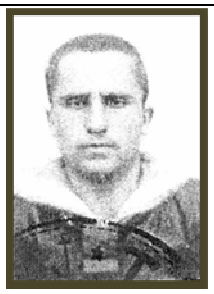
EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Şükrü YILMAZ	Kadir	Sinop	Makine Er	939/1320	
Mehmet ÇARMAKÇI	İlyas	Of	Makine Er	939/1931	
İbrahim YAKAR	İbrahim	K.Ereğli	Makine Er	939/1792	
Halil YAVUZ	Galip	Gemlik	Makine Er	940/31	
Süleyman ERDOĞAN	Hasan	Bodrum	Makine Er	939/1827	

EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Sait SEVİNÇ	Rıza	K.Ereğli	Makine Er	940/1243	
Ali ALTIN	Abtül	Bandırma	Makine Er	940/127	
Mehmet DEMİRKAN	Resul	Tekirdağ	Makine Er	940/1200	
Ali AKYILDIZ	Yakup	Akçaabat	Makine Er	939/1919	
Salim TACİR	Arif	Ordu	Makine Er	939/2251	

EK 5.6. Gemiler Emrine Görevlendirilen Erbaş ve Er Personel Listesi (Devam)

ADI SOYADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	SINIF VE RÜTBESİ	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Bahattin ÇÖKELEZ	Mustafa	Bartın	Makine Er	940/1404	
Nihat ERTEN	Mesut	Hopa	Makine Er	939/2132	
Hasan TEKİN	Hüseyin	K.Ereğli	Makine Er	940/588	
Hüseyin AKSEL	Ali	Gemlik	Güverte Er	938/1307	
Şerafettin GÖRMÜŞ	İbrahim	Üsküdar	Güverte Er	938/1259	
Şakir AKDİKEN	Mustafa	Ayancık	Güverte Er	938/1361	
Abdurrahim ŞENOL	Abdullah	Bandırma	Güverte Er	940/135	
Osman AÇAR	Rıfat	Şile	Güverte Er	940/1304	

EK 6. Refah Şilebi İle Yola Çıkartılan Havacı Personelin Listesi[781]

ADI SOYADI	DOĞUM TARİHİ	RÜTBESİ	SINIFI	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Reşat ERSEL	1909	Yüzbaşı	Havacı	258	
İbrahim SAYGINER	1919 1941	Asteğmen	Havacı	65	
Mesut KORAY	1918 1941	Asteğmen	Havacı	953	
Arif ORANCI	1921 1941	Asteğmen	Havacı	955	
Hüsamettin ÖZDİNÇER	1921 1941	Asteğmen	Havacı	958	

[781] Deniz Müzesi Arşiv Müdürlüğünün, deniz Kuvvetleri Komutanlığına 27 Ağustos 1965 tarih ve 3927-65 sayılı yazısı ve 362 Sayılı Deniz Mecmuası.

EK 6. Refah Şilebi İle Yola Çıkartılan Havacı Personelin Listesi (Devam)

ADI SOYADI	DOĞUM TARİHİ	RÜTBESİ	SINIFI	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Emin AKSU	1921 1941	Asteğmen	Havacı	971	
Cahit ŞARDAĞ	1919 1941	Asteğmen	Havacı	974	
Halit PERİNÇEK	1919 1941	Asteğmen	Havacı	980	
Arif ÖZGÜN	1922 1941	Asteğmen	Havacı	982	
Reşit BOLLUK	1920 1941	Asteğmen	Havacı	991	

EK 6. Refah Şilebi ile Yola Çıkartılan Havacı Personelin Listesi (Devam)

ADI SOYADI	DOĞUM TARİHİ	RÜTBESİ	SINIFI	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Kerim ÜRGEN	1920 1941	Asteğmen	Havacı	993	
Fethi NOYAN	1919 1941	Asteğmen	Havacı	997	
Celal GÜRALP	1920 1941	Asteğmen	Havacı	1010	
Rahmi ÖZKARAYEL	1921 1941	Asteğmen	Havacı	1011	
Mehmet Ali BAYRI	1918 1941	Asteğmen	Havacı	1019	

EK 6. Refah Şilebi İle Yola Çıkartılan Havacı Personelin Listesi (Devam)

ADI SOYADI	DOĞUM TARİHİ	RÜTBESİ	SINIFI	TERTİBİ	FOTOGRAFI
Asım KALAÇ	1917 1941	Asteğmen	Havacı	1025	
Necmi ÖZGEN	1920 1941	Asteğmen	Havacı	1046	
Haydar GÜRSAN	06.05.1918 09.04.2004	Asteğmen	Havacı		
Nurettin Özyürek		Asteğmen	Havacı		
İbrahim TOZMAN		Asteğmen	Havacı		
Bekir AKKAN		Asteğmen	Havacı		

EK 7: Refah Şilebinde Şehit Olan Personel Listesi

EK 7.1. Refah Şilebinde Şehit Olan Subaylar Listesi

No	ADI SOYADI	GÖREVİ	NUM	GÖREV YERİ	DOĞUM
1	Osman Zeki IŞIN	Güverte Yarbay	1346	II. Denizaltı Filotillası Komodoru	1892
2	Kâzım OKEY	Güverte Yüzbaşı	1624	Burak Reis Denizaltı Komutanı	1908
3	Nejat ANDAY	Güverte Yüzbaşı	1625	Uluç Ali Reis Denizaltı Komutanı	1908
4	Fahir GÜMÜŞKAMÇI	Makine Yüzbaşı	1900	Burak Reis Denizaltı Başçarkçısı	1908
5	Süleyman Asaf TANERİ	Makine Yüzbaşı	1902	Uluç Ali Reis Denizaltı Başçarkçısı	1908
6	Şerafettin ÖZAYGEN	Makine Yüzbaşı	1907	Murat Reis Denizaltı Başçarkçısı	1908
7	Apdürrauf GÜLER	Güverte Yüzbaşı	1632	Oruç Reis Denizaltı Komutanı	1909
8	Lütfi SÜBAR	Güverte Yüzbaşı	1656	Burak Reis Denizaltı II. Komutanı	1908
9	Ali Hüseyin BAYKAŞ	Güverte Yüzbaşı	1677	Oruç Reis Denizaltı II. Komutanı	1912
10	Şükrü DUYDAL	Makine Yüzbaşı	1944	Oruç Reis Denizaltı Makine Vardiya Subayı	1910
11	Ali Kemal AKAL	Makine Yüzbaşı	1948	Murat Reis Denizaltı Makine Vardiya Subayı	1912
12	Fikret ERKİN	Güverte Üsteğmen	1701	Burak Reis Denizaltı Güverte Vardiya Subayı	1912
13	Hüsnü KORUR	Güverte Üsteğmen	1734	Uluç Ali Reis Denizaltı Güverte Vardiya Subayı	1914
14	İsfendiyar ALTAN	Güverte Üsteğmen	1744	Oruç Reis Denizaltı Güverte Vardiya Subayı	1914
15	Burhanettin AKTULGA	Tabip Üsteğmen	131	II. Denizaltı Filotillası Doktoru	1910
16	İzzet DALGAKIRAN	Refah Şilebi Süvarisi		Refah Vapuru Süvarisi	1890
17	İbrahim SAYGINER	Hava Asteğmeni	65	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1919
18	Mesut KORAY	Hava Asteğmeni	953	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1918
19	Arif ORANCI	Hava Asteğmeni	955	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1921
20	Hüsamettin ÖZDİNÇER	Hava Asteğmeni	958	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1921
21	Emin AKSU	Hava Asteğmeni	971	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1921
22	Cahit ŞARDAĞ	Hava Asteğmeni	974	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1919
23	Halit PERİNÇEK	Hava Asteğmeni	980	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1919
24	Arif ÖZGÜN	Hava Asteğmeni	982	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1922
25	Reşit BOLLUK	Hava Asteğmeni	991	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1920
26	Kerim ÜRGEN	Hava Asteğmeni	993	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1918
27	Fethi NOYAN	Hava Asteğmeni	997	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1919
28	Celal GÜRALP	Hava Asteğmeni	1010	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1920
29	Rahmi ÖZKARAYEL	Hava Asteğmeni	1011	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1921
30	Mehmet Ali BAYRI	Hava Asteğmeni	1019	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1918
31	Asım KALAÇ	Hava Asteğmeni	1025	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1917
32	Necmi ÖZGEN	Hava Asteğmeni	1046	Hava Asteğmen (Hava Öğrenci)	1920
33		İngiliz Binbaşı			

EK 7.2. Refah Şilebinde Şehit Olan Astsubayların Listesi

No	ADI SOYADI	GÖREVİ	TERTİP VE SİCİL NO	GÖREV YERİ
34	Hicabettin DİNÇKAL	Telsizci Başgedikli	339 / 390 S.13	**Oruç Reis**
35	Lütfü KOLÇAK	Elektrikçi Başgedikli	339 / 397 S.17	Oruç Reis
36	Server BALCI	Dizelci Başgedikli	340 / 417 S.32	Oruç Reis
37	Hasan AYDIN	Torpido Gedikli Başçavuş	930 /2072 S.178	Oruç Reis
38	Sabri BOLVANLI	Güverte Gedikli Çavuş	935 /2001 S.215	Oruç Reis
39	Hayri BARAN	Telsizci Gedikli Çavuş	936 /5005 S.468	Oruç Reis
40	Mustafa İLDENİZ	Dizelci Gedikli Çavuş	936 /5009 S.493	Oruç Reis
41	Kenan YENİÇERİ	Elektrikçi Gedikli Çavuş	936 /5026 S.479	Oruç Reis
42	Tahir EMERLE	Dizelci Gedikli Çavuş	936 /5028 S.481	Oruç Reis
43	Bilal İŞBECERİR	Torpido Gedikli Onbaşı	938 /5013 S.517	Oruç Reis
44	Nevzat DURUKAN	Telsizci Gedikli Başçavuş	929 /2028 S.104	**Murat Reis**
45	Vahit ÜĞE	Dizelci Gedikli Başçavuş	929 /2051 S.124	Murat Reis
46	Kenan KIZILILILGIN	Elektrikçi Gedikli Başçavuş	930 /2084 S.188	Murat Reis
47	Arif İLKAYLI	Torpido Gedikli Üst Çavuş	932 /2024 S.275	Murat Reis
48	Ali TERCAN	Dizelci Gedikli Üst Çavuş	934 /2071 S.391	Murat Reis
49	Cüneyt KURMUŞ	Dizelci Gedikli Üst Çavuş	934 /2084 S.395	Murat Reis
50	Nuri ÖNER	Elektrikçi Gedikli Çavuş	934 /2101 S.459	Murat Reis
51	Nihat SUSEVER	Güverte Gedikli Çavuş	935 /2045 S.224	Murat Reis
52	Hüseyin GÖKDAN	Dizelci Gedikli Çavuş	936 /5002 S.464	Murat Reis
53	Bahattin KARACA	Telsizci Gedikli Çavuş	936 /5033 S.484	Murat Reis
54	Cemil BAYBOL	Dizelci Gedikli Çavuş	937 /5004 S.489	Murat Reis
55	Muzaffer KALYONCU	Dizelci Gedikli Çavuş	937 /5012 S.494	Murat Reis
56	İhsan EMRE	Güverte Gedikli Çavuş	937 /5020 S.241	Murat Reis
57	Kadir KARAÜL	Dizelci Başgedikli	339 /400 S.18	**Burak Reis**
58	Nuri KORAL	Telsizci Başgedikli	340 /318 S.86	Burak Reis
59	Raif GİZER	Güverte Başgedikli	340 / 355 S 31	Burak Reis
60	Ali NECİP	Makine Gedikli Üst Çavuş	933 /2090 S.351	Burak Reis
61	Cemal UÇKAN	Güverte Gedikli Üst Çavuş	934 /2117 S.211	Burak Reis
62	Yaşar DENİZ	Dizelci Gedikli Çavuş	935 /2023 S.457	Burak Reis
63	Sabri DENİZER	Elektrikçi Gedikli Çavuş	935 /2029 S.431	Burak Reis
64	Mustafa TARCAN	Torpidocu Gedikli Çavuş	935 /2046 S.440	Burak Reis
65	Fethi KARADAYI	Dizelci Gedikli Çavuş	935 /2064 S.451	Burak Reis

EK 7.2. Refah Şilebinde Şehit Olan Astsubayların Listesi (Devam)

No	ADI SOYADI	GÖREVİ	TERTİP VE SİCİL NO	GÖREV YERİ
66	Hüseyin BUYRUKKAN	Güverte Gedikli Çavuş	936 /5012 S.236	Burak Reis
67	İbrahim ÖZEKİCİGİL	Dizelci Gedikli Çavuş	937 /5016 S.497	Burak Reis
68	Sebati OKER	Torpidocu Gedikli Onbaşı	937 /5037 S.507	Burak Reis
69	Rahmi AYHAN	Dizelci Gedikli Onbaşı	938 /5035 S.527	Burak Reis
70	Neş'et AKNAR	Güverte Gedikli Başçavuş	930 /2029 S.85	**Uluç Ali Reis**
71	Hüsamettin PINAR	Dizelci Gedikli Başçavuş	930 /2064 S.173	Uluç Ali Reis
72	Mustafa ERYILMAZ	Dizelci Gedikli Başçavuş	931 /2040 S.215	Uluç Ali Reis
73	Ali ARTUNÇ	Elektrikçi Gedikli Başçavuş	931 /2064 S.232	Uluç Ali Reis
74	Sırrı LEVENT	Makine Gedikli Üst Çavuş	933 /2054 S.336	Uluç Ali Reis
75	Kenan ESENDAĞ	Güverte Gedikli Üst Çavuş	934 /2065 S.196	Uluç Ali Reis
76	İbrahim MERDOL	Dizelci Gedikli Üst Çavuş	934 /2066 S.388	Uluç Ali Reis
77	Hakkı GÜRKAN	Telsizci Gedikli Çavuş	936 /5021 S.476	Uluç Ali Reis
78	Necdet GÜVEN	Elektrikçi Gedikli Çavuş	937 /5014 S.496	Uluç Ali Reis
79	Mustafa TOY	Güverte Gedikli Çavuş	937 /5028 S.244	Uluç Ali Reis
80	Adnan CAN	Torpidocu Gedikli Onbaşı	938 /5033 S.525	Uluç Ali Reis
81	Ali YEŞİLÇİMEN	Sıhhiye Gedikli Çavuş	938 /2001 S.40	Sıhhiye

EK 7.3. Refah Şilebinde Şehit Olan Erlerin Listesi

No	ADI SOYADI	BABA ADI	DOĞUM	GÖREVİ	NUM	MEMLEKET
82	Şevket YİĞİT	Halil	1332	Güverte Çavuş	938 / 534	Geredeli Köyü KANDIRA
83	Yaşar (Ömer) UMUL	Salih	1333	Güverte Çavuş	938 / 1021	Madensuyu Mah. SARİYER
84	Mehmet EMANET	Hüseyin	1332	Güverte Onbaşı	938 / 935	Civre Köyü SÜRMENE
85	İsmail DEMİREL	Osman	1333	Güverte Onbaşı	938 / 229	Fıstıklı Köyü GEMLİK
86	Mustafa SALAR	Cemil	1335	Güverte Er	940 / 1225	İstiklal Mah. ŞARKÖY
87	Mehmet KAÇAK	Ahmet	1334	Güverte Er	939 / 1934	Barbaros Köyü OF
88	S. Naci ÇETİNDEMİR	Osman	1335	Güverte Er	940 / 134	Cumhuriyet Köyü MANYAS
89	Halil DEMİRER	Mustafa	1334	Güverte Er	940 / 1093	Erikli Köyü ÖDEMİŞ
90	Nahit KÜÇÜK	Osman	1334	Güverte Er	939 / 2085	Argalya Köyü TRABZON
91	Ahmet ÖZTOP	M. Ali	1335	Güverte Er	940 / 1000	Farilya Köyü BODRUM
92	İbiş DURMAZ	Halil	1333	Güverte Er	939 / 1830	Çolak İbrahim Mah. SEFERİHİSAR
93	İsmail DELİBALTA	Ahmet	1334	Güverte Er	939 / 2222	Bayramlı Köyü ÇARŞAMBA
94	Süleyman İNCE	Ahmet	1330	Güverte Er	939 / 2169	Kaptan Paşa Mah. RİZE
95	Nezir AĞAÇ	Hasan	1335	Güverte Er	940 / 453	Elmalı Köyü YALOVA
96	Sadettin KARAYEL	Şakir	1335	Güverte Er	940 / 346	Hacı Yusuflar Mah. AKÇAKOCA
97	Selahattin SEVİNER	Emin	1335	Güverte Er	940 / 645	Zurnacı Köyü BARTIN
98	Recep ÇAĞLAYAN	Süleyman	1335	Güverte Er	940 / 462	Çınarcık Köyü YALOVA
99	Mustafa ERTAŞ	Salih	1334	Güverte Er	939 / 1458	Naip Köyü TEKİRDAĞ
100	Saffet BİRİNCİ	Aziz	1334	Güverte Er	939 / 1608	Gimre Köyü SÜRMENE
101	Mustafa DEMİRCİ	Tevfik	1334	Güverte Er	939 / 1718	Nefsişarlı Köyü VAKFIKEBİR
102	Fikri SÜVARİ	Kazım	1335	Güverte Er	940 / 1472	Gündoğdu Köyü ERDEK
103	İbrahim ÖZKAN	Mustafa	1333	Güverte Er	939 / 1488	Bayır Köyü GELİBOLU

Ek 7.3. Refah Şilebinde Şehit Olan Erlerin Listesi (Devam)

No	ADI SOYADI	BABA ADI	DOĞUM	GÖREVİ	NUM	MEMLEKET
104	Ömer ŞİRİN	Ali	1334	Güverte Er	939 / 2201	Karamanduz Köyü TERME
105	Hasan DURMAZ	Bayram	1335	Güverte Er	940 / 220	Tuzla Köyü GEBZE
106	Hüseyin TEZCAN	Mustafa	1335	Güverte Er	940 / 320	Kuyumculu Köyü KARASU
107	İskender ÖREN	Ahmet	1331	Güverte Er	939 / 1494	Orta Köyü GELİBOLU
108	Hasan KARAER	Ömer	1334	Güverte Er	939 / 1677	Fethiye Köyü RİZE
109	Nuri ÇİÇEK	Osman	1335	Güverte Er	940 / 1309	Bayat Köyü K.EREĞLİ
110	İbrahim ERTÜRK	Süleyman	1333	Güverte Er	940 /1034	Zeytinli Köyü ÇEŞME
111	Osman ÖZNAL	Kemal	1335	Güverte Er	940 / 122	Edincik Kümbet Köyü BANDIRMA
112	Necip KARA	Ahmet	1334	Güverte Er	939 / 1240	Yukarı Kalamış Köyü ŞARKÖY
113	Halil Sabri ATEŞ	Osman	1334	Güverte Er	939 / 12	Sığacık Köyü SEFERİHİSAR
114	Süleyman TEKİN	Raşit	1335	Güverte Er	940 / 452	Çukur Köyü YALOVA
115	Mehmet EROL	Mehmet	1328	Güverte Er	939 / 2448	Hamya Köyü İNEBOLU
116	Hasan OKAYLAR	Mustafa	1335	Güverte Er	940 / 40	Küçük Kumla Köyü GEMLİK
117	Sait TERZİ	Osman	1335	Güverte Er	940/825	Kerem Köyü VAKFIKEBİR
118	Ali KALKAN	Hasan	1335	Güverte Er	940 / 1135	Sıra Köyü URLA
119	İsmail KORKMAZ	İsmail	1334	Güverte Er	939 / 1791	Eski Kocaeli Köyü K.EREĞLİ
120	Ömer ERGİN	İdris	1334	Güverte Er	939 / 1905	Hacı Selli Köyü GERZE
121	Mehmet DEMİRALP	Muharrem	1333	Makine Er	939 / 2129	Alin Soflar Köyü HOPA
122	Halil HIZIR	Hasan	1334	Makine Er	939 / 1529	Kaba Köyü GÖRELE
123	Mustafa ALBAYRAK	Halim	1333	Makine Er	939 / 1266	Makiyavloz Köyü OF
124	İsmail YILDIZ	Yusuf	1335	Makine Er	940 / 547	Keşkek Köyü EREĞLİ

EK 7.3. Refah Şilebinde Şehit Olan Erlerin Listesi (Devam)

No	ADI SOYADI	BABA ADI	DOĞUM	GÖREVİ	NUM	MEMLEKET
125	Hüseyin ARSLAN	Sadık		Makine Er	940 / 36	Armutlu Köyü GEMLİK
126	Mehmet ÇETİNER	Ömer	1335	Makine Er	940 / 38	Büyük Kumla GEMLİK
127	Hüseyin GÜLLÜ	Halil	1334	Makine Er	939 / 2336	Kumbağ Köyü TEKİRDAĞ
128	Hüseyin DOLMA	Hüseyin	1335	Makine Er	940 / 618	Hacı Ali Köyü ZONGULDAK
129	Ahmet Nuri ÇAPAN	Mustafa	1335	Makine Er	940 / 123	Edincik Yenice Köyü BANDIRMA
130	Edip DÖNMEZ	Ahmet	1332	Makine Er	939 /1246	Medrese Mah. HAYMANA
131	Nazım HAZNEDAR	İbrahim	1333	Makine Er	939 /2292	Kozluhan Köyü Ünye /ORDU
132	Şükrü YILMAZ	Kadir	1334	Makine Er	939 /1320	Sazlı Köyü SİNOP
133	Mehmet ÇARMAKÇI	İlyas	1334	Makine Er	939 /1931	Laka Homruk Köyü OF
134	İbrahim YAKAR	İbrahim	1334	Makine Er	939 /1792	Kepez Köyü K.EREĞLİ
135	Halil YAVUZ	Galip	1335	Makine Er	940 / 31	Karaca Ali Köyü GEMLİK
136	Süleyman ERDOĞAN	Hasan	1334	Makine Er	939 /1827	Kumbakçı Köyü BODRUM
137	Sait SERVİNÇ	Rıza	1335	Makine Er	940 /1243	Kirmanlı Mah. EREĞLİ
138	Ali ALTIN	Abtül	1335	Makine Er	940 / 127	Akçapınar Köyü BANDIRMA
139	Mehmet DEMİRKAN	Resul	1335	Makine Er	940 /1200	Kumbağı Köyü TEKİRDAĞ
140	Ali AKYILDIZ	Yakup	1334	Makine Er	939 /1919	Hoçka Köyü AKÇAABAT
141	Salim TACİR	Arif	1334	Makine Er	939 /2251	Uzunpara Köyü ORDU
142	Bahattin ÇÖKELEZ	Mustafa	1335	Makine Er	940 /1404	Budak Cebeci Köyü BARTIN
143	Nihat ERTEN	Mesut	1334	Makine Er	939 /2132	Yeni Köy HOPA
144	Hasan TEKİN	Hüseyin	1335	Makine Er	940 / 588	Yeraçlı Yürük Köyü K.EREĞLİ

EK 7.4. Refah Faciasında Şehit Olan Refah Şilebi Personel Listesi

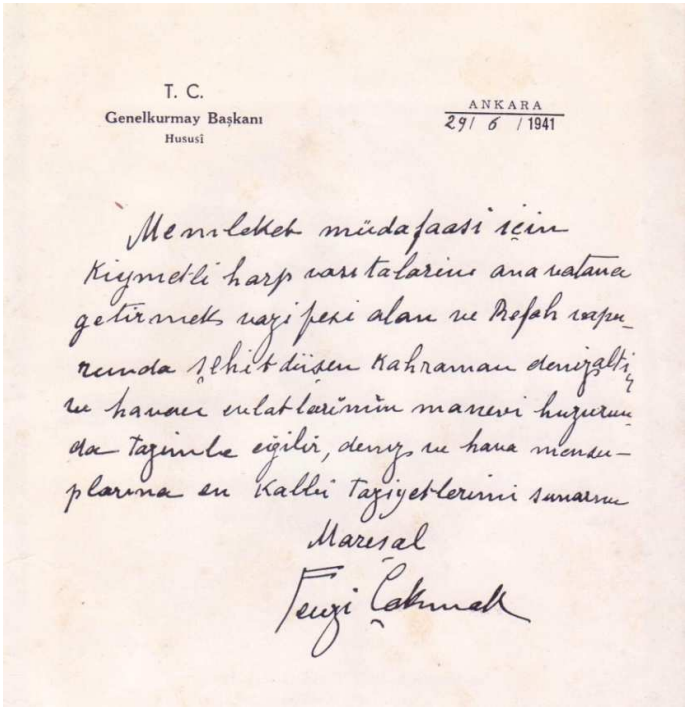
NO	ADI SOYADI	İŞİ	SİCİL	GÖREVİ	DOĞUM	MEMLEK
145	Hüseyin SEDAT	Kaptan	31	İkinci Kaptan	1886	İstanbul
146	Salih BİLEN	Kaptan	146	Üçüncü Kaptan	1912	Rize
147	Âdem MAZLUM	Telsizci	81	Telsizci	1896	Sürmene
148	Mükerrem …….	Çarkçı	287	İkinci Çarkçı	1882	Develi
149	Emin ÇEKEN	Çarkçı	70	Üçüncü Çarkçı	1888	İstanbul
150	Mustafa …….	Makine Lostromosu	82	Makine Lostromosu	1912	Rize
151	Cemal EKİZ	Gemici	11./6061		1902	Görele
152	Eyüp KUŞKAYA	Gemici	10		1903	Tirebolu
153	Mehmet YILMAZ	Gemici	4/607		1904	Rize
154	Sefer KALYONCU	Gemici	937/407		1915	Rize
155	Mustafa SOĞUKSU	Gemici	74		1921	İstanbul
156	Sami ÇELİK	Ateşçi	11/1436	Ateşçi	1905	Görele
157	Hasan KOÇ	Ateşçi	8/1243	Ateşçi	1912	Tirebolu
158	Mehmet EKŞİ	Ateşçi	334	Ateşçi	1903	Tirebolu
159	Kazım GÜNER	Ateşçi	940/1075	Ateşçi	1913	Görele
160	Dursun GÜNAYDIN	Ateşçi	11/1170	Ateşçi	1904	Rize
161	Ferhat KART	Ateşçi	11/1559	Ateşçi	1908	Mapavri
162	Ömer YILMAZ	Ateşçi	936/678	Ateşçi	1921	Rize
163	Mahmut YILDIZ	Kömürcü	941/1961	Kömürcü	1914	Görele
164	Sefer YILMAZ	Kömürcü	940/1914	Kömürcü	1920	Rize
165	Mehmet SEYYAR	Kömürcü	94/2498	Kömürcü	1923	Rize
166	Ali TUNÇ	Kamarot	14	Kamarotu	1921	Bolu
167	Recep ALİ ÇAM	Yağcı	939/314	Yağcısı	1923	Rize
168	Mehmet Ali ÇELİK	Yağcı	6/1645	Yağcısı	1903	Gerede

EK 8. Resimler

1940'lı Yıllarda Mersin ve Limanı

Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın Şehit Ailelerine Yazdığı Taziye Yazısı

T. C.
Genelkurmay Başkanı
Hususî

ANKARA
29/ 6 /1941

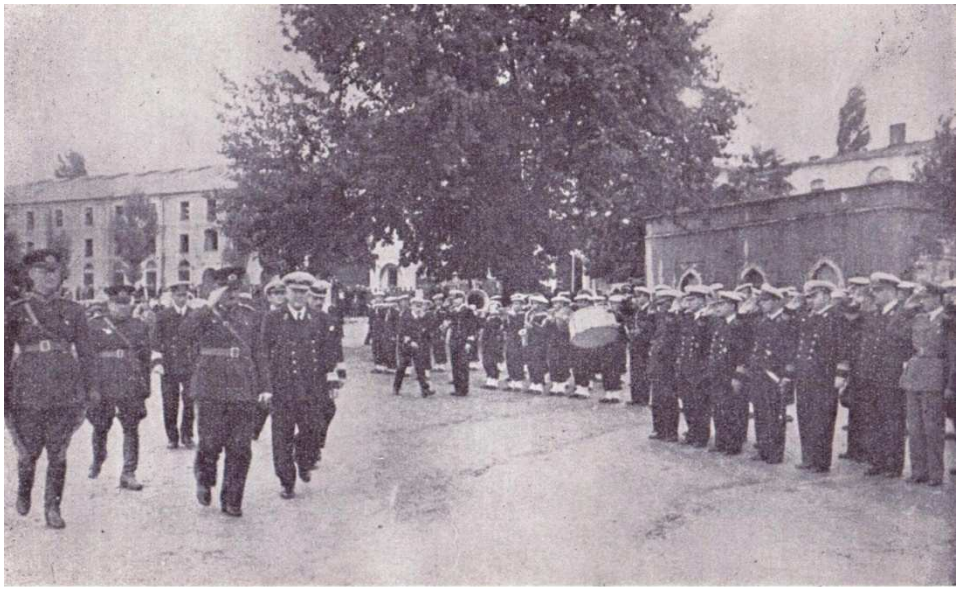
Memleket müdafaası için kıymetli harp vasıtalarını ana vatana getirmek üzere yapılan Boğaz seferinde şehit düşen kahraman denizaltı ve hava mürettebatının manevi huzurunda tazimle eğilir, deniz ve hava mensuplarına en kalbî taziyetlerimi sunarım

Mareşal
Fevzi Çakmak

Refah Faciasından Kurtulanlar

İstanbul Deniz Kuvvetlerinde Refah Şehitleri İçin Yapılan Merasim

İstanbul Deniz Kuvvetlerinde Refah Şehitleri İçin Yapılan Merasim

İstanbul Deniz Kuvvetlerinde Refah Şehitleri İçin Yapılan Merasim

Donanmada yapılan merasimde
Denize atılan çelenkler

Refah Faciasından Kurtulan Bazı Kazazedelerin Fotoğrafları

Resimde **Alt Grup Soldan Sağa**: Astsubay Başçavuş Mehmet ERDEM, Güverte Yüzbaşı Muhittin DARGA, Levazım Yüzbaşı Nevzat ERÜL, Hava Yüzbaşı Reşat ERSEL, Astsubay Üstçavuş Fahri ALTAN

Orta Grup Soldan Sağa: Astsubay Onbaşı Beytullah CİN, Hava Öğrenci Nurettin ÖZYÜREK, Kıdemli Başçavuş Ziya (LODOS), Astsubay Üstçavuş Ahmet İKİZLER, Güverte Üsteğmen Fazıl KARTAL, Astsubay Onbaşı Kemal

Üst Grup Soldan Sağa: Astsubay Başçavuş Şeref ESMER, Astsubay Üstçavuş Ömer ÖNEY, Astsubay Başçavuş Reşat KİP, Astsubay Çavuş Mustafa ALADAĞ, Hava Öğrencisi İbrahim TOZMAN, Astsubay Çavuş Cezmi KUYAŞ[782]

[782] Raşit Metel, **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek- I,** s. 188.

Refah Şilebi Kaptanı İzzet DALGAKIRAN

Refah Şilebi'nin PERSEVERANZA Adı İle Kayıtlı Olduğu Dönem

Kaynak: Ali Bozoğlu Arşivinden

Refah Şilebi

Kaynak: Ali Bozoğlu Arşivinden

Oruç Reis Denizaltı Gemisi (1942- 1958 İngiliz S sınıfı)

Murat Reis Denizaltı Gemisi (1942- 1958 İngiliz S sınıfı)

Burak Reis Denizaltı Gemisi (1946-1958 İngiliz S sınıfı)

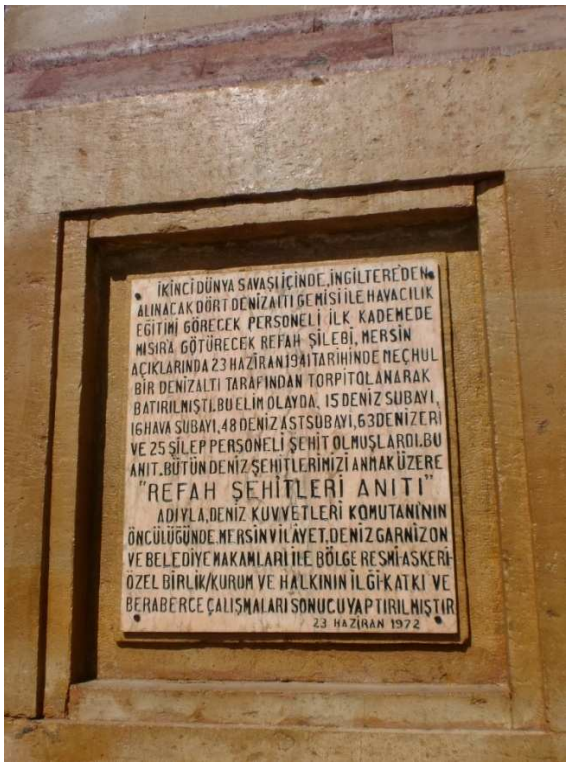
Uluç Ali Reis Denizatı Gemisi (1942- 1958 İngiliz S sınıfı)

Refah Anıtının Dıştan Görünüşü

Refah Şehitleri Anıtı Kitabesi

Refah Anıtının İçten Görünüşü Nisan 2010

Mersin Refah Anıtı Logosu

Refah Şehitleri Anıtı Açılışı Hatıra Madalyonu Ön Yüzü

Refah Şehitleri Anıtı Açılışı Hatıra Madalyonu Arka Yüzü

İstanbul Deniz Müzesinde Sergilenen Refah Faciasından Kazazedeleri Kurtaran Sandal

KAYNAKÇA

ARSLAN, Esat, (2001), "Refah Faciasının 60. Yıl Dönümünde KHO 1941 Onaltı Şehidimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ekim 2001, Sayı: 370, Ankara, ss. 80-86.

AYDIN, Mesut, (1990), "Milli Mücadele Yıllarında TBMM Lehine İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gizli Bir Grup: Zabitan Grubu (27 Ekim 1920- 20 Eylül 1921)", **A.A.M.D**. VI/ 18, Ankara, ss. 591-599.

BARUTÇU, Faik Ahmet, (1977), **Siyasi Anılar (1939- 1954),** Milliyet Yayınları, İstanbul.

BAŞ, Ersan, vd., (2009), **Gazi Hamidiye**, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, (1967), **Cumhuriyet Donanması (1923- 1960),** T.C. Deniz Basımevi, İstanbul.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, (1969), **Büyük Atatürk ve Türk Denizciliği**, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, (1975), "İstiklal Savaşında Türk Sularında Yabancı Donanma Harekâtı (1918- 1922)", **Belleten**, C. 39, ss. 77-95.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, (1977), **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt: 5, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, (1982), **Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, Cilt. I, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul.

ÇELİK, Y. Necdet, (2005), **Cumhuriyet Donanması (1923- 2005),** Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul.

"**Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi**", http://www.dzkk.tsk.tr/Turkce/ Tarihi Miras/geneltarihce.php (12.07.2010)

"**Denizaltı Birlik Tanıtımı**", http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/ birliktanitimi/DZALTIEGT MRKKOM/INDEX.php#_TARİHÇE. (19.06.2010)

"**Denizaltı Eğitimi**", http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/birliktanitimi/DZALTIEGT MRK KOM/INDEX.php#_DENİZALTI_EĞİTİM_MERKEZİ_1; (19.06.2010)

DOĞANAY, Rahmi, (2001), **Milli Mücadele'de Karadeniz (1919-1922),** Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

EKİNCİ, Necdet, (1994), "Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Anadolu'daki Türk ve Düşman Gizli Faaliyetleri", **Atatürk Yolu Dergisi**, IV/14, ss.167-184.

ERİM, Nihat, (1953), **Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri**, Cilt: 1, (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, TTK Basımevi, Ankara.

Ernis**,** www.b-iz.org/linkler.asp (15.10.2010)

Fevkalâde Nüshası**, 362 Sayılı Deniz Mecmuası**, Deniz Matbaası, 1941, ss. 1-100.

GÜLEN, Nejat, (1988), **Dünden Bugüne Bahriyemiz**, Kastaş Yayınları, İstanbul.

GÜLEN, Nejat, (2001), **Şanlı Bahriye**, Kastaş Yayınları, İstanbul.

IŞIN, Mithat, (1946), **İstiklal Harbi, Deniz Cephesi,** T.C. Deniz Basımevi.

"Italıan Submarıne Operatıons Detaıled Record (İtalyan Denizaltı Operasyonlarının Ayrıntılı Kayıtları", http://www.regiamarina.net (12.12.2010)

İLMEN, Vedii, (2000), "Refah Faciası", **Tarih ve Toplum Dergisi**, Sayı: 200, ss. 68-73.

JAESCHKE, Gotthard, (1989), **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi-Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, TTK Yayınları, Ankara.

JAESCHKE, Gotthard, (1990), **Türkiye Kronolojisi (1938- 1945),** Çev. Gülayşe Koçak, TTK. Ankara.

KOÇAK, Cemil, (2007), **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938- 1945),** Cilt 1, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

KOÇAK, Cemil, (2007), **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938- 1945),** Cilt: 2, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

Komisyon, (1984), **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek- II**, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul.

Mehmet Akif Tural, (Temmuz 1995), Tekâlif-i Milliye (Halka Borcu Kalmayan Devlet), *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 32, Cilt: XI, Alıntı http: //www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=801

MERAY, Seha L. ve Osman OLCAY, (1977), **Osmanlı İmparatorluğunun Çöküşü Belgeleri (Mondros Bırakışması, Sevr Andlaşması İlgili Belgeler)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 409, Ankara.

METEL, Raşit, (1960), **Türk Denizaltıcılık Tarihi**, T.C. Deniz Basımevi, İstanbul.

METEL, Raşit, (1966), **Atatürk ve Donanma**, Deniz Basımevi, İstanbul.

METEL, Raşit, (1970), **Türk Denizaltıcılık Tarihi Ek- I**, T.C. Deniz Basımevi İstanbul.

MÜDERRİSOĞLU, Alptekin, (1990), **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

MÜTERCİMLER, Erol, (2004), **Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek ve Kuvayı Milliye Donanması**, Alfa Basım Yayım, İstanbul.

MÜTERCİMLER, Erol, (2005), **Bu Vatan Böyle Kurtuldu,** 4. Baskı**,** Alfa Yayınları**,** İstanbul.

NUTKİ, Süleyman, (2005), **Resmi ve Özel Belgeler Işığında Resimli Ertuğrul Firkateyni Faciası**, Ankara Dz. İk. Grp. K.lığı Basımevi Amirliği, Ankara.

NUTKU, Emrullah, (2009), **İstiklal Savaşında Denizciler**, Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi, Ankara.

OKUR, Mehmet, (2006), **Milli Mücadele'de Karadeniz Bölgesi'ne Yönelik İngiliz Faaliyetleri**, ATESE, Ankara.

Olaganüstü bir öykü, TCG- Yavuz, SMS- Goeben", http://battlecruiseryavuz. hypermart. net/english.htm (17.07.2010).

OMUR, Sinan, (1962), **Büyük Mareşal Fevzi Çakmak'ın Askeri Dehası, Siyasi Hayatı**, Sinan Matbaası, İstanbul.

ORBAY, Rauf, (2000), **Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım**, Cilt. I, Emre Yayınları, İstanbul.

ORHAN, M. Celalettin,(1982), **Askerlik Hatıralarım**, Deniz Basımevi, İstanbul.

Osmanlıca Türkçe Sözlük, http://www.osmanlicaturkce.com/ (2010-2011).

ÖKSÜZ, Hikmet, (2006), "Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Deniz Kuvvetlerinin Durumu ve Milli Mücadeleye Katkıları", **3. Deniz Harp Tarihi Semineri.**

ÖNDEŞ, Osman, (2006), **Refah'ı Kim Batırdı?,** Denizler Kitapevi, İstanbul.

ÖZÇELİK, Selahattin, (2000), **Donanmayı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti**, TTK, Ankara.

POLAT, Soner, (Ed.) vd. (2008), **İstiklal Harbi'nde Bahriyemiz**, Dz. İk. Grp. K.lığı Basımevi Amirliği, Ankara.

Refah Olayı ve Şehitlerimiz, (1972), (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Refah Şehitleri Anıtı Açılışı Tören Kitapçığı), Dz. K.K. Basımevi, Ankara.

SARAÇOĞLU, Ahmet Cemaleddin, (Eylül 2006), **Rauf Orbay ve Hamidiye**, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

SARIKOYUNCU, Ali, (2009), **Milli Mücadele'de Zonguldak Sancağı**, Zonguldak Valiliği Yayını, 2. Baskı, Ankara.

SEHA L. Meray ve Osman OLCAY, (1977) **Osmanlı İmparatorluğunun Çöküşü Belgeleri (Mondros Bırakışması, Sevr Andlaşması İlgili Belgeler),** A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 409, Ankara.

Sir Somerset Arthur Gouch Calthorpe, www.vikipedia.org/'da (10.06.2010).

Türk İstiklal Harbi, Cilt 5, Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı, (1964), Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayını, Seri No: 1, Ankara.

Türk İstiklal Harbi, Cilt 7, **İdari Faaliyetler**, (1875), Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayını, Ankara.

ÜLKEKUL, Cevat, (2009), "Tümgeneral (E), Kurtuluş Savaşı'nda Türk Denizcileri ve Cumhuriyet Bahriyesinin Kuruluşu", **Türk Haritacılığının ve Deniz Araştırmacılığının Geçmişi, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu**, Bildiri.

ÜNAL, Ertan, (2006), "Denizaltı Filosunun İlk ve En Büyük Kaybı… Refah Faciası", **Popüler Tarih Dergisi**, Sayı: 70, ss. 54-64.

YÜREKLİ, Mustafa, (2008), "İnönü'nün Hitler'le Dansının Faturası: Refah Faciası", www.haber7.com, (26.08.2010).

ZÜRCHER, Erik Jan, (2007), **Milli Mücadelede İttihatçılık**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Arşiv Belgeleri

1) T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (B.C.A.)

BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 191.311.32, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 191.310.12, BCA, Fon No: 30.18.01.02. Yer No: 89.114.19, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 169.173.9, BCA, Fon No: 30.18.01.02. Yer No: 58.77.11, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 62.419.1, BCA, Fon No: 30.10. Yer No: 140.5.15, BCA, Fon No: 30.18.01.02. Yer No: 95.65. 20, BCA Fon Kodu: 030 10.Yer No: 193 325 12, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 171.185.21, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 232.563.9, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 235.587.13, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 71.186.21, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 62.419.3, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 235.587.10, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 143.22.6, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 143.22.5, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 46.297.12, BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1. Yer No: 26.65.12, BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0. Yer No: 193.325.12, BCA, Fon Kodu.30.18.1.1.Yer No: 5.24.5, BCA, Yer Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 140. 6.29, BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1. Yer No: 5.24.3, BCA, Fon Kodu.30.18.1.1. Yer No: 14.42.11, BCA, Fon No: 030.10.0.0. Yer No: 62.418.5, BCA, Fon No: 030.10.0.0. Yer No: 137.983.4, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 169.173.9, BCA, Fon No: 30.10. Yer No: 140.5.25, BCA, Fon No: 30.10.Yer No: 140.6.5, BCA, Fon No: 30.10.0.0Yer No: 235.587.10, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 193.325.12, BCA, Fon No: 30.10. Yer No: 140.5.25, BCA, Fon No: 30.10.Yer No: 140.6.5, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 143.22.6, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 143.22.5, BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 46.297.12, BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1. Yer No: 26.65.12, BCA, Fon No: 30.10.0.0. Yer No: 193.325.12,

2) T.C. Genelkurmay Başkanlığı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Lalahan Deniz Genel Arşiv Müdürlüğü Belgeleri

(Deniz Kuvvetleri Komutanlığının, 20 Haziran 2009 Tarih ve 4050-22240-09/Mrk.D.Bas.Yym ve Müz.Ş. (497) (84808) Sayılı yazısı ile gönderilen belgeler)

Deniz Albay İ. R. ÜLMAN' ın başkanlığında oluşturulan Refah Faciasını Araştırma Tetkik Komisyonunun İdari ve Teknik Raporu.

Albay Safiyeddin DAĞADA' nın Mersin'de yaptığı tahkikat sonuç tutanağı.

Mersin Emniyet Müdürü Nurettin KESKİNBORA' nın Vilayet Makamına yazdığı 03 Temmuz 1941 tarihli raporu.

Güverte Yüzbaşı Muhittin DARGA' nın 03 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Levazım Yüzbaşı Nevzat ERÜL' ün 02 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Makineci Yüzbaşı Sabahattin KÖZDEMİR' in 03 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Havacı Yüzbaşı Reşat ERSEL' in 04 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Güverte Üsteğmen Fadıl KARTAL' ın 07 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Dizelci Başgedikli Ziya LODOS' un 05 Temmuz 1941 günü, verdiği ifade tutanağı.

Denizaltı telsiz Başçavuş Reşat KİP' in 05 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Elektrikçi Üstçavuş Osman ÜLAY' ın 07 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Dizelci Üstçavuş Cemalettin DİNÇER' in 08 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Elektrikçi Gedikli Çavuş Cezmi KUVAŞ' ın 08 Temmuz 1941 günü verdiği ifade tutanağı.

Güverte Er Abdullah Abdurrahim ŞENOL' un 12 Temmuz 1941 verdiği ifade tutanağı.

T.C. Dz. K.K. Deniz Müzesi Arşivi Müdürlüğünün Deniz Kuvvetleri Komutanlığına 27 Ağustos 1965 tarih ve 3927-65 sayılı yazısı.

T.C. Dz. K. K., Deniz Müzesi Arşiv Müdürlüğü'nün 27 Ağustos 1965 tarih ve MÜZE: 3927-65 sayılı yazısı.

Deniz Kuvvetleri komutanlığının 27 Haziran 1972 tarih ve 1807-72 Ok. Krs./MOR. Sayılı yazısı.

Albay İbrahim Rıza Ülman'ın reisliğinde toplanan Tahkikat Komisyonunun ''Refah Vaporu Kazazedelerinin İfadeleri Hakkında Rapor''.

Genelkurmay Başkanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 25 Haziran 2009 tarih ve 4050-22240-09/Mrk. D. Bas. Ym. Ve Müz.Ş.(497) (84808) nolu yazısı.

Milli Savunma Vekâletinin, Başvekâlet'e gönderdiği 13 Kasım 1941 tarih ve 2775/ 9045 tarihli yazısı.

T.C. M. M. V. Donanma Şubesi Müdürlüğünün 16.07.1941 tarih ve 14358 sayılı yazısı.

T.C. Genelkurmay Başkanlığı, PER: 7100-441-65 PAR. İŞLEM 2. Ks., 3 Ağustos 1965.

T.C. GENKUR. BŞK. DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI, HUKUK İŞ: 4008-810/65, 22 Kasım 1965.

Türk Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü'nün, 30.03.2010 tarih ve B.02. 2. TDİ. 63.00.01/-231.-2192 sayılı yazısı.

Özel Arşivler

Ali BOZOĞLU arşivi

Osman ÖNDEŞ arşivi

Şehit İbrahim ÖZEKCİGİL' in kardeşi Erdoğan ÖZEKİCİ' nin özel arşivi

Şehit Sefer Naci ÇETİNDEMİR aile arşivi

Şehit Mehmet ÖZTOP aile arşivi

Gazeteler

ÖZSOY, Bekir Bülent, "Refah Faciası!", **Akşam Gazetesi**, 24.06.2007.

"Akdeniz'de Refah Vapuru Battı", **Ulus Gazetesi**, (27 Haziran 1941 Cuma).

"Bir Vapurumuz Akdeniz'de Batırıldı", **Cumhuriyet Gazetesi**, (27 Haziran 1941).

"Refah Vapuru'nun Batmasında Mihver Filosuna Mensup Gemilerin Dahli Yok", **Ulus Gazetesi**, (03 Temmuz 1941).

"Refah Faciası", **Cumhuriyet Gazetesi**, (03 Temmuz 1941).

"CHP Meclis Grupunda Milli Müdafaa Vekiline 209 Reyle İtimad Beyan Etti", **Ulus Gazetesi**, (04 Temmuz 1941).

"Refah Vapuru Faciası, Milli Müdafaa Vekilimiz Faciaya Dair İzahat Verdi", **Ulus Gazetesi,** (05 Temmuz 1941).

"Refah Faciası Mesuller Hususi Bir Divanı Harbe Verilecekler", **Cumhuriyet Gazetesi**, (06 Temmuz 1941).

"CHP Meclis Grupunda Milli Müdafaa Vekili Refah Vapuru Faciası Hakkında Yapılan Adli Tahkikat Üzerine İzahat Verdi", **Ulus Gazetesi**, (17 Eylül 1941).

"Vekiller Heyetinde Değişiklik Oldu", **Ulus Gazetesi**, (13 Kasım 1941).

"Refah Hadisesi O Zaman Vekil Olan İki Mebusun İsticvabı Lüzumu İleri Sürdü", **Ulus Gazetesi**, (14 Kasım 1941).

"Refah Faciası Mesulleri Genelkurmay Başkanlığı Tahkikat Neticesini Bildirdi", **Cumhuriyet Gazetesi**, (14 Ocak 1942).

"Refah Faciası Tahkikatı, Evrakın Bugün Mecliste Tahkikat Komisyonuna Tevdii Muhtemel", **Cumhuriyet Gazetesi**, (16 Ocak 1942).

"Refah Vapuru Faciası Tahkikatı", **Ulus Gazetesi**, (17 Ocak 1942).

"Refah Tahkikatı Mecliste", **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Ocak 1942).

"Refah Tahkikatı", **Cumhuriyet Gazetesi**, (22 Ocak 1942).

"Mecliste Refah Hadisesi Müzakereleri", **Ulus Gazetesi**, (03 Şubat 1942),

"O Zaman Vekil Olan İki Mebusun Hadisede Mesuliyetleri Görülmedi", **Ulus Gazetesi**, (03 Şubat 1942).

"Refah Hadisesine Dair Millet Meclisinin Kararı", **Cumhuriyet Gazetesi**, (03 Şubat 1942).

"Millet Meclisinde Refah Münakaşası", **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Şubat 1942).

YAĞCI, İsmail, "Refah Vapuru Şehitlerinin Cenazeleri Kayboldu mu?", **Türkiye Gazetesi**, (21 Haziran 2010).

"Refah Vapuru Şehitleri İçin İhtifal Yapıldı", **Ulus Gazetesi**, (08 Temmuz 1941).

"Hazin Bir Tören", Cumhuriyet Gazetesi, (08 Temmuz 1941).

"Refah Vapuru Davası", **Son Posta Gazetesi**, (07 Mayıs 1943).

"Refah Vapuru Davası", **Son Posta Gazetesi**, (03 Haziran 1943).

"Refah Vapuru Davası", **Son Posta Gazetesi**, (11 Haziran 1943).

"Suçluların Duruşmalarına Dün Ankara Ağırceza Mahkemesinde Devam Edildi", **Son Posta Gazetesi**, (16 Temmuz 1943).

"Refah Vapuru Hadisesinden Liman Reisliği Mi Mesul?", **Son Posta Gazetesi**, (18 Temmuz 1943).

"Refah Davası", **Son Posta Gazetesi**, (13 Ağustos 1943).

"Refah Hadisesi Davası", **Son Posta Gazetesi**, (4 Eylül 1943).

"Refah Şilebi Faciası", **Son Posta Gazetesi**, (29 Birinci Kanun (Aralık) 1943).

"Mesuller Hakkında Karar Yarın Veriliyor", **Son Posta Gazetesi**, (12 İkinci Kanun (Ocak) 1944).

"Türk Karasularını Takiple Şimale Giden 145 Tonluk Kaynakdere Motoru İğneada ile Midye Arasında Bir Denizaltı Tarafından Batırıldı", **Ulus Gazetesi**, (06.11.1941).

"Bir Denizaltı Çankaya Motorunu Batırdı", **Ulus Gazetesi**, (25 Şubat 1942).

DİZİN

1

1 Nolu Motorbot, 47

2

2 Nolu Motorbot, 47

A

Abdullah ŞAY, 197, 292
Abdurrahim ŞENOL, 168, 182, 196, 199, 240, 345
Abdurrahman (BENLİOĞLU), 130
Abdülhamid Han, 103, 123
Abdürrauf GÜLER, 315
Absalah (Hopa), 64
Âdem MAZLUM, 143
Adnan BARZİLAY, 141, 217, 223, 234
Adnan Berzilay, 138
Ahmet Hamdi (DENİZMEN), 100
Ahmet İKİZLER, 197, 230, 293, 360
Alâaddin (GÜVEN), 129, 130
Alemdar Gemisi, 47
Alemdar Römorkörü, 50
Ali ARTUÇ, 160, 310
Ali NECİP, 159
Ali Süha DELİLBAŞI, 207
Ali TERCAN, 328
Ali TUNÇ, 144
Amasra, 27, 45, 48, 59, 60, 61, 64, 65, 70, 75, 76, 97, 112, 289
Amasra Bahriye Bataryası, 75
Amiral Amet, 13
Amiral Arif Paşa, 12, 14
Amiral Calthorpe, 13, 14, 19, 31, 51
Amiral Calthrope, 10
Amiral Passuvitz, 12
Amiral Şükrü OKAN, 126
Amiral Webb, 13
Arif ORANCI, 171, 346
Arif ÖZGÜN, 171, 347
Asım KALAÇ, 172, 349
Ata NUTKU, 188, 190, 195, 228, 244
Atılay, 133, 134, 136
Averoff, 31
Aydın Reis, 15, 19, 34, 42, 43, 45, 70, 97, 101, 107, 108, 127
Aydın Reis Gambotu, 19, 45, 97, 127
Ayetullah ALTUĞ, 216, 224, 229, 234, 235, 237, 239
Ayyıldız Motoru, 45

B

Bababurnu (Ereğli), 64
Bahriye Vekâleti, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 127
Barbaros GÜNERGİN, 202
Barbaros Hayreddin Paşa, 4
Bartın Liman Reisliği, 74
Basra, 5, 106, 119, 207
Batıray, 133, 134
Batum, 11, 15, 23, 45, 47, 50, 54, 63, 66, 88, 97, 142
Bekir AKKAN, 172, 186, 197, 349
Berk-i Satvet, 5, 119, 120
Berkisatvet, 14, 105
Beytullah CİN, 197, 360
Binbaşı Neşet Bey, 115
Burak Reis, 15, 34, 100, 107, 110, 135, 136, 153, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 203, 259, 295, 296, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 363

C

Cahit ŞARDAĞ, 171, 347
Celal (İSEN), 131
Celal EYİCEOĞLU, 254, 256
Celal GÜRALP, 171, 348
Cemal EKİZ, 143
Cemil Ali (ERSU), 129, 131
Cevat (TOYDEMİR), 100

Cevdet Kerim İNCEDAYI, 155, 213, 214, 216
Cezmi KUYAŞ, 186, 294, 360
CHURCHİLL, 151, 244, 245
Cibalili Nazmi, 29
Cide Liman Reisliği, 73

D

Dal Pozzo Corrado, 247
Dâna Yelkenlisi, 43, 49
Dinç Motoru, 253
Donanma-i Osman-i Muavenet-i Milliye Cemiyetini, 5
Dr. Adnan (Adıvar), 25
Dumlupınar I Denizaltı, 130, 131
Dursun GÜNAYDIN, 144

E

Eğridir Bahriye Müfreze Komutanlığı, 81
Eğridir Gölü Bahriye Müfrezesi, 61, 62
Emin AKSU, 171, 347
Emin BÖKE, 222
Emin ÇEKEN, 143
Emin MORAN, 188, 195
Emir Çaka Bey, 1
Enosis, 46, 55, 142
Ereğli Bababurnu Kıyı Gözetleme İstasyonu, 74
Ereğli Liman Reisliği, 73
Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı, 59, 61, 62, 74
Erkin Ana Gemisi, 132
Ernis Tersane Komutanlığı, 87
Eyüp KUŞKAYA, 143

F

Fahri ALTAN, 197, 293, 360
Fahri KORUTÜRK, 135
Faik Ahmet BARUTÇU, 207
Fatsa Liman Reisliği, 69
Fazıl Ahmed AYKAÇ, 212
Fazıl KARTAL, 360
Fehmi (NAKOMA), 129
Fehmi Rasih KARTAL, 133, 188
Ferhat KART, 144
Fethi (OKYAR), 113
Fethi NOYAN, 171, 348
Fethiye Bahriye İhtiyat Grubu, 62, 85
Fethiye İhtiyat (Bahriye) Grup Komutanlığı, 84
Fethiye Liman Reisliği, 84
Fikret SILAY, 215
Filya Motoru, 48, 97
Franz Von PAPEN, 150
Fuat SİRMEN, 215, 216

G

Galata Yatı, 76, 97
Galatalı Şevket, 24
Gayret-i Vataniye, 5, 142
Gazal Römorkörü, 43, 44, 45, 97
Giresun Liman Reisliği, 68
Goben, 18
Gülnihal Yolcu Vapuru, 49
Gür Denizaltı Gemisi, 131, 132

H

Hacı Paşazadeler, 92
Hakkı (BULMAN), 129
Halil (DEVELİOĞLU), 125
Halit PERİNÇEK, 171, 347
Haluk ŞEHSUVAROĞLU, 188, 195
Hamidiye, 5, 14, 22, 23, 97, 100, 103, 104, 110, 119, 120, 296
Hanry F. M. Wilson, 13
Hasan Hüsnü Paşa, 4
Hasan KOÇ, 143
Hasan SAKA, 207

Haydar GÜRSAN, 172, 176, 182, 197, 240, 243, 244, 349
Haydar KÖKSAL, 222
Hızır Reis, 16, 20, 29, 31, 32, 34, 100, 106, 107, 110, 112, 142
Hızır Reis Gambotu, 20
Hicabettin DİNÇKAL, 161, 319
Hilal Vapur İşletmesi, 91
Hilmi URAN, 211, 212
Hopa Absalah Kıyı Gözetleme İstasyonu, 64
Hopa Liman Reisliği, 64
HUGESSEN, 151
Hulusi (GÖKDALAY), 115
Hüdavendigâr Seyr-i Sefain Osmanlı Anonim Şirketi, 92
Hüdaverdi Motoru, 48, 252
Hüsamettin (ÜNSAL), 117
Hüsamettin ÖZDİNÇER, 171, 346
Hüsamettin PINAR, 160, 309
Hüseyin AKSEL, 168, 198, 345
Hüseyin ALTINTAŞ, 174
Hüseyin Avni Sohtorik, 92
Hüseyin GÖKDAN, 163, 330, 331, 332
Hüseyin SEDAT, 143
Hüsnü HEPER, 154, 202

İ

İbrahim Kemal BAYBORA, 144, 194, 223, 226, 235, 236, 238
İbrahim MERDOL, 160, 312
İbrahim ÖZEKİCİGİL, 159, 173, 304
İbrahim Rıza (ÜLMEN), 127
İbrahim Rıza ÜLMAN, 188, 190, 195, 249
İbrahim SAYGINER, 171, 182, 346
İbrahim TOZAN, 186
İbrahim TOZMAN, 172, 197, 240, 349, 360
İclaliye Korveti, 16
İhsan (ERYAVUZ), 116
İhsan (ÖZOCAK), 129, 130
İkdam Motoru, 48
İkinci İnönü Denizaltı, 127, 128, 129
İnceburun (Sinop), 64
İnebolu, 27, 40, 54, 63, 65, 67, 71, 72, 93, 94, 166, 167, 220, 337, 339
İnebolu İrkâp ve İhraç Komutanlığı (Yükleme ve Boşaltma Komutanlığı), 72
İngiltere, 5, 6, 120, 123, 124, 125, 135, 138, 139, 141, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 169, 170, 172, 176, 182, 201, 203, 218, 233, 238, 240, 245, 255
İnönü Motoru, 45
İntibah Mayın Gemisi, 49, 76
İsa Reis, 16, 34, 100, 107, 110, 112, 288
İsmail KALYONCU, 143, 200
İsmet (İNÖNÜ), 116, 117
İsmet İNÖNÜ, 214, 217, 244
İstanbul Bahriye Komutanlığı, 78, 112
İzmir Bahriye Komutanlığı, 81, 82
İzmit Bahriye Komutanlığı, 61, 76, 77, 97, 288
İzmit Liman Reisliği, 77
İzmit Tayyare İstasyonu Komutanlığı, 77
İzzet DALGAKIRAN, 141, 143, 147, 173, 175, 229, 230, 234, 238, 239
İzzet DEMİRTAŞ, 147, 173, 176, 230
İzzet Kaptan, 142, 148, 175, 183
İzzettin ÇALIŞLAR, 209, 217

K

Kadir KARAÜL, 181, 197, 293
Kalkavanzade Sadık ve Mahdumları, 92
Kamil (EGEMEN), 129, 131
Kamil İNAN, 157, 181, 197, 240, 293
Kara Vasıf, 24, 25
Karabiga (Biga) Liman Reisliği, 79

Karadeniz Ereğlisi, 53, 54
Karakol Cemiyeti, 25
Karamürsel Liman Reisliği, 77
Kastamonu Telsiz İstasyonu, 72
Kazım GÜNER, 144
Kazım MERİ, 154
Kefken Liman Reisliği, 77
Kemal ÖZAK, 154
Kemal Reis, 34, 97, 100, 107, 110, 112
Kemalettin BOZKURT, 122
Kemerburnu, 64
Kenan ESENDAĞ, 160, 311
Kerempe, 64, 73
Kerim ÜRGEN, 171, 348
Keşşaf Motoru, 48
Kıdemli Yüzbaşı Nevser (TÜMER), 115
Kilimli Liman Reisliği, 74
Kont Sforza, 13
Kozlu Liman Reisliği, 74
Küllük Yelkenlisi, 48

L

Luigi FERRARO, 249
Lütfi (KERMAN), 131
Lütfü SÜBAR, 231

M

Mahmut YILDIZ, 144
MALTAS, 176
Manizade Hacı İbrahim, 91
Mareşal Fevzi (ÇAKMAK), 113
Mareşal Fevzi ÇAKMAK, 151, 152, 213, 217
Mazlum ÖZAR, 154, 203
Mebruke Motoru, 44
Mecidiye Kruvazörü, 5, 104, 105
Mehmet Ali (DALAY), 115
Mehmet Ali (KIZILDEMİR), 129
Mehmet Ali (ÜLGEN), 117
Mehmet Ali BAYRI, 172, 348
Mehmet Ali ÇELİK, 144
Mehmet Ali ÜLGEN, 121, 122, 216, 222, 224, 225, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 238
Mehmet EKŞİ, 143
Mehmet ERDEM, 179, 197, 292, 360
Mehmet Nail (ATSIZ- Nihal ATSIZ' ın Babası), 126
Mehmet SEYYAR, 144
Mehmet YILMAZ, 143
Melih DOĞU, 154
Mersin, 6, 27, 81, 85, 86, 121, 140, 144, 146, 147, 148, 154, 155, 156, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 181, 182, 185, 187, 188, 189, 192, 193, 194, 195, 196, 206, 217, 224, 225, 227, 229, 230, 233, 237, 238, 239, 244, 246, 248, 249, 253, 254, 255, 256, 357, 366
Mesut KORAY, 171, 346
Midilli Kruvazörü, 8
Muavenet-i Bahriye Cemiyeti, 27, 28, 29
Muavenet-i Bahriye Grubu, 26, 27, 76, 78
Muavenet-i Milliye, 5, 109
Muhittin DARGA, 176, 177, 179, 197, 240, 290, 360
Muhtar BİNDAL, 188, 190, 195
Mununе-î Hamiyet Muhribi, 14
Murat Reis Denizaltı Gemisi, 163, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 363
Mustafa ALADAĞ, 158, 181, 197, 294, 360
Mustafa ERYILMAZ, 160, 310
Mustafa Kemal Paşa, 19, 49, 93, 95, 104, 111, 113, 127
Mustafa SOĞUKSU, 143
Mustafa TARCAN, 159
Musul Torpidosu, 15

Münir ÇAĞIL, 215
Münir ÖNAY, 176
Münir ÖNEY, 174, 176, 217
Müsteciponbaşı (Turquoise), 16

N

Naci ÇETİNDEMİR, 184, 219, 255
Nazmi Bey, 30, 67, 78, 110
Nazmi KANSU, 143, 200
Necati ALTINBULAK, 173
Necdet AYKURT, 174
Necmi BİRO, 154
Necmi ÖZGEN, 172, 349
Nedim ÜLSEVEN, 176
Nejat ANDAY, 181, 230
Neş'et AKNAR, 160, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 319, 320, 321, 322, 323, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332
Nevzat DURUKAN, 181
Nevzat ERGÜL, 197
Nevzat ERÜL, 156, 178, 185, 186, 360
Niyazi SERDAROĞLU, 154
Novorossky, 54
Numan MENEMENCİOĞLU, 151
Nurettin Özyürek, 172, 349
Nurettin ÖZYÜREK, 180, 197, 360
Nusrat Mayın Gemisi, 21, 101, 108
Nümune-i Hamiyet, 5

O

Of Liman Reisliği, 68
Ordu Liman Reisliği, 68
Oruç Reis Denizaltı Gemisi, 161, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 362
Osman AÇAR, 199
Osman ÇETİNDEMİR, 219
Osman ÜLAY, 181, 190, 227, 250
Osmancık Liman Reisliği, 72

Ö

Ömer ÖNEY, 197, 294, 360
Ömer YILMAZ, 144
Önyüzbaşı Zeynel Abidin, 68, 82

P

Papazburnu, 64, 71
Pertev Benjamen, 138
Pertev BENJAMEN, 140, 141, 217, 223, 234
Peyk-i Şevket, 5, 119, 120
Peykişevket, 14, 105
Piri Reis, 4
Port- Said, 144, 145, 147, 154, 192, 193, 194, 239
Preveze, 15, 19, 34, 42, 43, 44, 70, 96, 97, 101, 107, 108, 289
Preveze Gambotları, 19, 42
Preveze Gambotu, 43

R

Rahmi ÖZKARAYEL, 172, 348
Raif AKÇA, 174
Rasih KAPLAN, 209, 210
Recep Ali ÇAM, 144
Recep PEKER, 215, 216
Refah, 6, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 153, 154, 155, 156, 170, 171, 172, 174, 175, 177, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 200, 201, 206, 207, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 254, 255, 256, 257, 259, 290, 346, 358, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367

Refik ALPARSLAN, 146
Refik AYANTU, 145
Refik AYANTUR, 216, 223, 226, 235, 238
Refik SAYDAM, 151, 152, 209
Refik Şevket İNCE, 209, 210
Reşat BAYRAMOĞLU, 222
Reşat ERSEL, 169, 170, 171, 180, 186, 197, 250, 346, 360
Reşat KİP, 176, 197, 292, 360
Reşit BOLLUK, 171, 347
Rıdvan KALYONCU, 143, 200
Rıdvan KORAL, 122
RİBBENTROP, 151
Rifat (ÖZDEŞ), 129
Rifat ÖZDEŞ, 154
Rusumat No. 4 Vapuru, 44

S

Sabahattin KÖZDEMİR, 179, 197, 290
Sabri BOLVANLI, 162, 197, 293, 321
Sabri YOLDAŞ, 222, 231
Sadık (ALTINCAN), 129
Sadık ALTINCAN, 121, 122, 132, 135
Safettin DAĞADA, 188, 195, 218
Saffet ARIKAN, 155, 196, 206, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 216, 253
Sait (DEREN), 129
Sakarya I Denizaltı, 130
Sakarya Liman Reisliği, 78
Sakarya Motoru, 48
Sakız Gambotu, 15
Saldıray,, 133, 134, 135
Salih BİLEN, 143
Sami ÇELİK, 143
Samsun, 5, 11, 20, 27, 43, 44, 45, 49, 53, 54, 60, 61, 64, 66, 69, 70, 71, 90, 95, 96, 97, 106, 112, 119, 213, 214, 295
Samsun Bahriye Divan-ı Harbi Daimisi ve Ganaim-i Bahriye Mahkemesi, 70
Samsun Bahriye Müfreze Kumandanlığı, 69
Samsun Deniz Harp Mektebi, 70
Samsun Merkez Liman Reisliği, 71
Samsun Muhribi, 15
Saruca Paşa, 3
Sefer KALYONCU, 143
Sefer YILMAZ, 144
Selahattin KÖZDEMİR, 228, 240
Selamet Motoru, 46
Seyr-ü Sefain, 17, 21, 50, 52, 97, 142
Sırrı LEVENT, 160, 311
Sinop İnceburun Kıyı Gözetleme İstasyonu, 71
Sinop Liman Reisliği, 71
Sinop Motoru, 48
Siret (ÇAKIR), 131
Struma Vapuru, 251
Sultan II. Abdülhamid Han, 4
Süleyman Asaf TANERİ, 307

Ş

Şahin Vapuru, 44
Şakir AKDİKEN, 168, 186, 199, 240, 345
Şemsettin GÜNALTAY, 215
Şerafettin GÖRMÜŞ, 168, 198, 345
Şeref ESMER, 292, 360
Şirket-i Hayriye, 17
Şükrü KANADLI, 201, 202
Şükrü SARAÇOĞLU, 151, 152

T

Talat Paşa, 24
Taşoz, 5, 54, 100, 106, 109, 110, 119
Tavilzade Hafız Mustafa, 92
Tevrüve Motoru, 49
Tirebolu Liman Reisliği, 68
Tirimüjgan, 21
Tirmüjgan, 17, 21

Trabzon, 19, 20, 23, 27, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 54, 57, 60, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 74, 88, 89, 90, 94, 96, 97, 100, 101, 111, 112, 142, 165, 207, 220, 239, 334
Trabzon İrkâp ve İhraç Komutanlığı, 67
Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı, 49, 66
Trabzon, Nakliyat-ı Bahriye Müfreze Komutanlığı, 60
Tuapse, 43, 45, 47, 54, 65, 88, 89
Turguoise denizaltısı, 11
Turgut Reis, 4, 5, 14, 119, 289
Turgutreis Zırhlısı, 102, 103

U

Uluç Ali Reis Denizaltı Gemisi, 160, 203, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314
Umur-u Bahriye Müdürlüğü, 56, 57

V

Vahit ÜGE, 326
Vehbi Ziya (DÜMER), 130

Y

Yadigâr-ı Millet, 5
Yarbay Celal, 76
Yarbay Fahri Aczi, 115, 117
Yarbay Hamdi Bey, 115
Yarbay Zeki Bey, 172, 173, 175, 181, 191
Yarbay Zeki IŞIN, 134, 156, 170, 174, 176, 180, 182, 189, 227, 229, 238, 239
Yarhisar, 5, 106, 142
Yavuz Muharebe Kruvazörü, 8, 12, 17, 99, 101, 111, 116, 120, 214
Yıldıray, 133, 134, 136
Yusuf Kemal TENGİRŞENK, 215
Yüzbaşı Emin, 68
Yüzbaşı Reşat Ersel, 156, 169
Yüzbaşı Şevket Ahmet, 57

Z

Zabitan Grubu, 25, 26
Zeki (IŞIN), 129, 130, 288
Zihni BETİL, 222, 224, 234
Zihni KOÇAK, 147, 176, 187, 217, 224, 226, 229, 230, 234, 235, 237, 239
Ziya LODOS, 197, 292
Ziya ÖZEL, 132
Ziya TİMUÇİN, 216, 222, 234, 235
Ziyaeddin (ÖZER), 131
Zonguldak Merkez Liman Reisliği, 59, 73
Zonguldak Motoru, 48
Zuhaf gambotu, 17